

ศึกษาการประยุกต์ใช้จุฬารัชมสมาทานสูตรเพื่อแก้ปัญหา
การละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

A STUDY APPLIED OF JULADHAMMASAMATAN SUTA FOR SOLVE
PROBLEM OF INFRINGEMENT PRECEPTS 3 IN MUEANG DISTRICT
BURIRAM PROVINCE

นายธีรชัย นพตลุง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

ศึกษาการประยุกต์ใช้จุฬารัชมสมาทานเพื่อแก้ปัญหา
การละเมิดลิขสิทธิ์ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

นายธีรณัย นพตลุง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

A Study of Application of Jūladhammasamādāna Sutta
to Solve the Problem on Infringement of the Third Precept in
Mueang District, Buriram Province

Mr.Teeranai Noptalung

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้จุฬารัตนสมมตาทนสูตรเพื่อแก้ปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา พระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระมหาดนัยพัชร คมกัปปโย, ดร.)

กรรมการ

(ผศ.ดร.วีระชัย ยศโสธร)

กรรมการ

(ดร.บรรพต แคไธสง)

กรรมการ

(พระมหาภักขวัชร เขมทสสี, ดร.)

กรรมการ

(พระปลัดกิตติ ยุติติโร, ดร.)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระมหาภักขวัชร เขมทสสี, ดร.

ประธานกรรมการ

พระปลัดกิตติ ยุติติโร, ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นายธีรน้อย นพตลุง)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การประยุกต์ใช้จุฬารัตนสมาทานเพื่อแก้ปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓
ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ผู้วิจัย : นายธีรณัย นพตลง

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระมหาภูวนวชิร เขมทสสี,ดร.
ป.ธ. ๙, ศน.บ.(รัฐศาสตร์การปกครอง), รป.ม.(นโยบายสาธารณะ)
พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

: พระปลัดกิตติ ยุติธโร, ดร.
พธ.บ.(ปรัชญา), ศศ.ม.(ปรัชญา), พธ.ด.(พระพุทธศาสนา)

วันสำเร็จการศึกษา :/...../.....

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์ใช้จุฬารัตนสมาทานเพื่อแก้ปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” มีวัตถุประสงค์ คือ ๑.เพื่อศึกษาจุฬารัตนสมาทานสูตรในพระสูตรตันตปิฎก ๒. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ และ๓.เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้จุฬารัตนสมาทานเพื่อแก้ปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ผลการวิจัยพบว่า

การสมาทานธรรม คือ การรับเอามาปฏิบัติตามที่ตนนั้นนับถือหรือยึดถือ ซึ่งหมายถึงเอาคติที่ยึดกันมาปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติของการสมาทานธรรมนั้น แยกออก ๒ ประเด็น คือ (๑) ปฏิบัติสุขแต่ได้ผลเป็นทุกข์และปฏิบัติเป็นทุกข์และได้ผลเป็นทุกข์ ย่อมมีผลในส่วนของความไม่ละอายและเกรงกลัวต่อการทำบาป เพราะมีผลในอนาคตนั้นลำบากและเป็นทุกข์เรื่อยไป (๒) แต่เมื่อปฏิบัติเป็นทุกข์ แต่ได้ผลเป็นสุขและปฏิบัติเป็นสุขและได้ผลเป็นสุข ย่อมมีความเห็นในส่วนของความละอายหรือเกรงกลัวต่อการทำบาป ย่อมส่งผลในอนาคตให้เกิดความสุขหรือความสุขในโลกเบื้อง (สวรรค์)หน้าเพื่อเป็นเทวดาสืบต่อไป

สภาพปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เกิดจากสาเหตุของพฤติกรรมทางเพศที่ผิดศีลข้อกามสุมิจนจารในกรณีบุคคลโดยจะเห็นได้จากผลกระทบจากปัญหาการผิดศีลข้อ ๓ ได้แก่ ปัญหาสำส่อนทางเพศ ปัญหาค่านิยมของสังคม ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาทางครอบครัว และปัญหาทางเศรษฐกิจ

การประยุกต์ใช้จุฬารัตนสมาทานเพื่อแก้ปัญหาการละเมิดศีล ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ แนวทางแก้ไขปัญหามาตรการละเมิดศีลข้อ ๓ ปัญหาสำส่อนทางเพศ สามารถแก้ไขโดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่สุ่มเสี่ยงไปในทางต้องการ แล้วปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา ปัญหาค่านิยมของสังคม ต้องยึดหลักของการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา ปัญหาค่านิยมของสังคม ต้องยึดหลักของการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา ปัญหาอาชญากรรม ต้องยึดหลักปฏิบัติการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีเมตตาต่อกัน ทั้งบ้าน วัดและโรงเรียนซึ่งต้องมิจิจกรรมร่วมกันทางพระพุทธศาสนา ปัญหาทางครอบครัว ต้องยึดหลักปฏิบัติที่ดีต่อบุคคลที่เรารัก และไม่ลุ่มหลงไปตามกระแสสมัยนิยม และปัญหาทางเศรษฐกิจ ต้องยึดหลักความพอดี พออยู่พอกิน ไม่เบียดเบียนบุคคลอื่น พร้อมคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

Thesis title : A Study of Application of Jūladhammasamādhāna to Solve the Problem on Infringement of the Third Precept in Mueang District, Buriram Province.

Researcher : Mr. Theeranai Noptalung

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Dr. Phramaha Phatchawat Khematassi, Pali IX., B.A.
(Government Political Science) M.P.A. (Public Policy)
Ph.D. (Buddhist Studies)

: Dr. Phra-paladkitti Yuttidharo, B.A. (Philosophy), M.A.
(Philosophy), Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation :

Abstract

The thesis on entitle “A study of Application of Jūladhammasamādhāna to Solve the Problem on Infringement of Third Precept in Mueang District, Buriram Province” were of the following objectives;- (1) to study of the Jūladhammasamādhāna Sutta, (2) to study of the Problem on infringement of the third precept in Mueang district, Buriram province, 3) to study of application of Jūladhammasamādhāna to solve the problem of infringement on the third precepts in Mueang district, Buriram province.

The result of the research found that:

The Dhammasamādhāna is receiving for to bring it to practice according to our own accept and respect, which means that the principle is attached to practice. The practitioner of Dhammasamādhāna is divided into 2 aspects: 1) the practice is happy, but receive the suffering result. It results in a lack of shame and fear of sin. Because it results suffering in the future 2) When the practice is suffering, it results happy. The practice is happily and it results happy. In the case of shame or fear of sin, it results happy in the future in the world (heaven) to be the angel.

The problem on infringement of the third precept in Mueang district, Buriram province causes of sexual misconduct which is in Kāmesumicchājāra. In the case of a person, we can see it reflected on problem in misconduct in the third precept which is the problem of promiscuous sex, value of society, crime issues, family problems and economic problems.

The way in solving of problem on infringement of third precept in Mueang district, Buriram province. The problem of promiscuous sex can be modified by

modifying random behavior in the desired way, then follow the Buddhist principle. The value of society, must be based on the correct way of life, cultivate good values, have the morality, then follow strictly. The crime issues must use to live together in peace, have mercy on both houses, temples and schools, which must have common activities in Buddhism. The family problems need to adhere to good practices for the people we love, and do not be obsessed with modern trends. The economic problems have to adhere to the principle of enough to eat without hurting others, helping each other in society.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้ สำเร็จได้ด้วยดีเพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากคณาจารย์และผู้มีพระคุณทั้งหลาย ผู้วิจัยขอจารึกนามให้ปรากฏเพื่อเป็นเกียรติในการศึกษาครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาดนัยพัชร คมภีรปัญญา, ดร. รองคณบดีฝ่ายบริหาร บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่เมตตาเป็นประธานสอบป้องกัน และเสริมความรู้ด้านวิชาการเกี่ยวกับงานวิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และขอกราบขอบพระคุณ พระมหาภูษชัชวาล เขมทสสี,ดร. ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ พระปลัดกิตติ ยุติธโร, ดร. กรรมการที่เสนอแนะข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์และมีส่วนสำคัญกับความสำเร็จของสารนิพนธ์ฉบับนี้ ขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร.เอกฉัท จารุเมธีชน ที่ประสิทธิ์ประสาทสัจฉาวิชาการด้านความรู้ให้แก่ผู้วิจัย ที่ได้ให้คำปรึกษาแนะนำ การจัดทำโครงร่างในเบื้องต้น และขอขอบพระคุณ นายมงคล สอนไธสง เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ ที่ช่วยตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องและให้ความรู้และคำปรึกษาด้านวิชาการวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์และมีส่วนสำคัญในการทำงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

อาณิสสส์ที่เกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอถวายเป็นสักการะแด่พระรัตนตรัย อุทิศแก่บิดา มารดา ครูอาจารย์ หมู่ญาติทั้งหลาย ตลอดจนสัตว์โลกทุกหมู่เหล่า ขอจงได้เข้าใจและเข้าถึงธรรมะของพระพุทธเจ้า ตามฐานะแห่งอินทรีย์ของแต่ละผู้แต่ละคนต่อไป

นายธีรณัย นพตลุง

๓.๑.๒ ความหมายของกาเมสุมิจฉาจาร	๔๗
๓.๑.๓ องค์ประกอบของกาเมสุมิจฉาจาร	๔๘
๓.๑.๔ มูลเหตุของกาเมสุมิจฉาจาร	๕๐
๓.๑.๕ ความแตกต่างระหว่างกามและกาเมสุมิจฉาจาร	๕๒
๓.๑.๖ การบัญญัติศีลข้อกาเมสุมิจฉาจาร	๕๔
๓.๒ สาเหตุของพฤติกรรมทางเพศที่ผิดศีลข้อกาเมสุมิจฉาจาร	๕๘
๓.๒.๑ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคู่ครอง	๕๘
๓.๒.๒ ไม่มีคู่ครองทั้งสองฝ่าย	๕๙
๓.๒.๓ มีคู่ครองทั้งสองฝ่าย	๖๐
๓.๒.๔ เพศสัมพันธ์ทางสายเลือด	๖๑
๓.๓ ผลกระทบจากปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์	๖๒
๓.๓.๑ ปัญหาสำส่อนทางเพศ	๖๒
๓.๓.๒ ปัญหาค่านิยมของสังคม	๖๓
๓.๓.๓ ปัญหาอาชญากรรม	๖๔
๓.๓.๔ ปัญหาทางครอบครัว	๖๕
๓.๓.๕ ปัญหาทางเศรษฐกิจ	๖๖
๓.๔ สรุป	๖๙

บทที่ ๔ การประยุกต์ใช้หลักจุฬัฒมสมาทานเพื่อแก้ปัญหา การละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

๔.๑ การประยุกต์ใช้หลักจุฬัฒมสมาทานเพื่อแก้ปัญหาการประพฤติดิในกาม	๗๐
๔.๑.๑ ปัญหาสำส่อนทางเพศ	๗๐
๔.๑.๒ ปัญหาค่านิยมของสังคม	๗๓
๔.๑.๓ ปัญหาอาชญากรรม	๗๖
๔.๑.๔ ปัญหาทางครอบครัว	๗๙
๔.๑.๕ ปัญหาทางเศรษฐกิจ	๘๔
๔.๒ หลักธรรมเกี่ยวข้องกับการป้องกันการปฏิบัติผิดศีลข้อ ๓ ของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์	๙๐
๔.๓ สรุป	๑๐๑

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๐๒
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๐๖
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๐๗
๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๑๐๗
๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป	๑๐๘

บรรณานุกรม	๑๐๙
-------------------	-----

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก	แบบสัมภาษณ์	๑๑๓
ภาคผนวก ข	รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย	๑๒๓
ภาคผนวก ค	รายนามผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลในการวิจัย	๑๒๕
ภาคผนวก ง	หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญ	๑๒๗
ภาคผนวก จ	หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้ให้สัมภาษณ์	๑๓๑
ภาคผนวก ฉ	รูปภาพผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์	๑๔๒
ประวัติผู้วิจัย		๑๔๘

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในดัชนีฉบับนี้ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๐ และพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พ.ศ. ๒๕๓๙ โดยในหมวดพระสุตตันตปิฎก ได้กล่าวถึงแหล่งที่มา / เล่ม / ข้อ / หน้า ตามลำดับ เช่น ที.ม. (บาลี) ๑๐/๓๗๓/๒๔๘ , ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๗๓/๓๐๑.หมายถึง สุตตันตปิฎก มหาวคคปาลิ ภาษาบาลี เล่ม ๑๐ ข้อ ๓๗๓ หน้า ๓๐๑ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๐

		พระสุตตันตปิฎก			
เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์			ภาษา
๑๐	ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
๑๑	ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
๑๒	ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์	(ภาษาไทย)
๑๓	ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณณาสก์	(ภาษาไทย)
๑๔	ม. อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปรปณณาสก์	(ภาษาไทย)
๑๕	ส.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
๒๐	อง.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
๒๑	อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
๒๒	อง.ปญจก.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปญจกนิบาต	(ภาษาบาลี)
	อง.ปญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
๒๓	อง.อฏฐก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
๒๔	อง.ทสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
๒๕	ขุ.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิทเทศ	(ภาษาไทย)
๓๐	ขุ.จุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จุฬนิทเทศ	(ภาษาไทย)
๓๑	ขุ.ป.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค	(ภาษาไทย)

		พระอภิธรรมปิฎก			
เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์			ภาษา
๓๔	อภ.สง.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก ธรรมสังคณี	(ภาษาไทย)
๓๕	อภ.วิ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก วิภังค์	(ภาษาไทย)
๓๖	อภ.ธ	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก ธาตุกถา	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนา ถือเป็นศาสนาที่สูงส่งด้วยหลักธรรม กล่าวคือ ผู้ใดปฏิบัติธรรมผู้นั้นย่อมมีความสุข ส่วนจะมีความสุขระดับใดนั้น ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติของแต่ละบุคคล ดังนั้น การศึกษาพระพุทธศาสนาจึงเป็นการศึกษาเพื่อถึงความหลุดพ้น หมายความว่าเริ่มต้นด้วยการศึกษาปริยัติให้รู้หลักการสำคัญจนเข้าใจแล้วจึงลงมือปฏิบัติ คือ ทดลองปฏิบัติตามทฤษฎีที่เรียนมา และการปฏิบัตินี้จะนำไปสู่ความรู้แจ้งเห็นจริงแบบรู้แจ้งแทงตลอด จนสามารถเข้าถึงความหลุดพ้น คือพระนิพพาน เรียกว่า รู้แล้วละและปล่อยวาง หลักธรรมในพระพุทธศาสนาจึงมิใช่มีไว้เพื่อศึกษาหรือตอบสนองความต้องการเพียงเพื่ออยากรู้เท่านั้น แต่เป็นการศึกษาเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้มีชีวิตที่ดีมีสุขแบบครองเรือนไปจนถึงสุขแบบพ้นจากเรือนและโลก

การประพฤติปฏิบัติของคนทั้งหลายนั้น มีการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ตามสถานะของตนเองหรือตามหลักคำสอนของบุคคลนั้นที่ได้รับมาประพฤติปฏิบัติ แต่ในการปฏิบัตินั้นย่อมขึ้นอยู่กับความเข้าใจในส่วนของความเป็นอยู่ในปัจจุบันหรืออนาคตที่จะส่งผลจากการปฏิบัติไปแล้ว เพราะเมื่อปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องตามหลักของความจริงในชีวิต ก็จะทำให้เกิดผลเสียหายต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งที่อยู่ในภพปัจจุบันและผลในอนาคตต่อไป

ในทางพระพุทธศาสนานั้นมีหลักธรรมที่จะรับมาปฏิบัติตามโดยมีเหตุผลตามความเป็นจริงที่ปรากฏในพระสูตรต้นตอปิฎก ว่า จูฬธัมมสมาทาน^๑ ซึ่งเป็นพระสูตรที่กล่าวด้วยการสมาทานธรรมทั้ง ๔ อย่าง คือ

๑. การสมาทานธรรมที่มีสุขในปัจจุบัน แต่มีทุกข์เป็นผลในอนาคต
๒. การสมาทานธรรมที่มีทุกข์ในปัจจุบันและมีทุกข์เป็นผลในอนาคต
๓. การสมาทานธรรมที่มีทุกข์ในปัจจุบันแต่มีสุขเป็นผลในอนาคต
๔. การสมาทานธรรมที่มีสุขในปัจจุบันแต่มีสุขเป็นผลในอนาคต

โดยพระสูตรนี้มีเนื้อหาเกี่ยวข้องของการรับเอาธรรมมาปฏิบัติทั้ง ๔ อย่าง ที่เกี่ยวกับของความเป็นอยู่ในบุคคลที่อยู่ในโลก เพราะใจความสำคัญนั้นจะเน้นเกี่ยวกับการปฏิบัติที่ถูกต้องหรือปฏิบัติตามความเป็นจริง จะเห็นได้จากการการปฏิบัตินั้นจะแยกแยะข้อปฏิบัติ ซึ่งการปฏิบัติในแต่ละข้อนั้นจะมีผลในปัจจุบันต่างกัน และมีผลในอนาคตต่างกัน เช่น การปฏิบัติสุขในปัจจุบันแต่มีทุกข์เป็นผลในอนาคต เพราะในปัจจุบันนั้นยึดเอาความสุขในปัจจุบัน โดยยึดหลักปฏิบัติแบบมั่วสุมหลงกามคุณทั้งหลายในโลก จะเห็นได้ว่าความสุขนั้นเกิดเฉพาะการเสพทางกายเท่านั้น แต่ยังส่งผลถึงจิตใจที่

^๑ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๔๔.

ติดกิเลสที่ข้องในใจ ย่อมมีผลในอนาคตคือ เมื่อตายไปก็ไปเกิดในอบาย^๒ คือ ความเสื่อมหรือความหายนะ เป็นต้น ย่อมเป็นการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง ในทางพระพุทธศาสนากล่าวว่า เป็นการปฏิบัติแบบหย่อนยานหรือกามสุขัลลิกานุโยค^๓ คือ การประกอบตนให้พัวพันหมกมุ่นอยู่ในกามสุข ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าการปฏิบัติที่ไม่มีที่สิ้นสุดต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดตลอดกาล

ดังนั้น ความเห็นหรือความเชื่อถือต่าง ๆ เป็นส่วนสำคัญเกี่ยวกับการรับเอาธรรมนั้นมาปฏิบัติเพราะเป็นตัวเริ่มต้นจากความเห็นหรือ ทิฐิ^๔ หมายถึง เชื่อถือ ลัทธิ ความเข้าใจตามแนวเหตุผล ข้อที่เข้ากับ ความเห็นของตน หลักการที่เห็นสม ข้อที่ถูกต้อง ข้อที่เชิดชูเอาไว้ ความไฝ่นิยม แต่การปฏิบัติที่ถูกต้องในทางพระพุทธศาสนานั้น ต้องเกี่ยวข้องกับหลักเหตุผลเพราะต้องยึดความจริงหรือความเห็นที่ถูกต้องเป็นตัวนำหรือเริ่มต้นก่อนที่จะนำหลักธรรมนั้นมาปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง

ในจุฬารัตนสมานานี้ ยังกล่าวถึงการปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา คือ การสมานานธรรมที่มีทุกขในปัจจุบันแต่มีสุขเป็นผลในอนาคต และการสมานานธรรมที่มีสุขในปัจจุบันแต่มีสุขเป็นผลในอนาคต เพราะจะเข้าหลักในส่วนของทางสายกลาง คือหลักมัชฌิมาปฏิปทา^๕ คือ การปฏิบัติทางสายกลาง ไม่หย่อนเกินไปและไม่ตึงเกินไป ในพระไตรปิฎกยังกล่าวอีกว่า หลักทางสายกลาง คือ มรรคมีองค์ ๘ หรือ อริยอัฏฐังคิกมรรค เรียกเต็มว่า อริยอัฏฐังคิกมรรค แปลว่า ทางมีองค์ ๘ ประการ อันประเสริฐ^๖ หมายถึง ธรรมอันเป็นเครื่องประกอบของธรรมที่เป็นเหตุแห่งการฆ่ากิเลสและเข้าถึงพระนิพพาน ได้แก่ องค์มรรค ๘ โดยเฉพาะ ๆ^๗ มรรค ๘ ประการนี้ คือธรรมชาติที่เป็นผู้เดินทางไปสู่พระนิพพาน ซึ่งประกอบด้วย ๑) สัมมาทิฐิ มีความเห็นชอบ ๒) สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ ๓) สัมมาวาจา การพูดชอบ ๔) สัมมากัมมันตะ ทำการงานชอบ ๕) สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ ๖) สัมมาวายามะ ความเพียรชอบ ๗) สัมมาสติ ความระลึกชอบ ๘) สัมมาสมาธิ ตั้งใจมั่นชอบ^๘

พระพุทธองค์ตรัสว่า “ภิกษุผู้มีทิฐิที่ตั้งไว้ถูก มีมรรคภาวนาที่ตั้งไว้ถูก ย่อมทำลายอวิชชาให้วิชชาเกิดขึ้น ทำนิพพานให้แจ้ง” แม้สังโยชน้อย่างละเอียด (อุทธัมภาคิยสังโยชน) ก็ทำให้สิ้นไปได้ เมื่อภิกษุเจริญอริยมรรคมีองค์ ๘ ทำอริยมรรคมีองค์ ๘ นี้ให้มาก กล่าวคือ เจริญสัมมาทิฐิเรื่อยมา

^๒ พระธรรมกิตติวงศ์, **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ฉบับคำวัด**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒๔๕.

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท ธนอักษรการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๖.

^๔ ป. หลงสมบุญ, **พจนานุกรม มคธไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร), หน้า ๕๐๐.

^๕ พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**, อ้างแล้ว, หน้า ๓๑๑.

^๖ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์การพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๑๕.

^๗ พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, **คู่มือการศึกษาหลักสูตรจุฬารัตนธรรมิกะโท**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสัทธัมมโชติกะ, ๒๕๒๘, หน้า ๗๐.

^๘ พระครูสังวรสมาธิวัตร (ประเดิม โกลโล), **คู่มือการศึกษาพระอภิธรรมปิฎก เล่ม ๓ ภาควิชา นิพพาน**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : แผนกเรียนพระไตรปิฎกวัดเพลงวิปัสสนา, ๒๕๒๒), หน้า ๗๓๘.

^๙ ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๕๔/๘๔, ส.ม. (บาลี) ๑๙/๑๕๔/๔๕-๔๖.

จนถึงเจริญสัมมาสมาธิอันอาศัยวิเวก วิราคะ นิโรธ น้อมไปในโอสถคือความสลесคืน^{๑๐} ตามลำดับ แล้ว ก็ย่อมทาบปากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ๆ ให้อันตรายจนสงบไปในระหว่าง ดุลมมรสุมพัดเอาเมฆฝนก้อนใหญ่ที่เกิดขึ้นให้อันตรายหายไปในระหว่างฉับนั้นเหมือนกัน^{๑๑}

ดังนั้น เมื่อเจริญอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้มากแล้วสังโยชนทั้งหลายย่อมสงบราบคาบไปโดยง่าย หลักสัมมาทิฐิเป็นตัวยุทธสำคัญเพราะถ้าต้องความเห็นให้ถูกต้องแล้ว การปฏิบัตินั้นก็ถูกต้อง ในหลักพระพุทธศาสนา คือ ปัญญาอันเห็นชอบ เช่น เห็นว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว หรือเห็นว่าทุกข์เป็นผลเกิดแต่เหตุ ความดิ้นรนของจิต เป็นเหตุก่อให้เกิดทุกข์ ความดับแห่งความดิ้นรนของจิต เป็นเหตุให้ถึงความดับทุกข์ ความดำเนินปฏิบัติพาให้เป็นไปโดยชอบ เป็นทางให้ถึงความดับทุกข์^{๑๒} สัมมาทิฐินี้ปรากฏอยู่ในมรรคมีองค์ ๘ และเป็นตัวนำไปสู่แสงสว่างแห่งปัญญาที่ถูกต้องเพราะมีปัญญาพิจารณาโดยแยบคาย สมดังพุทธพจน์ที่ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์จะขึ้น สิ่งที่ยืนก่อน สิ่งที่เป็นนิมิตมาก่อน คือ แสงเงินแสงทอง สิ่งที่เป็นเบื้องต้น เป็นนิมิตมาก่อน เพื่อความบังเกิดแห่งอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ของภิกษุ คือ ความถึงพร้อมแห่งการกระทำไว้ในใจโดยแยบคาย ฉะนั้นเหมือนกัน ภิกษุทั้งหลาย อันภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยการกระทำไว้ในใจโดยแยบคาย พึงหวังข้อนี้ได้ว่า จักเจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ จักกระทำให้มากซึ่งอริยมรรคอันประกอบด้วย องค์ ๘”^{๑๓} ดังนั้นความเห็นชอบนั้นเป็นตัวนำไปสู่แสงสว่างหรือปัญญาอันเป็นการเริ่มต้นในการปฏิบัติหรือรับเอาธรรมนั้นมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดมรรคผลตามที่ต้องการได้อย่างถูกต้องสัมมาทิฐินี้ยังสามารถปฏิบัติได้ทั้งในฐานะข้อปฏิบัติหรือทางชีวิตทั้งของบรรพชิตและคฤหัสถ์ ดังพระพุทธพจน์ว่า “เราย่อมสรรเสริญสัมมาปฏิบัติ ไม่ว่าของบรรพชิตหรือของคฤหัสถ์ คฤหัสถ์ก็ตาม บรรพชิตก็ตาม ปฏิบัติชอบแล้ว เพราะการปฏิบัติชอบนั้นเป็นเหตุย่อม ยังอายุธรรมอันเป็นกุศลให้สำเร็จได้ ก็สัมมาปฏิบัติคืออะไร คือสัมมาทิฐิ ฯลฯ”^{๑๔} “มรรคอันเป็นอริยมรรค มีองค์ ๘ ประการนี้แล เป็นทางนำไปสู่ความ ดับแห่งกรรม คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ”^{๑๕} การรับเอาธรรมมาปฏิบัตินั้นจึงสมควรที่จะรู้หลักก่อนให้รู้ตามหลักพระพุทธศาสนา เพราะจะได้เดินตามทางได้อย่างถูกต้องโดยไม่มีข้อผิดพลาด เพราะการปฏิบัติโดยไม่รู้หลักนั้นจะทำให้ไม่เข้าใจ อาจส่งผลถึงการปฏิบัติในปัจจุบันและส่งผลไปถึงอนาคตด้วย

ในสังคมปัจจุบันนี้มีการปฏิบัติที่เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและบุคคลอื่น ซึ่งเป็นสาเหตุมาจากการไม่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนา จะเห็นได้จากการประพาดติตติศีลธรรมสำหรับสังคมไทย ซึ่งเป็นกรอบแนวปฏิบัติร่วมกัน โดยเฉพาะศีล ๕ ซึ่งเป็นรากฐานของการปฏิบัติอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

^{๑๐} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๔๐๖/๔๖๐, ม.อ. (ไทย) ๑๔/๔๐๖/๒๖๘.

^{๑๑} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๕๗/๘๖, ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๕๗/๔๗-๔๘.

^{๑๒} พระพุทธวิงศมุนี (บุญมา ทีปธรรมเถร), **ทีปธรรม, เทศนา โอวาท คติธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด (มหาชน), ๒๕๕๕), หน้า ๖.

^{๑๓} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๓๖/๓๑.

^{๑๔} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๖๘/๒๓.

^{๑๕} อ.น.ก. (ไทย) ๒๒/๓๓๔/๔๖๔ .

สังคมปัจจุบันนี้ พฤติกรรมและอารมณ์ของบุคคลในสังคมมีปัญหาขั้นรุนแรงเพราะขาดการพัฒนาทางด้านพฤติกรรม ทางด้านร่างกาย และจิตใจ พฤติกรรมยังเป็นผลของพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมที่หล่อหลอมมาโดยแต่ละคนไม่อาจจะเลือกสิ่งแวดล้อมของตนได้พฤติกรรม จึงมีทั้งที่สังคมยอมรับและไม่ยอมรับ เช่น ปัญหาพิษสุราเรื้อรัง สิ่งเสพติด กาฆ่าคน^{๑๖} เป็นต้น อย่างไรก็ตามถ้าเราได้ดูข่าวจากหน้าหนังสือพิมพ์ ฟังจากวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งมักจะพบเรื่องวุ่นวายนานัปการ เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการเมือง การว่างงาน การลักขโมยการฆ่าข่มขืนกระทำชำเรา ประกอบอาชญากรรม การทำร้าย อัตตะวินิบาตตนเอง และการติดสิ่งเสพติด การฉ้อโกง การขายบริการทางเพศในเด็กวัยรุ่น ยกพวกตีกัน นักศึกษายกพวกตีกัน^{๑๗} เป็นต้น จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งแก้ไขอย่างเร่งด่วน และในโลกปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า ศาสนานั้นมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก พฤติกรรมทางศาสนาเป็นองค์ประกอบภายในโครงสร้างพฤติกรรมที่สามารถกำหนดรูปแบบทางการแสดงออกต่าง ๆ ของมนุษย์ได้ เช่น ความเชื่อ ความศรัทธา ค่านิยมต่าง ๆ อันเป็นวิถีที่มนุษย์ยึดถือปฏิบัติอยู่ในสังคมเหล่านี้มีบทบาทต่อการแสดงออกที่เป็นปฏิริยาตอบสนองให้เกิดการสร้างสรรคอื่นๆ การเรียนรู้ ความรู้สึนึกคิด การตัดสินใจแม้แต่การเสริมสร้างในการเลือกสมาชิกในสังคม นอกจากนี้เรายังพบว่า ศาสนามีบทบาทต่อต้านพฤติกรรมที่ขัดต่อสังคมและสามารถบันดาลใจให้มนุษย์เปลี่ยนพฤติกรรมด้านต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ การเมืองสังคมและสิ่งแวดล้อม^{๑๘} เป็นต้น

จังหวัดบุรีรัมย์ ประชาชนนับถือพระพุทธศาสนาส่วนใหญ่ โดยเป็นสถาบันหลัก และเอกลักษณ์ของชนชาติไทย เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยมาเป็นเวลาอันช้านาน ซึ่งปัจจุบันนี้ก็ยังเกิดปัญหาเกี่ยวกับการละเมิดศีลข้อ ๓ จะเห็นได้จากคดีความต่าง ๆ ทั้งที่เป็นชาวพุทธ แต่มิได้นำหลักธรรมมาปฏิบัติตามหลักคำสอน“ซึ่งหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา นั้นมุ่งส่งเสริมให้มีการคิดอย่างมีเหตุผล และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขดังนั้น ความสำคัญของการพัฒนาพฤติกรรมทางด้านร่างกายจิตใจและสังคมจึงมีหลักการที่สำคัญสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก สุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้ใดมีสุขภาพสมบูรณ์ สามารถควบคุมร่างกายและจิตใจได้เป็นอย่างดีจิตจะทำหน้าที่ควบคุมและสั่งการทำงานทุกอย่างของร่างกายให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๙} ของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขพระพุทธศาสนาเป็นหลักศีล ที่เรียกว่า ศีลธรรม เป็นแนวทางเบื้องต้นเพื่อมีคุณธรรมจึงจะสามารถขัดเกลานิสัยใจคอให้มนุษย์มีความประณีตยิ่งขึ้นมีความประพฤติ และการกระทำที่ดียิ่งรู้จักยับยั้งชั่งใจ จะกระทำ จะพูด จะคิด ก็ต้องไตร่ตรองให้รอบคอบดีเสียก่อน^{๒๐} ถ้าสังคมขาดการควบคุมด้วยศีล ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นด้วยกายบ้าง ทางทรัพย์สินบ้าง มนุษย์จะ

^{๑๖} สุพัตรา สุภาพ, **ปัญหาสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๑๓.

^{๑๗} จำลอง ดิษยวณิช, **จิตวิทยาของความดับทุกข์**, (เชียงใหม่ : พิมพ์ที่บริษัทกลางเวียงการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๔.

^{๑๘} วาริญา ภาวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม, **จิตวิทยาพุทธศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (สำนักพิมพ์ชีวภาณิน, ๒๕๔๕), หน้า ๑-๒.

^{๑๙} รังสรรค์ แสงสุขและคณะ, **ความรู้คู่คุณธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง), หน้า ๑๘๘.

^{๒๐} บุญมี แทนแก้ว, **พระพุทธ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอ. เอ.พรินต์ติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๗), หน้า ๕-๖.

รู้สึกหวาดหวั่น สะพรึงกลัวไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ถ้าสังคมควบคุมด้วยศีลไม่ประทุษร้ายกัน ด้วยกาย วาจา สังคมของเราจะน่าอยู่มากทีเดียว^{๒๑} ดังนั้น ศีล แปลว่า ปกติ เย็น ระเบียบวินัย เป็นต้น กล่าวคือ ผู้มีศีลต้องมีกายวาจาและใจเย็นสบายไม่เร่าร้อนด้วย รากะ โทสะ และโมหะ เป็นผู้มียกย่อง สัจจิต วีสัจจิต และมโนสัจจิตศีล ๕ จึงเป็นข้อปฏิบัติที่มีประโยชน์ต่อสังคมจึงจำเป็นต้องเข้าใจในศีล ๕ เพื่อเป็นประโยชน์แก่คนรักษาเอง และเพื่อความสงบสุขของสังคมด้วย^{๒๒}

ดังนั้น ระดับคำสอนของพระพุทธศาสนาจึงมีหลายระดับทั้งที่เป็นสังฆธรรมเบื้องต้น เบื้องกลาง และเบื้องสูง มีทั้งส่วนที่เรียกว่าเป็นโลกียธรรมและโลกุตระธรรม ศีล เป็นคำสอนระดับเบื้องต้น หรือระดับพื้นฐาน คำสอนทั้งหมดเป็นระบบการปฏิบัติ เพราะเหตุที่คำสอนเป็นสังฆธรรมคือเกิดจากประสบการณ์จริง คำสอนจะให้ผลอย่างแท้จริงเฉพาะผู้ที่นำไปปฏิบัติเท่านั้น ศีลก็อยู่ในลักษณะเดียวกัน แม้ว่าจะเป็นคำสอนระดับพื้นฐาน แต่ถ้าคนนำไปปฏิบัติอย่างถูกต้องแล้วจะมีความสัมพันธ์กับระบบอื่นๆ และพัฒนาขึ้นไปจนถึงระดับสูงสุด ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า

ศีลมีลักษณะอย่างนี้ สมาธิมีลักษณะอย่างนี้ ปัญญามีลักษณะอย่างนี้ สมาธิอันบุคคลอบรมโดยมีศีลเป็นฐาน ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก ปัญญาอัน บุคคลอบรมโดยมีสมาธิเป็นฐาน ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก จิตอันบุคคล อบรมโดยมีปัญญาเป็นฐานย่อมหลุดพ้นโดยชอบจากอาสวะทั้งหลาย คือ กามาสวะ ภวาสวะ และอวิชชาสวะ^{๒๓}

การมีศีลธรรมเป็นการปฏิบัติเพื่อความเป็นอยู่สังคมที่ดีงาม เพราะศีลย่อมส่งผลถึงความ เป็นระเบียบเรียบร้อย อันเป็นฐานทำให้เกิดสมาธิที่มีจิตใจที่ต้งมั่น และส่งผลถึงผู้ปฏิบัติ หรือการ รักษาศีลข้อ ๓ นั้นมีสติปัญญาในการดำเนินชีวิตในสังคมที่ดีงาม

ด้วยเหตุนี้การปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับความเห็นที่ถูกต้องในทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง กับจุฬารัตนสมาทานนั้นในปัจจุบันมีการปฏิบัติอย่างไรทั้งสุขและทุกข์นั้นมีการปฏิบัติอย่างไร พร้อมทั้งหลักของจุฬารัตนสมาทานเมื่อปฏิบัติแล้วมีผลเป็นไปอย่างไร และผู้ที่สมาทานธรรมทั้ง ๔ อย่างนั้นมี บุคคลที่สามารถสมาทานธรรมได้กี่บุคคล พร้อมทั้งหลักธรรมที่เกี่ยวข้องในส่วนของการปฏิบัติในแต่ละอย่างทั้ง ๔ อย่างนั้นอย่างไร เพื่อจะใช้ในการปฏิบัติที่อยู่ในสังคมที่ยังประพฤติดศีลธรรมกันอยู่ ซึ่งเป็นปัญหาของสังคมที่ยังละเมิดศีลข้อ ๓ ในปัจจุบัน

ผู้วิจัยจึงมีความสำคัญของจุฬารัตนสมาทานนี้เป็นการสมาทานธรรมเพื่อนำมาปฏิบัติ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในส่วนของการเห็นที่ถูกต้องและเป็นหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งอยู่ในพระสูตรต้นตอปัญหา และเพื่อศึกษาให้เข้าใจในส่วนของการเป็นมา รูปแบบ เนื้อหาของ พระสูตรนี้ มีความเป็นมาอย่างไร ผลการศึกษาวิเคราะห์สามารถนำองค์ความรู้ไปปฏิบัติให้ถูกต้อง ตามหลักของจุฬารัตนสมาทาน และนำเสนอเป็นผลงานทางวิชาการต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

^{๒๑} วสิน อินทสระ, **พุทธจริยา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรม, ๒๕๔๙), หน้า ๓๓ - ๓๘.

^{๒๒} พระเทวินทร์ เทวินโท, **พุทธจริยศาสตร์จริยศาสตร์ และจริยธรรม**, (ผู้พิมพ์ คุณนงลักษณ์ คุรุฑแก้ว, ๒๕๔๔), หน้า ๘๓.

^{๒๓} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๔๒/๘๙.

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาจุฬารัตนสมานในพระสุตตันตปิฎก
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้จุฬารัตนสมานเพื่อแก้ปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ จุฬารัตนสมานในพระสุตตันตปิฎก เป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ สภาพปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ การประยุกต์ใช้จุฬารัตนสมานเพื่อแก้ปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้อย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Documentary) และการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังต่อไปนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตของด้านเนื้อหา

ศึกษาหลักจุฬารัตนสมานจากข้อมูลชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย และการสัมภาษณ์

ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ บทความ วารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๒ ขอบเขตของด้านประชากร/กลุ่มเป้าหมาย

ขอบเขตด้านประชากร/กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา ได้แก่ พระสงฆ์/ประชาชนที่มีความรู้และมีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะจงอย่างง่าย แบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือ

- (๑) พระสงฆ์ จำนวน ๕ รูป
- (๒) คฤหัสถ์ จำนวน ๕ คน
- รวมทั้งสิ้น จำนวน ๑๐ รูป/คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักจุฬารัตนสมาน เพื่อแก้ปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ จากพระสงฆ์และคฤหัสถ์ ในอำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยและนำมาจำกัดความดังนี้

- ๑.๕.๑ จุฬารัตนสมาน หมายถึง พระสูตรว่าด้วยการสมาทานธรรม ๔ อย่าง ได้แก่ ๑. การสมาทานธรรมที่มีสุขในปัจจุบัน แต่มีทุกข์เป็นวิบากในอนาคต ๒. การสมาทานธรรมที่มีทุกข์ในปัจจุบัน และมีทุกข์เป็นวิบากในอนาคต ๓. การสมาทานธรรมที่มีทุกข์ในปัจจุบัน แต่มีสุขเป็นวิบากในอนาคต ๔. การสมาทานธรรมที่มีสุขในปัจจุบัน และมีสุขเป็นวิบากในอนาคต

๑.๕.๒ การละเมิด หมายถึง การล่วงเกินทางกาย วาจาหรือการกระทำ ในที่นี้หมายถึง การละเมิดศีล ๓

๑.๕.๓ ศีลข้อ ๓ หมายถึง การห้ามประพฤติดนินทาทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายไม่ว่าจะเป็นการล่วงละเมิด การมีเพศสัมพันธ์

๑.๕.๔ แก้ปัญหาการล่วงละเมิด หมายถึง การใช้หลักธรรมในการแก้ปัญหาศีลข้อ ๓ ในการล่วงละเมิดทางกายทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย ในจังหวัดบุรีรัมย์

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการประยุกต์ใช้จุฬารัตนสมาทานสูตรเพื่อแก้ปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ดังนี้

๑.๖.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

จำลอง ดิษยวณิช ได้กล่าวเรื่อง ศีลวิสุทธิ ในหนังสือจิตวิทยาของความดับทุกข์ไว้ว่า ศีลวิสุทธิ คือ ความบริสุทธิ์แห่งศีล บุคคลที่สมบูรณ์ด้วยศีลจตุปาริสุทธิศีลท่านแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ

(๑) ปาฏิโมกข์สังวรศีล คือ ศีลที่ช่วยให้ผู้รักษากลับจากอบายภูมิจากอบายภูมิทั้ง (นรก เปรต อสุรกาย และสัตว์เดียรัจฉาน) องค์ธรรม ได้แก่ ศีล ๕ สำหรับ คฤหัสถ์ ศีล ๘ ได้แก่ อุบาสก อุบาสิกา ศีล ๑๐ สำหรับสามเณร และศีล ๒๒๗ สำหรับพระภิกษุในปาฏิโมกข์สังวรศีลนี้ รักษาได้เฉพาะความประพฤติทางกาย และวาจาเท่านั้น ส่วนทางใจนั้นไม่สามารถรักษาได้

(๒) อินทรีย์สังวรศีล คือ การสำรวมระวัง หรือ การรักษามโนธรรมทั้ง ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ เพื่อไม่ให้บาปอกุศลเกิดขึ้นได้ องค์ธรรม ได้แก่ สติเป็นประธาน เมื่ออินทรีย์ทั้ง ๖ ได้มีการกระทบกับอารมณ์ทั้ง ๖ คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และธรรมารมณ์เกิดการเห็น การได้ยิน การรู้รส การสัมผัสและการนึกคิด ต้องตั้งสติกำหนด เพื่อป้องกันไม่ให้นิวรณ์เข้ารบกวนถ้าสติกำลังพอ โภคะ โมหะ ก็เกิดไม่ได้ สามารถรักษาศีลไว้ได้ ทำให้ศีลบริสุทธิ์ และไม่ต่างพร้อย

(๓) อาชีวะปาริสุทธิศีล คือ การเว้นจากการกระทำทางกาย และทางวาจาที่เกี่ยวกับ มิฉฉาชีพ ต้องเลี้ยงชีพโดยความเป็นสัมมาอาชีวะ ถ้าเป็นฆราวาส ต้องเว้นจากมิฉฉาชีพต่าง ๆ บรรพชิต ต้องเว้นจากทุสกะ คือ เว้นจากอาหารที่ได้ทำให้ตระกูลเสียเจตนาเสียศรัทธาและอนสนา คือ อาการที่ไม่ควรแสวงหาอาชีวะในทางที่ผิด

(๔) ปัจจยสันนิสิตศีล บางทีเรียกว่า ปัจจยนิสิตศีล คือ ศีลที่อาศัยปัจจัย ๔ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค พระภิกษุหรือฆราวาสก็ตามเมื่อบริโภคนปัจจัย ๔ ต้องพิจารณาด้วยว่า ปฏิสังขาโย องค์ธรรม ได้แก่ ปัญญินทรีย์เจตสิก จะต้องพิจารณาก่อนบริโภค ปัจจัย ๔ ด้วยโยนิโสมนสิการ เพื่อไม่ให้ก่อวิชชาและต้นเหตุเกิดขึ้น^{๒๔}

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้เขียนไว้ในหนังสือเรื่อง ตามรอยพระอรหันต์ ว่า มนุษย์จะต้องไม่เหนื่อยมากและบอบช้ำด้วยการหม่นติดตามโลกซึ่งหมุนไปด้วยอำนาจแห่งความอยากสิ่งทั้งหลายจักเยือกเย็นแต่มนุษย์ผู้ไม่เป็นไทแก่ตัว เพราะตกอยู่ใต้อำนาจความยั่ววนของโลก

^{๒๔} จำลอง ดิษยวณิช, จิตวิทยาความดับทุกข์, หน้า ๑๒๘-๑๒๙.

มนุษย์ผู้อยากได้แล่นตามจนกว่าจะมีพระอรหันต์มาเรียกให้เขาหยุดฟังคำชี้แจงจะทราบถึงเหตุผลของการที่ไม่ควรวิ่งเขาจึงจะไม่ออกวิ่งต่อไปพระอรหันต์จึงเป็นบุคคลเดียวเท่านั้นที่โลกต้องการและหลุดพ้นจากวัฏสังสารได้^{๒๕}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือพุทธธรรมภาค ๑ มัชฌิมนิเทศนาว่า อวิชชา หรือโมหะ คือ ความไม่รู้สิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็นจึงอยากได้อะไรเห็นแก่ตัวด้วยโลภะ เมื่อขัดข้องและถูกขัดขวางและไม่มีปัญญารู้เท่าทันก็เกิดโทสะ ความขัดใจ และความคิดทำลายจากกิเลสรากเหง้า ๓ อย่างนี้ กิเลสรูปต่าง ๆ ก็ปรากฏขึ้นมากมาย เช่น ความตระหนี่ ความฟุ้งซ่าน ความวิตกกังวล ความหวั่นไหว เป็นต้น เป็น การระดม สร้างปัจจัยแห่งความขัดแย้งให้เกิดขึ้นในตัวเองมาก ๆ ขึ้น และกิเลสอันเป็นเครื่องหมายแห่งความขัดแย้งเหล่านี้ ย่อมกลายเป็นสิ่งสำหรับกีดกันจำกัดและแยกตัวเองออกจากความประสานกลมกลืนของกระบวนการแห่งธรรมชาติ^{๒๖}

พระเทวินทร์ เทวินโท ได้กล่าวถึงเรื่อง ศิล ไว้ในหนังสือ พุทธจริยาศาสตร์จริยศาสตร์ และจริยธรรมไว้ว่า ศิล แปลได้หลายความหมาย เช่น ปกติ เย็น ระเบียบวินัยเป็นต้น กล่าวคือ ผู้มีศีลมีกายวาจาเป็นปกติ ไม่ดีใจ หรือ เสียใจ เมื่อประสบกับสิ่งที่ดีหรือไม่ดีผู้มีศีลต้องมีกายวาจา และใจเย็นสบายไม่เร่าร้อนด้วย ราคะโทสะโลภและโมหะ เป็นผู้มีกายสุจริต วาจาสุจริต และเมโนสุจริต แต่ความหมายโดยรวมหมายถึง การเป็นผู้มีระเบียบวินัยในตนเอง เช่น ถ้ารับประทานอาหารก็ให้เป็นปกติ อย่ามากเกินไปหรือน้อยเกินไป หวานเกินไป เค็มเกินไป ดังนั้น เมื่อทำอะไรก็สุขุมรอบคอบและเยือกเย็น อย่าเดิน ยืน นั่ง นอน ทำพูด คิด ด้วยความเร่าร้อน ศิล ๕ เป็นข้อปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมให้ชาวพุทธรักษาศิล ๕ เพื่อประโยชน์แก่คนรักษาเองและเพื่อความสงบสุขของสังคมด้วย^{๒๗}

นันทพล โรจนโกศล ได้กล่าวถึงสังโยชน์ และแนวคิดเรื่องชั้น ๕ ไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ชั้น ๕ กับการบรรลुरुธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท” สรุปผลการวิจัยได้ว่า พระพุทธเจ้าได้ใช้แนวคิดเรื่องชั้น ๕ เป็นคำตอบเรื่องโลกและชีวิตทุกองค์ธรรมในพระพุทธศาสนาสามารถสังเคราะห์เข้ากับชั้น ๕ และการบรรลुरुนิพพาน คือพ้นจากการยึดมั่นในชั้น ๕ แต่ละชั้นปฏิบัติการร่วมกัน เหตุปัจจัยที่ทำให้แต่ละชั้นปรากฏรวมกันอยู่เป็นส่วนหนึ่งแห่งสังขารชั้นที่เรียกว่า ผัสสะเป็นปัจจัยทำให้นามชั้นปรากฏชัด ชั้น ๕ เป็นอุปกรณ์หลักแห่งการปฏิบัติเพื่อบรรลुरुธรรม ผู้บรรลुरुธรรมเป็นผู้ที่สังขารชั้นที่เรียกว่าสังโยชน์ ๑๐ ไม่ปฏิบัติการถาวร ชั้น ๕ ในชีวิตประจำวันของผู้บรรลुरुธรรมปรากฏรูปแบบเป็นพฤติกรรมทางกายและวาจา^{๒๘}

สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) แปลและเรียบเรียงไว้ในหนังสือวิสุทธิมรรคปริเฉทที่ ๑ สิลนิกเทศว่า วิญญูชนทั้งหลายรับรองกันว่า โอตตปปะและหิริเป็นปทัฏฐานของศีลนั้นจริงอยู่ศีลนั้นมีความสะอาดกาย ความสะอาดวาจา ความสะอาดใจเป็นอาการปรากฏ ย่อมปรากฏโดย

^{๒๕} พุทธทาสภิกขุ, ตามรอยพระอรหันต์, (คำปรารภ : ฉบับพิมพ์ ,๒๕๒๙), หน้า ๕.

^{๒๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๗๔.

^{๒๗} พระเทวินทร์ เทวินโท, พุทธจริยาศาสตร์จริยศาสตร์และจริยธรรม, หน้า ๘๓.

^{๒๘} นันทพล โรจนโกศล, “การศึกษาวิเคราะห์ชั้น ๕ กับการบรรลुरुธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๘.

ภาวะอันสะอาด ย่อมถึงภาวะอันจะพึงถือเอาได้ ส่วนหิริโอตตปปะวิญญูชนทั้งหลายรับรองกันว่าเป็น ปทัฏฐานของศีลนั้น อธิบายว่า หิริและโอตตปปะเป็นเหตุใกล้ของศีล เป็นความจริง เมื่อหิริโอตตปปะ มีอยู่ ศีลจึงเกิดขึ้นและดำรงอยู่ เมื่อหิริและโอตตปปะไม่มีศีลย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ ตั้งอยู่ไม่ได้นาน ย่อมไม่เกิดขึ้นในอนาคตข้างหน้าคือสุคติภพ^{๒๙}

สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้กล่าวถึง ศีล ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ได้ทรงมี พระดำรัสตรัสไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีกัลยาณศีล กัลยาณธรรม และกัลยาณปัญญา ย่อมเป็นผู้อยู่จบพรหมจรรย์ในพระธรรมวินัยนี้ เราเรียกว่า อุดมบุรุษ ดังนี้

(๑) ภิกษุเป็นผู้มีกัลยาณศีล คือ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ที่มีศีล สำรวมในพระปาฏิโมกข์ (ศีลที่สำคัญของภิกษุ) สมบูรณ์ด้วยอาจระ และโคจร (มารยาท และการไปแต่ในที่ที่สมควร) เห็นภัย ในโทษอันเล็กน้อยสมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ชื่อว่ามีกัลยาณศีล ดังที่กล่าวมา

(๒) ภิกษุเป็นผู้มีกัลยาณศีล ดังนี้แล้ว เธอจะชื่อว่ามี กัลยาณธรรม อย่างไรเล่าคือ ภิกษุใน พระธรรมวินัยนี้ประกอบเนื่องๆ ซึ่งการอบรมในธรรมอันเป็นไปในฝ่ายแห่งการตรัสรู้ ธรรม ๓๗ ประการอยู่ เธอชื่อว่ามีกัลยาณธรรม ดังกล่าวมานี้แล

(๓) ภิกษุเป็นผู้มีกัลยาณศีล กัลยาณธรรม ดังนี้แล้ว จะชื่อว่ามี กัลยาณปัญญาอย่างไร ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะ เพราะความสิ้นไป แห่งอาสวะ ด้วยปัญญาอันยิ่งของตนในปัจจุบันอยู่ เธอชื่อว่ามี กัลยาณปัญญา อย่างนี้แลภิกษุผู้มีกัลยาณศีล กัลยาณธรรม กัลยาณปัญญา ดังนี้แล้ว ชื่อว่าอยู่จบพรหมจรรย์เราเรียกว่า อุดมบุรุษ”^{๓๐}

วิสิน อินทสระ ได้กล่าวถึงเรื่อง “ศีล” ในหนังสือสาระสำคัญแห่งวิสุทธิมรรคไว้ว่า ศีล คือ เจตนาที่จะงดเว้นจากความชั่ว หรือทุจริต ท่านพุทธโฆษะนำเอาคำของพระสารีบุตรปฏิสัมภิทามรรค มาอธิบาย คือ เจตนา, เจตสิก, ความระวัง และการไม่ล่วงละเมิดข้อห้าม แล้วอธิบายว่า การงดเว้น จากกายทุจริต ๓ วจีทุจริต ๔ ชื่อว่า เจตนาศีล การงดเว้นจากมโนทุจริต ๓ ชื่อว่า เจตสิกศีล ความ ระวังหรือสังวรนั้น แบ่งเป็น ๕ คือ (๑) ปาฏิโมกข์สังวรหมายถึง การสำรวมระวังในสิกขาบทตามภูมิ ชั้นของตน เช่น ศีล ๕ เป็นศีลปาฏิโมกข์ของอุบาสกอุบาสิกา เป็นต้น (๒) สติสังวร ระวังกีดกันด้วยสติ (๓) ขันติสังวร คือ ระวังกีดกันบาปด้วย ญาณ คือ ความรู้เท่าทัน (๔) วิริยะสังวร ระวังกีดกันบาปด้วย ความเพียรพยายามเพื่อความเข้าใจเราพอกำหนดได้ว่า ศีล คือ เจตนาจะงดเว้นจากความชั่ว และการงด เว้นจากความชั่วอย่างคำว่า ศีลธรรม ศีล หมายถึง การเว้นชั่ว และธรรมหมายถึง การทำดี”^{๓๑}

๑.๖.๒ รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร ได้เขียนวิจัยเรื่อง “สัมมาทิฐิ กับการ พัฒนาชีวิตตามหลัก พระพุทธศาสนา” โดยสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้ สัมมาทิฐิ มีความสำคัญต่อการ พัฒนาชีวิตเป็นอย่างมาก คือเป็นทั้งตัวชี้แนะและกำกับทิศทางการพัฒนาชีวิตตั้งแต่ต้นจนจบ พระพุทธศาสนาจึงเน้นให้

^{๒๙} พระพุทธโฆสเถระ, **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**, แปลและเรียบเรียงโดยสมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ), (กรุงเทพมหานคร : ประยูรพรินท์ติ้ง จำกัด, ๒๕๓๓), หน้า ๑๒.

^{๓๐} สุชีพ ปุญญานุภาพ, **พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๔๑-๔๒.

^{๓๑} วิสิน อินทสระ, **สาระสำคัญแห่งวิสุทธิมรรค**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ บรรณาการ, ๒๕๔๔), หน้า ๕-๖.

สร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิขึ้นก่อน คือปัจจัยภายนอก ได้แก่ การคบหา กัลยาณมิตร และการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และปัจจัยภายใน ได้แก่ การคิดโดยอุบายอัน แยกคาย เมื่อสัมมาทิฐิเกิดขึ้นมาแล้ว ก็ถือว่าจุดเริ่มต้นของการพัฒนาชีวิตตามหลักอริยมรรคได้ เริ่ม ขึ้นแล้ว เมื่ออยู่ระหว่างการดำเนินชีวิตตามมรรคนั้น สัมมาทิฐิจะแสดงบทบาทเป็นตัวนำ และกำกับ กระบวนการพัฒนาตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน คือตั้งแต่ขั้นความเชื่อในกฎแห่งกรรมกัมมัสมกตาสัมมาทิฐิ จนถึงขั้นบรรลุ อริยผลผลสัมมาทิฐิ) นอกจากนั้น สัมมาทิฐิ ยังแสดงบทบาทประสานสัมพันธ์ กับองค์มรรคอื่นๆ ในลักษณะเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ทำให้ทุกมิติของชีวิต คือทั้งด้านศีล กาย วาจา สังคม) ด้านสมาธิ (จิตใจ) และด้านปัญญา ได้รับการพัฒนาไปพร้อมๆ กันแบบองค์รวม ในขั้นสุดท้าย สัมมาทิฐิที่ได้รับการพัฒนาจนมีความแหลมคม จะเป็นตัวตัดกิเลสเครื่องร้อยรัดให้หมดไปแล้ว ทำให้เข้าถึงความหลุดพ้นในที่สุด^{๓๒}

พระมหาพุทธกร ปณฺณาสิริ (สังจรัตนพงศ์) ได้เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์สัทธาในพระพุทธศาสนา” ตามแนวกาลามสูตรเป็นการศึกษาเกี่ยวกับสัทธาในพระพุทธศาสนา โดยได้ความหมายจากประเภท บ่อเกิด หน้าที่และความสำคัญของสัทธา การศึกษาเกี่ยวกับสัทธาในกาลามสูตร และการศึกษาวิธีการประยุกต์ใช้สัทธาในกาลามสูตร เพื่อเป็นการนำแนวคิดดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติจริง เพื่อทำให้เกิดผลดีโดยแก้ปัญหาวิกฤตสัทธาในสังคม^{๓๓}

พระมหาภาณุ ภาณุโก (กลั่นปราชญ์) : ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “หลักศรัทธาในพุทธปรัชญาเถรวาท กับความเชื่อของเซนต์ออกัสติน” ว่าเป็นอย่างไร และมีลักษณะที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง “ศรัทธา” ในพระพุทธปรัชญาหมายถึง ความเชื่อมั่นในความดี เป็นความเชื่อที่มีเหตุผลสนับสนุน ไม่ใช่เพียงอารมณ์แต่เพียงอย่างเดียว เป็นศรัทธาที่มีปัญญากำกับ ชักนำให้อยู่ในลักษณะที่เชื่อตามความเป็นจริง ส่วนศรัทธา (Faith) ของออกัสติน ก็มีความหมายเหมือนกับศรัทธาของชาวคริสต์ทั่วไป กล่าวคือมีเนื้อหาหลักที่สัมพันธ์อยู่กับเรื่องพระเจ้า หมายถึง การยึดติดของจิตใจกับความจริงเหนือธรรมชาติและการนอบน้อมของมนุษย์ที่ชื่นชมต่อพระเจ้า เป็นการมอบความเชื่อใจให้กับพระเจ้าจึงเป็นท่าทีถาวรที่มนุษย์เปิดใจยอมรับพระเจ้า โดยเหตุที่มันเป็นพระพรที่พระเจ้าทรงประทานให้แก่ทุกคน ศรัทธาในขอบเขตของออกัสตินจึงมี ๒ ประการคือ ๑) ศรัทธาพระเจ้า ๒) ศรัทธาในพระเจ้า^{๓๔}

พระมหาปรม โอภาโส (ทองคำ) ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาของชาวไทยในปัจจุบัน” กล่าวถึงความเชื่อของชาวไทยพุทธปัจจุบัน เกี่ยวกับความคิดความเชื่อเรื่องศาสนา ปรัชญา วัฒนธรรมประเพณี และการดำเนินชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อนำเสนอทฤษฎีความเชื่ออันเป็นการยืนยันถึงทัศนคติความเชื่อของชาวพุทธที่มีอยู่จริง ทั้งในแง่มุม

^{๓๒} พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, พรรณนาสัมมาทิฐิกับการพัฒนาชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา”, สารนิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

^{๓๓} พระมหาพุทธกร ปณฺณาสิริ (สังจรัตนพงศ์), “ศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗).

^{๓๔} พระมหาภาณุ ภาณุโก (กลั่นปราชญ์), “การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องศรัทธาในพุทธศาสนา ปรัชญาเถรวาทกับเซนต์ออกัสติน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙)

ของรูปธรรมและนามธรรม เพื่อได้เป็นแนวทางเรื่องของความคิดความเชื่อที่ถูกต้องให้แก่ชาวไทย
พุทธ^{๓๕}

จากการทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องไม่ปรากฏพบเอกสารและรายงานวิจัยในเรื่องที่จะศึกษาจุฬารัตนสมานสูตรแบบเจาะจง เพื่อจะนำมาวิเคราะห์เกี่ยวข้องกับหลักธรรมที่ปฏิบัติและผลของการปฏิบัติตามจุฬารัตนสมานสูตร แต่พบว่ามีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอต่อการวิจัยนี้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาความเป็นมา รูปแบบ โครงสร้าง และเนื้อหาของจุฬารัตนสมานสูตร เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ และเพื่อสภาพปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพกึ่งสัมภาษณ์ โดยศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) โดยการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสารที่เกี่ยวข้อง ตำรา และศึกษาภาคสนาม (Field Research) กับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการการประยุกต์ใช้จุฬารัตนสมานสูตรเพื่อแก้ปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีประเด็นหัวข้อดังนี้

๑.๗.๑ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาวิจัย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล-การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ ๑ กลุ่มพระสงฆ์ จำนวน ๕ รูป

กลุ่มที่ ๒ กลุ่มประชาชนทั่วไป ๕ คน

รวมทั้งสิ้น ๑๐ รูป/คน

๑.๗.๒ ชั้นรวบรวมข้อมูล

๑. รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentaries) ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารแหล่งต่าง ๆ ดังนี้

๑) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙

๒) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับอรรถกถา หนังสือเอกสาร ตำรา บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. รวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Work Study)

การศึกษภาคสนาม โดยเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสอบถาม การสัมภาษณ์ จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยใช้เครื่องมือการศึกษา ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่ม

๑.๗.๓ ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล

๑. เรียบเรียงข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการศึกษา หนังสือ เอกสาร ตำรา งานวิจัย บทความ และข้อมูลภาคสนาม จากการสัมภาษณ์แบบเจาะจง แล้วนำข้อมูลที่ได้นำจัดหมวดหมู่ตามโครงสร้างเนื้อหาให้เป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{๓๕} พระมหาปรม โอภาโส (ทองคำ), “ศึกษาวเคราะห์ศรัทธาของชาวไทยในปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑)

๒. ศึกษาวิเคราะห์ตีความข้อมูลที่รวบรวมมาทั้งหมดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ เพื่อตอบปัญหาการวิจัยที่ตั้งเอาไว้ และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๓. สรุปผลการวิจัย ข้อเสนอแนะ และนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบของรายงานวิจัยเชิงคุณภาพ แบบพรรณนาวิเคราะห์

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบจุฬารัตนสมานสูตรในพระสุตตันตปิฎก

๑.๘.๒ ทำให้ทราบสภาพปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

๑.๘.๓ ทำให้ทราบการประยุกต์ใช้จุฬารัตนสมานสูตรเพื่อแก้ปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

บทที่ ๒

จุฬารัตนสมาทานสูตรในพระสุตตันตปิฎก

บทนี้ ผู้วิจัยเสนอเนื้อหาสาระของจุฬารัตนสมาทานสูตร โดยได้วางกรอบการศึกษาไว้ ดังนี้ (๑) ความเป็นมาของจุฬารัตนสมาทานสูตร (๒) รูปแบบของจุฬารัตนสมาทานสูตร (๓) โครงสร้างของจุฬารัตนสมาทานสูตร (๔) เนื้อหาของจุฬารัตนสมาทานสูตร โดยมีประเด็น ดังต่อไปนี้

๒.๑ จุฬารัตนสมาทานสูตรในพระสุตตันตปิฎก

ความเป็นมาของจุฬารัตนสมาทานสูตรในพระไตรปิฎก ผู้วิจัยได้แยกออก ๕ ประเด็น คือ (๑) ที่มาของชื่อ (๒) ที่มาของพระสูตร (๓) รูปแบบของจุฬารัตนสมาทานสูตร (๔) โครงสร้างของจุฬารัตนสมาทานสูตร และ (๕) เนื้อหาของจุฬารัตนสมาทานสูตร โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๑.๑ ที่มาของชื่อ

จุฬารัตนสมาทานสูตร^๑ แปลว่า พระสูตรว่าด้วยการสมาทานธรรม สูตรเล็ก คำว่า ธรรม ในที่นี้หมายถึง คติที่ยึดถือกันหรือข้อปฏิบัติที่ยึดถือกัน ส่วนคำว่า สมาทาน การรับเอามาปฏิบัติ การสมาทานธรรม จึงหมายถึงคตินี้ที่ยึดถือมาปฏิบัติ ชื่อนี้ตั้งตามเนื้อหาสาระของพระสูตร

คำว่า การสมาทานธรรม แปลจากคำว่า “ธัมมสมาทาน” แยกอธิบาย คือ หมายถึงลัทธิหรือข้อวัตรปฏิบัติ ได้แก่ จริยาที่ตนยึดถือ คำว่า สมาทาน หมายถึง ถือปฏิบัติ^๒ ดังนั้น การสมาทานธรรม คือ การรับเอาถือเอาตามลัทธิหรือข้อวัตรตามจริยาที่ตนยึดถือมาปฏิบัติตาม

๒.๑.๒ ที่มาของพระสูตร

พระสูตรนี้ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแก่ภิกษุทั้งหลาย ขณะประทับอยู่ ณ พระเชตะวันอารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี เพื่อให้ภิกษุเหล่านั้นทราบว่าการสมาทานธรรมมี ๔ แบบ แต่ละแบบมีผลต่างกันอย่างไร พระสูตรนี้จัดอยู่ในประเภท ปรัชญาสาสนะ^๓

สรุปความว่า การสมาทานธรรม คือ การรับเอามาปฏิบัติตามที่ตนนั้นนับถือหรือยึดถือ ซึ่งหมายถึงคตินี้ที่ยึดถือมาปฏิบัติ ส่วนที่มาของจุฬารัตนสมาทานสูตรนั้น พระพุทธเจ้าได้แสดงแก่อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี เพื่อให้ภิกษุเหล่านั้นทราบว่าการสมาทานธรรมมี ๔ แบบ

^๑ ม. ม. (ไทย) ๑๒/๑๔๔.

^๒ ม.ม.อ. (บาลี) ๒/๔๖๘/๒๗๙.

^๓ ม. ม. (ไทย) ๑๒/๑๔๕.

๒.๑.๓ รูปแบบของจุฬารัชมสมาทานสูตร

ภาคอุเทศ

รูปแบบของจุฬารัชมสมาทานนั้น พระสูตรนี้จัดอยู่ในประเภท ปรัชมาสยะ รูปแบบนั้นเป็นการบรรยายโวหารแบบถามเอง – ตอบเอง และมีอุปมาอุปไมยประกอบ ใจความสำคัญ การสมาทานธรรม ๔ แบบ

๑. การสมาทานธรรมที่มีสุขในปัจจุบัน แต่มีทุกข์เป็นผลในอนาคต
๒. การสมาทานธรรมที่มีทุกข์ในปัจจุบันและมีทุกข์เป็นผลในอนาคต
๓. การสมาทานธรรมที่มีทุกข์ในปัจจุบันแต่มีสุขเป็นผลในอนาคต
๔. การสมาทานธรรมที่มีสุขในปัจจุบันแต่มีสุขเป็นผลในอนาคต^๔

ในภาคอุเทศนี้ ถือเป็นใจความสำคัญของพระสูตร โดยแยกแยะในแต่ละข้อหรือประเด็นจากการสมาทานหรือรับเอามาปฏิบัติ ๔ แบบ พร้อมทั้งแต่ละแบบนี้มีผลเป็นอย่างไรในอนาคต

ภาคนิเทศ

แบบที่ ๑ การปฏิบัติของพวกสมณพราหมณ์ผู้ปฏิบัติตามลัทธิที่ถือว่า “โทษในกามไม่มี” จึงบำรุงบำเรอตนด้วยกามกับปริพาชิกาสาว ๆ ไม่สนใจหลักธรรมคำสอนให้ละกามเพราะเห็นภัยของกาม พวกนี้หลังจากตายไปแล้ว ไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

แบบที่ ๒ การปฏิบัติของพวกอเจลล (นักบวชเปลือย) ผู้ถือวัตรต่าง ๆ เช่น ไม่ไปรับอาหารที่เขาเชิญให้ไปรับ ไม่หยุดรับอาหารที่เขาขอให้หยุดรับ ไม่รับอาหารที่เขาแบ่งให้ ไม่รับอาหารที่เขาแจกแจง พวกนี้จึงมีความเป็นอยู่ที่ทรามมีทุกข์มาก หลังจากตายแล้วไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

แบบที่ ๓ การปฏิบัติของบุคคลบางคนผู้มีราคะจัดโดยปกติ จึงได้รับทุกข์โทมนัสอันเกิดจากราคะจัดนั้นเอง ๆ บุคคลบางคนผู้มีโทสะจัดเป็นปกติจึงได้รับทุกข์โทมนัสอันเกิดจากโทสะจัดนั้นเอง ๆ บุคคลบางคนผู้มีโมหะจัดเป็นปกติจึงได้รับทุกข์โทมนัสอันเกิดจากโมหะจัดนั้นเอง ๆ บุคคลดังกล่าวนี้ ถูกโทมนัสครอบงำประพฤติพรหมจรรย์ทั้ง ๆ ที่ร้องให้น้ำตานองหน้า (เช่น ศิษย์ที่ถูกอาจารย์บังคับ หรือทำโทษให้ปฏิบัติธรรม) จึงประพฤติพรหมจรรย์จนบริสุทธิ์บริบูรณ์หลังจากตายแล้ว เขาไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

แบบที่ ๔ การปฏิบัติของบุคคลบางคนผู้ไม่มีราคะจัดโดยปกติ ผู้ไม่มีโทสะจัดปกติ ผู้ไม่มีโมหะโดยปกติ จึงไม่ได้รับทุกข์โทมนัสอันเกิดจากกิเลสเหล่านี้เอง ๆ บุคคลดังกล่าว สงัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลาย บรรลุปฐมฌาน ทุตติยฌาน ตติยฌาน และจตุตถฌาน ตามลำดับ หลังจากตายแล้ว เขาไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์^๕

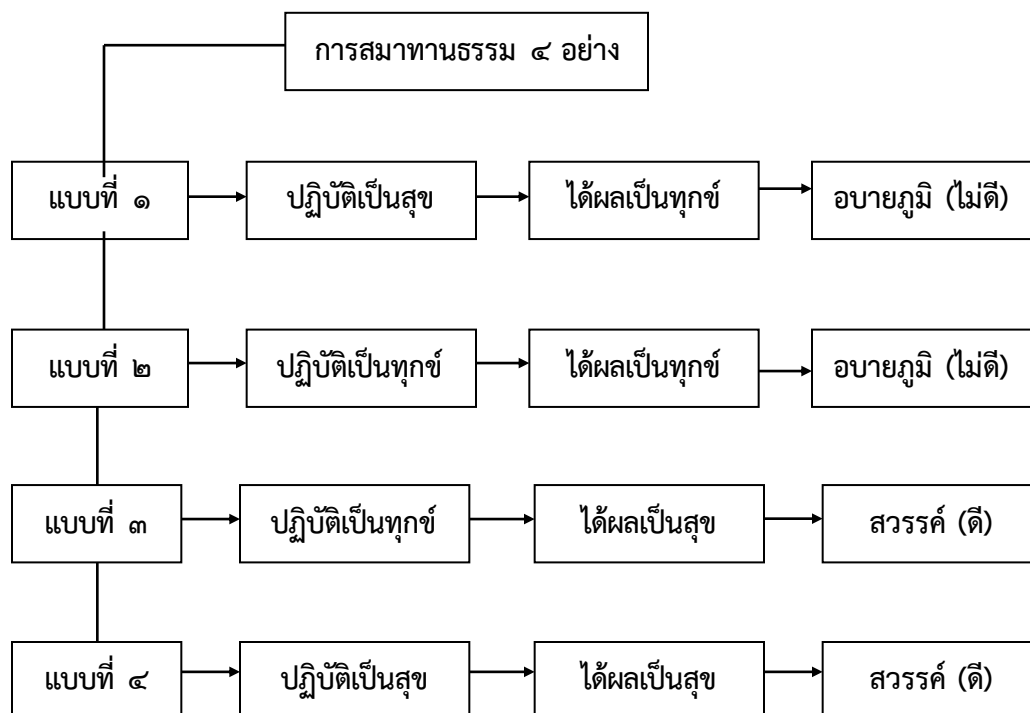
พระพุทธเจ้าทรงอธิบายแต่ละแบบโดยละเอียด โดยเฉพาะแบบที่ ๑ ทรงเน้นเป็นพิเศษ โดยทรงอธิบายขยายความด้วยอุปมาโวหารประกอบ

๒.๑.๔ โครงสร้างของจุฬารัชมสมาทานสูตร

โครงสร้างของพระสูตรนี้ กล่าวถึงการสมาทานธรรม ๔ แบบ เพื่อให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอเสนอแบบโครงแผนภูมิ ดังต่อไปนี้

^๔ ม. มุ. (ไทย) ๑๒/๑๔๕.

^๕ ม. มุ. (ไทย) ๑๒/๑๔๕-๑๔๖.

ข้อสังเกต

พระธรรมเทศนานี้ทรงเปรียบเทียบการปฏิบัติธรรม ๔ แบบโดยทรงถือเอาความทุกข์และความสุขในการปฏิบัติกับความทุกข์และความสุขที่เป็นผลแห่งการปฏิบัติเป็นเกณฑ์เทียบ ดังนี้

แบบที่ ๑	ปฏิบัติสุข	แต่ได้ผลเป็นทุกข์	=	ไม่ดี
แบบที่ ๒	ปฏิบัติเป็นทุกข์	และได้ผลเป็นทุกข์	=	ไม่ดีเลย
แบบที่ ๓	ปฏิบัติเป็นทุกข์	แต่ได้ผลเป็นสุข	=	ดี
แบบที่ ๔	ปฏิบัติเป็นสุข	และได้ผลเป็นสุข	=	ดีมาก

เกณฑ์สูงสุด คือ ความสุขในสุคติโลกสวรรค์เท่านั้น ของการสมาทานธรรมทั้ง ๔ อาจจำแนก ดังนี้

แบบที่ ๑ เป็นของลัทธิกามสุขัลลิกานุโยค แบบที่ ๒ เป็นของลัทธิอัตตakilมณานุโยค และแบบที่ ๓ และที่ ๔ เป็นของพระพุทธศาสนา^๖

สรุปได้ว่า โครงสร้างในจุฬารัมมสมาทานสูตรนี้ เป็นการปฏิบัติ ๔ แบบ โดยแบบที่ ๑ นั้น เป็นการปฏิบัติแบบหย่อนยานลุ่มหลงในกามคุณ และแบบที่ ๒ นั้น เป็นการทรมานตนเอง หรือทำตนเองให้ลำบาก แบบ ๓ และแบบที่ ๔ เป็นการปฏิบัติแบบพระพุทธศาสนา แบบทางสายกลางไม่หย่อนและไม่ตึงเกินไป เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา นั้นเอง

๒.๑.๕ เนื้อหาของจุฬารัมมสมาทานสูตร

ในจุฬารัมมสมาทานสูตร ว่าด้วยสูตรเล็ก กล่าวถึง สมัยพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสรับสั่งเรียก

^๖ ม. มุ. (ไทย) ๑๒/๑๔๖-๑๔๗

แต่เมล็ดพืชแห่งเถายานทรายนั้นนกยูงก็ไม่กลืนกิน เนื้อก็ไม่เคี้ยวกิน ไฟป่าก็ไม่ไหม้ พวกคนทำงานในป่าก็ไม่ถอน ปลูกก็ไม่กัดกิน ยังคงเป็นพืชต่อไป ถูกเมฆฝนตรครดแล้ว กิ่งอกขึ้นด้วยดี เป็นเถายานทรายเล็กและอ่อนมีย่านห้อยย้อยเข้าไปอาศัยต้นสาละ”

เทวดาที่สิงอยู่ที่ต้นสาละนั้นจึงกล่าวว่า “ทำไมพวกท่านอารามเทวดา วนเทวดา รุกขเทวดา และเทวดาที่สิงอยู่ที่ต้นไม้อันเป็นโอสถัญญาและต้นไม้เจ้าป่า ผู้เป็นมิตร อำมาตย์ ญาติสาโลหิตเมื่อเห็นอนาคตภัยในเมล็ดพืชแห่งเถายานทรายจึงพากันมาปโลบโยนอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ อย่ากลัวเลย ท่านผู้เจริญ อย่ากลัวเลย เมล็ดพืชแห่งเถายานทรายนั้น บางทีนกยูงอาจกลืนกินบ้าง เนื้ออาจเคี้ยวกินบ้าง ไฟป่า อาจไหม้บ้าง พวกคนทำงานในป่าอาจถอนบ้าง ปลูกอาจกัดกินบ้าง หรือไม่ออกขึ้น” เถายานทรายนี้ เล็กและอ่อนมีย่านห้อยย้อยอยู่ มีสัมผัสอันนำความสุขมาให้ เถายานทรายนั้น เลื้อยพันต้นสาละนั้น ครั้นเลื้อยพันแล้ว ตั้งอยู่ข้างบนเหมือนร่ม แตกเถาอยู่ข้างล่าง ทำลายลำต้นใหญ่ ๆ ของต้นสาละนั้นเสีย

เทวดาที่สิงอยู่ที่ต้นสาละนั้นกล่าวอย่างนี้ว่า “พวกท่านอารามเทวดา วนเทวดา รุกขเทวดา และพวกเทวดาที่สิงอยู่ที่ต้นไม้อันเป็นโอสถัญญาและต้นไม้เจ้าป่า ผู้เป็น มิตรอำมาตย์ ญาติสาโลหิต เมื่อเห็นอนาคตภัย ในเมล็ดพืชแห่งเถายานทรายนี้ จึงพากันมาปโลบโยนอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ อย่ากลัวเลย ท่านผู้เจริญ อย่ากลัวเลย พืชแห่งเถายานทรายนั้น บางทีนกยูงอาจกลืนกินบ้าง เนื้ออาจเคี้ยวกินบ้าง ไฟป่าอาจไหม้บ้าง พวกคนทำงานในป่าอาจถอนบ้าง ปลูกอาจกัดกินบ้าง หรือไม่ออกขึ้น” เรานั้นสวยทุกขเวทนาอันแรงกล้า เผ็ดร้อน เพราะพืชแห่งเถายานทรายเป็นเหตุ” แม้ฉันใด

มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง มีวาทีอย่างนี้ มีทิฏฐิอย่างนี้ว่า “โทษในกามทั้งหลายไม่มี” ก็ฉันนั้นเหมือนกัน สมณพราหมณ์เหล่านั้นย่อมถึงความเป็นผู้ดื่มด่ำในกามทั้งหลาย บำเรอกับพวกนาง บริพาชิกาที่เกล้ามวยผมและกล่าวอย่างนี้ว่า “ทำไม ท่านสมณพราหมณ์พวกนั้น เมื่อเห็นอนาคตภัยในกามทั้งหลาย จึงกล่าวถึงการละกามทั้งหลาย บัญญัติการกำหนดรู้ในกามทั้งหลาย (อันที่จริง) การสัมผัสแขนอันมีขนอ่อนนุ่มของนางบริพาชิกานี้ เป็นความสุข” ย่อมถึงความเป็นผู้ดื่มด่ำในกามทั้งหลาย ครั้นถึงความเป็นผู้ดื่มด่ำในกามทั้งหลาย หลังจากตายแล้ว จะไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก สวยทุกขเวทนาอันแรงกล้าเผ็ดร้อนในที่ที่ตนเกิดนั้น และกล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านสมณพราหมณ์ พวกนั้นเมื่อเห็นอนาคตภัยในกามทั้งหลายนี้แล จึงกล่าวถึงการละกามทั้งหลาย บัญญัติความกำหนดรู้ กามทั้งหลาย อันที่จริงพวกเรา ย่อมสวยทุกขเวทนาอันแรงกล้าเผ็ดร้อนเพราะกามเป็นเหตุ เพราะกามเป็นต้นเหตุ”

ภิกษุทั้งหลาย การสมาทานธรรมนี้เรากล่าวว่า มีสุขในปัจจุบันแต่มีทุกข์เป็นวิบากในอนาคต^{๑๑}

๒) การสมาทานธรรมที่มีทุกข์และมีทุกข์เป็นวิบาก

การสมาทานธรรมที่มีทุกข์ในปัจจุบัน และมีทุกข์เป็นวิบากในอนาคต เป็นอย่างไร

คือ บริพาชกบางคนในโลกนี้เป็นอเจล (ประพตติเปลือยกาย) เป็นผู้ไม่มีมารยาทเสียมือ เขาเชิญให้ไปรับอาหารก็ไม่ไป เขาเชิญให้หยุดรับอาหารก็ไม่หยุด ไม่รับอาหารที่เขาแบ่งไว้ ไม่รับอาหารที่เขาทำเจาะจง ไม่ยินดีอาหารที่เขาเชิญ ไม่รับอาหารจากปากหม้อ ไม่รับอาหารจากปาก

^{๑๑} ม. ม. (ไทย) ๑๒/๔๖๙/๕๐๙-๕๑๐.

ภาชนะ ไม่รับอาหารคร่อมธรณีประตู ไม่รับอาหารคร่อมท่อนไม้ ไม่รับอาหารคร่อมสาก ไม่รับอาหารของคน ๒ คนที่กำลังบริโภค ไม่รับอาหารของหญิงมีครรภ์ ไม่รับอาหารของหญิงที่กำลังให้บุตรดื่มนม ไม่รับอาหารของหญิงที่คลอเคลียชาย ไม่รับอาหารที่นัดแนะกันทำไว้ ไม่รับอาหารในที่เลี้ยงสุนัข ไม่รับอาหารในที่มีแมลงวันไต่ตอมเป็นกลุ่ม ๆ ไม่กินปลา ไม่กินเนื้อ ไม่ดื่มสุรา ไม่ดื่มเมรัย ไม่ดื่มยาตอง เขารับประทานอาหารในเรือนหลังเดียว ยังชีพด้วยข้าวคำเดียว รับประทานอาหารในเรือน ๒ หลัง ยังชีพด้วยข้าว ๒ คำ ฯลฯ รับประทานอาหารในเรือน ๗ หลัง ยังชีพด้วยข้าว ๗ คำ ยังชีพด้วยอาหารในถาดน้อย ๑ ใบ ยังชีพด้วยอาหารในถาดน้อย ๒ ใบ ฯลฯ ยังชีพด้วยอาหารในถาดน้อย ๗ ใบ กินอาหารที่เก็บไว้ค้างคืน ๑ วัน กินอาหารที่เก็บไว้ค้างคืน ๒ วัน ฯลฯ กินอาหารที่เก็บไว้ค้างคืน ๗ วัน ถือการบริโภคอาหารตามวาระ ๑๕ วันต่อมือนี้อยู่ด้วยประการอย่างนี้

ปริพาชกนั้นเป็นผู้กินผักต้องเป็นอาหาร กินข้าวฟ่างเป็นอาหาร กินลูกเดือยเป็นอาหาร กินกากข้าวเป็นอาหาร กินสาหร่ายเป็นอาหาร กินรำเป็นอาหาร กินข้าวตังเป็นอาหาร กินกำยานเป็นอาหาร กินหญ้าเป็นอาหาร กินมูลโคเป็นอาหาร กินเหง้าและผลไม้ป่าเป็นอาหาร บริโภคผลไม้หล่นยังชีพอยู่ ปริพาชกนั้นนุ่งห่มผ้าป่าน นุ่งห่มผ้าแกมกัน นุ่งห่มผ้าห่อศพ นุ่งห่มผ้าบังสุกุล นุ่งห่มผ้าเปลือกไม้ นุ่งห่มหนังเสือ นุ่งห่มหนังเสือมีเล็บ นุ่งห่มผ้าคากรอง นุ่งห่มผ้าเปลือกไม้กรอง นุ่งห่มผ้าผลไม้กรอง นุ่งห่มผ้ากัมพลมมมนุษย์ นุ่งห่มผ้ากัมพลขนสัตว์ นุ่งห่มผ้าขนปีกนกเค้า เป็นผู้ถอนผมและหนวด คือถือการถอนผมและหนวด ยืนอย่างเดียว ไม่ยอมนั่ง เดินกระโหย่งคือถือการเดินกระโหย่ง ถือการนอนบนหนามคือนอนบนที่นอนที่ทำด้วยหนาม ถือการลงอาบน้ำวันละ ๓ ครั้ง ถือการย่างและการอบกายหลายรูปแบบเช่นนี้อยู่ ด้วยประการอย่างนี้ หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในอบาย ทุกติ วินิบาต นรก

ภิกษุทั้งหลาย การสมาทานธรรมนี้เรากล่าวว่า มีทุกขในปัจจุบันและมีทุกขเป็นวิบากในอนาคต^{๑๒}

๓) การสมาทานธรรมที่มีทุกขแต่มีสุขเป็นวิบาก

การสมาทานธรรมที่มีทุกขในปัจจุบัน แต่มีสุขเป็นวิบากในอนาคต เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มึนระคะกล้าโดยปกติ เสวยทุกขโทมนัสอันเกิดจากราคะเนื่อง ๆ เป็นผู้มึนโทสะกล้าโดยปกติ เสวยทุกขโทมนัสอันเกิดจากโทสะเนื่อง ๆ เป็นผู้มึนโมหะกล้าโดยปกติ เสวยทุกขโทมนัสอันเกิดจากโมหะเนื่อง ๆ บุคคลนั้นมีทุกขบ้าง มีโทมนัสบ้าง เป็นผู้มึนห่านองด้วยน้ำตา ร้องไห้อยู่ ประพฤติพรหมจรรย์บริสุทธฺี บริบูรณ์ หลังจากตายแล้ว เขาไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

ภิกษุทั้งหลาย การสมาทานธรรมนี้เรากล่าวว่า มีทุกขในปัจจุบันแต่มีสุขเป็นวิบากในอนาคต^{๑๓}

๔) การสมาทานธรรมที่มีสุขและมีสุขเป็นวิบาก

การสมาทานธรรมที่มีสุขในปัจจุบัน และมีสุขเป็นวิบากในอนาคต เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ไม่มึนระคะกล้าโดยปกติ ไม่เสวยทุกขโทมนัส อันเกิดจากราคะเนื่อง ๆ เป็นผู้ไม่มึนโทสะกล้าโดยปกติ ไม่เสวยทุกขโทมนัสอันเกิดจากโทสะเนื่อง ๆ เป็นผู้ไม่

^{๑๒} ม. มุ. (ไทย) ๑๒/๔๗๐/๕๑๐-๕๑๑.

^{๑๓} ม. มุ. (ไทย) ๑๒/๔๗๑/๕๑๓.

โมหะกล้าโดยปกติ ไม่เสวยทุกข์โทมนัสอันเกิดจากโมหะเนื่อง ๆ บุคคลนั้นสังตจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลาย บรรลุปฐมฌานที่มีวิตก วิจารณ์ ปิติและสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่ เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไป บรรลุตติยฌานมีความผ่องใสในภายใน มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น ไม่มีวิตกไม่มีวิจารณ์ มีแต่ปิติและสุขอันเกิดจากสมาธิอยู่ บรรลุตติยฌาน บรรลุตตตฌานอยู่ หลังจากตายแล้วเขาไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

ภิกษุทั้งหลาย การสมาทานธรรมนี้เรากล่าวว่า มีสุขในปัจจุบันและมีสุขเป็นวิบากในอนาคต

ภิกษุทั้งหลาย การสมาทานธรรม ๔ ประการนี้แล” พระผู้มีพระภาคได้ตรัสภาษิตนี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้นมีใจยินดีต่างชื่นชมพระภาษิต ของพระผู้มีพระภาค ดังนี้แล^{๑๔}

สรุปในเนื้อหาได้กล่าวถึง การปฏิบัติของบุคคล ๔ อย่างด้วย (๑) การมีความเห็น(ทิฐิ) ความสุขในปัจจุบัน(กาม) และติดอยู่ในกามทั้งหลาย ย่อมส่งผลถึงความเดือดร้อนในทุกคติ เพราะกามเป็นเหตุ ย่อมมีทุกข์ในวิบากของตน (๒) การปฏิบัติแบบยึดถือเอาความลำบาก ทรมานตนเองในปัจจุบัน ย่อมส่งผลถึงทุกข์เป็นวิบากในอนาคต (๓) การปฏิบัติโดยบุคคลผู้มีราคะ โทสะ โมหะ กล้าเป็นปกติ มีโสมนัสบ้าง โทมนัสบ้าง แล้วประพฤติพรหมจรรย์บริสุทธ์ บริบูรณ์ ย่อมไปเกิดเป็นสุคติในโลกสวรรค์ และ (๔) การปฏิบัติของบุคคลนั้นสังตออกจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลาย และบรรลุปฐมฌานที่มีวิตก วิจารณ์ ปิติและสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่ มีภาวะจิตที่เป็นหนึ่งผุดขึ้น มีแต่ปิติและสุขอันเกิดจากสมาธิอยู่ บรรลุตติยฌาน บรรลุตตตฌานอยู่ หลังจากตายไปแล้ว ย่อมเกิดในสุคติโลกสวรรค์

๒.๒ บุคคลที่สมาทานธรรม ๒ ประเภท

ในส่วนของบุคคลในการสมาทานธรรมนั้น ผู้วิจยได้แบ่งออกเป็น ๒ อย่าง คือ (๑) บรรพชิต (๒) คฤหัสถ์ โดยจะได้อธิบายตามลำดับ ดังต่อไปนี้

(๑) บรรพชิต

บรรพชิต หมายถึง ผู้บวช นักบวช เช่น ภิกษุ ภิกษุณี สมณะ ดาบส ฤๅษี เป็นต้น แต่เฉพาะในพระพุทธศาสนา ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี สามเณร และสิกขมานา^{๑๕} บรรพชิตเมื่อสมาทานธรรมหรือรับเอาข้อมาปฏิบัติตามสถานะของตนมาเป็นการประพฤติปฏิบัติ การกระทำนั้นย่อมมีผลจากการปฏิบัติในความเป็นอยู่ของบรรพชิตนั้น ต้องถือปฏิบัติตาม(ศีล)สถานะของตนแล้วนำมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัด โดยเห็นภัยในวัฏสงสาร หรือการกระทำที่ทำให้เกิดความสุข-ทุกข์ ในปัจจุบัน โดยไม่หลงไปตามกิเลสหรือสิ่งที่ยั่วให้เกิดความหลงผิด เช่น ไม่หลงกามคุณ^{๑๖} ไม่ถือตัว อันเป็นเครื่องเศร้าหมองหรือ

^{๑๔} ม. มุ. (ไทย) ๑๒/๔๗๒/๕๑๓-๕๑๔.

^{๑๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, หน้า ๑๗๔.

^{๑๖} กามคุณ มี ๕ อย่าง คือ รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะ, พระธรรมกิตติวงศ์, พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ฉบับคำวัด, จัดพิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๕๑), หน้า ๔๘.

อกุศลกรรม แต่จะเห็นประโยชน์จากการปฏิบัติที่ถูกต้อง เช่น การประพาศิพพรหมจรรย์ และการเจริญสมาธิ เป็นต้น

ดังนั้น เมื่อบรรพชิตรับเอาการสมาทานธรรมแล้ว รู้ในการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด โดยเห็นตามความเป็นจริง แล้วปฏิบัติก็จะส่งผลถึงการปฏิบัติที่ถูกต้อง ไม่ได้ได้รับความเดือดร้อน จะมีแต่ความสุขในปัจจุบัน และยังส่งผลถึงความสุขในอนาคตอีกด้วย

(๒) คฤหัสถ์

คฤหัสถ์ หมายถึง บุคคลทั่ว ๆ ไปที่ไม่ใช่ภิกษุสงฆ์ คนผู้อยู่ครองเรือน^{๑๗} การปฏิบัติของคฤหัสถ์นั้นมีทั้งสุขและทุกข์ เมื่อมีการสมาทานหรือรับเอามาปฏิบัติแล้ว จะจัดเข้าในการกระทำที่เป็นประโยชน์หรือไม่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง แล้วเมื่อปฏิบัติแล้วย่อมมีผลเป็นสุข และเป็นทุกข์ การปฏิบัติของคฤหัสถ์นั้น เมื่อปฏิบัติโดยประกอบด้วยอกุศลกรรมในปัจจุบัน ย่อมมีผลเป็นทุกข์ในอนาคต แต่เมื่อปฏิบัติกุศลกรรม ก็จะส่งผลโดยความสุขในอนาคต การปฏิบัติแบ่ง เป็น ๒ อย่าง คือ (๑) คฤหัสถ์ผู้อยู่ในสถานะผู้บำเพ็ญพรต (๒) คฤหัสถ์ในสถานะผู้ครองเรือน

(๑) คฤหัสถ์ผู้อยู่ในสถานะผู้บำเพ็ญพรต ได้แก่ อุบาสกอุบาสิกาที่รักษาศีล หรือสมาทานวิริตศีล ๘ ด้วยการนุ่งขาวห่มขาว ที่เรียกว่า ศีลอุโบสถ มีวันรักษา ๒ วัน คือ ปกติอุโบสถ ได้แก่ อุโบสถที่จะพึงรักษาตามปกติ คือวันหนึ่งและคืนหนึ่งมีวัน ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ ๘ ค่ำ ปุจฉาครุโบสถ รักษา ๓ วัน คือวันรับ วันรักษา วันส่ง เช่น อุโบสถ ๘ ค่ำ วัน ๗ ค่ำเป็นวันรับ มีวัน ๙ ค่ำเป็นวันส่ง^{๑๘}

(๒) คฤหัสถ์ในสถานะผู้ครองเรือน หมายถึง ครองเรือนอย่างโลก โลกไม่มีกฎเกณฑ์อะไร ครองตามอารมณ์ ปราศจากหลักยึดเหมือนสวะลอยน้ำ น้ำขึ้นก็ขึ้นด้วย น้ำลงก็ลงด้วย ติดอยู่ที่ไหนก็ค้างอยู่ที่นั่น การปฏิบัติในทางโลกแบบผิดชอบชั่วดีนั้นของผู้ครองเรือนนั้น เรียกว่า ศีล ๕ เป็นต้น^{๑๙}

ดังนั้น การสมาทานหรือการปฏิบัติของคฤหัสถ์นั้น ก็จะรับเอามาปฏิบัติตามหน้าที่และสถานะของตน โดยเมื่อปฏิบัติแล้วถ้าปฏิบัติเพียงเห็นแค่ความสุขในปัจจุบัน โดยมีกิเลสหรืออกุศลกรรมเป็นเหตุ จะส่งผลมีความทุกข์ในอนาคต แต่เมื่อปฏิบัติความสุขในปัจจุบันโดยมีกุศลเป็นเหตุ ก็จะส่งผลมีความสุขในอนาคต

๒.๓ การปฏิบัติธรรมจุฬารัมมสมาทานสูตร

ในการวิเคราะห์จุฬารัมมสมาทานสูตร ผู้วิจัยได้เสนอแนวปฏิบัติตามสูตร ดังนี้ (๑) กามสุขัลลิกานุโยค (ปฏิบัติสุขแต่ได้ผลเป็นทุกข์) (๒) อตตกิลมณานุโยค (ปฏิบัติเป็นทุกข์และได้ผลเป็นทุกข์) (๓) เนกขัมมะ (ปฏิบัติเป็นทุกข์แต่ได้ผลเป็นสุข) (๔) ฌาน (ปฏิบัติเป็นสุขและได้ผลเป็นสุข) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

^{๑๗} สุชีพ ปุญญานุภาพ, พจนานุกรมศัพท์พระพุทธศาสนาไทย – อังกฤษ, อังกฤษ – ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๔๖.

^{๑๘} องค์การศึกษา, ศาสนาพิธี เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗), หน้า ๑๖.

^{๑๙} พระธรรมวิสุทธิธารจารย์, การครองเรือน การเสียสละคือกุญแจแห่งชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๔), หน้า ๑-๒.

๑. กามสุขัลลิกานุโยค (ปฏิบัติสุขแต่ได้ผลเป็นทุกข์)

ในการปฏิบัติสุขแต่ได้ผลเป็นทุกข์นั้น ในทางพระพุทธศาสนากล่าวว่า เป็นการปฏิบัติที่หมกมุ่นอยู่ในกามทั้งหลาย พระพุทธเจ้าได้ตรัสใน อัมมจักกัปปวัตตนสูตร^{๒๐} ว่า

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาค ได้รับสั่งกับภิกษุปัญจวัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ที่สุด ๒ อย่างนี้ บรรพชิตไม่พึงเสพ กล่าวคือ

๑. กามสุขัลลิกานุโยคในกามทั้งหลาย (การหมกมุ่นอยู่ด้วยกามสุขในกามทั้งหลาย) เป็นธรรมอันทราม เป็นของชาวบ้าน เป็นของปุถุชน ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์

๒. อตตกิลมณานุโยค(การประกอบความลำบากเดือดร้อนแก่ตน) เป็นทุกข์ ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์

ภิกษุทั้งหลาย มัชฌิมาปฏิปทาไม่เอียงเข้าใกล้ที่สุด ๒ อย่างนั้น ตถาคตได้ตรัสรู้อันเป็นปฏิปทาก่อให้เกิดจักขุ^{๒๑} ก่อให้เกิดญาณ เป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อพระนิพพานภิกษุทั้งหลาย ก็มัชฌิมาปฏิปทาที่ตถาคตได้ตรัสรู้แล้ว อันเป็นปฏิปทาก่อให้เกิดจักขุ ก่อให้เกิดญาณ เป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้เพื่อพระนิพพาน

กามสุขัลลิกานุโยค หมายถึง การประกอบตัวตนให้พัวพันหมกมุ่นอยู่ในกามสุข เป็นอย่างหนึ่งที่สุดสองข้าง คือ กามสุขัลลิกานุโยค ๑ อตตกิลมณานุโยค ๑^{๒๒}

ดังนั้น ความหมายของ กามสุขัลลิกานุโยค การประกอบตนให้พัวพันด้วยกามสุขในกามทั้งหลาย เป็นธรรมของชาวบ้าน เป็นของปุถุชน ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์นี้ หากจะแปลความหมายเป็นการเสพกามหรือ กามคุณ ๕^{๒๓} คือ เสพ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส

ดังนั้น เหตุของการปฏิบัติสุขแต่ได้ผลเป็นทุกข์นั้นคือการปฏิบัติที่ติดอยู่ในกามคุณทั้ง ๕ โดยยึดติดกับรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส เพราะเห็นความสุขในปัจจุบัน จากการเสพรูป เสพ เสียง เสพกลิ่น เสพรส และเสพสัมผัสทางกาย จึงติดในอารมณ์สุขของทางโลก ไม่ออกจากโลกียวิสัยได้ ถือว่าเป็นความสุขโลกนี้เท่านั้น โลภียวิสัย หมายถึง ความเป็นไปที่ยังวนเวียนในภพที่เกี่ยวข้องติดอยู่กับเรื่องของกาม ตัณหา ทิฐิ อวิชชา เป็นต้น^{๒๔} ดังนั้น เมื่อปฏิบัติเกี่ยวกับในทางที่ไม่รู้จริง หรือยังมีความเห็นผิดนั้นย่อมส่งผลไปสู่ความไม่ได้อย่างแน่นอน จะเห็นได้จากผู้ที่มีอวิชชาที่ติดในจิตใจนั้นจะมีผลดังต่อไปนี้

อวิชชา ได้แก่ ความไม่รู้ในทุกข์ ความไม่รู้ในทุกขสมุทัย ความไม่รู้ในทุกขนิโรธ และ ความไม่รู้ในทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ความไม่รู้ในส่วนอดีต ความไม่รู้ในส่วนอนาคต และความไม่รู้ในส่วนอดีตและอนาคต เป็นต้น^{๒๕}

^{๒๐} ส.ส. (ไทย) ๑๘/๑๐๘๑/๓๖๗.

^{๒๑} จักขุ ในที่นี้หมายถึงปัญญจักขุ (วิ.อ. ๓/๑๓/๑๗)

^{๒๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔,

หน้า ๑๖.

^{๒๓} อ้างแล้ว.

^{๒๔} พระธรรมกิตติวงศ์, พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ฉบับคำวัด, พิมพ์ครั้งที่ ๓, หน้า ๕๘๘.

^{๒๕} อภิ. สง.(บาลี) ๓๔/๑๓๑๘/๒๙๘.

ในทางพระพุทธศาสนามองว่า คนที่มีความเห็นยึดมั่นในสิ่งที่ไม่เป็นสาระว่าเป็นสาระ และในสิ่งที่ เป็นสาระว่าไม่เป็นสาระ เป็นคนมีความดำริผิด แน่ใจในอารมณ์ที่ผิดหย่อนเป็นผู้ไม่สามารถถึงความจริงของชีวิต หรือจะนำไปสู่ความจริงสูงสุดแห่งพระนิพพาน

ดังนั้น ผู้ปฏิบัติกามสุขัลลิกายโยค โดยเข้าใจว่า ชีวิตความเป็นไปของคนเรา ถ้ามีสิ่งหนึ่งสิ่งใดมาเป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการแสวงหาความสุขความเพลิดเพลินต่าง ๆ ตามที่ตนพอใจแล้ว ย่อมจะทำให้เศร้าหมองทางจิตใจ ไม่พ้นจากความทุกข์ไปได้ ฉะนั้น จึงต้องพยายามหาวิธีต่าง ๆ ที่จะนำความสนุกสนานเพลิดเพลินมาให้แก่ตน การปฏิบัติเช่นนี้ บางคนก็ประสบความสำเร็จ คือ มีความเพลิดเพลินใจอยู่ในกามคุณอารมณ์ต่าง ๆ ตลอดชาตินี้ ไม่มีสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาขัดขวางได้ แต่บางคนก็ทำไม่ได้ตลอด เพราะมีสิ่งอื่นมาขัดขวาง เพราะมีโรคภัยมาขัดขวาง เป็นต้น เหล่านี้ทำให้จิตใจของผู้กลับมามีความเดือดร้อนขึ้นอีก ผลสุดท้ายเมื่อหาหนทางแก้ไขไม่ได้ ก็เกิดความวุ่นวายสับสนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเอง

ดังนั้น การปฏิบัติตนชนิดกามสุขัลลิกายโยคนี้จะกระทำสำเร็จไปได้ตลอดหรือไม่ตลอดก็ตาม ผลสุดท้ายเมื่อตายไปจากภพนี้แล้วก็ต้องไปได้รับความทุกข์ในอบายภูมิ เพราะความโกรธ ความหลง ความเห็นผิด เพราะเห็นความสุขในปัจจุบันแล้วปฏิบัติตามผลสุดท้ายยอมไปในทางไม่ดีแน่นอน

(๒) อตตกิลมณานโยค (ปฏิบัติเป็นทุกข์และได้ผลเป็นทุกข์)

การปฏิบัติเป็นทุกข์และได้ผลเป็นทุกข์นั้น เป็นการทรมานตน หรือกระทำตนให้ลำบาก ในทางพระพุทธศาสนา กล่าวว่า อตตกิลมณานโยค หมายถึง การประกอบทรมานตนให้ลำบาก หรือวิธีการบรรลุด้วยการทรมานตนเอง เช่น การบำเพ็ญตบะในอินเดียต่าง ๆ เป็นต้น^{๒๖} ผู้มีความประพฤติเช่นนี้ย่อมมีความเห็นที่ผิดเพราะยังมีความเกี่ยวข้องยึดติดกับเครื่องรอตัดทั้งหลาย เรียกว่าสังโยชน์ คือ เครื่องผูกพันน้อยใหญ่^{๒๗} เป็นธรรมที่มัดใจสัตว์ไว้กับทุกข์^{๒๘} คัมภีร์อรรถกถาให้ความหมายเอาไว้ว่า เป็นเครื่องผูกพันสัตว์ทั้งหลายไว้ในภพ (คือภพ) ที่แล้วด้วยวิญญูทุกข์^{๒๙} เป็นเครื่องพันนาการ^{๓๐} เพราะสังโยชน์เหล่านี้ ย่อมผูก คือตามผูกสัตว์ทั้งหลายไว้ในภพ อีกนัยหนึ่ง ย่อมเชื่อมภพไว้ด้วยภพ^{๓๑} รวมถึงการผูกมัดบุคคลผู้มีสังโยชน์ไว้ด้วยกรรมและวิบากอันเป็นทุกข์ หรือด้วยลาดับของ ภพ ในภพ กำเนิด คติ วิญญูญาณ ฐิติ และสัตตาวาส เป็นต้น^{๓๒} และยิ่งไปกว่านั้น

^{๒๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, หน้า ๕๓๐.

^{๒๗} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙, ราชบัณฑิต), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด ศัพท์วิเคราะห์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลียงเชียง, ๒๕๕๐), หน้า ๖๔๒.

^{๒๘} อภ.ฉก. (ไทย) ๒๒/๔๓/๕๐๑.

^{๒๙} อภ.ทสก. (ไทย) ๒๔/๑๓/๒๑.

^{๓๐} ที.สี.อ. (ไทย) ๑/๒๕๕/๑๐๗.

^{๓๑} ม.ม.อ. (ไทย) ๑/๙/๑๐๑.

^{๓๒} พ.อิตติ.อ. (ไทย) ๑/๑๙๓/๑๑๑.

สังโยชน์ก็ยังสามารถยังสัตว์ให้จมลงในวัฏฏะได้ด้วย^{๓๓} สังโยชน์นี้จัดเป็นกิเลสที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เป็นหมวดหมู่ โดยแสดงเป็นหมวด ๓^{๓๔} บ้าง แสดงเป็นหมวด ๗^{๓๕} บ้าง แสดงเป็นหมวด ๑๐^{๓๖} บ้าง โดยเรียงลำดับตามความหยาบและละเอียดของกิเลสแต่ละประเภท และในแต่ละหมวดเองก็มีชื่อกิเลสทั้งที่เหมือนกันและต่างกันไป

ในที่นี้จะกล่าวถึงสังโยชน์ที่เป็นเครื่องรูดรัดให้เกิดความทุกข์ยากลำบากของสัตว์ทั้งหลายที่ยังเวียนว่ายตายเกิด สังโยชน์นั้น มี ๑๐ ประการดังนี้ พระพุทธเจ้าทรงแสดงสังโยชน์ไว้อีกหมวดซึ่งมีองค์ธรรม ๑๐ ประการ ตามสูตรต้นตภาชนียันัย จำแนกออกตามนามธรรมอย่างเดียว แต่แบ่งออกเป็นองค์ธรรม ๒ ระดับตามความหยาบและละเอียดของกิเลส คือ โอรัมภาคิยสังโยชน์ และ อุทัมภาคิยสังโยชน์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ก) โอรัมภาคิยสังโยชน์^{๓๗} หมายถึง ธรรมที่มัดสัตว์ไว้กับทุกข์เบื้องต่ำ อรรถกถาจารย์ได้ให้ความหมายว่า เป็นสังโยชน์ส่วนเบื้องต่ำ ทำให้ถือปฏิสนธิในกามภพเท่านั้น^{๓๘} เป็นเครื่องผูกพันไม่ให้เกิดในภูมิสุทธาวาสชั้นสูง^{๓๙} มีอยู่ ๕ ประการ ได้แก่^{๔๐}

- ๑) สักกายทิฏฐิ หมายถึง ความเห็นว่าเป็นตัวของตน
- ๒) วิจิกิจฉา หมายถึง ความลังเลสงสัย
- ๓) สีลัพพตปรามาส หมายถึง ความถือมั่นศีลพรต
- ๔) กามฉันทะ หมายถึง ความกำหนัดในกามคุณ
- ๕) พยาบาท หมายถึง ความคิดร้าย

ข) อุทัมภาคิยสังโยชน์^{๔๑} หมายถึง ธรรมที่มัดสัตว์ไว้กับทุกข์เบื้องสูง มีอยู่ ๕ ประการ ได้แก่

- ๑) รูปราคะ หมายถึง ความติดใจในอารมณ์แห่งรูปฌาน
- ๒) อรูปราคะ หมายถึง ความติดใจในอารมณ์แห่งอรูปฌาน
- ๓) มานะ หมายถึง ความถือตัว
- ๔) อุทธัจจะ หมายถึง ความฟุ้งซ่าน
- ๕) อวิชชา หมายถึง ความไม่รู้แจ้ง

ดังนั้น เครื่องรูดรัด คือ กิเลสทั้งหลาย การปฏิบัติที่ยึดถือด้วยความยากลำบากนั้นเป็นการกระทำตนเองติดอยู่ในกิเลสทั้งหลาย เพราะเริ่มจากจากความเห็นผิด ติดในการสงสัย ทำความ

^{๓๓} พุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๒๒/๓๘๐.

^{๓๔} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๗๔-๒๗๕/๒๐๖.

^{๓๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๒/๓๓๘.

^{๓๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๕/๓๐๒.

^{๓๗} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๘๐/๑๐๖.

^{๓๘} ที.ม.อ. (ไทย) ๒/๑๖๒/๓๗๓.

^{๓๙} ที.สี.อ. (ไทย) ๑/๒๕๕/๑๐๘.

^{๔๐} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๘๑/๑๐๖-๑๐๗.

^{๔๑} ที.ปา.(บาลี) ๑๑/๓๑๕/ /๒๑๔.

อาศัยที่ในศีลพรต กำหนดจิตติดในกามคุณ เป็นต้น จึงเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ในปัจจุบัน และส่งผลไปสู่อนาคต คือ ไปสู่ที่ลำบาก อบายภูมิ เป็นต้น

สรุปการปฏิบัติเพื่อมุ่งหวังจะให้พ้นความทุกข์ที่เป็นไปในทางโลก การปฏิบัติอัตตกิลมณญโยค ส่วนมากเป็นการปฏิบัติของปุถุชน การปฏิบัติเช่นนี้ไม่ใช่หนทางที่จะชำระกิเลสให้หมดสิ้นไป แล้วให้เข้าถึงความดับทุกข์โดยแท้จริง และเป็นเช่นนี้เป็นการปฏิบัติโดยไม่เข้าใจในทางที่จะดับทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิง

(๓) เนกขัมมะ (ปฏิบัติเป็นทุกข์แต่ได้ผลเป็นสุข)

ในการปฏิบัติเป็นทุกข์แต่ได้ผลเป็นสุขนั้น ในทางพระพุทธศาสนาจะเห็นความสำคัญในการออกจากทุกข์ แต่ในทุกข์ที่นี้คือ ทุกข์ในสังสารวัฏ หมายถึง การเวียนตายเวียนเกิด (การวนเวียน, การเวียนเกิด เวียนตาย, การเวียนว่ายตายเกิด) ความเวียนเกิดหรือวนเวียนด้วยอำนาจกิเลส กรรม และ วิบาก เช่น กิเลสเกิดขึ้นแล้วทำให้ทำกรรม เมื่อทำกรรมแล้วย่อมได้รับผลของกรรม เมื่อได้รับผลของกรรมแล้วกิเลสเกิดอีกแล้วทำกรรมแล้วผลเสวยกรรมหมุนเวียนต่อไป^{๔๒} ซึ่งในการที่จะปฏิบัติอย่างนี้ได้จะต้องสละความสุขในทางโลกเพื่อเข้าถึงความจริงที่ยังติดขัดและไม่เกี่ยวข้องกับกามคุณทั้งหลาย โดยการประพฤติแบบเนกขัมมะนั่นเอง

เนกขัมมะ หมายถึง การดำเนินชีวิตที่มุ่งเน้นเพื่อให้ชีวิตหลุดพ้นจากกาม เพราะกามนั้นเป็นบ่อเกิดแห่งทุกข์ทั้งปวง แต่หลักธรรมที่สามารถนำมาดับทุกข์ที่เกิดจากกามนั้นเป็น “การออกบวช การปลีกตัวออกจากกามเพื่อการประพฤติพรหมจรรย์ ตามหลักพุทธปรัชญาการออกบวชนั้นจะต้องสละทุกอย่างที่เป็นสมบัติ”^{๔๓} ในการปฏิบัติเป็นทุกข์แต่ได้ผลเป็นสุขนั้น ผู้วิจัยได้แบ่งออก ๒ อย่าง คือ (๑) เนกขัมมะสำหรับพระภิกษุสงฆ์ (๒) เนกขัมมะสำหรับคฤหัสถ์ ดังจะได้อธิบายตามลำดับ

๑) เนกขัมมะสำหรับพระภิกษุสงฆ์ หมายถึง “การออกบวชเพื่อปลีกตัวออกจากกาม”^{๔๔} และประพฤติพรหมจรรย์ตามหลักพระพุทธศาสนา การออกบวชนั้นจะต้องเป็นผู้สละสมบัติทางโลก และจะต้องปฏิบัติตามวินัยอย่างเคร่งครัด ดำริออกจากทุกข์ด้วยการพยายามหาทางออกจากการครองชีวิตอย่างฆราวาส ดังในเรื่อง “การบำเพ็ญเนกขัมมะของพระเทมีย์ ซึ่งเป็นอดีตชาติของพระพุทธเจ้าที่ทรงเสวยพระชาติเป็นเทมีย์โพธิสัตว์ที่ทรงออกจากการดำเนินชีวิตแบบฆราวาสทั่วไป เพราะพระองค์ทรงเห็นการเช่นฆ่ามนุษย์ด้วยกัน”^{๔๕} พระองค์จึงทรงแสวงหาทางพ้นทุกข์เพื่อความสุขออย่างแท้จริง การปลีกตัวออกจากหมู่ แล้วหันหน้ามาบำเพ็ญเพียรทางใจ โดยการยึดหลักพระวินัยตามหลักพระพุทธศาสนา

^{๔๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงขยายความ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๒๙.

^{๔๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์การพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๘๔.

^{๔๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, หน้า ๒๘๔.

^{๔๕} ขุ.เถร.(ไทย) ๒๖/๕๒๗/๓๔๗.

การออกจากกามทั้งหลายนั้น จะต้องมึแนวทางในการปฏิบัติ ดังนั้นหลักธรรมปฏิบัติที่เป็นสุขนั้น ผู้วิจัยเสนอหลักธรรมดังต่อไปนี้ (๑) สติปัฏฐาน ๔ (๒) สัมมปธาน ๔ (๓) อิทธิบาท ๔ (๔) อินทรีย์ ๕ (๕) พละ ๔ (๖) โพชฌงค์ ๗ และ(๗) มรรคมีองค์ ๘ ดังนี้

๑) สติปัฏฐาน ๔ เป็นธรรมที่ตั้งแห่งสติมีข้อปฏิบัติโดยมีสติเป็นประธาน การตั้งสติกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นเท่าทันตามความเป็นจริงมีการกำกับดูสิ่งต่าง ๆ และความเป็นไปทั้งหลาย โดยรู้เท่าทันตามสภาวะโดย ไม่ถูกครอบงำด้วยความยินดียินร้าย ที่ทำให้มองเห็นความผิดเพี้ยนไปตามอำนาจของกิเลสมี ๔ อย่างคือ “กายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนา จิตตานุปัสสนา และธัมมานุปัสสนา”^{๔๖} ซึ่งเป็นหลักธรรมที่พระภิกษุควรพิจารณาอยู่เนื่อง ๆ ดังนี้

(๑) กายานุปัสสนา สติปัฏฐาน การตั้งสติกำหนดพิจารณากายมีสติกำกับดูรู้เท่าทันกาย และเรื่องทางกาย ซึ่งมีอิริยาบถในการเดิน นั่ง นอน ลมหายใจเข้าออก หรือการประกอบกรใด ๆ ก็ตามจะต้องมีสติในการรับรู้อยู่เสมอจึงได้ชื่อว่าเป็นผู้มีสติทางกาย

(๒) เวทนานุปัสสนา สติปัฏฐาน การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนาหรือความรู้สึกต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเอง เพราะความรู้สึกนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา เดียวเกิด เดียวดับ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความละเอียดกว่าการมีสติในทางกาย เพราะเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐานนั้นเป็นการใช้สติกำกับดูรู้เท่าทันเวทนาหรือความรู้สึก

(๓) จิตตานุปัสสนา สติปัฏฐาน เป็นการตั้งสติกำหนดพิจารณาจิตหรือจิตใจ เพราะจิตใจเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนมาก ควรระวังในการวางจิตใจให้เป็นกลาง มีสัมมาทิฐิเป็นเครื่องควบคุมในการมีสติกำกับดูรู้เท่าทันจิตหรือสภาพและอาการของจิตเป็นอย่างไร

(๔) ธัมมานุปัสสนา สติปัฏฐาน เป็นการตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรม เพราะ กาย เวทนา จิต รวมกันแล้วก็คือ ธรรมนั่นเองหรือที่เรียกว่า เป็นสภาวะของธรรมชาติที่เป็นไปตามกฎของไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ที่มีการเกิดขึ้น เปลี่ยนแปลงและดับไปในที่สุด ดังนั้น ควรจะมีสติกำกับดูรู้เท่าทันธัมมานุปัสสนา สติปัฏฐานหรือที่เรียกสั้น ๆ ว่า “กาย เวทนา จิต คือ ธรรม”

สติปัฏฐานทั้ง ๔ ประการนี้ เป็นหลักธรรมเบื้องต้นของการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสุข ถึงแม้จะยากลำบาก แต่เพื่อให้เกิดให้เกิดความเคยชิน เป็นการกำหนดรู้เท่าทันในเรื่องของ กาย เวทนาหรือความรู้สึก จิตหรือจิตใจและธรรมซึ่งเป็นการรวมทั้งกาย เวทนา จิตใจให้เป็นหนึ่งเดียว คือ การมีสติในธรรมหรือธรรมชาติของมนุษย์ที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาตามกฎของธรรมชาติ คือ ไตรลักษณ์ เป็นต้น

๒) สัมมปธาน ๔ เป็นหลักของความเพียรเพื่อปิดกั้นสิ่งที่เป็นอกุศลที่จะเกิดขึ้นกับจิตใจของมนุษย์หรือพระภิกษุ ซึ่งประกอบด้วย “สังวรปธาน ปหานปธาน ภาวนापธานและอนุรักษนาปธาน”^{๔๗} ดังนั้น พระภิกษุควรนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ ดังต่อไปนี้

(๑) สังวรปธาน พระภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ควรมีฉันทะให้เกิดพยายาม ปราปรณในความเพียร ประคองจิต ตั้งใจ เพื่อความเพียรในการระวังเพื่อไม่เกิดขึ้นแห่งธรรมที่เป็นอกุศล

^{๔๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๗๓-๓๐๐/๓๒๕-๓๕๑.

^{๔๗} ๐.จตุกก.(ไทย) ๒๑/๖๙/๙๖.

(๒) ปทานปธาน พระภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ควรจะมีฉันทะให้เกิดพยายาม ปราปรณในความเพียร ประคองจิต ตั้งใจ เพื่อละธรรมที่เป็นอกุศลที่เกิดขึ้นแล้วให้สิ้นไปหรือการทำลายอกุศลที่เกิดขึ้นแล้วให้สิ้นไปด้วยการละด้วยความเพียร

(๓) ภาวนาปธาน พระภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ควรจะมีฉันทะให้เกิดพยายาม ปราปรณในความเพียร ประคองจิต ตั้งใจ เพื่อความให้เกิดขึ้นแห่งธรรมที่เป็นกุศลที่ยังไม่เกิดเพื่อให้เกิดขึ้นต่อไปด้วยการภาวนาหรือการพัฒนาให้สูงขึ้นไปอีก

(๔) อนรูกขนูปธาน พระภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ควรจะมีฉันทะให้เกิดพยายาม ปราปรณในความเพียร ประคองจิต ตั้งใจ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระธรรมเพื่อไม่ให้เลือนลางหายไปและพยายามพัฒนาสิ่งที่เป็นกุศลให้มีความเจริญบริบูรณ์ยิ่งขึ้นต่อไป

หลักของประธานทั้ง ๔ ประการนี้ ถ้าพระภิกษุใดมีความพยายามที่จะนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตแล้วก็จะทำให้มีความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ตนและพระพุทธศาสนาต่อไป เป็นต้น

๓) อธิบาท ๔ เป็นหลักที่เกื้อหนุนให้ถึงความสำเร็จในการดำเนินชีวิตตามวัตถุประสงค์ตามความมุ่งหมาย คือ “ฉันทะ วิริยะ จิตตะและวิมังสา”^{๔๘} ซึ่งเป็นหลักในการปฏิบัติเพื่อเข้าถึงทางแห่งความสำเร็จในการดำเนินชีวิต ดังนี้

(๑) ฉันทะ มีความพอใจในการดำเนินชีวิตแบบผู้สละจากทางโลก ซึ่งเป็นผู้ชำระกิเลส ตัณหาออกจากร่างกายและจิตใจของพระภิกษุ เพราะกิเลสเป็นสิ่งที่ทำให้มีความเศร้าหมอง

(๒) วิริยะ มีความเพียรพยายามปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้เพื่อความเจริญแห่งพระภิกษุสงฆ์ ดังนั้น จึงมีความพยายามในการดำเนินชีวิตแบบผู้มีคุณสมบัติ คือ “มีความสันโดษในปัจจัยสี่”^{๔๙} เพราะปัจจัยสี่นั้นเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนในการดำเนินชีวิตไม่ใช่ความสุขอยู่ที่ปัจจัยสี่ แต่ความสุขอันสูงสุดได้

(๓) จิตตะ มีการเอาใจใส่ดูแลตนเองให้มีความบริสุทธิ์ในการดำเนินชีวิต ตามหลักของพระธรรมวินัย ซึ่งเป็นการเอาใจใส่ในการรักษา “ให้กายสุจริต วาจาสุจริตและมโนสุจริต”^{๕๐} เพื่อให้มีความบริสุทธิ์ที่เหมาะสมในการกราบไหว้จากคฤหัสถ์

(๔) วิมังสา มีการพิจารณาไตร่ตรองถึงหลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับตน เพื่อนำไปปฏิบัติเพื่อให้ถึงจุดหมายอันสูงสุด เพราะหลักธรรมมีถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นตรี จึงใคร่ครวญหาเหตุผลว่า หลักธรรมข้อใดที่เหมาะสมกับตนเรียกว่า “จริต”^{๕๑} ซึ่งเป็นลักษณะของอุปนิสัยของแต่ละบุคคลที่จะสามารถนำหลักธรรมที่ตนถนัดไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม

หลักของอธิบาท ๔ ประการนี้ จะต้องมีความพื้นฐานมาจากการปราปรณที่อยากจะออกจากทางโลกมุ่งมาสู่ทางธรรม เพราะมีความพอใจในการอยู่อย่างสันโดษ มุ่งชีวิตที่ไม่ข้องกับความวุ่นวายแห่งการเกี่ยวข้องด้วยกาม มุ่งมาสู่ความเพียรพยายามในการสร้างความเพื่อให้พ้นจากความทุกข์ตามหลักของอริยสัจ

^{๔๘} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๓๑/๒๒๓.

^{๔๙} ที.สี.อ. ๑/๒๕๓.

^{๕๐} อภิ.ส. (ไทย) ๓๔/๘๔๐/๓๒๗.

^{๕๑} วิสุทธิมหาภูฏา. ๑/๑๒๗.

๔) อินทรีย์ ๕ หลักธรรมที่มีความเป็นใหญ่ในจิตใจของมนุษย์ เพราะการบวชเป็นพระภิกษุนั้นถ้าไม่มีอินทรีย์ทั้ง ๕ ประการนี้แล้ว ก็ไม่อาจสามารถบวชเป็นพระภิกษุอยู่ได้นาน ดังนั้นอินทรีย์ทั้ง ๕ ประกอบด้วย “ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา”^{๕๒} เพื่อให้พระภิกษุได้นำไปประพฤติปฏิบัติ ดังนี้

(๑) ศรัทธา เป็นผู้มีเชื่อในเรื่องคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าว่า พระพุทธเจ้าเป็นผู้ตรัสรู้ชอบได้ด้วยพระองค์เองแล้วนำมาสั่งสอนให้ชาวโลกได้นำไปปฏิบัติจนกระทั่งเกิดผลตามมา

(๒) วิริยะ เป็นผู้มีสมาธิเพียรในการที่จะสละทางโลกเพื่อเข้ามาประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าให้บรรลุธรรมอันสูงสุด แล้วนำไปอบรมสั่งสอนชาวโลกเพื่อให้เป็นไปตามพุทธประสงค์ คือ ทรงอยากให้ชาวโลกมีความสุข

(๓) สติ เป็นผู้มีสติ คือ การระลึกอยู่เสมอว่า เมื่อได้บวชเป็นพระภิกษุแล้วจะต้องมีสติในการระลึกถึงพระวินัยเป็นเบื้องต้น พระสูตรเป็นข้อปฏิบัติและพระอภิธรรมคือหลักธรรมเพื่อความสิ้นไปแห่งกิเลสทั้งหลาย

(๔) สมาธิ เป็นผู้มีสมาธิมั่นคงต่ออารมณ์ มีจิตใจที่แน่วแน่ มีความสงบกาย วาจาและใจ ไม่ให้คิดฟุ้งซ่านในเรื่องของชาวโลก ผึกกาย วาจาและจิตใจให้มีความสงบนิ่ง ตั้งมั่นอยู่ในสมาธิภูมิความเห็นที่เป็นจริงตามที่มองเห็น คือ ชาวโลกส่วนใหญ่ดำเนินชีวิตอย่างมีความทุกข์ ต้องดิ้นรน ขวนขวายเพื่อความอยู่รอด จึงทำให้ชีวิตพ้นจากความทุกข์ได้ยาก ไม่เหมือนการดำเนินชีวิตในทางธรรมที่สามารถปฏิบัติธรรมให้เกิดสมาธิที่จะเป็นบ่อเกิดแห่งปัญญาได้

(๕) ปัญญา เป็นผู้ชอบการศึกษาหาความรู้ด้วยการฟัง การค้นคว้าจากตำราหรือการภาวนาด้วยการฝึกทักษะในเรื่องของความรู้ความเข้าใจ ซึ่งมีหลักที่ทำให้เกิดปัญญา คือ “จินตมยปัญญา สุตมยปัญญาและภาวนามยปัญญา”^{๕๓} ซึ่งเป็นการได้ยินได้ฟังมาและน้อมนำเข้ามาสู่ความคิดของตนพร้อมทั้งนำไปศึกษาและนำไปพัฒนาเพื่อให้เกิดปัญญาต่อไป

อินทรีย์ ๕ ประการนี้ เป็นหลักธรรมอีกประการหนึ่งที่จะทำให้การดำเนินชีวิตของพระภิกษุมุ่งสู่ความสุข ซึ่งการมีศรัทธา มีความเพียร มีสติ มีสมาธิ โดยอาศัยหลักของปัญญาเป็นเครื่องควบคุมอินทรีย์ทั้ง ๕ ประการ

๕) พละ ๔ เป็นพลังของการดำเนินชีวิตไปอย่างมั่นคง เพราะกำลังทั้งหมดนี้ได้อาศัยหลักของปัญญาเป็นเครื่องชี้ทาง คือ “ปัญญาพละ วิริยพละ อนุวัชชพละและสังคหพละ”^{๕๔} ที่พระภิกษุควรนำมาเป็นหลักการอนุเคราะห์ธรรมให้ดำเนินการไปด้วยดี ดังนี้

(๑) ปัญญาพละ เป็นผู้มีกำลังทางปัญญาหรือเป็นผู้มีความรอบรู้รวมถึงไหวพริบปฏิภาณต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิต เพราะพระภิกษุเป็นผู้มีมารคอยู่รอบข้างกว่าจะเอาตัวรอดไปได้จะต้องอาศัยปัญญา ไม่ว่าจะเป็นวัตถุกามหรือกิเลสกามสิ่งเหล่านี้คอยยั่วให้พระภิกษุไปไม่ถึงจุดหมายปลายทาง ดังนั้น ผู้มีปัญญาจึงสามารถมุ่งสู่จุดหมายสูงสุดได้

^{๕๒} วจ.ปญจก.(ไทย) ๒๒/๑๓/๑๑.

^{๕๓} บุญมี แท่นแก้ว, ญาณวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓-๑๔.

^{๕๔} วจ.นวก. (ไทย) ๒๓/๒๐๙/๓๗๖.

(๒) วิริยพละ เป็นผู้มีกำลังแห่งความเพียรหรือการมีความพยายามที่จะมุ่งสู่จุดหมายปลายทาง คือ พระนิพพานได้นั้น จะต้องเป็นผู้มีความเพียร ๓ ประการ คือ “การเพียรพยายามละความชั่วทั้งปวง เพียรพยายามทำความดีทั้งปวงและเพียรพยายามทำจิตใจให้ผ่องใส”^{๕๕} เพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ในทางกาย วาจาและจิตใจ รวมถึงการศึกษาเพื่อให้เกิดปัญญาได้

(๓) อนวัชขพละ เป็นผู้มีกำลังแห่งความสุจริตคือ การรักษากาย วาจาและใจให้มีความบริสุทธิ์ด้วยการละสิ่งที่ป็นอกุศลมูล ๓ ซึ่งเป็นรากเหง้าของความสุจริต คือ “โลภะ โทสะและโมหะ”^{๕๖} นอกจากนี้ ยังสามารถรักษากายให้บริสุทธิ์ได้ด้วยการรักษาศีลหรือกุศลกรรมบถ ๑๐ ที่สามารถละได้ด้วยการจากเว้นจากทางกายกรรม ๓ วจีกรรม ๔ และมโนกรรม ๓ ก็จะสามารถทำให้มีความบริสุทธิ์ทางกาย วาจาและใจได้

(๔) สังคหพละ เป็นกำลังแห่งการสงเคราะห์ ซึ่งได้รับการช่วยเหลือจากบุคคลรอบข้าง เช่น ครูอาจารย์ ที่ให้คำแนะนำสั่งสอนในเรื่องของหลักธรรม รวมถึงการคบถ้อยคำที่เพียบพร้อมด้วยคุณงามความดีและผู้ที่ใกล้ชิดในทางธรรม

พละทั้ง ๔ ประการนี้หรือกำลังทั้ง ๔ ประการนี้เปรียบเสมือนกำลังขับเคลื่อนเพื่อมุ่งสู่จุดหมายของแต่ละบุคคลที่จะขับเคลื่อนไปสู่จุดหมาย ถ้าบุคคลมีกำลังมากก็สามารถขับเคลื่อนไปยังจุดหมายได้เร็ว ดังพระพุทธเจ้าเปรียบเทียบกับมนุษย์กับดอกบัว ๔ เหล่า คือ “ได้ยินเพียงหัวข้อธรรมก็เข้าใจ ได้ฟังหัวข้อธรรมพร้อมอธิบายก็เข้าใจ ได้ฟังหัวข้อธรรมพร้อมอธิบายหลายครั้งหน้อยก็เข้าใจและได้ฟังหัวข้อธรรมพร้อมอธิบายก็ครั้งก็ไม่เข้าใจ”^{๕๗} พละหรือกำลังขับเคลื่อนไปสู่ข้างหน้าเพื่อสู่จุดหมายปลายทาง คือ พระนิพพานก็เช่นเดียวกันจะต้องอาศัยกำลังและก้ำขึ้นอยู่กับกำลังของแต่ละบุคคล

๖) โปฆงค์ ๗ เป็นองค์ธรรมแห่งการตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรือเป็นพระอรหันต์ ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงค้นพบได้ด้วยพระองค์เองแล้วนำมาสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนได้ปฏิบัติตามเพื่อมุ่งสู่ความสุขอันสูงสุด คือ พระนิพพาน ที่ประกอบด้วยหลักธรรมทั้ง ๗ ประการ มี “สติ ธัมมวิจยะ วิริยะ ปิตี ปัสสัทธิ สมาธิและอุเบกขา”^{๕๘} ดังนี้

(๑) สติ เป็นผู้มีความระลึกได้ด้วยความพร้อมที่จะปฏิบัติในกิจนั้น ๆ เช่น การมีสติระลึกได้ในเรื่องของพระวินัยที่เป็นข้อห้าม การมีสติระลึกได้ในเรื่องของพระสูตรที่มีข้อประพฤติปฏิบัติและการมีสติระลึกได้ในเรื่องของพระอภิธรรมอันเป็นหลักธรรมล้วน ๆ ที่ไม่ได้กล่าวถึงบุคคล ดังนั้น สติในโปฆงค์จึงเป็นสติที่มีความครอบคลุมทั่วถึงพระไตรปิฎกทั้งหมด

(๒) ธัมมวิจยะ เป็นหลักธรรมแห่งการเลือกเฟ้นธรรมที่เหมาะสมกับการปฏิบัติของแต่ละบุคคลว่า มีความเหมาะสมกับบุคคลอย่างไรจึงจะสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อให้ถึงจุดหมายได้ เพราะมนุษย์มีอุปนิสัยที่ไม่เหมือนกัน จึงควรสอดส่องและดูแลให้เรียบร้อย

^{๕๕} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๕๔/๕๗.

^{๕๖} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๔๓/๒๙๑.

^{๕๗} อภิ.ป. (ไทย) ๓๖/๑๐๘/๑๘๕.

^{๕๘} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๕๔๒/๓๐๖.

(๓) วิริยะ เป็นผู้มีสมาธิในการรักษาพรหมจรรย์ด้วยการเพียรพยายามไม่ให้สิ่งที่ป็นอกุศลเกิดขึ้นได้ ซึ่งเป็นการเพียรพยายามละความชั่วทั้งปวงให้สิ้นไป พยายามทำความดีให้เจริญงอกงามตลอดไปและเพียรพยายามรักษาจิตใจให้ผ่องใสตลอดไป ซึ่งเป็นความเพียรตามหลักของโพชฌงค์

(๔) ปิติ เป็นผู้มีสมาธิในเรื่องของความสงบสุข ซึ่งสงบทั้งทางวัตถุและกิเลสขันธ์ เพราะทั้งสองอย่างนี้เป็นเครื่องที่ทำให้เกิดความเศร้าหมองทั้งปวง ถ้าละได้ก็ทำให้เกิดปิตุสุข คือความอิ่มใจเกิดขึ้น

(๕) ปัสสัทธิ เป็นผู้มีสมาธิปล่อยวางในทางอารมณ์ ทำให้จิตใจสงบเยือกเย็น เพราะการละการทำชั่วทั้งปวงได้ การประกรรมดีทั้งปวงได้ด้วยการไม่เบียดเบียนบุคคลอื่นทางกาย ทางวาจาและทางใจแล้วสามารถหาจิตใจให้ผ่องใสได้

(๖) สมภาติ เป็นผู้มีสมาธิมั่นคงในอารมณ์ มีจิตใจที่แน่วแน่ มุ่งหวังเพื่อให้ถึงจุดหมายปลายทางให้ได้ คือ พระนิพพาน ถึงจะพบอุปสรรคหรือสิ่งขวางกั้นใดก็ตาม ยังมีจิตใจที่มั่นคงจะไปให้ถึงให้ได้เรียกว่า “เป็นผู้มีจิตใจตั้งมั่น มุ่งมั่นและมีจิตใจแน่วแน่”

(๗) อุเบกขา เป็นผู้มีอุเบกขาแบบผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน คือ การวางเฉยเพื่อรอเวลาในการช่วยเหลือหรือรู้ว่าจะช่วยได้หรือช่วยไม่ได้ ซึ่งเป็นอุเบกขาแบบผู้รู้ ผู้ตื่นเป็นผู้มีอุเบกขาแบบผู้ตื่นจากอวิชชาหรือผู้พ้นจากอวิชชาเป็นผู้มีวิชาหรือความรู้ที่จะสามารถทำให้พ้นจากทุกข์ได้ จึงทำให้เกิดความเบิกบาน ซึ่งเป็นอุเบกขาที่มีจิตใจเป็นกลางเห็นตามความเป็นจริงของโลกมนุษย์

โพชฌงค์ ๗ ประการนี้เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมให้พระภิกษุดำเนินชีวิตมุ่งสู่จุดหมายอันสูงสุดของชีวิตได้ตามความประสงค์ เพราะเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ทรงค้นพบแล้วนำมาสั่งสอนให้พระภิกษุได้ประพฤติปฏิบัติตามจนสำเร็จเป็นพระอรหันต์

๓) มรรคมิ้องค์ ๘ เป็นหนทางของอริยบุคคลที่ใช้เดินมุ่งสู่จุดหมายอันสูงสุดของชีวิต คือความสงบสุขแห่งมวลมนุษยชาติ อริยมรรคดังกล่าวนี้ เป็นหนทางอันประเสริฐเป็นหนทางแห่งความดับทุกข์ได้ คือ “สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ”^{๕๙}ว่าโดยองค์ประกอบ คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ เรียกเต็มว่า อริยอัฐังคิคมรรค แปลว่าทางมืองค์ ๘ ประการอันประเสริฐ เรียกสามัญว่า มรรคมิ้องค์ ๘ คือ

(๑) สัมมาทิฐิ เป็นผู้มีสมาธิเห็นชอบหรือมีความเห็นที่เป็นจริง เช่น การเห็นไตรลักษณ์ ซึ่งเป็นหลักของการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาหรือหลักของอริยสัจ ๔ ที่เห็นว่า มนุษย์มีความทุกข์เป็นเบื้องต้น เห็นสมุทัยตามหลักของอริยสัจและการดับทุกข์ด้วยอริยมรรค ๘ ประการ

(๒) สัมมาสังกัปปะ เป็นผู้มีดำริชอบหรือการคิดในสิ่งที่ชอบตรัสกรองสิ่งที่ป็นกุศลมีความดีงามหรือความคิดที่เป็น “กุศลวิตก ๓ คือ เนกขัมมวิตก มีความคิดที่จะออกจากกามเสียสละทางโลก อพยบาตวิตก มีความคิดที่ปราศจากการพยายาบาท คิดแต่สิ่งที่ป็นเมตตา และ อวิหิงสาวิตก ความตรัสกรองปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยกาย วาจาและใจ”^{๖๐} หรือการคิดตามความเป็นจริงเมื่อเห็นว่าถูกก็คิดไปตามความถูก เมื่อเห็นผิดก็คิดว่าผิด

^{๕๙} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๖๙/๓๐๗.

^{๖๐} อภ.ฉก. (ไทย) ๒๒/๓๘๐/๔๙๖.

(๓) สัมมาวาจา เป็นผู้มีการเจรจาที่ชอบ เป็นการเจรจาในสิ่งที่เป็นความจริงเช่น “วจีสุจิริต ๔ คือ การพูดความจริง ๑ พูดจาด้วยความจริงใจ ๑ การพูดจาสุภาพ ๑ และการพูดอย่างมีเหตุมีผล”^{๖๑} ซึ่งเป็นการพูดหรือการเจรจาที่ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเอง ผู้อื่นและสังคม

(๔) สัมมากัมมันตะ เป็นผู้ประกอบการในสิ่งที่ชอบด้วยธรรมตามหลักพระธรรมวินัย คือ “มีความเมตตา รู้จักการอนุเคราะห์ผู้อื่นและการรักษาพรหมจรรย์สำหรับพระภิกษุ”^{๖๒} ซึ่งเป็นการประกอบการทางกายคือประกอบกิจสงฆ์ตามความเหมาะสมและหน้าที่ของตนที่สมควรจะปฏิบัติ

(๕) สัมมาอาชีวะ เป็นผู้เลี้ยงชีพชอบด้วยหลักพระธรรมวินัย เว้นจากมิฉฉาชีพ เลี้ยงชีพด้วยหลักของนินยสี่ คือ “นุ่งห่มไตรจีวร บิณฑบาตเลี้ยงชีพ อยู่เสนาสนะที่ว่างเปล่าหรืออาศัยเรือนที่ว่างและฉันทาตองน้ำมูตรเน่า”^{๖๓} ซึ่งเป็นการเลี้ยงชีพของพระภิกษุตามหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา

(๖) สัมมาวายามะ เป็นผู้มีความเพียรที่ชอบด้วยหลักพระธรรมวินัยคือ “ปธาน ๔ คือ เพียรระงับปิดกั้นสิ่งที่เป็นอกุศล ๑ เพียรพยายามละอกุศลที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไป ๑ เพียรพยายามให้กุศลกรรมเกิดขึ้นอีก ๑ และเพียรพยายามรักษากุศลกรรมที่เกิดขึ้นแล้วเอาไว้ ๑”^{๖๔} ซึ่งเป็นความเพียรสำหรับพระภิกษุในพระพุทธศาสนา

(๗) สัมมาสติ เป็นผู้มีความระลึกในสิ่งที่ชอบ คือ เป็นผู้ที่มีสัมมาสติในหลักของพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นการระลึกถึงข้อห้ามที่เป็นพระวินัย ระลึกถึงหลักที่ควรนำมาประพฤติปฏิบัติที่เป็นพระสูตรหรือพระธรรมและการระลึกหลักธรรมที่เป็นหลักในการเกื้อหนุนในการดำเนินมุ่งสู่พระนิพพานที่พระอริยธรรมหรือหลักธรรมที่ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน เป็นหลักธรรมเพื่อความเย็นไปแห่งการไม่ยึดติดในจิต เจตสิก รูป นิพพาน

(๘) สัมมาสมาธิ เป็นผู้มึจิตตั้งมั่นที่ชอบด้วยหลักธรรม คือ การมั่นในฌาน ๔ คือ “วิตก วิจารณ์ ปิติ สุข เอกัคคตา ๑ ปิติ สุข เอกัคคตา ๑ สุข เอกัคคตา ๑ และอุเบกขา เอกัคคตา ๑”^{๖๕} เป็นหลักของความตั้งมั่นในความดีหรือความชอบด้วยพระธรรม

ดังนั้น สรรูป เนกขัมภ์สำหรับพระภิกษุสงฆ์ คือ การออกบวชนั้นเป็นการตัดความกังวลออกจากจิตใจ ตัดความวุ่นวาย อำนาจหน้าที่เครื่องพันธนาการทั้งหลาย ที่คอยรื้อรัดจิตใจของมนุษย์ให้ลุ่มหลงติดอยู่ ยึดมั่นถือมั่นมากอยู่ไปยิ่งจะทำให้วุ่นวายมากไปกว่านี้ ก็เลศทั้งหลายล้วนเป็นสิ่งที่ทำให้จิตใจต่ำลง แต่การออกบวชนั้นเป็นหนทางที่จะชักนำไปสู่ความหลุดพ้น เพราะเป็นการสลัดออกจากกามไม่ยุ่งเกี่ยวกับวิถีชีวิตทางโลก เพื่อบวชเป็นพระภิกษุที่มีความดำริไม่พยายาบท เปียดเบียนผู้อื่นมีความเจริญที่พร้อมด้วยด้วยหลักของกุศลธรรมที่เกิดขึ้น เป็นผู้ปฏิบัติธรรมเพื่อความดับไปแห่งกิเลส ตัณหา ปลีกตัวออกจากฝูงชน ปฏิบัติธรรมตามที่ตนได้มุ่งหวังเอาไว้ เพื่อจะดำเนินชีวิตไปให้ถึงความสงบสุข ดังนั้นการออกจากกามจะต้องมีแนวปฏิบัติหลักธรรมซึ่งเป็นองค์ธรรมที่นำไปสู่ความสุขใน

^{๖๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๕๙/๒๘๔.

^{๖๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๕๙/๒๘๔.

^{๖๓} พระสมร กุสโล (พรหมศรี), “ปรัชญาการดำรงชีวิตตามหลักปัจฉินิยในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๓๔.

^{๖๔} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๙/๙๖.

^{๖๕} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๐๒/๗๒.

อนาคต คือ สติปัฏฐาน ๔ สัมมปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๔ โพชฌงค์ ๗ และมรรคมรรค ๘
 ดังนี้ เป็นที่พระภิกษุหรือบรรพชิตในพระพุทธศาสนาควรนำไปประพฤติปฏิบัติ เพราะว่าเป็นหลักของ
 การปฏิบัติเพื่อนำไปสู่จุดหมายคือ ความสุขในอนาคต

๒) เนกขัมมะสำหรับคฤหัสถ์ หมายถึง การออกจากเรือนหรือการเว้นจากกิเลสภพและ
 วัตถุภพชั่วคราวเพื่อบำเพ็ญเนกขัมมะหรือในปัจจุบันที่พบเห็นประจำทุกวันพระ ๘ คำ ๑๔ และ ๑๕
 คำ คือ การรักษาอุโบสถศีลหรือที่เรียกว่า ศีล ๘ ดังนั้น เนกขัมมะในทางพระวินัยสำหรับคฤหัสถ์ใน
 พระพุทธศาสนา คือ อุโบสถศีลหรือศีล ๘ ประการ ดังนี้

- ๑) ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการฆ่าสัตว์ที่มีชีวิตอยู่ให้ตาย มีมนุษย์ เป็นต้น
- ๒) อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากการถือเอาทรัพย์ที่มีเจ้าของหวงแหนอยู่
- ๓) อพรัหมจริยา เวรมณี เว้นจากการผิดจากพรหมจรรย์ คือ การร่วมประเวณี
- ๔) มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากการกล่าวคำเท็จ
- ๕) สุราเมรัยมัชฌมาทักฎฐานา เวรมณี เว้นจากการดื่มสุราจนขาดสติ
- ๖) วิกาลโภชนา เวรมณี เว้นจากการรับประทานอาหารตั้งแต่เที่ยงถึงหกโมงเช้า
- ๗) นัจจิตวาทิตวิสุกทัสสนมาลาคันธวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสนันฏฐานา เวรมณี เว้นจาก
 การฟ้อนรำ ขับร้อง บรรเลงดนตรีดูการละเล่นต่าง ๆ และการตกแต่งประดับร่างกายด้วยเครื่องประดับ
 ต่าง ๆ

๘) อุจจาसनมหาสยนา เวรมณี เว้นจากการนอนที่นอนอันสูงใหญ่เหมือนบุคคลที่เป็น
 ฆราวาสทั่วไป^{๖๖}

ดังนั้น สรุป เนกขัมมะสำหรับคฤหัสถ์ คือ การรักษาศีลอุโบสถหรือศีล ๘ นั้น จึงเป็น
 เนกขัมมะสำหรับอุบาสก อุบาสิกา เป็นผู้เข้าใกล้ พระศาสนาเข้ามาอีกระดับหนึ่งแต่ยังไม่ใช้บรรพชิต
 หรือยังไม่ได้อุปสมบท การเข้ามารักษาศีลอุโบสถหรือศีล ๘ นั้นมีวัน ๘ คำ ๑๔ คำหรือ ๑๕ คำ ทั้ง
 ข้างขึ้นและข้างแรม ซึ่งเป็นการออกจากกามชั่วคราวและสมาทานด้วยวาจาต่อหน้าพระรัตนตรัยที่ว่า
 จะรักษาอุโบสถศีลหรือศีล ๘ ประการนี้ให้บริสุทธิ์ภายใน ๑ วันและ ๑ คืน เมื่อครบกำหนดแล้วจึง
 สมาทานรักษาศีล ๕ เพื่อดำเนินชีวิตเหมือนคฤหัสถ์ทั่วไป

(๔) ฌาน (ปฏิบัติเป็นสุขและได้ผลเป็นสุข)

การสมาทานธรรมโดยการปฏิบัติเป็นสุขและได้ผลเป็นสุข นั้นถือเป็นการปฏิบัติตามแบบ
 พระพุทธศาสนา เพราะในพระไตรปิฎกได้กล่าวว่า ผู้ที่ได้ฌาน ๔ ซึ่งเป็นอภิเจตสิก^{๖๗} นั้น เป็นเครื่อง
 อยู่เป็นสุขในปัจจุบันเป็นผู้ได้ตามความปรารถนาโดยไม่ยาก โดยไม่ลำบาก ดังนั้น ฌาน หมายถึง
 การเฝ้า ตั้งความในพุทธพจน์ว่า เนกขัมมะย่อมเฝ้า เพราะเหตุนี้ จึงชื่อว่า ฌาน เนกขัมมะย่อมเฝ้า
 กามฉันทะให้ไหม้ เพราะเหตุนี้ จึงชื่อว่า ฌาน อรหัตตมรรคย่อมเฝ้า เพราะเหตุนี้ จึงชื่อว่า ฌาน

^{๖๖} ๐. ๐. ๐. ๒๓/๑๓๑/๒๕๓.

^{๖๗} อภิเจตสิก ในที่นี้หมายถึง จิตที่หมดจดอย่างยิ่งหรืออิจิต เรียกว่า อภิเจตสิก คือ จิตผ่องใสยิ่งหรือ
 จิตที่เกิดในอภิเจตสิก จะมีความนึกคิดอันแจ่มใส อีกอย่างหนึ่ง จิตที่อาศัย อภิเจตสิก ชื่อว่าจิตของผู้มีความนึกคิดอัน
 แจ่มใส ดูรายละเอียดใน ม.ม.อ. (บาลี) ๑/๖๖/๑๓๓.

อหัตถัตมรรคยอมเผากิเลสทั้งปวงให้ไหม้ เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่า ฌาน^{๖๘} โดยสรุปสภาวะธรรมใด ๆ เเผาทำลายกิเลส เรียกว่า ฌาน

ฌานมีความสำคัญมากดังพระพุทธองค์ทรงตรัสให้ภิกษุเป็นผู้มีฌานว่า

“ภิกษุพึงเป็นผู้มีฌาน ไม่พึงเป็นผู้มีเท้าอยู่ไม่สุขพึงเว้นจากความคะนอง ไม่พึงประมาท และพึงอยู่ในที่นั่งที่นอนที่มีเสียงน้อย”

คำว่า พึงเป็นผู้มีฌาน หมายถึง มีปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน ฯลฯ เป็นผู้ยินดีในฌาน ขวนขวายในความเป็นผู้มีจิตมีอารมณ์หนึ่งเดียว หนักในประโยชน์ของตน^{๖๙}

ในอนุปปพหิวารสมาบัติสูตร ว่าด้วยอนุปปพหิวารสมาบัติ ๙ ประการ คือรูปฌาน ๔ อรูปฌาน ๔ และสัญญาเวทิตนโรธ ๑ คือ ทรงแสดงธรรมเป็นลำดับที่ดับไปในอนุปปพหิวารสมาบัติ แต่ละอย่าง และทรงยกย่องผู้ดับธรรมแต่ละอย่างด้วยฌานนั้น ๆ ว่า “เป็นผู้ควรนมัสการ ควรไหว้ และควรเข้าไปนั่งใกล้”^{๗๐}

ในฌานสูตร^{๗๑} พระองค์ทรงแสดงว่าอาสวะทั้งหลายสิ้นไปได้เพราะอาศัยปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน ฯลฯ เพราะอาศัยสัญญาเวทิตนโรธ แล้วทรงนำมาติกาแต่ละบทมาตั้งเป็นคำถามว่า เพราะเหตุไรจึงทรงกล่าวอย่างนั้น จากนั้นทรงอธิบายขยายความแต่ละมาติกาอย่างละเอียด

ในสัมพัทธสูตร ว่าด้วยวิธีหาทางออก (ช่อง) ในที่แคบ ที่แคบสำหรับผู้บำเพ็ญฌาน ได้แก่ นิรวณ ๕ วิธีออกจากช่องว่าง หมายถึงความหลุดพ้น กล่าวคือภาวะที่ทำให้เกิดช่องว่างหรือที่ปลอดจากกิเลสต่าง ๆ เปรียบเสมือน “ที่แคบ” หมายถึงเอา รูปฌาน ๔ อรูปฌาน ๔ และสัญญาเวทิตนโรธ ๑ แต่ละภาวะสามารถทำให้เกิดความว่างหรือที่ปลอดจากกิเลสต่างกัน จัดเป็นคู่ ๆ ดังนี้

๑. ปฐมฌาน	ว่างจาก	กามคุณ ๕ และนิรวณ ๕
๒. ทุติยฌาน	“	วิตกและวิจาร
๓. ตติยฌาน	“	ปีติ
๔. จตุตถฌาน	“	สุขและทุกข
๕. อากาสานัญจายตนฌาน	“	รูปสัญญา
๖. วิญญูณัญจายตนฌาน	“	อากาสานัญจายตนสัญญา
๗. อากิญจัญญายตนฌาน	“	วิญญูณัญจายตนสัญญา
๘. เนวสัญญานาสัญญายตนฌาน	“	อากิญจัญญายตนสัญญา
๙. สัญญาเวทิตนโรธ	“	เนวสัญญานาสัญญายตนสัญญา และ

กิเลสทั้งหลาย^{๗๒}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้อธิบายความหมายของคำว่า “ฌาน” สรุปความได้ว่า ฌานคือสมาธิขั้นอัปปนา การเจริญสมาธินั้น จะประณีตขึ้นไปเป็นขั้นๆ โดยลำดับ ภาวะจิตที่มีสมาธิถึงขั้นอัปปนาสมาธิแล้ว เรียกว่า ฌาน (Absorption) ฌานมีหลายขั้นยังเป็นขั้นสูงขึ้นไปเท่าใด องค์ธรรม

^{๖๘} ขุ.ป. (ไทย) ๓๑/๔๑/๖๐๘.

^{๖๙} ขุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๖๐/๔๔๖.

^{๗๐} อัง.นวก. (ไทย) ๑๓/๓๓/๔๙๕-๔๙๙.

^{๗๑} อัง.นวก. (ไทย) ๑๓/๓๖/๕๐๘-๕๑๓.

^{๗๒} อัง.นวก. (ไทย) ๑๓/๔๒/๕๓๓-๕๓๖.

ต่าง ๆ ที่เป็นคุณสมบัติของจิต ก็ยิ่งลดน้อยลงไปเท่านั้น ฌาน โดยทั่วไปแบ่งเป็น ๒ ระดับใหญ่ ๆ และแบ่งย่อยออกไปอีกระดับละ ๔ รวมเป็น ๘ อย่าง เรียกว่า ฌาน ๘ หรือสมาบัติ ๘^{๗๓}

พระอริยคุณาธาร (ปฐโส เสี่ยง ป.ธ. ๖) ได้อธิบายความหมายของคำว่า ฌาน ไว้ว่า ฌานมีความหมายจำกัดอยู่ในวง คือ มืองค์หรืออารมณ์เป็นเครื่องกำหนดโดยเฉพาะอย่าง ๆ ไป ฌานที่ ๑-๒-๓-๔ นั้นมีอารมณ์ขั้นต้นไม่จำกัด แต่มีองค์เป็นเครื่องกำหนดหมายคือ จิตเพ่งพินิจจดจ่ออยู่ในอารมณ์อย่างเดียวจนสงบลง มืองค์ของฌานปรากฏขึ้นครบ ๕ ก็เป็นปฐมฌาน มืองค์ ๓ ครบบริบูรณ์ก็เป็นทุติยฌาน มืองค์ ๒ ครบบริบูรณ์ ก็เป็นตติยฌาน มืองค์ ๒ ครบบริบูรณ์ ก็เป็นจตุตถฌาน พระอาจารย์ในปูนก่อนท่านเรียกชื่อฌานทั้ง ๔ นี้ไปตามอารมณ์ขั้นต้นก็มี เช่น อสุภฌาน มีอสุภเป็นอารมณ์ เมตตามหานิมิตตาเป็นอารมณ์สติปัฏฐานฌาน มีสติปัฏฐานเป็นอารมณ์ อนุสสติฌาน มีอนุสสติเป็นอารมณ์ ฯลฯ ฌาน ขั้นสูงมีอารมณ์เป็นเครื่องกำหนดเฉพาะอย่าง ๆ ไป เช่น อากาสนัญญาตนะ มีอากาศเป็นเครื่องกำหนด วิญญานัญญาตนะ มีวิญญานเป็นเครื่องกำหนด อากิญจัญญาตนะ มีความไม่มีอะไรเป็นเครื่องกำหนด เนวสัญญานาสัญญายตนะ มีความสงบประณีตเป็นเครื่องกำหนด^{๗๔}

สรุปจะเห็นได้ว่า ฌาน นั้น แปลว่า การเพ่งหรือการมีอารมณ์หนึ่งเดียว และฌานนั้นแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ ๑. ปฐมฌาน ๒. ทุติยฌาน ๓. ตติยฌาน ๔. จตุตถฌาน แต่ละฌานนั้นก็จะมีความสุขหรือความหลุดพ้น กล่าวคือ ภาวะที่ทำให้เกิดช่องว่างหรือที่ปลอดจากกิเลสต่าง ๆ ตามลำดับ

ดังนั้น แนวทางปฏิบัติสุขและได้ผลเป็นสุขในทางพระพุทธศาสนานั้น มีวิธีปฏิบัติการเข้าถึงฌานได้ ทั้ง ๔ ประเภทตามลำดับดังนี้

(๑) ปฐมฌาน

วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุฌาน ผู้ปฏิบัติจะต้องเลือกเพ่งอารมณ์สมถกัมมัฏฐาน ๔๐ อารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งให้เหมาะสมกับจริตของตน เช่น การเพ่งปฐวีกสิณ ผู้ปฏิบัติตัด ปรีโพรหน้อยหนึ่งแล้วชำระกายและใจให้บริสุทธิ์ นั่งขัดสมาธิ ตั้งกายให้ตรงดำรงสติให้มั่นแล้วเพ่งกสิณคือดิน ด้วยการกำหนดทำให้เป็นวงกลม กว้าง ๑ คืบ ๔ นิ้ว หรือประมาณเท่าขันน้ำ กำหนดจดจำให้ขึ้นใจ ภาวนาว่า ปฐวี ปฐวี ปฐวี สัมตาดูปัททหนึ่ง แล้วหลับตานึกพัททหนึ่ง ภาวนาไปเรื่อย ๆ แม้ ๑๐๐ ครั้ง ๑,๐๐๐ ครั้ง หรือมากกว่านั้น ในระยะเวลาที่บริกรรมภาวนาจนกว่าจะถึงขั้นอุปจารภาวนาในระหว่างนี้ นิรวรณ คือ สิ่งที่เกิดกันความดีเพื่อที่จะไม่ให้บรรลุฌานได้เกิดขึ้น เมื่อนิรวรณ๔๘เกิดขึ้นแล้วฌานก็จักเสื่อมไปได้ ฉะนั้นผู้ปฏิบัติจำเป็นต้องละนิรวรณให้หมดสิ้นไป เมื่อนิรวรณได้แล้วสมาธิก็จะมีกำลังแรงกล้าขึ้นการบำเพ็ญก็เจริญก้าวหน้า จนบรรลุปฐมฌาน ดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ว่า

“เมื่อเธอพิจารณาเห็นนิรวรณ ๕ เหล่านี้ที่ละได้แล้วในตน ย่อมเกิดปราโมทย์ เมื่อปราโมทย์แล้ว ย่อมเกิดปิติ เมื่อมีปิติในใจ กายย่อมสงบ เธอมีกายสงบแล้ว ย่อมได้เสวยสุขมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น เธอสังัดจากกามสังัดจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌานมีวิตก มีวิจาร มีปิติและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ เธอทำกายนี้แหละให้ชุ่มชื้นเอบอัมซาบซ่านด้วยปิติและสุขเกิดแต่วิเวก”^{๗๕}

^{๗๓} พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรมฉบับปรับปรุงขยายความ*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๘๖๗-๘๖๘.

^{๗๔} พระอริยคุณาธาร (เสี่ยง ปฐโส ป.ธ. ๖), *ทิพยอำนาจ*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๒๔-๒๕.

^{๗๕} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๓/๑๖.

ในปฐมภูมยานี้ องค์แห่งฌาน^{๗๖} คือ วิตก ความตรึก ทำหน้าที่ประคองจิตให้อยู่ในอารมณ์กรรมฐาน ด้วยอาการอันสละสลวย วิจาร์คือความตรอง ทำหน้าที่พิจารณาอารมณ์นั้น ปิติ คือความเอิบอิ่มใจ ซึ่งแผ่ซ่านไปทั่วร่างกายและสุข ทำให้เกิดความสุขทั้งกายและใจ วิตก วิจาร์ ปิติ สุข ไม่มีใช้ชนิดธรรมดา เพราะเป็นสิ่งที่เกิดจากวิเวกคือความสงบ จิตของผู้ปฏิบัติ จึงผ่องแผ้วอย่างของผู้ปฏิบัติ ไม่เคยประสบมาแต่ก่อน และโดยที่จิตยึดมั่นอยู่ในอารมณ์เดียว ซึ่งเรียกว่าเป็นเอกัคคตา จิตจึงสงบปราศจากนิวรณ์ ๕ มารบกวน และกิเลสทั้งหลายก็สงบระงับไปได้ ชื่อว่ามี จิตตวิสุทธิ คือ มีจิตหมดจดปราศจากนิวรณ์เป็นการชั่วคราว

(๒) ทุตติยาน

เมื่อได้บรรลุปฐมภูมยานแล้ว ผู้ปฏิบัติจะต้องฝึกหัดในการเข้าฌาน การอยู่ในฌานและในการออกจากฌานจนชำนาญ เรียกว่า วสี ๆ หมายถึง ความชำนาญมี ๕ อย่าง คือ

๑. อาวัชชนวสี คือ ความชำนาญคล่องแคล่วในการนี้ก ตรวจองค์ฌานที่ตนได้ออกมาแล้ว

๒. สมาปัชชนวสี คือ ความชำนาญคล่องแคล่วในการที่เข้าฌานได้รวดเร็วทันที

๓. อธิภูฐานวสี คือ ความชำนาญคล่องแคล่วในการที่จะรักษาไว้มิให้ฌานจิตตนั้นตกล่วง

๔. วุฏฐานวสี คือ ความชำนาญคล่องแคล่วในการจะออกจากฌานเมื่อใดก็ได้ตามต้องการ

๕. ปัจจเวกชนวสี คือ ความชำนาญคล่องแคล่วในการพิจารณาทบทวนองค์ฌานคือจะเข้าออกเมื่อใดก็ได้และจะอยู่นานเท่าใดก็ได้เมื่อมีความชำนาญแล้วจึงเพ่งกลิ่นเดิมเป็นอารมณ์ต่อไปเพื่อละวิตก และวิจาร์ เมื่อสมาธิแรงกล้าแล้ว จิตก็จะบรรลุถึงทุตติยาน ไม่มีวิตกและวิจาร์ คงมีแต่ปิติและสุขอันเกิดแต่อำนาจสมาธิ ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า

“เพราะวิตก และวิจาร์ระงับไป ภิกษุบรรลุทุตติยาน อันเป็นเครื่องผ่องใสของจิตภายใน ทำให้เกิดสมาธิมีอารมณ์เดียว ไม่มีวิตก วิจาร์ มีแต่ปิติและสุขอันเกิดจากสมาธิ”^{๗๗}

ในปฐมภูมยานี้ มีวิตกและวิจาร์เป็นเครื่องรบกวนเหมือนคลื่นและระลอกที่คอยกวนน้ำให้ขุ่นอยู่ จิตจึงยังไม่ผ่องใสนัก แต่ในทุตติยาน วิตกและวิจาร์ได้หมดไป จิตจึงผ่องใสยิ่งขึ้นและเนื่องด้วยปิติและสุข ในปฐมภูมยานเกิดจากความสงบ แต่ในทุตติยาน ปิติและสุขเกิดจากสมาธิ จิตของผู้ปฏิบัติในทุตติยาน จึงสุขและสงบยิ่งกว่าในปฐมภูมยาน และจิตที่มีอารมณ์เดียว (เอกัคคตา) ก็แน่วแน่มยิ่งขึ้น

(๓) ตติยาน

เพื่อที่จะบรรลุตติยาน ผู้ปฏิบัติจะต้องฝึกจิตให้มีความชำนาญในการเข้าออกและอยู่ในทุตติยานเมื่อมีความชำนาญดีแล้ว จึงเพ่งกลิ่นเดิมเป็นอารมณ์ต่อไป เพื่อละปิติเสียเมื่อสมาธิแรงกล้ายิ่งขึ้น ปิตินี้หมดไป และบรรลุถึงตติยาน เสวยสุขทางใจแต่อย่างเดียว ดังพระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า

“เพราะความหมดไปแห่งปิติ และเป็นผู้อยู่ในอุเบกขามีสติและความรู้รอบคอบได้เสวยสุขด้วยนามกายจึงได้บรรลุตติยานอันเป็นฌานที่พระอริยทั้งหลายกล่าวสรรเสริญผู้ได้บรรลุว่า เป็นผู้ประกอบด้วยอุเบกขามีสติอยู่เป็นสุข”^{๗๘}

^{๗๖} ที.สี. (ไทย) ๑/๑๒๗/๘๑.

^{๗๗} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๔/๒๔.

^{๗๘} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๔/๒๔.

ในหุติยฌาน จิตของผู้ปฏิบัติยังมีปีติ คือความอึดเอิบอยู่ แต่ในตติยฌาน ปีติได้สูญสิ้นไป คงเหลือแต่สุขและเป็นสุขที่ประณีต เพราะเป็นสุขทางใจ อันประกอบด้วยอุเบกขาและสติสัมปชัญญะ ปรากฏชัดคือไร้ซึ่งความยินดียินร้ายหลงไหลความสงบที่ได้รับคือ จิตมีเอกัคคามีสภาวะละเอียดยิ่งขึ้น

(๔) จตุตถฌาน

เพื่อที่จะบรรลุจตุตถฌาน ผู้ปฏิบัติจะต้องฝึกจิตให้มีความชำนาญในการเข้าออกและอยู่ใน ตติยฌานเสียก่อนดุจเดียวกับฌานต้น ๆ เมื่อมีความชำนาญดีแล้ว จึงเพ่งกสิณเดิมเป็นอารมณ์ต่อไป เพื่อละสุขเสีย เมื่อมีสมาธิแรงกล้ายิ่งขึ้นแล้ว สุขทางใจก็จะสิ้นไป และบรรลุถึงจตุตถฌาน ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า

“เพราะละสุขและทุกข์เสียได้ และเพราะความดับหายไปแห่งโทมนัสและโสมนัส ในกาลก่อน จึงได้บรรลุจตุตถฌาน อันไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข มีอยู่แต่สตอันบริสุทธิ์ เพราะอุเบกขา”^{๓๙}

ฌานข้อนี้ จิตของผู้ปฏิบัติดับสิ้นทั้งทุกข์และสุขโดยไม่เหลือ ความจริงนับแต่ปฐมฌานเป็นต้นมา ทุกข์และสุขได้ดับสิ้นไปโดยลำดับ กล่าวคือ ทุกข์กาย เช่น ความรู้สึกอันเกิดจากเหลือบยุกัดหรืออาการเมื่อยขบ ได้ดับไปในปฐมฌาน โทมนัส คือความทุกข์ใจได้ดับไปในหุติยฌาน สุขกาย ซึ่งเกิดจากปีติได้ดับไปในตติยฌาน และโสมนัส คือความสุขใจ ได้ดับไปในจตุตถฌาน เครื่องประกอบจิตที่ยังเหลืออยู่ก็คือสตอันบริสุทธิ์เพราะอุเบกขา มีความวางเฉยไม่รู้สุขรู้ทุกข์ ผู้ปฏิบัติจะไม่มีความรู้สึกนึกคิดแต่ประการใดเลย เพราะจิตยึดปัญญาเป็นอารมณ์แน่วแน่แต่อย่างเดียวผู้ที่เข้าฌานนี้จะไม่ลืมหายใจเข้าออก จะมีแต่ โออุณเฑาะนั้น

สามารถวิเคราะห์สรุปได้ว่า ผู้ปฏิบัติสุขในปัจจุบันนั้น สามารถปฏิบัติธรรมให้บรรลุแต่ละข้อได้นั้นจะต้องบำเพ็ญฌานเป็นขั้น ๆ ไป คือ เมื่อบรรลุฌานข้อที่ ๑ ต้องปฏิบัติการเข้าออกฌานในข้อที่ ๑ ให้คล่องแคล่วเสียก่อน แล้วจึงเข้าสู่ข้อที่ ๒ ทำอย่างนี้เป็นลำดับ อนึ่ง สำหรับผู้บรรลุปฐมฌานจนถึง จตุตถฌาน เมื่อบรรลุจตุตถฌานแล้ว ถ้าประสงค์จะปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพื่อบรรลุ มรรค ผล นิพพาน ก็ทำได้ไม่ยากเพราะผู้บรรลุปฐมฌานมีสมาธิอย่างแรงกล้า จิตของผู้บรรลุจตุตถฌานเป็นจิตที่ตั้งมั่นบริสุทธิ์ไม่มีกิเลส อุปกิเลส เป็นจิตนุ่มนวลควรแก่การทำงาน เมื่อจิตตั้งมั่นเช่นนี้ ก็ทำจิตให้น้อมจิตไปเพื่ออาสวักขยญาณ ก็จะบรรลุถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดได้ แต่ถ้าผู้ปฏิบัติยังติดใจในเรื่องฌานอยู่ก็สามารถบำเพ็ญอรุณานต่อไป

๒.๔ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการสมาทานธรรม

การวิเคราะห์หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการสมาทานธรรมนั้น ผู้วิจัยได้แบ่งในส่วนของ(๑) ความเห็นคือ ทิฏฐิ (๒) ความเชื่อ คือ ศรัทธา และ(๓) ความละอายหรือความเกรงกลัวต่อบาป คือ เชาวธรรม ดังจะได้อธิบายต่อไปนี้

(๑) หลักทิฏฐิ

ทิฏฐิ คือ ความเห็น ความเข้าใจตามแนวคิดของตน ลักษณะสำคัญของทิฏฐิ คือ การยึดถือเป็นของตน ความรู้ที่เป็นทิฏฐินี้ มีได้ตั้งแต่ขั้นไม่มีเหตุผล มีเหตุผลน้อยบ้าง มากบ้าง แต่เมื่อใด

^{๓๙} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๔/๒๔.

ทฤษฎีนั้นพัฒนาขึ้นไปเป็นความรู้ ความเข้าใจ ตามความเป็นจริงแล้วก็就会有ความถูกต้อง^{๘๐} ในทางพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ มิจฉาทิฏฐิ เป็นความเห็นที่ผิดจากความเป็นจริงเป็นไปเพื่อสร้างโลกสร้างกิเลส และสัมมาทิฏฐิ คือ ความเห็นชอบเห็นความจริง ได้แก่การเห็นที่ถูกต้องตามอริยสัจ ๔ ดังที่มีพระพุทธพจน์แสดงไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย สัมมาทิฏฐิ คืออะไร คือ ความรู้ในทุกข์ ความรู้ในสมุทัย ความรู้ในทุกขนิโรธ ความรู้ในทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา นี้เรียกว่า สัมมาทิฏฐิ”^{๘๑}

๑.มิจฉาทิฏฐิ

ในการสมทานธรรม นั้นผู้วิจัยได้แบ่งผู้ที่มีความเห็นผิดย่อมไปสู่อบายนั้น ๒ ทาง คือ (๑) ผู้ปฏิบัติสุขแต่ได้ผลเป็นทุกข์ และ(๒) ปฏิบัติเป็นทุกข์และได้ผลเป็นทุกข์ นั้นจะมีความเห็นในส่วนของมิจฉาทิฏฐิหรือยังมีการติดอยู่ในกิเลส ดังจะได้อธิบายต่อไปนี้

ในอังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต ท่านแสดงเหตุผลของความเห็นผิดที่เรียกว่า มิจฉัตตะ ๑๐^{๘๒} ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องของบุคคลผู้มีความเห็นของมิจฉาทิฏฐิไว้ดังนี้

๑. มิจฉาทิฏฐิ เห็นผิด ได้แก่พวกที่มีความเห็นที่เป็นอกิริยาทิฏฐิ อเหตุกทิฏฐิ นัตถิกทิฏฐิ
๒. มิจฉาสังกัปปะ ดำริผิด ได้แก่การดำริเข้าไปหากาม ความใคร่ ดำริไปในทางอาฆาต พยาบาท จอแหว ดำริไปในทางทำให้ผู้อื่นได้รับความยากลำบากเดือดร้อน เสียหายเป็นทุกข์ เป็นต้น
๓. มิจฉาวาจา วาจาผิด ได้แก่ ทุจริต ๔ อย่างคือ พูดเท็จ พูดส่อเสียดยุยงให้เขาแตกแยกกัน พูดคำหยาบด่าว่า หรือคำหยาบโธ และพูดเพื่อจ้องร้ายสาระ ก่อความรำคาญความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น เป็นต้น
๔. มิจฉากัมมันตะ การงานผิด ได้แก่การกระทำการงานด้วยกายทุจริต ๓ คือ ข่าสัตว์ ลักทรัพย์ และประพฤติดิฉิตในกามอันเป็นสาเหตุยังความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น
๕. มิจฉาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตผิด คือการหลอกลวงผู้อื่นเลี้ยงชีวิต เช่นไม่บรรลุลักษณะกรรมก็กล่าวว่า ตนเองได้บรรลุลักษณะ เป็นต้น
๖. มิจฉาวายามะ พยายามผิด ได้แก่ความพยายามในทางยังบาปอกุศลธรรมให้เกิดขึ้นและให้เจริญขึ้น
๗. มิจฉาสติ ระลึกละเลิน ได้แก่ระลึกละเลินถึงการอันชั่วร้ายให้เกิดราคะ โทสะ โมหะ
๘. มิจฉาสมาธิ ตั้งจิตไว้ผิด ได้แก่การวางนาคใจในทางหาลาภ ในทางให้ร้ายผู้อื่น และในทางทำให้ตัวเองหลงและผู้อื่นหลงด้วย
๙. มิจฉาญาณะ รู้ผิด ได้แก่ความรู้เกิดขึ้นในจิตของผู้ถือลัทธิต่าง ๆ และประกอบภาวนาตามลัทธินั้น เพราะไม่รู้ว่าการที่จิตได้รับการปรุงแต่ง ความรู้ชนิดนี้มีได้ผ่านญาณ ๓ คือ สัญญาณ กิจญาณ กตญาณดังนั้นจึงทำให้บุคคลหลงทางและเชื่อไปตามที่จิตปรุงแต่งไปตามอารมณ์นั้น ๆ
๑๐. มิจฉาวิมุตติ พ้นผิด ได้แก่ วิมุตติที่นิยมในลัทธิอื่น ซึ่งเป็นการระงับกิเลสได้ชั่วคราวแต่อาจเข้าใจว่าตนเองได้บรรลุถึงความหลุดพ้นจากทุกข์ได้ตลอดไป

^{๘๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พุทธธรรมฉบับปรับปรุงขยายความ*, หน้า ๔๔.

^{๘๑} ที.ม. (บาลี) ๑๐/๔๐๒/๒๖๖.

^{๘๒} อัง. ทสก.(บาลี) ๒๔/๒๖๖.

ในนิมิตตะ ๑๐ ข้างต้นนั้น มีความเกี่ยวข้องกับกิเลสเครื่องผูกใจสัตว์ให้ข้องหรือติดอยู่ในโลกียวิสัย ดังนั้น ผู้มีปัญญาจึงต้องทำลายกระบวนการแห่งกิเลสหรือที่เรียกว่าอวิชชาให้ได้เสียก่อน จึงจะเข้าถึงมรรคาแห่งอริยมรรคได้ตามลำดับ

ดังนั้น ผู้ที่มีความคิดเห็นในทางผิดและประพฤติปฏิบัติที่ยังติดอยู่กับกิเลสนั้นต้องเวียนวายตายเกิด ไม่จบสิ้น และถือเป็นการปฏิบัติสุขแต่ได้ผลเป็นทุกข์และปฏิบัติทุกข์แล้วได้ผลเป็นทุกข์ในอนาคต ย่อมไปสู่ที่ลำบากหรืออบายภูมิ

(๒) สัมมาทิฐิ

ในการสมทานธรรม นั้นผู้วิจยได้แบ่งผู้ที่มีความเห็นชอบแล้วปฏิบัติตามในทางที่ถูกต้อง ย่อมไปสู่ความสุขนั้น ๒ ทาง คือ (๑) ผู้ปฏิบัติทุกข์แต่ได้ผลเป็นสุข และ (๒) ปฏิบัติเป็นสุขและได้ผลเป็นสุข นั้นจะมีความเห็นในส่วนของสัมมาทิฐิหรือมีความเห็นที่ถูกต้อง ดังจะได้อธิบายต่อไปนี้

(๑) โลกียสัมมาทิฐิ คือ ปัญญาที่ยังขึ้นตรงต่อโลก ได้แก่ มีความเห็น ความเชื่อความเข้าใจเกี่ยวกับโลกและชีวิตที่ถูกต้องตามหลักแห่งความดี เป็นไปในทางที่สอดคล้องกับศีลธรรมอันดีงาม รู้จักผิดชอบชั่วดี รู้ทางที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ชีวิตตนเองครอบครัวและสังคม แต่ยังไม่หมดทุกข์ โลกียปัญหานี้ เป็นบาทฐานหรือเป็นบันไดก้าวแรกให้มนุษย์ก้าวเดินไปสู่เส้นทางแห่งโลกุตตรปัญญาในโอกาสต่อไป

(๒) โลกุตตรสัมมาทิฐิ คือ ปัญญาที่เหนือโลก ไม่ขึ้นต่อโลกธรรม ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกและชีวิตถูกต้องตามความเป็นจริง หรือรู้เข้าใจตามสภาวะของธรรมชาติ ไม่ตกเป็นทาสของกิเลสตัณหาอันเป็นมูลเหตุของความเร่าร้อนทางด้านจิตใจที่เรียกกันในภาษาสมัยใหม่ว่าไม่ตกเป็นทาสทางอารมณ์ของตนเอง ไม่ตกเป็นทาสของอำนาจหรือค่านิยมจากภายนอก มีพฤติกรรมที่อิสระเพราะมีจิตใจที่หลุดพ้น จากอำนาจของการปรุงแต่งจากสิ่งภายนอกของสังคมได้อย่างสิ้นเชิง^{๘๓}

ดังนั้น การสมทานธรรมโดยยึดปฏิบัติที่ถูกต้องและยึดถือในส่วนของผู้ปฏิบัติทุกข์แต่ได้ผลเป็นสุขและปฏิบัติเป็นสุขและได้ผลเป็นสุขนั้น เป็นการมีความเห็นที่ถูกต้องโดยมีปัญญาในการที่จะเลือกไปสู่ที่ดี เมื่อปฏิบัติตามแล้วในอนาคตนั้นจะไปสู่สวรรค์ คือ ความสุข

(๓) หลักศรัทธา

ศรัทธาที่เป็นหลักสำคัญหลักหนึ่ง ในคำสอนของพระพุทธศาสนาที่พระพุทธองค์ได้ทรงสอนไว้นั้น แต่ศรัทธาที่ถูกต้องนั้นต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของหลักสัมมาทิฐิ, วิชชา, ญาณและโพธิ์ เป็นต้น เพราะฉะนั้นแล้ว ศรัทธาคือความเชื่อนี้อาจเป็นความเชื่อที่ผิด ซึ่งอาจนำไปสู่จุดหมายปลายทางที่ผิดอันไม่พึงประสงค์ได้ในทางประพฤติปฏิบัติ

ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อ เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ^{๘๔} ศรัทธาในทางพระศาสนา นั้นท่านจำแนก ๒ ระดับ ระดับที่ ๑ ศรัทธาญาณวิปยุต หมายถึง ความเชื่ออันเกิดจากความไม่รู้เหตุรู้ผลหรือไม่อยู่บนพื้นฐานของเหตุและผล ซึ่งมักเป็นความเชื่อแบบหยั่งดังอุทิศทุเม ระดับที่ ๒ ศรัทธา

^{๘๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงขยายความ, อ่างแล้ว, หน้า ๗๓๗ - ๗๓๘.

^{๘๔} พระธรรมกิตติวงศ์, พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ฉบับคำวัด, พิมพ์ครั้งที่ ๓, หน้า ๙๕๐.

ญาณสัมปยุต หมายถึง ความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญา รู้เหตุ รู้ผล เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อโดยอยู่บนพื้นฐานของเหตุและผลก่อนที่จะตกลงปลงใจเชื่อ^{๘๕}

ผู้วิจัยจะได้อธิบายความหมายของสัทธาญาณวิปยุตและสัทธาญาณสัมปยุต ในแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

(๑) สัทธาญาณวิปยุต เป็นศรัทธาไม่ประกอบด้วยความรู้ พบได้ลักษณะดังต่อไปนี้

๑. โลภียสัทธา^{๘๖} หมายถึง สัทธาฝ่ายโลกหรือสัทธาของชาวโลกทั่วไปเป็นสัทธาที่ไม่มี ความมั่นคง ไม่ตั้งมั่น หวั่นไหวและไม่มีโอกาสเปลี่ยนแปลงได้เสมอ
๒. จลสัทธา หมายถึง สัทธาที่ยังหวั่นไหวและเปลี่ยนแปลงได้อยู่เสมอ ไม่นั่นคง ไม่แน่นอน
๓. อวสัทธา หมายถึง สัทธาที่มุ่งร่ำอารมณ์ ปลุกกระดมความรู้สึก ไม่เกี่ยวข้องกับเหตุผล
๔. อนาการวตสัทธา หมายถึง สัทธาที่ไม่มีเหตุผล ไม่มีบ่อเกิด
๕. อหัสสมูลกสัทธา หมายถึง สัทธาที่ไม่มีการเห็นเป็นมูลฐาน
๖. อมุฬกาสัทธา หมายถึง สัทธาที่ไม่มีมูลเหตุ หรือเชื่ออย่างลอย ๆ
๗. ปสาทสัทธา หมายถึง สัทธาชนิดเลื่อมใส ขึ้นอยู่กับบุคคล ร่ำอารมณ์และเป็นอัตวิสัย
๘. สัมปสาทลัทธิสัทธา หมายถึง ความเชื่อที่ทำให้จิตใจผ่องใส ชมนิเวศน์ไว้ได้ ไม่ขุ่นมัว ด้วยมลทิน เมื่อรักษาศีลให้ทานหรือสันทนาธรรม เป็นสัทธาที่เกิดขึ้นและดับหายไปได้เป็นครั้งคราว ไม่นั่นคง

๙. สัทธาจริต หมายถึง คนที่มีลักษณะนิสัยหนักไปในทางสัทธา เป็นคนเชื่อคนง่ายเอา ความเชื่อมาก่อนสิ่งอื่นใด^{๘๗}

สัทธาญาณวิปยุตหรือสัทธาที่ไม่ประกอบด้วยปัญญาด้วยญาณนี้ เป็นสัทธาประเภทที่ไม่มีความเห็นความเข้าใจอันเกิดจากปัญญาเป็นมูลฐานรองรับ เป็นสัทธาที่เอียงไปทางโมหะ หลงงมลายได้ง่าย ปสาทสัทธาและสัทธาฝ่ายอาเวคะสัทธาที่มุ่งร่ำอารมณ์ ก็จัดอยู่ในสัทธาประเภทนี้ สัทธาประเภทนี้เป็นสัทธาที่ปิดกั้นปัญญา ปิดโอกาสที่จะให้มีการโต้แย้ง ตรวจสอบ ห้ามสงสัย ห้ามถาม ใช้วิธีปลุกเร้า บังคับให้เชื่อ และทำตามอย่างเดียว อย่างมีดบอด

ดังนั้น การปฏิบัติสมาทานธรรมเมื่อปฏิบัติสุขได้ผลทุกข์และปฏิบัติทุกข์ได้ผลทุกข์นี้ จัดเข้าสัทธาญาณวิปยุต เพราะไม่ประกอบด้วยปัญญา เชื่อโดยการร่ำอารมณ์ เชื่อโดยการลัทธิของตน เชื่อในการปฏิบัติที่ไม่มั่นคง หวั่นไหว จนไม่สามารถบรรลุสิ่งที่สูงขึ้นต่อไป ย่อมมีผลในอนาคตนั้นไปสู่ที่อภัยภูมิอย่างแน่นอน

๒ สัทธาญาณสัมปยุต พระพุทธศาสนาได้แสดงเกี่ยวกับสัทธาไว้หลายแห่ง ส่วนมากจะมุ่งเน้นสัทธาประเภทญาณสัมปยุตนี้ ดังปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาหลายแห่ง พิจารณาได้ดังต่อไปนี้

^{๘๕} พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตโต), พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐๗.

^{๘๖} โลภียโลกุตตราย ทูริยาย สทฺธาย (ด้วยสัทธา ๒ อย่าง คือ โลภียสัทธาและโลกุตรสัทธา), ธรรมปทฎฐกถา (ปญจโม ภาโค), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๗๘.

^{๘๗} ม.ม.(ไทย) ๑๓/๖๕๔/๖๐๐.

๑. โลกุตตรสัทธา^{๘๘} หมายถึง สัทธาฝ่ายธรรม อยู่เหนือสัทธาของชาวโลก มีความตั้งมั่น ไม่อ่อนแอ ไม่คลอนแคลนและมีโอกาสเปลี่ยนแปลงได้ยาก

๒. อจลสัทธา หมายถึง สัทธาที่ไม่หวั่นไหวและไม่เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นได้ง่าย ๆ มีความมั่นคง เทียบเท่า และแน่นอน เป็นสัทธาของพระอริยบุคคลระดับพระโสดาบันขึ้นไป

๓. อาการวดีสัทธา หมายถึง สัทธาที่มีเหตุผล เป็นไปตามเหตุผล ไม่มุ่งเร้าอารมณ์ หรือปลุกกระตุ้นความรู้สึก แต่มุ่งตรงไปที่เหตุผล ถือเหตุผลเป็นประมาณ

๔. ทัสสนมูลลิกสัทธา หมายถึง สัทธาที่มีการเห็น มีความเข้าใจเป็นมูลฐาน

๕. มุลิกาสัทธา หมายถึง สัทธาที่มีมูลหรือมีเหตุ

๖. โอกัปปนสัทธา หมายถึง สัทธาที่ไม่กำเริบกลับกลายเป็นอย่างอื่น เป็นสัทธาที่มั่นคง ไม่หวั่นไหว เปลี่ยนแปลงง่าย

๗. สัทธาสัมปทา หมายถึง เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ เช่นเชื่อว่าทำดีต้องได้ดี ทำชั่วต้องได้ชั่ว บุญมีบาปมี ไม่เชื่อในสิ่งที่เหลวไหล

๘. สัมปักษ์นธลักขณสัทธา หมายถึง ความเชื่อที่ทำให้จิตโลกแล่นไปด้วยความเพียรพยายามเพื่อให้บรรลุผลที่ยังมิได้บรรลุสูงขึ้นขึ้นไป

๙. อเวจจปัสสาท หมายถึง ความเชื่อชนิดเลื่อมใสที่ยังลงมั่นคงด้วยปัญญา สัทธาที่อาศัยปัญญาแล้วทำให้เกิดความมั่นคง

๑๐. ตถาคตโพธิสัทธา^{๘๙} หมายถึง ความเชื่อต่อพระปัญญาตรัสรู้พระตถาคตว่า พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ฯลฯ เป็นผู้ตื่นแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม

สรุปสัทธานุญาณสัมปยุต คือ เป็นสัทธาที่มีเหตุผล มีการใคร่ครวญ คิดครวญอย่างรอบคอบ ด้วยดี มีการเห็นเป็นมูลฐาน มีการเห็นแจ้งประจักษ์ชัด เข้าใจชัดแจ้ง ไม่หวั่นไหวและไม่เปลี่ยนแปลงได้ยาก เกี่ยวข้องกับเหตุผล มีเหตุผลรองรับ มีการเห็นเป็นมูลฐานหรือไม่ใช่เชื่ออย่างลอย ๆ

ดังนั้น สรุปการสมาทานธรรมที่ประกอบด้วยปัญญาจะปฏิบัติทุกข์เพื่อให้เกิดสุขและปฏิบัติสุขเพื่อให้เกิดสุขในอนาคตเพราะมีปัญญาในความเชื่อตามหลักความจริงในทางพระพุทธศาสนา โดยเมื่อเชื่อแล้วปฏิบัติตาม ถึงบางครั้งอาจจะทุกข์ข้อยากแต่ก็เพื่อความสุขในอนาคตก็ไม่หวั่นไหว ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากแต่ผลในอนาคตนั้นเกิดความสุขในสุคติภพ (สวรรค์) อย่างแน่นอน

(๓) หลักเทวธรรม

ในการสมาทานธรรมนั้น จะจัดเข้าหลักธรรมที่จะเป็นเหตุให้เป็นคนดีนั้น จะต้องมีการปฏิบัติต่อความละอายหรือความเกรงกลัวต่อบาปในการกระทำของตน ซึ่งการสมาทานธรรมมาปฏิบัติ นั้น ผู้ที่ปฏิบัติเมื่อมีความเห็นผิด มีความเชื่อในสิ่งที่ไม่ประกอบด้วยปัญญาแล้วยังถือเป็นเหตุภายในตนเป็นที่ตั้ง ถือเอาตัวเองเป็นใหญ่ ย่อมเป็นเหตุด้วยไม่ละอายและไม่เกรงกลัวต่อการทำบาป แต่เมื่อมีความเข้าใจหลักการปฏิบัติด้วยความเห็นที่ถูกต้องแล้วจะจัดเข้าหลักเทวธรรม หมายถึง หิริและโอตตัปปะ ดังข้อความว่า

^{๘๘} อ่างแล้วเรื่องเดียวกัน.

^{๘๙} อัง. สุตตก. (ไทย) ๒๓/๔/๓.

“หิริโอดตฺตปสมปณนา

สุกฺกธมฺมสมาหิตา

สนโต สบฺปรีสา โลเก

เทวธมฺมาติ วุจฺจเร”

แปลความว่า บุคคลผู้มีหิริและโอดตฺตปะ ได้ชื่อว่าเป็นคนสะอาด เป็นคนมีความสงบระจับเป็นคนดีงาม จนได้ชื่อว่าเป็นผู้มีเทวธรรมในโลกนี้^{๙๐} คำว่า หิริ คือ กิริยาเป็นเหตุให้ละอายและโอดตฺตปะ คือ กิริยาเป็นเหตุให้เกรงกลัวต่อการทุจริตเป็นต้น ซึ่งเป็นบาปอกุศล^{๙๑}

สรุปหลักเทวธรรมก็คือ หิริและโอดตฺตปะ มีความหมายว่า เป็นกิริยาอาการที่ละอายและเกรงกลัวต่อบาปทุจริตทั้งปวง การมีความละอายและเกรงกลัวนั้น จะทำให้เป็นผู้มีหิริโอดตฺตปะเป็นคนดี เป็นคนสะอาด เป็นคนสงบเยือกเย็น เป็นมีคุณธรรม เป็นคุณธรรมจนได้ชื่อว่าเป็นเทพในโลกมนุษย์และเบื้องหน้าโลกสวรรค์ต่อไป

หลักธรรมอันเป็นข้อปฏิบัติของเทวดาโดยตรงและเป็นข้อปฏิบัติให้ไปเกิดเป็นเทวดา หลักธรรมนี้เรียกว่า เทวธรรม แปลว่า ธรรมของเทวดา หรือธรรมที่ทำให้เป็นเทวดา ดังข้อความที่ปรากฏในขุททกนิกายชาดกว่า “สัตบุรุษทั้งหลาย ประกอบด้วยหิริโอดตฺตปะ ตั้งอยู่ในธรรมอันชาวท่านเรียกว่า ผู้มีเทวธรรมในโลก”^{๙๒} หลักเทวธรรม ดังคำกล่าวที่มีความหมายที่ขยายออกเป็นประเด็นใหญ่ๆ ได้ ๓ ประเด็นคือ

(๑) ผู้ที่เกิดเป็นเทวดาแล้วต้องปฏิบัติตนอยู่ในเทวธรรม คือ หิริ ความละอายบาปมีกายทุจริตเป็นต้น และโอดตฺตปะ ความกลัวต่อผลของบาปมีกายทุจริตเป็นต้น เพื่อทรงสถานะของความ เป็นเทวดาให้อยู่ได้นาน เพราะถ้าเทวดาขาดความละอายชั่วกลัวบาป กระทำชั่วขึ้นมาก็จะต้องเคลื่อนจากสวรรค์ไปเกิดในคติอื่น อรรถกถาได้แสดงเหตุที่ทำให้เทวดาเคลื่อนจากเทวโลกไว้ ๔ ประการ คือ . ๑.ด้วยความสิ้นอายุ ๒.ด้วยความสิ้นบุญ ๓. ด้วยความสิ้นอาหาร ๔. ด้วยความโกรธ ในเหตุ ๔ ประการนั้น เทวดาที่ไม่ตั้งอยู่ในธรรม ชื่อว่า เคลื่อนด้วยความโกรธ เช่น เทพบุตรตนหนึ่งไม่อดทนต่อสมบัติของผู้อื่นมีความโกรธเคืองแล้วจึงทำกาละ^{๙๓}

(๒) ผู้ประกอบด้วยเทวธรรมทั้ง คือ หิริ และโอดตฺตปะ ตั้งอยู่ในธรรมอันชาวท่านเรียกว่า ผู้มีเทวธรรม คือมนุษย์ทั้งหลายที่เป็นคนดีดำรงตนอยู่ในเทวธรรม ชื่อว่า ผู้มีเทวธรรม เป็นเทวดาในโลกมนุษย์ จะเห็นได้ว่าการจัดประเภทเทวดา ท่านจัดพระราชาเป็นเทพประเภทหนึ่ง เรียกว่า สมมติเทพ เป็นเทวดาโดยสมมติ อีกประการหนึ่ง เทียบได้กับการจัดมารดาบิดาซึ่งเป็นมนุษย์แต่ประพฤติพรหมวิหารธรรมต่อบุตร ท่านจัดว่า มารดาบิดาเป็นพรหมของบุตรคือเป็นพรหมในโลกมนุษย์^{๙๔}

(๓) เทวธรรมเป็นหลักปฏิบัติที่ทำให้ผู้ปฏิบัติได้ไปเกิดเป็นเทวดา พระอรรถกถาจารย์แสดงไว้ว่า กุศลธรรมทั้งหลาย มีหิริและโอดตฺตปะเป็นมูล ชื่อว่า เทวธรรม เพราะมีความหมายว่า เป็นเหตุแห่งกุศลสัมปทา แห่งการเกิดในเทวโลก และแห่งความหมดจด เหตุแห่งการเกิดในเทวโลกก็คือเหตุที่ทำให้ไปเกิดเป็นเทวดา^{๙๕}

^{๙๐} ขุ.ชา.เอกก. (บาลี) ๒๗/๖/๒ , ขุ.ชา.เอกก (ไทย) ๒๗/๖/๓.

^{๙๑} อภิ.สง. (บาลี) ๓๔/๓๐-๓๑/๒๖, อภิ.สง. (ไทย) ๓๔/๓๐-๓๑/๓๑-๓๓

^{๙๒} ขุ.ชา. (บาลี) ๗/๖/๒ , ขุ.ชา. (ไทย) ๗/๖/๓.

^{๙๓} ขุ.ธ.อ. (บาลี) / ๒/๑๒- ๑๓.

^{๙๔} มงคล. (บาลี) / ๙๔/ ๖๙- ๗๐.

^{๙๕} ที.ปา.อ. (บาลี) ๓/๓๐๔/ ๗ - ๗

สรุปว่าหลักเทวธรรมนั้นทำให้ผู้ปฏิบัติได้รับสิ่งที่พึงประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) ทรงสถานะความเป็นเทวดาให้คงอยู่ได้นาน (๒) ผู้ปฏิบัติเทวธรรมชื่อว่าเป็นเทวดาในโลกมนุษย์ (๓) หลักเทวธรรมเป็นเหตุให้ผู้ปฏิบัติได้ไปเกิดเป็นเทวดา จากการศึกษาหลักเทวธรรมจึงทราบได้ว่า ผู้ประพัตินยกิจตสูงชันจนได้ไปเกิดเป็นเทวดาแล้วก็ยังต้องประพัติธรรมเพื่อรักษาภาวะของตนไว้ไม่ให้ตกไปสู่ความหายนะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็ต้องประพัติเทวธรรมอยู่ตลอดเวลา หลักเทวธรรมนี้ยังเป็นมูลเหตุกุศลสัมปทาแห่งการเกิดในเทวโลกและแห่งความหมดจดด้วย

ดังนั้น ผู้ปฏิบัติของการสมาทานธรรมนั้น แยกออก ๒ ประเด็น คือ (๑) ปฏิบัติสุขแต่ได้ผลเป็นทุกข์และปฏิบัติเป็นทุกข์และได้ผลเป็นทุกข์ ย่อมมีผลในส่วนของความไม่ละอายและเกรงกลัวต่อการทำบาป เพราะมีผลในอนาคตนั่นลำบากและเป็นทุกข์เรื่อยไป (๒) แต่เมื่อปฏิบัติเป็นทุกข์แต่ได้ผลเป็นสุขและปฏิบัติเป็นสุขและได้ผลเป็นสุข ย่อมมีความเห็นในส่วนของการละอายหรือเกรงกลัวต่อการทำบาปย่อมส่งผลในอนาคตให้เกิดความสุขหรือความสุขในโลกเบื้อง (สวรรค์) หน้าเพื่อไปเกิดเป็นเทวดาสืบต่อไป

๒.๕ การปฏิบัติของสมาทานธรรม

ผลของการปฏิบัติสมาทานธรรมนั้น เมื่อผู้ปฏิบัติแล้วตามหลักเปรียบเทียบการปฏิบัติธรรม ๔ แบบโดยทรงถือเอาความทุกข์และความสุขในการปฏิบัติกับความทุกข์และความสุขที่เป็นผลแห่งการปฏิบัติเป็นเกณฑ์เทียบ

แบบที่ ๑	ปฏิบัติสุข	แต่ได้ผลเป็นทุกข์	→	ไม่ดี	(อบาย)
แบบที่ ๒	ปฏิบัติเป็นทุกข์	และได้ผลเป็นทุกข์	→	ไม่ดีเลย	(อบาย)
แบบที่ ๓	ปฏิบัติเป็นทุกข์	แต่ได้ผลเป็นสุข	→	ดี	(สวรรค์)
แบบที่ ๔	ปฏิบัติเป็นสุข	และได้ผลเป็นสุข	→	ดีมาก	(สวรรค์)

ผู้วิจัยแบ่งผลการปฏิบัตินั้นออกเป็น ๒ อย่าง คือ (๑) อบายภูมิ และ (๒) สวรรค์ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(๑) อบายภูมิ

การปฏิบัติตามหรือสมาทานธรรมตามแบบที่ ๑ และแบบที่ ๒ นั้นแล้ว จะส่งผลถึงไม่ดีและไม่ดีเลย ดังนั้นผลจากการปฏิบัติใน ๒ แบบนี้ ย่อมส่งผลความทุกข์ในอนาคต คือ อบายภูมิ

พระธรรมกิตติวงศ์ ให้ความหมายของคำว่า อบายภูมิ หมายถึง ภูมิที่มีแต่ความทุกข์ทรมาน เป็นที่เกิดของผู้ที่ทำความชั่วกรรมไว้ในขณะยังมีชีวิตอยู่ ผลแห่งกรรมนั้นจะส่งเขาไปเกิดในอบายภูมิหลังจากเขาตายแล้ว แบ่งออกเป็น ๔ อย่าง คือ

- (๑) นรก เป็นที่เกิดของคนที่ทำมากด้วยโทสะ ชอบฆ่าฟัน ชอบทำร้ายผู้อื่น
- (๒) เปรต เป็นที่เกิดของคนที่ทำมากด้วยโลภะ ชอบฉ้อโกง ลักขโมย เบียดเบียนทรัพย์
- (๓) อสุรกาย เป็นที่เกิดของคนที่ทำมากด้วยโมหะ
- (๔) ตีรจฉาน เป็นที่เกิดของคนที่ทำมากด้วยโมหะ หลงมกมาย ออกตัญญู เห็นผิด^{๓๖}

^{๓๖} พระธรรมกิตติวงศ์, พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ฉบับคำวัด, จัดพิมพ์ครั้งที่ ๓, หน้า ๑๒๔๖.

ดังนั้นเมื่อปฏิบัติหรือสมาทานธรรม ๒ อย่าง (แบบ ๑,แบบ ๒) คือ (๑) ธรรมสมาทานที่ให้สุขในปัจจุบัน แต่มีทุกข์เป็นวิบากต่อไป เช่น การหลงมัวเมาหมกมุ่นอยู่ในกาม หรือการประพฤติกุศลกรรมบถด้วยความสนุกสนานพอใจ เป็นต้น (๒) ธรรมสมาทานที่ให้ทุกข์ในปัจจุบัน และมีทุกข์เป็นวิบากต่อไป เช่น การประพฤติวัตรทรมาณตนของพวกอเจลล หรือการประพฤติกุศลกรรมบถด้วยความยากลำบาก ทั้งมีความเดือดร้อนใจ เป็นต้น ย่อมส่งผลถึงอบายภูมิ หรือหนทางแห่งความเดือดร้อนและความเสื่อมที่จะได้รับผลในอนาคต

(๒) สวรรค์

การปฏิบัติตามหรือสมาทานธรรมตามแบบที่ ๓ และแบบที่ ๔ นั้นแล้ว จะส่งผลถึงดีและดีมาก ดังนั้นผลจากการปฏิบัติใน ๒ แบบนี้ ย่อมส่งผลความสุขในอนาคต คือ สวรรค์

สวรรค์ หมายถึง ภูมิหรือโลกของเทวดา อันเป็นภูมิที่มีแต่สิ่งที่ดีงาม ให้แต่สิ่งที่ดีเลิศซึ่งล้วนเป็นของทิพย์ ทำให้ผู้ไปเกิดมีแต่ความสุข^{๙๗}

สวรรค์แบ่งออกเป็น ๖ ชั้น ได้แก่ (๑) จาตุมหาราช (๒) ดาวดึงส์ (๓) ยามา (๔) ดุสิต (๕) นิมมานรดี (๖)ปรนิมมิตวสวัตตี^{๙๘}

ดังนั้น เมื่อปฏิบัติสมาทานธรรม ๒ อย่าง (แบบ ๓,แบบ ๔) คือ (๑) ธรรมสมาทานที่ให้ทุกข์ในปัจจุบัน แต่มีสุขเป็นวิบากต่อไป เช่น ผู้ที่กิเลสมีกำลังแรงกล้า ฝืนใจพยายามประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ หรือผู้ที่ประพฤติกุศลกรรมบถด้วยความยากลำบาก เป็นต้น (๒) ธรรมสมาทานที่ให้สุขในปัจจุบัน และมีสุขเป็นวิบากต่อไป เช่น ผู้ที่กิเลสมีกำลังน้อย ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยความพอใจ หรือ ผู้ที่ประพฤติกุศลกรรมบถ ด้วยความพอใจ ได้เสวยสุขโสมนัส เป็นต้น ย่อมส่งผลถึง สวรรค์ความสุขในภพหน้า หรือสุคติภูมิในอนาคต

๒.๖ สรุป

(๑) ความเป็นมาของจุฬารัมมสมาทานสูตร การสมาทานธรรม คือ การรับเอามาปฏิบัติตามที่ตนนั้นนับถือหรือยึดถือ ซึ่งหมายเอาคติที่ยึดกันมาปฏิบัติ ส่วนที่มาของจุฬารัมมสมาทานสูตรนั้น พระพุทธเจ้าได้แสดงแก่นาถบิณชิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี เพื่อให้ภิกษุเหล่านั้นทราบว่าการสมาทานธรรมมี ๔ แบบ

(๒) รูปแบบของจุฬารัมมสมาทานสูตร รูปแบบของจุฬารัมมสมาทานนั้น พระสูตรนี้จัดอยู่ในประเภท ปรัชญาสยะ รูปแบบนั้นเป็นการบรรยายโวหารแบบถามเอง – ตอบเอง และมีอุปมาอุปไมยประกอบ ใจความสำคัญ การสมาทานธรรม ๔ แบบ

๑. การสมาทานที่มีสุขในปัจจุบัน แต่มีทุกข์เป็นผลในอนาคต
๒. การสมาทานธรรมที่มีทุกข์ในปัจจุบันและมีทุกข์เป็นผลในอนาคต
๓. การสมาทานธรรมที่มีทุกข์ในปัจจุบันแต่มีสุขเป็นผลในอนาคต
๔. การสมาทานธรรมที่มีสุขในปัจจุบันแต่มีสุขเป็นผลในอนาคต

^{๙๗} อ่างแล้ว,หน้า ๑๐๒๓.

^{๙๘} เสถียรพงษ์ วรรณปก, พระพุทธศาสนาทัศนะวิจารณ์, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๑๕๔.

(๓) โครงสร้างของจุฬัฒมสมาทานสูตร โครงสร้างในจุฬัฒมสมาทานสูตรนี้ เป็นการปฏิบัติ ๔ แบบ โดยแบบที่ ๑ นั้นเป็นการปฏิบัติแบบหย่อนยานลุ่มหลงในกามคุณ และแบบที่ ๒ นั้นเป็นการทรมานตนเอง หรือทำตนเองให้ลำบาก แบบ ๓ และแบบที่ ๔ เป็นการปฏิบัติแบบพระพุทธศาสนา แบบทางสายกลาง ไม่หย่อนและไม่ตึงเกินไป เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา นั่นเอง

(๔) เนื้อหาของจุฬัฒมสมาทานสูตร การปฏิบัติของบุคคล ๔ อย่างด้วย (๑) การมีความเห็น (ทิฐิ) ความสุขในปัจจุบัน (กาม) และติดอยู่ในกามทั้งหลาย ย่อมส่งผลถึงความเดือดร้อนในทุคติ เพราะกามเป็นเหตุ ย่อมมีทุกข์ในวิบากของตน (๒) การปฏิบัติแบบยึดถือเอาความลำบากทรมานตนเองในปัจจุบัน ย่อมส่งผลถึงทุกข์เป็นวิบากในอนาคต (๓) การปฏิบัติโดยบุคคลผู้มีราคะ โทสะ โมหะ ถ้าเป็นปกติ มีโสมนัสบ้าง โทมนัสบ้าง แล้วประพตติพรหมจรรย์บริสุทธิ บริบูรณ์ ย่อมไม่เกิดเป็นสุคติในโลกสวรรค์ และ (๔) การปฏิบัติของบุคคลนั้นสังตออกจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลาย และบรรลุปฐมฌานที่มีวิตก วิจารณ์ และสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่ มีภาวะจิตที่เป็นหนึ่งผุดขึ้น มีแต่ปิติ และสุขอันเกิดจากสมาธิอยู่ บรรลุตติยฌาน บรรลุตตตฌานอยู่ หลังจากตายไปแล้ว ย่อมเกิดในสุคติโลกสวรรค์

๑. บุคคลที่สมาทาน ๒ ประเภท หมายถึง (๑) บรรพชิต (๒) คฤหัสถ์ ในการสมาทานธรรมนั้น เป็นการปฏิบัติตามหน้าที่ของบุคคลนั้น ๆ บรรพชิต คือ ต้องรู้ในหลักการของบรรพชิตและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด โดยเห็นตามความเป็นจริง แล้วปฏิบัติก็จะส่งผลถึงการปฏิบัติที่ถูกต้อง ไม่ได้รับความเดือดร้อน และคฤหัสถ์ คือ ก็จะรับเอามาปฏิบัติตามที่และสถานะของตน โดยเมื่อปฏิบัติแล้วถ้าปฏิบัติเพียงเห็นแค่ความสุขในปัจจุบัน โดยมีกิเลสหรืออกุศลธรรมเป็นเหตุ จะส่งผลมีความสุขในอนาคต แต่เมื่อปฏิบัติความสุขในปัจจุบันโดยมีกุศลเป็นเหตุ ก็จะส่งผลมีความสุขในอนาคต

๒. ผลของสมาทาน แบ่ง (๑) อบายภูมิ คือ เมื่อปฏิบัติสุขในปัจจุบันแต่มีผลเป็นทุกข์ในอนาคต และปฏิบัติทุกข์ในปัจจุบัน แล้วมีผลเป็นทุกข์ในอนาคต ย่อมไปสู่ความไม่เจริญและลำบาก (๒) สวรรค์ คือ เมื่อปฏิบัติทุกข์ในปัจจุบัน แล้วมีผลเป็นสุขในอนาคต และเมื่อปฏิบัติสุขในปัจจุบันแล้วมีผลเป็นสุขในอนาคต ย่อมไปสู่ความสุข ความเจริญในที่สุด

(๑) กามสุขัลลิกานุโยค หมายถึง การปฏิบัติแบบลุ่มหลงกามคุณต่าง ๆ หรือติดอยู่ด้วยกิเลสทั้งหลาย ย่อมจะทำให้เศร้าหมองทางจิตใจ ไม่พ้นจากความทุกข์ไปได้ เพราะปฏิบัติสุขในปัจจุบัน และได้ผลเป็นทุกข์ในอนาคต

(๒) อตตกิลมณานุโยค หมายถึง การปฏิบัติแบบทรมานตนเอง ตามที่ตนนับถือซึ่งยังมีกิเลสเป็นเครื่องร้อยรัดคือสังโยชน์ ย่อมไม่พ้นจากความทุกข์ไปได้ เพราะปฏิบัติทุกข์ในปัจจุบันแล้วมีผลเป็นทุกข์ในอนาคต

(๓) เนกขัมมะ หมายถึง การออกจากกามหรือออกบวช เพื่อปฏิบัติเข้าหาความจริงในชีวิตและความเป็นไปในสังสารวัฏ และเพื่อดับซึ่งสังสารวัฏ การปฏิบัติเช่นนี้ย่อมนำความทุกข์มาให้ในปัจจุบัน แต่ผลในอนาคตนั้นย่อมส่งผลถึงความสุขในสุคติภพ เพราะปฏิบัติทุกข์ในปัจจุบัน แล้วมีผลเป็นสุขในอนาคต

(๔) ฌาน หมายถึง การเพ่ง หรือตั้งมั่น และเชื่อมั่นในการปฏิบัติตามเพื่อให้เข้าถึงการบรรลุธรรมต่าง ๆ เพราะผลจากการตั้งมั่นนั้นจะส่งผลถึงความสุขในการเป็นอยู่ในปัจจุบัน การปฏิบัติเช่นนี้ย่อมนำความสุขมาให้ในปัจจุบันแล้วมีผลความสุขในอนาคต

๔.วิเคราะห์หลักธรรมที่เกี่ยวข้องการสมาทานธรรม

(๑) หลักทวิภูติ หมายถึง ความเห็น ในการสมาทานธรรมนั้นการปฏิบัติต้องมีความเห็น ๒ อย่าง (๑) มีความเห็นไม่ถูกต้อง คือ มิจฉาทิภูติ เพราะติดกามคุณ กระทำตนให้ลำบาก แล้วปฏิบัติตามนั้นก็ส่งผลเป็นทุกข์ในอนาคตอย่างแน่นอน และ(๒) มีความเห็นถูกต้อง คือ สัมมาทิภูติ มีความเห็นชอบในทางที่ถูกต้องถูกหลักแล้วปฏิบัติตามก็จะส่งผลให้มีความสุขในอนาคตอย่างแน่นอน

(๒) หลักศรัทธา หมายถึง ความเชื่อในการปฏิบัตินั้นมี ๒ ประเด็น (๑) ความเชื่อโดยไม่มีปัญญา หรือสัทธาญาณวิปยุต การปฏิบัติเช่นนี้เป็นการปฏิบัติแบบสุขในปัจจุบันแล้วมีผลเป็นทุกข์ในอนาคตและปฏิบัติทุกข์ในปัจจุบันและมีผลเป็นทุกข์ในอนาคต (๒) ความเชื่อโดยมีปัญญาประกอบหรือสัทธาญาณสัมปยุต คือ เป็นสัทธาที่มีเหตุผล มีการใคร่ครวญ คิดครวญอย่างรอบคอบด้วยดี มีการเห็นเป็นมูลฐาน มีการเห็นแจ้งประจักษ์ชัด เข้าใจชัดแจ้ง ไม่หวั่นไหวและเปลี่ยนแปลงได้ยาก การปฏิบัติเช่นนี้เป็นการปฏิบัติแบบทุกข์ในปัจจุบันแล้วมีผลเป็นสุขในอนาคตและการปฏิบัติสุขในปัจจุบันแล้วมีผลเป็นสุขในอนาคต

(๓) หลักเทวธรรม คือ หิริและโอตตปปะ มีความหมายว่าเป็นกิริยาอาการที่ละอายและเกรงกลัวต่อบาปทุจริตทั้งปวง ทำให้ผู้มีหิริโอตตปปะเป็นคนดี เป็นคนสะอาด เป็นคนสงบเยือกเย็น เป็นมีคุณธรรม เป็นคุณธรรมจนได้ชื่อว่าเป็นเทพในโลคมนุษย์และเบื้องหน้าโลกสวรรค์ต่อไป

ดังนั้น ผู้ปฏิบัติของการสมาทานธรรมนั้น แยกออก ๒ ประเด็น คือ (๑) ปฏิบัติสุขแต่ได้ผลเป็นทุกข์และปฏิบัติเป็นทุกข์และได้ผลเป็นทุกข์ ย่อมมีผลในส่วนของความไม่ละอายและเกรงกลัวต่อการทำบาป เพราะมีผลในอนาคตนั้นลำบากและเป็นทุกข์เรื่อยไป (๒) แต่เมื่อปฏิบัติเป็นทุกข์แต่ได้ผลเป็นสุขและปฏิบัติเป็นสุขและได้ผลเป็นสุข ย่อมมีความเห็นในส่วนของการละอายหรือเกรงกลัวต่อการทำบาปย่อมส่งผลในอนาคตให้เกิดความสุขหรือความสุขในโลกเบื้อง(สวรรค์)หน้าเพื่อเป็นเทวดาสืบต่อไป

บทที่ ๓

สภาพปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

สภาพปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยผู้วิจัยได้วางกรอบการศึกษาดังต่อไปนี้ (๑) แนวคิดของศีลข้อกามะสุมิจนจาร (๒) สาเหตุของพฤติกรรมทางเพศที่ผิดศีลข้อกามะสุมิจนจาร (๓) ปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยจะได้อธิบายตามลำดับดังต่อไปนี้

๓.๑ แนวคิดของศีลข้อกามะสุมิจนจาร

แนวคิดของศีลข้อกามะสุมิจนจาร ผู้วิจัยได้วางกรอบการศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้ (๑) ความหมายของกาม (๒) ความหมายของกามะสุมิจนจาร (๓) องค์ประกอบของกามะสุมิจนจาร (๔) มูลเหตุของกามะสุมิจนจาร (๕) ความแตกต่างระหว่างกามและกามะสุมิจนจาร (๖) การบัญญัติศีลข้อกามะสุมิจนจาร โดยจะได้อธิบายตามลำดับดังต่อไปนี้

๓.๑.๑ ความหมายของกาม

คำว่า กาม หมายถึง ความใคร่หรือความปรารถนา^๑ หรือ ความใคร่ในเมถุนธรรม^๒ ในพุทธปรัชญาแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ คือ กิเลสกาม และวัตถุกาม^๓ ซึ่งกามทั้งสองประเภทนี้เป็นสภาพที่ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ดังนี้ คือ

๑. กิเลสกาม หมายถึงกิเลสเป็นเหตุใคร่ กล่าวคือความใคร่ ที่เกิดจากกิเลสตัณหาราคะที่นอนเนื่องอยู่ในจิตใจ ดังความหมายในพระไตรปิฎกว่า กิเลสกามเป็นไฉน^๔ ความพอใจก็เป็นกาม ราคะก็เป็นกาม ความพอใจติดความใคร่ก็เป็นกาม ความดำริก็เป็นกาม ความครุ่นคิดก็เป็นกาม กามฉันท์ กามราคะ กามตัณหา กามเสน่หา ความเร่าร้อนกาม ความหลงใหลกาม กามทว่มใจ กามผูกมัดใจ ความถ้อยมั่นในกาม นิเวรณ คือ กามฉันท์ เหล่านี้ เรียกว่า กิเลสกาม

๒. วัตถุกาม หมายถึงวัตถุที่เป็นสิ่งที่น่าใคร่ปรารถนา กล่าวคือ ภายนอกที่เป็นสื่อบุ หรือปัจจัยให้เกิดความใคร่ ดังความหมายในพระไตรปิฎกว่า วัตถุกามเป็นไฉน รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อันเป็นที่ชอบใจ เครื่องลาด ทาสี ทาส แพะแกะ ไก่ สุกร ช้าง โต ม้า ลา ที่ดิน เงิน ทอง บ้านนิคม ราชธานี รัฐ ประเทศ กองทัพ คลังหลวง วัตถุที่ตั้งติดใคร่อย่างใดอย่างหนึ่งก็ตามชื่อว่า วัตถุกาม

^๑ กรมการศาสนา, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร : กรมศาสนา, ๒๕๑๓), หน้า ๑๓.

^๒ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕), หน้า ๘๘.

^๓ ชุ.ม.(ไทย) ๒๙/๑/๑.

^๔ ชุ.ม.(ไทย) ๒๙/๑/๒.

นอกจากกามทั้งสองประเภทดังกล่าวนี้แล้ว พุทธศาสนาแสดงว่า กาม ไว้อย่างพิสดารอีกหลาย ๆ ความหมาย ตามภาวะแห่งความใคร่ ที่เกิดในสถานะที่แตกต่างกัน เพื่อความชัดเจนยิ่งขึ้น และเป็นมูลบทในการวิจัยต่อไป ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอในที่นี้ด้วย คือ

๑. กามคุณ^๕ หมายถึง เครื่องผูกมัดจิตใจ มี ๕ อย่าง คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และยังมีความหมายของ กามคุณ ในรูปวิเคราะห์ตามนัยแห่งพระไตรปิฎก ว่า

ชื่อว่า กาม เพราะอรรถว่า เป็นเครื่องอันบุคคลพึงใคร่

ชื่อว่า คุณ เพราะอรรถว่า เป็นเครื่องผูกพัน

เมื่อรวมความ คำว่า กามคุณ เข้าด้วยกันแล้ว จึงมีความหมายที่สำคัญดังนี้ คือ

ก. อันเขารัก หวงแหน พอใจ ทนุถนอม

ข. เครื่องผูกมัด คือ กาม

ค. ความเพลิดเพลิน

๒. กามฉันท์ หมายถึงความพอใจรักใคร่ในกามคุณ ๕ ดังกล่าวแล้วนั้น

๓. กามตัณหา หมายถึงความทะยานอยากในกามคุณ ๕ ดังกล่าวแล้วนั้น

๔. กามภพ หมายถึง ที่เกิดขึ้นของผู้เสพกาม ได้แก่ อายาญมิ ๔ มนุษยภูมิ ๑ และสวรรค์ ๖ ชั้น

๕. กามราคะ หมายถึงความใคร่ในการเสพกาม

๖. กามสมบัติ หมายถึง สมบัติคือกามารมณ์ หรือความพร้อมด้วยกามารมณ์

๗. กามสังวรหมายถึง การสำรวมในกามารมณ์หรือรู้จักควบคุมทางกามารมณ์

๘. กามสุข หมายถึง ความสุขที่เกิดจากกามคุณ ๕ ดังกล่าวนั้น

๙. กามสุขัลลิกานุโยค หมายถึง การประกอบตนให้หมกมุ่นอยู่ในกาม

๑๐. กามสุคติภูมิ หมายถึง ที่เกิดของผู้เสพกามที่เป็นสุคติ คือ มนุษย์ และสวรรค์ ๖ ชั้น

๑๑. กามวทินพ หมายถึงโทษ หรือข้อเสียของกาม

๑๒. กามารมณ์ หมายถึงอารมณ์ที่เกิดความใคร่ ความปรารถนาที่จะเสพละเวยกาม

๑๓. กามาวจร หมายถึง การท่องเที่ยวไปของผู้เสพกาม

๑๔. กามาสวะ หมายถึง อาสวะคือกิเลสกามที่นอนเนื่องอยู่ในสันดานที่ทำให้เกิดความใคร่

๑๕. กามุปาทาน หมายถึง การยึดมั่นอยู่ในกาม หลงใหลกามารมณ์

คำว่า กามคุณ นั้น หมายถึง ศักยภาพหรือคุณสมบัติของกามทั้งหลายที่ทำให้มนุษย์ปุถุชน หลงใหลติดใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ กล่าว คือ รูปที่สวยงาม ชวนให้อยากชมอยากมอง เสียงที่ไพเราะสนทนาชวนให้อยากฟัง กลิ่นที่หอมชวนให้อยากดมรสที่อร่อยชวนให้อยากชิมรส โผฏฐัพพะที่นิมนวลชวนให้อยากถูกต้อง

ส่วนโทษของกามนั้น หมายถึง ความทุกข์ที่เกิดจากการติดใจหลงใหลในรสของกามคุณ ดังกล่าวนั่นเอง ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า กามนั้นมีโทษโดยส่วนเดียวเพราะก่อให้เกิดทุกข์โดยภาพรวม ในเมื่อมีความหมายเช่นนี้ จึงจำเป็นต้องมองพฤติกรรม ๓ ด้าน คือ ๑. มองที่ตัวบุคคล ๒. มองที่ตัวกาม ๓. มองที่ปฏิบัติการในโลก ในมุมมองทั้ง ๓ ด้านดังกล่าวนี้นี้ ไม่ว่ามองในด้านใดก็ตาม ล้วนแต่เห็นโทษของกามทั้งนั้น

^๕ ขุ.ม.(ไทย) ๒๙/๑/๒.

จะเห็นได้ว่า ความหมายของกาม เป็นความต้องการความใคร่ความปรารถนาอันเนื่องมาจากกิเลสกามและวัตถุกาม และกามคุณกามคุณ ศักยภาพหรือคุณสมบัติของกามทั้งหลายที่ทำให้มนุษย์ปุถุชนหลงไหลติดใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ กล่าว คือ รูปที่สวयงาม ชวนให้อยากชมอยากมอง เสียงที่ไพเราะเสนาะหูชวนให้อยากฟัง กลิ่นที่หอมชวนให้อยากดมรสที่อร่อยชวนให้อยากชมรส โผฏฐัพพะที่นมนวลชวนให้อยากถูกต้อง

๓.๑.๒ ความหมายของกามะสุมิจฉาจาร

คำว่า กามะสุมิจฉาจาร ในพจนานุกรม ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประพุดิผิตประเวณี ส่วนความหมายในพระไตรปิฎก บทว่า กามะสุ ได้แก่ วัตถุกาม บทว่า มิจฉาจาร ได้แก่ ความประพุดิสามกถ์อันอำนาจของกิเลสกาม และอรรถกถาหมิงคัลลททีปนี ได้อธิบายไว้ว่า คำว่า กามะสุมิจฉาจาร หมายถึง การประพุดิผิตในกามทั้งหลาย เมื่อแยกออกเป็นสองบทแล้วจะเห็นได้ว่า บทกามะสุ แปลว่า ความประพุดิเอื้อเฟื้อด้วยดีในกรรมของคู่กันละกันทั้งหลาย บทว่า มิจฉาจาร แปลว่า ความประพุดิอันทรามที่บัณฑิตติเตียนโดยส่วนเดียว

ดังนั้น เมื่อรวมเข้าบทเดียวกันแล้วคำว่า กามะสุมิจฉาจาร จึงหมายถึง พฤติกรรมทางเพศทั้งหลายที่ติเตียน กล่าวคือเป็นการประพุดิผิตจริยธรรมทางเพศ ในพระพุทธศาสนา จากความหมายดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า พระพุทธศาสนามีทรรศนะเกี่ยวกับเรื่องเพศสัมพันธ์เป็น ๒ ประเภทที่สำคัญคือ ผิดและถูก จะเห็นได้อย่างพิสดารยิ่งขึ้นจากการอธิบายในสังคิติสูตร ว่า เมถุนสมาจารเรสุ ซึ่งมีความหมายพอสรุปได้ว่า การมีพฤติกรรมทางเพศสัมพันธ์ หรือการประพุดิเมถุนธรรมนั้นมี ๒ ประการคือ ยินดีในภรรยา สามีของตนเอง และยินดีในภรรยาสามีของผู้อื่น ความประพุดิในเรื่องเมถุน ๒ ลักษณะนี้ ชื่อว่ากามเพราะเป็นธรรมอันบุคคลพึงปรารถนาใคร่ น่าพอใจ

ดังนั้น คำว่า เมถุนสมาจารเรสุ จึงหมายถึง พฤติกรรมทางเพศสัมพันธ์ซึ่งยังไม่ได้ชี้ชัดลงไปว่าถูกหรือผิด ส่วนในกรณีที่ถือว่าเป็นการประพุดิผิตทางเพศสัมพันธ์นั้น ได้มีอธิบายในสูตรเดียวกันว่า อสทรมมาธิปายเณ ซึ่งมีความหมายว่าด้วยมุ่งหมายในอันเสพอสังฆธรรม คือ การมีเพศสัมพันธ์ คือ การมีเพศสัมพันธ์กับบุคคลที่ต้องห้ามตามหลักจริยธรรมในพระพุทธศาสนา

ส่วนคำว่า กามะสุมิจฉาจาร นั้น เมื่อแยกศัพท์ออกมาแล้วจะเห็นความหมาย ๒ ประการเช่นเดียวกันคือ คำว่า กามะสุ แปลว่าการประพุดิเอื้อเฟื้อด้วยดีในกรรมของคนคู่กันทั้งหลาย ส่วนคำว่า มิจฉาจาร แปลว่าความประพุดิที่บัณฑิตติเตียนส่วนเดียว แต่ถึงอย่างไรก็ตามเมื่อรวมคำว่า กามะสุ และมิจฉาจาร เข้าด้วยกันแล้ว ก็เป็นอันเข้าใจโดยทั่วกันว่า หมายถึงการประพุดิผิตจริยธรรมทางเพศในทางพระพุทธศาสนา

H.Saddha Tissa ได้ให้ความหมายของกามะสุมิจฉาจารว่า ว่า คำว่า กามะสุ คือ ความลุ่มหลงในกามคุณ ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะ ส่วนคำว่า มิจฉาจาร หมายถึง ความประพุดิผิต หรือเลวทรามเกี่ยวกับอายตนะ ๕ ทางนี้ สำหรับอายตนะที่ ๕ คือ โผฏฐัพพะนั้น หมายถึง การเสพทางกายที่ผิดกฎหมาย และจริยธรรม ดังนั้น ความหมายที่แท้จริงของกามะสุมิจฉาจาร คือ เจตนาที่จะเสพเมถุนทางกายทวารเท่านั้น และลงมือกระทำการเสพเมถุน จนสำเร็จสมดังเจตนา

จะเห็นได้ว่า กามะสุมิจฉาจาร หมายถึง การประพุดิผิตประเวณี ส่วนความหมายในพระไตรปิฎก บทว่า กามะสุ ได้แก่ วัตถุกาม บทว่า มิจฉาจาร ได้แก่ ความประพุดิสามกถ์อันอำนาจ

ของกิเลสกา และอรรถกถามังคลัตถทีปนี ได้อธิบายไว้ว่า คำว่า กาเมสุมิจฉาจาร หมายถึง การประพฤติดีกในกาเมทั้งหลาย เมื่อแยกออกเป็นสองบทแล้วจะเห็นได้ว่า บทกาเมสุ แปลว่า ความประพฤติเอื้อเฟื้อด้วยดีในกรรมของคู่กันละกันทั้งหลาย บทว่า มิจฉาจาร แปลว่า ความประพฤติอันทรามที่บัณฑิตติเตียนโดยส่วนเดียว

๓.๑.๓ องค์ประกอบของกาเมสุมิจฉาจาร

จากความหมายของกาเมและกาเมสุมิจฉาจาร ดังที่ได้กล่าวแล้วนั้นแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนแล้วว่าพระพุทธศาสนาได้แสดงทรรศนะต่อพฤติกรรมทางธรรมชาติของปุถุชนไว้อย่างละเอียด กล่าวคือ การบริโภคกาเมมิทั้งถูกและผิด สำหรับเรื่องเพศสัมพันธ์นั้น พระพุทธศาสนา ได้แสดงเกณฑ์การตัดสินไว้อย่างละเอียด เพื่อเป็นตัวกำหนด และวินิจฉัยพฤติกรรมดังกล่าวนี้ว่าถูกหรือผิดที่เรียกว่า องค์ประกอบของศีลข้อกาเมสุมิจฉาจาร มี ๔ ข้อคือ

๑. อคมนียัตถุ คือ บุคคลไม่ควรเกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ
๒. ตสุมี เสวนจิตฺติ คือ มีจิตคิดจะมีเพศสัมพันธ์กับบุคคลนั้น
๓. เสวนปโยโค คือ พยายามจะมีเพศสัมพันธ์
๔. มคฺเคน มคฺคปปฏิปัตตอริวาสํ คือ ได้มีเพศสัมพันธ์

องค์ประกอบทั้ง ๔ ข้อดังกล่าวนี้ เป็นเครื่องตัดสินว่าการมีเพศสัมพันธ์ของปัจเจกบุคคลใดผิด หรือถูกตามหลักจริยธรรมในทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือ ถ้าหากว่าบุคคลใดมีพฤติกรรมที่เข้าข่ายในองค์ประกอบทั้ง ๔ ข้อดังกล่าวนี้แล้ว พระพุทธศาสนาถือว่าผู้นั้นประพฤติดีกจริยธรรมทางเพศ ซึ่งจะเป็นเหตุนำมาซึ่งความทุกข์ความเดือดร้อนจนกลายเป็นปัญหาอย่างมากมาย ซึ่งจะทำให้การขยายความดังต่อไปนี้

เพื่อความชัดเจนขององค์ประกอบทั้ง ๔ ประการ เพื่อให้เห็นขอบเขตขององค์ประกอบนั้นอย่างถ่องแท้ผู้วิจัยจะได้อธิบายขยายความ ดังต่อไปนี้

๑. อคมนียัตถุ คือ บุคคลที่ไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวในเรื่องเพศสัมพันธ์ซึ่งองค์ประกอบของกาเมสุมิจฉาจารข้อนี้ เมื่อพิจารณาอย่างถ่องแท้แล้ว จะเห็นทรรศนะของพระพุทธศาสนา ที่มีมุมมองเกี่ยวกับเรื่องเพศสัมพันธ์ ในระหว่างบุรุษเพศและสตรีเท่านั้น มีความแตกต่างกัน จะเห็นได้อย่างชัดเจนจากการแสดง อคมนียัตถุ เป็น ๒ ประการคือ

ก. อคมนียัตถุ ของฝ่ายชาย ได้แก่หญิงที่ต้องห้าม ๒๐ จำพวก คือหญิงที่เป็นภรรยาของชายอื่น ๑๐ ประเภท หญิงที่อยู่ในชายของภรรยาอีก ๒ ประเภท และหญิงที่อยู่ในความดูแลจากบุคคลผู้ที่ไม่ใช่สามี ๘ ประเภท ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดในตอนท้ายของบทนี้ ดังนั้น ณ ที่นี้ จึงขอสรุปหญิงที่ชายไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องมี ๓ ประเภท คือ

๑. หญิงที่มีสามี หมายถึง หญิงที่อยู่กินกับชายอื่นฐานสามีภรรยาในกรณีนี้จะไม่มีการขอยกเว้นว่า เขาจะเข้าพิธีสมรส หรือจดทะเบียนสมรส ตามกฎหมาย หรือไม่ก็ตาม ข้อสำคัญคือเขาได้อยู่กินกันฉันสามีภรรยาอย่างเปิดเผย

หญิงประเภทนี้ จะหมดภาวะการเป็นหญิงต้องห้ามก็ต่อเมื่อ ผู้เป็นสามีเสียชีวิตลง หรือได้ตกลงหย่าขาดจากสามีเรียบร้อยแล้ว ถ้าไม่ใช่ในสองกรณีนี้พระพุทธศาสนาถือว่าหญิงนั้นมีสามีอยู่ จึงจะถูกจองจำตามอาญาตลอดชีวิตก็ตาม

๒.หญิงที่มีญาติปกครอง หมายถึงหญิงสาวที่มีพ่อ แม่ พี่น้อง ป้า น้า อา ฯลฯ ผู้อุปการะ เป็นผู้ดูแลปกครอง

๓.หญิงที่จารีตรักษา หมายถึง หญิงที่มีจารีตประเพณีรักษา ได้แก่ หญิงนักบวช เช่น ภิกษุณี สามเณรี และหญิงที่มีกฎหมายคุ้มครองรักษา

ข.อคมนียัตถุ ของฝ่ายหญิงได้แก่ชายที่ต้องห้ามสำหรับหญิงมี ๒ ประเภท คือ

๑. ชายที่ไม่ใช่สามีตน ในข้อนี้หมายถึง อคมนียัตถุ สำหรับหญิงที่มีสามีแล้ว

๒.ชายที่จารีตต้องห้าม ในข้อนี้ หมายถึง อคมนียัตถุ ของหญิงทุกประเภท

๒.ตสมี เสวนจิตต์ หมายถึง มีจิตคิดกำหนด อยากรมีเพศสัมพันธ์กับบุคคลนั้น ๆ ในกรณี เช่นนี้แสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนา มีทรรศนะคติต่อเพศสัมพันธ์ว่า จิต เป็นตัวสั่งสมราคะไว้ เมื่อราคะหรือความกระสันเกิดขึ้น ก็เกิดขึ้นทางจิต จิตปรุงแต่งให้เกิดอารมณ์ทางเพศ เพราะการรับรู้ของจิตที่สั่งสมกามรสเอาไว้ ซึ่งเป็นผลมาจากกิเลสที่นอนเนื่องอยู่ในกมลสันดานของสรรพสัตว์ ดังพระบาลีว่า ยถา อคารํ ทุจจนํ ภูฏฐี สมติวชฺชติ เอวํ อภาวิตํ ราโค สมติวชฺชติ ฝนฺยอุมํรํวรดเรือนํ ที่มุงไม้ติฉันใด ราคะยอุมํรํวรดจิตที่ไม่ได้อบรมฉนนั้น

จากองค์ประกอบข้อนี้ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ถึงแม้จะมีมรรคจรตมรรค คือ มีเพศสัมพันธ์ก็ตาม ถ้าจิตไม่ยินดีแล้วก็ถือว่าไม่ผิดจริยธรรมทางเพศ จะเห็นได้จากตัวอย่าง

เรื่องของพระภิกษุรูปหนึ่ง ที่จำวัดหลับอยู่ ในขณะที่หลับอยู่นั้นอวัยวะเพศของท่านถูกลมร้ายเพยให้ตึงตัว เณรผู้มีสตรีนางหนึ่งเข้ามาพบ ก็เกิดอารมณ์ทางเพศ จึงได้กระทำเพศสัมพันธ์ โดยการนั่งคอมองคํำเนิต จนสำเร็จตามความประสงค์แล้วหลีกไป เมื่อภิกษุนั้นตื่นขึ้นมากเห็นองค์คํำเนิตของตนประอะเปื้อนก็ทราบทันทีว่าเกิดอะไรขึ้น เกิดการรังเกียจในสิ่งที่เกิดขึ้นนั้น จึงได้นำเรื่องนั้นไปกราบทูลพระพุทธเจ้า เพราะภิกษุรูปนั้นคิดว่าตนเองอาบัติแล้ว เมื่อพระพุทธเจ้าทรงสอบถามรายละเอียดแล้ว และทราบว่า ภิกษุนั้นไม่ยินดีกับสิ่งที่เกิดขึ้น จึงตรัสว่า ถ้าเธอไม่ยินดีในการเข้าไป ไม่ยินดีในการเข้าไปถึงแล้ว ไม่ยินดีในการหยุดอยู่ ไม่ยินดีในการถอนออก ไม่ต้องอาบัติ

ในลำดับต่อมาพระพุทธเจ้า ได้ทรงแสดงธรรมชาติขององค์คํำเนิตของบุรุษ เพื่อเป็นหลักยืนยันว่า จิต เท่านั้น เป็นเรื่องสำคัญในเรื่องนี้ และเป็นการป้องกันการครหานินทาของภิกษุผู้ถูกลักหลับนั้นว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย องค์คํำเนิตเป็นอวัยวะเพศที่แข็งตัวได้ด้วยอาการ ๕ อย่าง คือ ๑.เกิดความกำหนัด ๒.ปวดอุจจาระ ๓.ปวดปัสสาวะ ๔.ถูกลมร้ายเพย และ ๕.ถูกบึ้งชน ในอาการทั้ง ๕ ประการนี้ ล้วนแต่เป็นเหตุให้อวัยวะเพศสามารถมีเพศสัมพันธ์ได้ทั้งนั้น แต่ในกรณีนี้ พระพุทธศาสนา หมายถึง การมีจิตที่เกิดความกำหนัด จึงได้ชื่อว่า มีจิตพยายามเสพกล่าว คือ ถ้าหากไม่มีจิตยินดีในพฤติกรรมนั้น ๆ ก็ไม่ถือว่าผิดจริยธรรมทางเพศ ตามองค์ประกอบที่ ๒

๓.เสวนปโยโค มีความพยายามที่จะมีเพศสัมพันธ์ ในองค์ประกอบข้อนี้หมายถึง หตถิกปโยโค คือ การพยายามให้พฤติกรรมดังกล่าวนั้นเกิดขึ้นด้วยตนเองทางกายทวารเท่านั้น สำหรับทางใจและทางวาจาไม่ถือว่า เป็นการประพฤติดิ

๔.มคเคน มคคบุปฏิบัติอิवासํ ยังมรรคให้จรตมรรค คือได้มีเพศสัมพันธ์กันขึ้นด้วยอำนาจพอใจ หรือความยินดีในพฤติกรรมนั้น ในองค์ประกอบข้อนี้ หมายถึง อาการของพฤติกรรมทางเพศสัมพันธ์ ซึ่งมีขอบเขตตั้งแต่ การย่องคํำเนิตของฝ่ายชายให้เข้าเท่าเมถิดงาเท่านั้น

จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบของกาเมสุมิฉาจารย์ เป็นเครื่องตัดสินว่าการมีเพศสัมพันธ์ของปัจเจกบุคคลใดผิด หรือถูกต้องตามหลักจริยธรรมในทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือ ถ้าหากว่าบุคคลใดมีพฤติกรรมที่เข้าข่ายในองค์ประกอบทั้ง ๔ ข้อดังกล่าวนี้แล้ว พระพุทธศาสนาถือว่าผู้นั้นประพฤติผิดจริยธรรมทางเพศ ซึ่งจะเป็นเหตุนำมาซึ่งความทุกข์ความเดือดร้อนจนกลายเป็นปัญหาอย่างมากมาย

๓.๑.๔ มูลเหตุของกาเมสุมิฉาจารย์

คำว่า มูลเหตุ หมายถึง ต้นเรื่องที่ทำให้เกิดผล ดังนั้น คำว่า มูลเหตุของกาเมสุมิฉาจารย์ จึงหมายถึง ต้นกำเนิดของกาม และการประพฤติผิดในกาม ในกรณีทำการศึกษามูลเหตุของการประพฤติผิดในกามนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกล่าวถึงมูลเหตุของการประกอบกาม เพราะเหตุผลคือการประกอบกามที่ไม่ถูกต้องตามหลักจริยธรรมนั้นแล้ว คือ การประพฤติผิดในกามก็ จะไม่เกิดขึ้น เพราะคำว่า กามมีทั้งถูกและผิด มีทั้งดีและชั่ว ในความหมายโดยทั่วไปของปุณฺณ ซึ่งมีหลักเกณฑ์ทางจริยธรรมคือองค์ประกอบของศีลข้อกาเมสุมิฉาจารย์ เป็นเครื่องตัดสินว่าถูกหรือผิดตามหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา

ดังนั้น ความหมายของคำว่า กาม ในที่นี้ หมายถึง พฤติกรรมทางเพศสัมพันธ์ สำหรับมูลเหตุของพฤติกรรมดังกล่าวนี้ มาจากกาม ๒ ประการ^๖ คือ กิเลสกาม หมายถึง กิเลสที่ทำให้เกิดความใคร่ ความปรารถนาที่จะมีเพศสัมพันธ์ เรียกว่า กามตัณหา คือ ความทะยานอยากในกามคุณ ซึ่งเป็นตัววัตถุกาม ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะ คือการสัมผัสทางกาย

จากมูลเหตุที่ทำให้เกิดกามดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า จากการวิจัยในเรื่องมูลเหตุของกาม และกาเมสุมิฉาจารย์ในบทนี้ พบว่า พระพุทธศาสนา ได้แสดงทรรศนะในเรื่องนี้ไว้อย่างลึกซึ้งพิสดาร กล่าวคือ กามหรือกาเมสุมิฉาจารย์นั้น เกิดขึ้นเพราะความประสงค์ของปัจเจกบุคคล ดังนั้นพระพุทธศาสนา จึงได้แสดงทรรศนะคติ ให้เห็นความแตกต่างกันในระหว่างบุคคล โดยมีความแตกต่างกันเรียกว่า ประมาณ ๔ คือ

๑. รูปลปมานิกา หมายถึง บุคคลถือประมาณในรูป คือ ว่ารูปร่างหน้าตาเป็นเรื่องสำคัญ
๒. โสมสพมานิกา หมายถึง บุคคลผู้ถือประมาณในเสียง คือ ถือว่าเสียงเป็นเรื่องสำคัญ
๓. กลุขปมานิกา หมายถึง ผู้ถือประมาณในอาการเครื่องเรี่ยรังง่ายไม่หุรหุรา
๔. ธมมปมานิกา หมายถึง บุคคลผู้ถือประมาณในธรรม คือ เป็นผู้พิจารณาด้วยปัญญาเห็นความถูกต้อง แล้วจึงน้อมใจเชื่อถือในรักใคร่

จากความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้ง ๔ ประการนี้ แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ธรรมชาติของมนุษย์นั้น มีความต้องการที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านกิเลสภายในจิตใจ และตัววัตถุทำให้เกิดกิเลส กล่าวคือ บางคนอาจทำให้เกิดกิเลสเพราะรูปที่สวยงาม บางคนอาจเกิดกิเลส เพราะได้ฟังเสียงที่ไพเราะจับใจแต่ถึงอย่างไรก็ตาม ในประมาณทั้ง ๔ ประการนั้น ก็สามารถที่จะส่งผลให้เกิดอารมณ์ดี และอารมณ์ร้ายเช่นเดียวกัน เพราะในประมาณทั้ง ๔ ประการดังกล่าวนี้ในข้อใดข้อหนึ่ง อาจเป็นสิ่งที่น่ารักน่าใคร่ น่าปรารถนาสำหรับคนหนึ่งและในขณะเดียวกัน อาจเป็นที่น่ารังเกียจสำหรับอีกคนหนึ่งก็ได้ เพราะรูปหรือเสียงที่ปรากฏออกมานั้น ถึงแม้จะเป็นภาวะทางธรรมชาตินั้นก็ ตาม แต่ผู้สัมผัสภาวนานั้นทางอินทรีย์ อาจมีความรู้สึกที่แตกต่างกัน เพราะอารมณ์ คือ กิเลสที่นอน

^๖ ช.ม. (ไทย) ๒๙/๑/๑

เนื่องอยู่ในกมลสันดานที่แตกต่างกันนั่นเอง และความแตกต่างกิเลสจนกลายเป็นอุปนิสัย และเป็นต้นเหตุให้แสดงพฤติกรรมออกมา นั่น เรียกว่า จริต มี ๖ ประการ คือ

๑. รากจริต หมายถึง ผู้ประพฤตินักไปทางราคะ
๒. โทสจริต หมายถึง ผู้ประพฤตินักไปทางโทสะ
๓. โมหจริต หมายถึง ผู้ประพฤตินักไปในทางโมหะ
๔. สทฺธจริต หมายถึง ผู้ประพฤตินักไปทางเชื่อง่าย
๕. พุทธิจริต หมายถึง ผู้ประพฤตินักไปในทางพิจารณาเหตุผล
๖. วิตกฺกจริต หมายถึง ผู้ประพฤตินักไปในทางวิตกกังวล

ด้วยเหตุผล คือ ความแตกต่างระหว่างบุคคลดังกล่าวนี้ จึงสามารถกล่าวได้ว่า มูลเหตุของกาม และกาเมสุมิจฉาจารนั้น มีหลากหลายแตกต่างกันไปตามความแตกต่างของปัจเจกบุคคล ที่มีอารมณ์ต่อวัตถุที่แตกต่างกัน แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ไม่ว่าบุคคลนั้นจะพอใจในประมาณอย่างไร หรือเป็นคนมีจริตใดก็ตาม สิ่งที่ทำให้เกิดอารมณ์นั้น ทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า กาม เช่นเดียวกันซึ่งถ้าหากนำความหมายของคำว่า ประมาณและจริต มาพิจารณาอย่างถ่องแท้แล้วจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ถึงแม้จะเรียกว่ากามเช่นเดียวกันก็ตาม แต่ยังมีสภาวะที่แตกต่างกัน กล่าว คือ คำว่า ประมาณ เป็นความพอใจในวัตถุภายนอก ที่ทำให้เกิดกาม เรียกว่า วัตถุ ส่วน จริตหมายถึง กิเลสที่อยู่ภายในจิตใจ ที่ทำให้เกิดกาม เรียกว่า กิเลสกาม

ธรรมชาติของมนุษย์ปุถุชนโดยทั่วไปนั้นจะมีความต้องการที่เหมือนเหมือนกันคือสิ่งที่ตนเองไม่มีหรือสิ่งที่ตนเองขาดไป จะเห็นได้จากความต้องการของบุรุษที่ต้องการสตรี และสตรีที่มีความต้องการบุรุษเช่นเดียวกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องเสียง รูปก็ตามต่างก็มีความต้องการซึ่งกันและกัน และความต้องการดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นมูลเหตุของการและกาเมสุมิจฉาจารในอันดับต่อมา

ด้วยเหตุผล คือ ธรรมชาติของปุถุชนดังกล่าวนี้พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสความต้องการของชายและหญิงโดยทั่วไปไว้ว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราย่อมไม่เล็งเห็นรูปอื่นแม้อย่างหนึ่ง ที่จะครอบงำจิตของบุรุษได้เหมือนรูปของสตรีทั้งหลาย รูปของสตรีย่อมครอบงำจิตของบุรุษแล้วตั้งอยู่

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราย่อมไม่เล็งเห็นเสียงอื่นแม้อย่างหนึ่ง ที่จะครอบงำจิตของบุรุษได้เหมือนรูปของสตรีทั้งหลาย เสียงของสตรีย่อมครอบงำจิตของบุรุษแล้วตั้งอยู่

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราย่อมไม่เล็งเห็นกลิ่นอื่นแม้อย่างหนึ่ง ที่จะครอบงำจิตของบุรุษได้เหมือนรูปของสตรีทั้งหลาย กลิ่นของสตรีย่อมครอบงำจิตของบุรุษแล้วตั้งอยู่

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราย่อมไม่เล็งเห็นรสอื่นแม้อย่างหนึ่ง ที่จะครอบงำจิตของบุรุษได้เหมือนรูปของสตรีทั้งหลาย รสของสตรีย่อมครอบงำจิตของบุรุษแล้วตั้งอยู่

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราย่อมไม่เล็งเห็น โผฏฐัพพะอื่นแม้อย่างหนึ่ง ที่จะครอบงำจิตของบุรุษได้เหมือนรูปของสตรีทั้งหลาย โผฏฐัพพะของสตรีย่อมครอบงำจิตของบุรุษแล้วตั้งอยู่^๗

ในทางตรงกันข้าม ธรรมชาติของสตรีโดยทั่วไป ก็มีความต้องการเพศเช่นเดียวกัน กับบุรุษที่ต้องการสตรีทุก ๆ ด้าน ดังนี้ คือ

^๗ อก. (ไทย) ๒๐/๕/๑.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราย่อมไม่เล็งเห็นรูปอื่นแม้อย่างหนึ่ง ที่จะครอบงำจิตของสตรีได้ เหมือนรูปของบุรุษทั้งหลายรูปของบุรุษย่อมครอบงำจิตของสตรีแล้วตั้งอยู่

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราย่อมไม่เล็งเห็นเสียงอื่นแม้อย่างหนึ่ง ที่จะครอบงำจิตของสตรีได้ เหมือนรูปของบุรุษทั้งหลายเสียงของบุรุษย่อมครอบงำจิตของสตรีแล้วตั้งอยู่

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราย่อมไม่เล็งเห็นกลิ่นอื่นแม้อย่างหนึ่ง ที่จะครอบงำจิตของสตรีได้ เหมือนรูปของบุรุษทั้งหลายกลิ่นของบุรุษย่อมครอบงำจิตของสตรีแล้วตั้งอยู่

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราย่อมไม่เล็งเห็นรสอื่นแม้อย่างหนึ่ง ที่จะครอบงำจิตของสตรีได้ เหมือนรูปของบุรุษทั้งหลาย รสของบุรุษย่อมครอบงำจิตของสตรีแล้วตั้งอยู่

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราย่อมไม่เล็งเห็นโณสุตตะพะอื่นแม้อย่างหนึ่ง ที่จะครอบงำจิตของสตรีได้เหมือนรูปของบุรุษทั้งหลายโณสุตตะพะของบุรุษย่อมครอบงำจิตของสตรีแล้วตั้งอยู่

ด้วยความต้องการทางธรรมชาติของปุถุชนทั้งบุรุษและสตรีที่มีความต้องการซึ่งกันและกัน ดังได้กล่าวมาแล้วนั้นเป็นมูลเหตุให้เกิดกามและกาเมสุมิจนจารมาโดยตลอด ตั้งแต่บรรพกาลมา จนถึงปัจจุบันนี้และคงจะดำเนินไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุดพฤติกรรมทางเพศสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นด้วยมูลเหตุ ดังกล่าวนี้นี้มีให้เห็นอย่างชัดเจนในเรื่องพระจักขุบาลประเด็นสำคัญของเรื่องพฤติกรรมทางเพศสัมพันธ์ ดังนี้คือ

“มีสามณเฑียรอยู่รูปหนึ่งซึ่งเป็นบุตรของน้องชายพระจักขุบาลผู้ตบอดทั้งสองข้างสามณเฑียรรูปนั้นได้รับมอบภาระจากโยมบิดาให้ไปนำพระมหาเถระที่บ้านในขณะที่ทำหน้าที่นำทางอยู่นั้นเมื่อมาถึงราวป่าระหว่างทางก็ได้ยินเสียงเพลงของหญิงเก็บฟืนที่ครวญมาอย่างไพเราะจับจิตจับใจทำให้สามณเฑียรเกิดความกระสันในกามขึ้นมาทันทีจึงได้พูดกับพระมหาเถระว่าโปรดรอกับผมอยู่ที่นี้ก่อนแล้วสามณเฑียรก็หายเข้าไปในป่าตามเสียงเพลงนั้นและได้ประจบกามกิจกับหญิงนั้นสมประสงค์แล้วจึงได้ออกมาหาพระมหาเถระเพื่อนำทางต่อไปส่วนพระมหาเถระเมื่อทราบพฤติกรรมเช่นนั้นแล้วก็ปฏิเสธในการนำทาง ที่สามณเฑียรทราบบ้างก็เจตนาตัวเองเป็นสมณะแต่ยังมีพฤติกรรมทางเพศสัมพันธ์จึงได้กราบเรียนพระมหาเถระว่ากระผมจะสละความเป็นสมณะเพศไว้ตรงนี้แต่ถึงกระนั้นก็ไม่เป็นผลที่พระมหาเถระจะเดินตามหลังอีกต่อไปและท่านได้กล่าวธรรมประสิทธิ์อย่างกินใจว่า คิหิปาโปปิ สมณปาโปปิ ปาโปเยวะ” ซึ่งมีความหมายว่า ขึ้นชื่อว่าความชั่วแล้วใครทำก็ชอบเหมือนกันถึงแม้บุคคลนั้นจะเป็นคฤหัสถ์หรือบรรพชิตก็ตามถือว่าชั่วทั้งนั้น

จะเห็นได้ว่า มูลเหตุของกาเมสุมิจนจารนั้น เกิดจากพฤติกรรมทางเพศสัมพันธ์นั้นมาจากองค์ประกอบ ๒ ประการ คือ มีมูลเหตุจากภายในจิตที่มีกิเลสตัณหา และวัตถุภายนอกได้แก่กามคุณทั้ง ๕ ประการ อันเป็นสิ่งที่น่ารักน่าใคร่ ทำให้เกิดกิเลสตัณหาตื่นตัวเจริญงอกงามขึ้น และพยายามไขว่คว้ามาสนองอารมณ์ ตามความปรารถนาของกิเลส

๓.๑.๕ ความแตกต่างระหว่างกามและกาเมสุมิจนจาร

จากการศึกษาเรื่องมูลเหตุของกามและกาเมสุมิจนจาร ดังกล่าวมาแล้วนั้นพบว่า คำว่า กาม และกาเมสุมิจนจาร มีความหมายที่แตกต่างกันเป็นบางกรณีนั้น พระพุทธศาสนาได้เสนอไว้อย่างละเอียด โดยการแยกแยะไว้อย่างลึกซึ้ง

^๕ ธรรมปฏฐกถา อรรถโม ภาโค, (กรุงเทพมหานคร : มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๑๕๐.

คำว่า กาม เป็นคำที่มีความหมายที่กว้างมาก กล่าวคือ ไม่ได้เฉพาะเจาะจงลงเรื่องเพศสัมพันธ์เท่านั้น แต่มีความหมายที่ครอบคลุมไปถึงอารมณ์ทางความคิดหรือจินตนาการ ที่ปรารถนาอยากในวัตถุสิ่งของต่าง ๆ หรืออารมณ์ที่ปรารถนาจะร่วมอภิรมย์ชมเชย ในลักษณะอย่างนี้เรียกว่ากิเลสกา แม้จะไม่ได้ตามความปรารถนาหรือไม่ก็ตาม เพียงเกิดความอยากหรือความใคร่เท่านั้นก็ถือว่าเป็นกาม

เพื่อให้ความหมายของกาม ชัดเจนยิ่งขึ้นในประเด็นนี้ คำว่า เสพสวयในความหมายนี้ ผู้วิจัยหมายถึงพฤติกรรมทางเพศสัมพันธ์ กล่าวคือ การมีเพศสัมพันธ์ทุกกรณี ถือว่าเป็นกามทั้งนั้น ไม่ได้หมายเฉพาะเจาะจงเพียงมนุษย์เท่านั้น แต่หมายถึงสัตว์โลกทุกชนิดอื่น ๆ และสวรรค์ทั้ง หกชั้น

ส่วนคำว่า กามะสุมิจฉาจาร เป็นความหมายของกามที่เรียกเฉพาะเจาะจง พฤติกรรมทางเพศสัมพันธ์ของมนุษย์เท่านั้น ไม่นับสัตว์เดรัจฉาน หรือสวรรค์ทั้งหกชั้นและพฤติกรรมที่เรียกว่า กามะสุมิจฉาจารนั้น จะต้องเป็นพฤติกรรมทางเพศสัมพันธ์ ที่ผิดต่อหลักศีลธรรมจริยธรรมในทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น ซึ่งมีองค์ประกอบทั้ง ๔ ประการ เป็นเครื่องตัดสินว่า พฤติกรรมนั้นเป็นกามหรือเป็นกามะสุมิจฉาจาร กล่าวคือ ถ้าหากเป็นการปฏิบัติกามกิจนั้น เป็นไปอย่างถูกต้องตามเกณฑ์ของสังคม ก็เป็นเพียงกามธรรมดา และถือว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาทั่วไป ตามธรรมชาติของปุณฺชน

จากข้อความดังกล่าวนี้ สามารถที่จะสรุปความหมายของกาม เพื่อเป็นการเปรียบเทียบกับ คำว่า กาม กับ กามะสุมิจฉาจาร ให้เห็นชัดเจน โดยลักษณะปัจเจกบุคคลผู้กระทำและลักษณะพฤติกรรม ดังต่อไปนี้

๑.กามะสุมิจฉาจาร หมายถึง พฤติกรรมทางเพศสัมพันธ์เท่านั้นไม่รวมถึงพฤติกรรมในการเสพสวयกามชนิดอื่น ๆ ในกามคุณทั้ง ๕ ประการดังที่กล่าวมาแล้วนั้น

๒.กามะสุมิจฉาจาร หมายถึง พฤติกรรมทางเพศสัมพันธ์ กับบุคคลต้องห้าม ที่เรียกว่า อคมนียวัตถุ ทั้งฝ่ายหญิง และฝ่ายชาย

๓. กามะสุมิจฉาจาร หมายถึง พฤติกรรมทางเพศสัมพันธ์ของมนุษย์เท่านั้น ไม่รวมเอาสัตว์โลกชนิดอื่น ๆ ถึงแม้จะอยู่ในกามภพเช่นเดียวกันก็ตาม

แสดงให้เห็นว่า กาม เป็นเรื่องธรรมชาติของสรรพสัตว์โดยทั่วไป ส่วนกามะสุมิจฉาจาร เป็นเรื่องพฤติกรรมทางเพศของมนุษย์ ที่บริโศกคามเกินธรรมชาติ จนเกิดเป็นปัญหาที่ยุ่งยากตามมา เพราะโดยธรรมชาติที่แท้จริงของกามนั้น เป็นลักษณะที่หาแก่นสารมิได้ คือ^๔

๑.เปรียบเสมือนสุนัขที่เพเลี้ยและหิวโหย เขาโยนกระดูกเปื้อนเลือดให้กินแต่อยู่โน้นเองจนเหนื่อยอ่อนก็อรรอยไม่เต็มอยาก และไม่เต็มอิ่มได้จริง

๒.เปรียบเสมือนเนื้อแรงหรือเหยี่ยวเป็นต้นดาบเป็นมา เหยี่ยวแรงตัวอื่นเห็นเข้ามารุมจิกเอา คือ เป็นของไม่มีสิทธิขาดแก่ตัว ผู้อื่นแย่งชิงได้

๓.เปรียบเสมือน คนถือคบเพลิงหญาลูกโพลงเดินทวนลม ไม่ช้าก็จะต้องทิ้งเสีย มิฉะนั้นก็ต้องไหม้มือ ไหม้แขนและอวัยวะต่าง ๆ อาจถึงตาย หรือไม่ก็สาหัส

๔.เปรียบเสมือนหลุมถ่านเพลิงอันร้อนแรง ผู้ที่รักชีวิตทั้งที่รู้ว่า หากตกลงไป ถ้าไม่ตายก็ต้องเจ็บสาหัส และไม่ยากตกหลุม แต่ก็มีความแข็งแรงคอยจับแขนฉุดดึงเข้าไปหาหลุมอยู่เรื่อย

^๔ พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า ๕๓๗.

๕.เปรียบเสมือนความฝัน มองเห็นทุกอย่างชัดเจนอำไพ แต่ไม่ทันนาน ก็ผ่านไปหมด พอตื่นขึ้นมามองไม่เห็นอะไร เหลือไว้แต่ความเสียดาย

๖.เปรียบเหมือนทรัพย์สมบัติที่ขอยืมเขามา เอาออกแสดงดูโก้เก๋หรูหรา วางทำอวดกัน ผู้คนที่กล่าวขวัญชื่นชม แต่ครอบครองเอาไว้เพียงชั่วคราวและอย่างไม่น่าไว้วางใจไม่เป็นสิทธิของตนอย่างแท้จริง เจ้าของตามมาพบที่ไหนเมื่อไรก็ต้องคืนเขาไปที่นั่น เมื่อนั้นไม่มีทางผ่อนปรน ส่วนตัวเอง ก็มีแต่ตัวเปล่ามาแล้วผลุบไป

๗.เปรียบเหมือนต้นไม้ที่มีผลตกในกลางป่า ผู้คนผ่านมา เมื่ออยากได้ลูกผล เขาจะได้ด้วยวิธีใดก็ใช้วิธีนั้น ผู้ที่เห็นต้นไม้ก็ปีนป่ายไปเก็บ ส่วนคนที่ปีนไม่เป็นก็เอาให้ได้ ที่เป็นคนร้ายนิสัยพาลก็มีมิดขวานก็จะตัดทำลายเสียทั้งต้นคนที่อยู่บนต้นไม้ถ้าลงมาไม่ทัน ก็จะถูกต้นไม้ล้มทับแขนขาหักขอกหักหรือล้มตายไป

๘. เปรียบเหมือนเชียงลับเนื้อ เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับ ก็เท่ากับเอาชีวิตไปเสี่ยงให้ถูกฟันถูกสับ

๙.เปรียบเหมือนหอกและหลาว มักจะคอยทิ่มแทงให้ได้แผลไม่เล็กก็ใหญ่

๑๐.เปรียบเหมือนห้วง เข้าไปเกี่ยวข้องต้องคอยระแวง ไม่อาจปลงใจสนิท หรือวางจิตปลอดโปร่งได้แท้จริง อาจฉกเอาคือนำอันตรายมาให้ได้เสมอ

ข้อเปรียบเทียบ ๑๐ ประการนี้ เป็นเพียงการเปรียบเทียบในส่วนของกามโดยทั่วไปเท่านั้น ยังไม่ได้เปรียบเทียบในส่วนที่เป็นกาเมสุมิจฉาจาร แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ในประเด็นที่เป็นกาเมสุมิจฉาจารนั้น ไม่ใช่เป็นการอุปมาเปรียบเทียบเหมือนลักษณะของกามดังกล่าว แต่กาเมสุมิจฉาจาร มีสิ่งเลวร้ายยิ่งกว่าเอากามไปเปรียบเทียบทั้ง ๑๐ ประการดังกล่าวมานั้น เพราะเหตุผลคือพระพุทธศาสนาไม่ได้เข้มงวดในการงดเว้นกาม เพียงแต่แสดงจริยธรรม เพื่อให้รู้จักประมาณในการบริโภคกามเท่านั้น ส่วนกาเมสุมิจฉาจารนั้นพระพุทธศาสนาได้แสดงจริยธรรม เพื่อเป็นการงดเว้น ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม จะเห็นได้จากการบัญญัติศีล เพื่อควบคุมพฤติกรรมทางเพศของปัจเจกบุคคลในแต่ละระดับ ที่แตกต่างกัน

จะเห็นได้ว่า ความแตกต่างระหว่างกามและกาเมสุมิจฉาจาร ส่วนคำว่า กาเมสุมิจฉาจาร เป็นความหมายของกามที่เรียกเฉพาะเจาะจง พฤติกรรมทางเพศสัมพันธ์ของมนุษย์เท่านั้น ไม่นับสัตว์เดรัจฉาน หรือสวรรค์ทั้งหกชั้นและพฤติกรรม ที่เรียกว่ากาเมสุมิจฉาจารนั้น จะต้องเป็นพฤติกรรมทางเพศสัมพันธ์ ที่ผิดต่อหลักศีลธรรมจริยธรรมในทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น เพราะเหตุผลคือพระพุทธศาสนาไม่ได้เข้มงวดในการงดเว้นกาม เพียงแต่แสดงจริยธรรม เพื่อให้รู้จักประมาณในการบริโภคกามเท่านั้น ส่วนกาเมสุมิจฉาจารนั้นพระพุทธศาสนาได้แสดงจริยธรรม เพื่อเป็นการงดเว้น ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม จะเห็นได้จากการบัญญัติศีล เพื่อควบคุมพฤติกรรมทางเพศของปัจเจกบุคคลในแต่ละระดับ ที่แตกต่างกัน

๓.๑.๖ การบัญญัติศีลข้อกาเมสุมิจฉาจาร

คำว่า บัญญัติ หมายถึง การกำหนดหรือตราไว้ให้เห็นที่รู้กัน^{๑๐} คำว่า ศีล หมายถึง การประพฤติชอบด้วยกาย วาจา^{๑๑} คำว่า กาเมสุมิจฉาจาร หมายถึง การประพฤติดีกในกามทั้งหลาย^{๑๒}

^{๑๐} พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๗๗.

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๖.

กาเมสุ มิจฉาจารา เวมณิ แปลว่า เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤติดิในกาม คืองดเว้นจากการประพฤติดิมากในการเสพเมถุน สิกขาบทนี้มีความมุ่งหมายอยู่ที่การสร้างความเป็น ปีกแผ่น ปลุกสามัคคี และป้องกันการแตกร้างในหมู่มนุษย์^{๑๓} มีขอบเขตหรือข้อห้ามของสิกขาบทนี้ ทั้งหญิงและชายย่อมประพฤติดิในกามด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย ในอรรถกถาสาลินีได้แบ่งประเภทของชาย และหญิง ดังนี้

ก. หญิงที่ต้องห้ามสำหรับชาย มี ๓ จำพวก คือ

- หญิงมีสามี โดยที่สุดแม้แต่ภรรยาเช่าซื้อคืนก็ถือว่าเป็นเจ้าของ
- หญิงมีผู้พิทักษ์รักษา เช่น บิดามารดา หรือญาติ เป็นต้น รักษา
- หญิงที่จารีตห้าม เช่น แม่ ย่า ยาย ทวด ลูก หลาน หลาน หลาน หลาน ภิกษุณี ฯลฯ

หญิงทั้ง ๓ ประเภทนี้ เมื่อชายประพฤติล่วงเกิน จะโดยเขายินยอมหรือไม่ยินยอมก็ตามศีลย่อมขาด

ข. ชายที่ต้องห้ามสำหรับหญิงมี ๒ จำพวก คือ

- ชายอื่นทุกคน นอกจากสามีของตน สำหรับหญิงที่มีสามีแล้ว
- ชายที่จารีตห้าม เช่น ภิกษุ สามเณร และนักบวชต่างศาสนา

สำหรับหญิงทุกประเภท ชาย ๒ ประเภทนี้เป็นวัตถุแห่งกาเมสุมิจฉาจารของหญิง คือ ผิดศีล เว้นไว้แต่ถูกข่มขืนโดยไม่เต็มใจ ส่วนการเคล้าคลึงหรือพูดเกี้ยว แม้ศีลจะไม่ขาด ย่อมทำให้ศีลต่างพร้อยได้^{๑๔}

กาเมสุมิจฉาจาร เป็นความประพฤติดิอันชั่วร้าย มีโทษทั้งทางโลกและทางธรรม ในทางโลกมีกฎหมายสำหรับลงโทษผู้ประพฤติล่วงประเวณีในหญิงที่มีใภริยาตน ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นบาปแก่ผู้กระทำ

หลักการวินิจฉัยกาเมสุมิจฉาจาร

ในอรรถกถาสาลินี ได้แสดงการกระทำที่จัดว่าเป็นกาเมสุ มิจฉาจาร ว่าต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ ๔ คือ

- อคมนียวัตถุ	สตรีหรือบุรุษที่ไม่ควรล่วงละเมิด
- ตสุมี เสวนจิตต์	มีความตั้งใจที่จะเสพในสตรีหรือบุรุษนั้น
- เสวนปโปโค	กระทำความพยายามในการเสพ

- มคเคน มคคปฏิปัตตอธิวาสนิ ยินดีในการปฏิบัติมรรคให้ถึงกันด้วยมรรค^{๑๕}

กาเมสุ มิจฉาจาร นี้เมื่อบุคคลกระทำครบทั้ง ๔ ขั้นตอนดังกล่าวนี้ ศีลจึงขาด แต่ถ้าไม่ครบศีลก็เพียงแต่ต่างพร้อย ส่วนจะมีโทษหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับคุณธรรมและความสำนึกใจของผู้ล่วงละเมิดและผู้ถูกล่วงละเมิด ซึ่งต้องอาศัยหลักเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

^{๑๒} มงคลทีปานิ ปฐโม ภาค, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๒๐๓.

^{๑๓} ปิ่น มุทุกันต์, คำบรรยายพุทธศาสตร์, อ่างแล้ว, หน้า ๓๒๑.

^{๑๔} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เบญจศีลและเบญจธรรม, อ่างแล้ว, หน้า ๒๕.

^{๑๕} พ.อิตติ.อ. ๗๓/๒๖๔.

เหตุที่ห้ามไม่ให้ประพุดีล่วงละเมิดสิทธิขาทนี้ ก็เพราะว่าการแสดงออกทางเพศไม่ควรเกิดขึ้นโดยปราศจากความรัก และความสัมพันธ์กันอย่างเคารพกันและกัน อย่างไม่เอาเปรียบกัน ให้คำนึงไว้เสมอว่า ถ้าทำผิดต่อกันในด้านการล่วงประเวณี จะมีผลให้อีกฝ่ายได้รับความทุกข์ ควรที่จะรักษาความสุขของตนและผู้อื่นด้วยการเคารพสิทธิ์และจริงใจต่อกันและกัน ผู้รักษาศีลข้อนี้จะต้องตระหนักถึงความทุกข์อันเกิดแต่การประพุดีผิดในกาม มีความรับผิดชอบและเรียนรู้วิถีทางที่จะปกป้องความปลอดภัยและความซื่อสัตย์มั่นคงของปัจเจกชน คู่สามีและภรรยา ครอบครัว และสังคม ไม่ข้องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ชั่วสาวโดยปราศจากความรัก และความผูกพันอันยาวนาน เพื่อรักษาความสุขของตนเองและผู้อื่น พร้อมกันนั้นก็ควรกระทำทุกอย่างที่อยู่ในหน้าที่เพื่อปกป้องเด็กๆ จากการถูกทารุณกรรมทางเพศ และปกป้องคู่สมรสและครอบครัวมิให้แตกแยกจากการประพุดีผิดในกาม

หลักการปรับโทษและโทษของกามาสมุจฉาจาร

เมื่อพิจารณาในส่วนของกรรมก็มีโทษของการล่วงละเมิดของศีลข้อนี้ ก็มีการพิจารณาปรับโทษหนักเบา ลดหลั่นลงไปตามวัตถุ เจตนา และประโยชน์ ดังนี้

การปรับโทษโดยวัตถุ ถ้าการกระทำชั่วทำอันตรายต่อครอบครัวให้แตกแยกกัน หรือข่มขืนผู้มีคุณธรรม จัดว่ามีโทษหนัก

การปรับโดยเจตนา ถ้าเป็นไปด้วยอำนาจกำลังราคะกล้า เช่น หญิงผู้มีความสมัครใจร่วมสังวาสกับชายผู้ไม่ใช่สามีตน มีโทษมาก ถ้าไปด้วยอำนาจความกลัว เช่น หญิงที่ไม่เต็มใจแต่ถูกบังคับจึงยอมร่วมสังวาสกับชายเพราะความกลัวจะถูกทำร้าย มีโทษน้อย

การปรับโทษโดยประโยชน์ คือ ความพยายาม ถ้าเป็นไปโดยพลการ คือ ความพยายามฝ่ายเดียวมีโทษมาก หรือถ้าถึงขั้นร่วมประเวณี มีโทษมาก ถ้าไม่ถึงขั้นร่วมประเวณีมีโทษน้อย

ในอรรถกถาอัฐสาสนีได้แสดงลักษณะของกามาสมุจฉาจารว่ามีโทษมากหรือน้อยไว้ต่าง ๆ กันพอจะประมวลได้เป็น ๔ ประการ ดังนี้

- ถ้าเป็นการล่วงเกินแก่ผู้มีศีลธรรมโดยผู้ถูกล่วงละเมิดมิได้ยินยอมพร้อมใจด้วย ผู้ล่วงละเมิดนั้นมีโทษหนัก
- ถ้าเป็นการล่วงละเมิดแก่ผู้ไม่มีศีลธรรม โดยผู้ถูกล่วงเกินมิได้ยินยอมพร้อมใจด้วย ผู้ล่วงละเมิดนั้นมีโทษเบา
- ถ้าเป็นการล่วงละเมิดโดยเบียดเบียนข่มขืนทำร้ายร่างกาย แม้ถูกล่วงละเมิดนั้นจะเป็นผู้ไม่มีคุณธรรมก็ตาม ผู้ล่วงละเมิดนั้นก็ย่อมมีโทษหนัก
- ถ้าทั้งสองฝ่ายยินยอมพร้อมใจกันย่อมมีโทษเบา

ดังนี้ การประพุดีผิดศีลข้อนี้ จะมีโทษมากหรือน้อยนั้น ย่อมจะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบดังกล่าวซึ่งจะทำให้ผู้ล่วงละเมิดได้รับโทษอันแห่งการประพุดี ดังนี้

๑.นำผู้ประพุดีไปสู่อบายภูมิ

๒.ถูกบัณฑิตติเตียน

๓.สังคมไม่ไว้วางใจ

๔.นำมาซึ่งความประทุษร้ายชีวิต ^{๑๖}

อนึ่ง ในอังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต พระพุทธเจ้าตรัสโทษของกาเมสุ มิจฉาจาร ไว้ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย กาเมสุมิจฉาจารอันบุคคลเสพแล้วเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมยังสัตว์ให้เป็นไปในนรก ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ในเปรตวิสัย วิวาบทแห่งกาเมสุมิจฉาจารอย่างเบาที่สุด ย่อมยังศัตรูและเวรให้เป็นไปแก่ผู้มาเกิดเป็นมนุษย์” ^{๑๗}

อานิสงส์แห่งศีล ๕ สิกขาบทที่ ๓ กาเมสุ มิจฉาจารา เวรมณี

อานิสงส์แห่งศีล ๕ สิกขาบทที่ ๓ นี้ท่านแสดงไว้โดยพิศดาร ดังนี้

- วิคตปจฺจตฺติกา ไม่มีศัตรู
- สพฺพชนปิยตา เป็นที่รักใคร่ของประชาชนทั้งปวง
- อนนฺปาวตลสยนาทีนํ ลาภิตา ได้ลาภสิ่งของ เช่น ข้าว น้ำ ผ้า ที่นอน เป็นต้น
- สุขสยนตา นอนเป็นสุข
- สุขปฏฺิพฺพชฌนตา ตื่นเป็นสุข
- อปายภยวินิมฺุตตตา พ้นจากภัยในอบายภูมิ
- อิตถิภาวปฏฺิลาภสฺส วา นปฺงสภวสฺส วา อภพฺพตา ไม่เกิดเป็นหญิงหรือได้

อัฐภาพเป็นกระเทย

- อโกธนตา ไม่มักโกรธ
- ปจฺจกฺขการิตา เป็นคนเปิดเผย
- อปตฺตกฺขนธตา ไม่เป็นคนคอตก หรือไหล่หลุบ คือ

ผิดหวังเสียใจ

- อนโรมุขตา ไม่ก้มหน้า คือ ขวนเขิน
- อิตถิบุริสํานํ อญฺญมณฺญํ ปิยตา ทั้งสตรีและบุรุษต่างเป็นที่รักของกันและกัน
- ปริปุณฺณนิทฺริยตา มีอินทรีย์(อัฐภาพร่างกาย) บริบูรณ์
- ปริปุณฺณณลกฺขณตา มีลักษณะบริบูรณ์
- นิราสฺงกตา ไม่มีความระแวงสงสัย
- อปฺโปสฺสูกตา มีความชวนชวายน้อย
- สุขวิหาริตา มีความเป็นอยู่สุขสบายปกติ
- นิภยตา เป็นคนไม่มีภัย
- ปิยวิปฺโยคภาวตา ไม่พลัดพรากจากคนและของที่รัก

จะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนาได้ตระหนักถึงเรื่องเพศสัมพันธ์อยู่มิใช่น้อยเลยทีเดียว จะเห็นได้จากการบัญญัติ การห้ามลาวงละเมิด โทษของการละเมิด เป็นต้น ถือเป็นการตั้งกฎเกณฑ์ทางจริยธรรม การปฏิบัติต่อการมีเพศสัมพันธ์ เพื่อเป็นการเสนอแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง และให้พบกับความสุขของสังคมที่อยู่ร่วมกัน โดยการเริ่มต้นที่บุคคลก่อน แล้วค่อยแผ่กระจายออกสู่สังคม

^{๑๖} วทีน อินทสระ, หลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา, อ่างแล้ว, หน้า๑๖๗.

^{๑๗} อ.ส.ตต.ก.(ไทย) ๔/๑๓๐/๔๙๕.

กว้างไกลออกไป และเป็นการป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรม จึงได้วางกรอบหรือบัญญัติศีลข้อ ๓ ขึ้นในทางพระพุทธศาสนา

สรุปความได้ว่า การบัญญัติศีลข้อกาเมสุมิฉฉาจาร บัญญัติ เป็นการกำหนดหรือตราไว้ให้เห็นที่รู้จักกัน ศีล เป็นการประพฤติดชอบด้วยกาย วาจา กาเมสุมิฉฉาจาร เป็นการประพฤติดผิดในกามทั้งหลาย และกาเมสุ มิฉฉาจารา เวมณี เป็นเจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤติดผิดในกามคือ งดเว้นจากการประพฤติดลามกในการเสพเมถุน สิกขาบทนี้มีความมุ่งหมายอยู่ที่การสร้างความเป็นปึกแผ่น ปลุกสามัคคี และป้องกันการแตกร้างในหมู่มนุษย์ มีขอบเขตหรือข้อห้ามของสิกขาบทนี้ ทั้งหญิงและชายย่อมประพฤติดผิดในกามด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย

๓.๒ สาเหตุของพฤติกรรมทางเพศที่ผิดศีลข้อกาเมสุมิฉฉาจาร

ในประเด็นสาเหตุของพฤติกรรมทางเพศที่ผิดศีลข้อกาเมสุมิฉฉาจาร ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อให้เห็นสาเหตุของพฤติกรรม ในประเด็นดังนี้ (๑) ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคู่ครอง (๒) ไม่มีคู่ครองทั้งสองฝ่าย (๓) มีคู่ครองทั้งสองฝ่าย (๔) เพศสัมพันธ์ทางสายเลือด โดยมีเนื้อหา ดังนี้

๓.๒.๑ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคู่ครอง

คำว่า ฝ่าย หมายถึง ข้างหรือพวก^{๑๘} คู่ หมายถึง สิ่งของสองสิ่งหรือจำนวนที่หารด้วยสองแล้วไม่มีเศษ ๒^{๑๙} ครอง หมายถึง พิทักษ์รักษา^{๒๐} จากความหมายดังกล่าวเป็นอันสรุปได้ว่า คำว่า ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มีคู่ครอง หมายถึง ฝ่ายหญิงมีสามีแล้ว หรือฝ่ายชายมีภรรยาแล้ว ซึ่งทั้งชายและหญิงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งดังกล่าวนี้ยังไม่มีภาระร้างจากกัน

กาเมสุมิฉฉาจารที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมของกลุ่มบุคคลนี้ ถือว่าเป็นปัญหาใหญ่ในสังคม เพราะกำลังแพร่ระบาดไปทุกชนชั้น ไม่ว่าจะเป็นสังคมเมือง สังคมชนบท “ซึ่งในลักษณะกลุ่มนี้ แสดงถึงการไม่เกรงกลัวต่อบาป เมื่อบุคคลทั้งสองมีเพศสัมพันธ์กัน ก็ถือว่าผิดศีลธรรม เพราะไม่ยับยั้งชั่งใจ”^{๒๑} นอกจากนี้ พระมงคลสุตกิจ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดกลางพระอารามหลวง กล่าวว่า “การรู้ว่าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีคู่ครองแล้ว ยังประพฤติดผิดในกาม หรือมีเพศสัมพันธ์ แสดงถึงการมีพฤติกรรมหรือความต้องการกามหรือพฤติกรรมทางเพศนั้นมาก ด้วยตัณหา ความอยาก หรือติดเป็นนิสัยจนเคยชิน และส่งผลถึงการผิดศีลข้อ ๓ ตามที่พระพุทธศาสนาบัญญัติไว้ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนานั้นขาดการไตร่ตรองหรือโยนิโสมนสิการ”^{๒๒}

^{๑๘} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๑๓), หน้า ๖๓๑.

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๐.

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๕.

^{๒๑} พระครูวัชรธรรมารม เจ้าคณะตำบลอิสาน เขต ๑ เจ้าอาวาสวัดอิสาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระมงคลสุตกิจ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดกลางพระอารามหลวง วัดกลางพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

พระบุญเลิศ นาควโร กล่าวว่า “พฤติกรรมของกลุ่มนี้ แสดงถึงการกระทำที่ไม่ละอายแก่ใจ โดย ทั้งที่รู้ว่าฝ่ายหนึ่งมีคู่ครองแล้วก็ยังต้องการอยู่ เพราะความโมหะ หรือความลุ่มหลงนั้นปิดบังเอาไว้ แสดงถึงพฤติกรรมที่ผิดศีลธรรม และไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง”^{๒๓}

คนที่ผิดศีลธรรมนั้นจะมีความคิดเห็นที่ถูกต้อต้งตามแบบอย่างพระพุทธศาสนา โดย เห็นผิดชอบชั่วดี เรียกว่า สัมมาทิฐิ คือความเห็นที่ถูกต้อต้ง แต่ยังขาดศีลธรรมหรือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้วนี้ ย่อมผิดพลาดได้ง่าย โดยเฉพาะศีลข้อ ๓ นี่เป็นข้อห้ามเกี่ยวกับการผิดลูกเมีย หรือเรื่องของกามควรระมัดระวัง เพื่อมิให้เกิดความเดือดร้อน^{๒๔}

ดังนั้น ปัญหาเช่นนี้จะเห็นจากข่าวสารเป็นประจำ ทั้งจากสังคมที่อยู่ใกล้ตัวเรา และจากหนังสือพิมพ์ จึงถือว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เพราะทำให้ผิดศีลธรรม หรือผิดศีลข้อ ๓ อันก่อให้เกิดความเสียหายจากพฤติกรรมที่ไม่ละอายแก่ใจ พร้อมทั้งยังไม่เกรงกลัวต่อบาปที่ทาลงไป

๓.๒.๒ ไม่มีคู่ครองทั้งสองฝ่าย

คำว่า ไม่มีคู่ครองทั้งสอง หมายถึงทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงก็ยังไม่คู่ครองคือคู่ภรรยาสามี หรือเคยมีมาแล้วแต่ได้หย่าร้างกันหมดพันธะกันเรียบร้อยแล้ว เมื่อบุคคลทั้งสองได้มีเพศสัมพันธ์กัน ใครจะเป็นผู้ประพฤติดิตศีลข้อกามะสุมิฉฉาจาร หรือ ว่า เป็นการประพฤติดิตทั้งคู่ ซึ่งปัญหานี้เกิดจากพฤติกรรมทางเพศ ในลักษณะเช่นนี้ นับวันแต่จะเพิ่มปริมาณขึ้นโดยลำดับในสังคมปัจจุบัน อาจเป็นค่านิยมเชิงวัตถุนิยมได้เจริญงอกงามอย่างรวดเร็วและได้ขยายไปทั่วทุกกลุ่มบุคคล ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มนักศึกษาหรือนักเรียน ครู อาจารย์ ตำรวจ เป็นต้น

“ปัจจุบันนี้พฤติกรรมของวัยรุ่นหรือการมีเพศสัมพันธ์ อันวัยที่ยังไม่ถึงพร้อม ย่อมเกิดปัญหาตามมา เพราะว่ามีนิสัยอาจจะหลงวัตถุนิยม เลียนแบบดารา หรือพฤติกรรมที่วัยรุ่นแสดงออกอย่างโจ่งแจ้ง จนน่าใจหาย และจนเป็นการฟ้องร้องหรือเกิดคดีความมากมายในบ้านเราเดี๋ยวนี้”^{๒๕}

พฤติกรรมหรือการแสดงออกจากความต้องการทางอารมณ์ที่มาก ไม่สามารถเก็บอารมณ์ของตนเอง ขาดสติ จนไม่คิดถึงการมีจริยธรรม หรือนึกถึงกับบุคคลที่ให้กำเนิด พ่อแม่เลี้ยงมากกว่าจะใหญ่ ไม่รักนวลสงวนตัว ก็น่าเสียดาย ถือเป็นการประพฤติดิตศีลธรรม ไม่มีจริยธรรม และไม่ควรเอาแบบอย่าง^{๒๖}

“หากยังไม่มีคู่ครอง ยังต้องรอบคอบ และต้องยึดตามประเพณีคือการแต่งงาน ไม่ใช่จะทำตามใจตัวเอง แต่ทุกวันนี้ทำตามใจตัวเอง หรือทำตามใจอยากคือต้องการ โดยไม่มีสติยั้งคิด ก่อน

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระบุญเลิศ นาควโร เลขานุการเจ้าคณะตำบลอิสาน เขต ๑ วัดอิสาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

^{๒๔} สัมภาษณ์ นายชยานนท์ ประเสริฐยิ่ง นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพุทธศาสนา ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

^{๒๕} สัมภาษณ์ ด.ด.มานพ รอยประโคน ตำแหน่ง ผบ.หมู่ เสมียนคดี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

^{๒๖} สัมภาษณ์ นางกัลยา นพตลุง สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

กระทำ เมื่อทำไปแล้วย่อมเสียหายต่อตนเองและบุคคลที่เป็นญาติ เพราะเมื่อยังไม่ถึงเวลาก็มาผิดประเวณีก่อน”^{๒๗}

“การผิดศีลข้อ ๓ เป็นพฤติกรรมที่ทำให้เกิดปัญหาทางศีลธรรมแล้ว ย่อมเกิดปัญหากับตนเอง เช่น ปัญหาการทำแท้ง ปัญหาการหย่าร้าง เป็นต้น เพราะไม่ได้นำหลักปฏิบัติหรือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปฏิบัติ เห็นได้จากการขาดสติสัมปชัญญะ”^{๒๘}

จะเห็นได้ว่า การไม่มีคู่ครองทั้งสองฝ่าย แต่มีการล่วงละเมิดนั้นย่อมเกิดจากการหลงวัตถุ นิยมตามกระแสของทางโลก ขาดสติ ไม่มีศีลธรรม โดยเฉพาะการผิดประเวณีก่อนแต่งงานถือเป็นเรื่องผิดศีลธรรม จริยธรรม ย่อมก่อให้เกิดปัญหาต่อตนเองและสังคม

๓.๒.๓ มีคู่ครองทั้งสองฝ่าย

คู่ครองทั้งสองฝ่าย คือ ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงต่างก็มีคู่ครองคือภรรยาสามีเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และทั้งสองมิใช่คู่สามีภรรยากันในกรณีนี้มองเห็นอย่างชัดเจนว่าเป็นการประพฤติดีศีล ข้อกาเมสุมิฉาจารทั้งคู่ และกำลังเป็นปัญหาของสังคมปัญหาหนึ่ง ซึ่งมีผลกระทบต่อจริยธรรมอันดีงามเป็นอย่างมาก ผลจากพฤติกรรมที่ผิดศีลธรรมของกลุ่มนี้ ได้แก่ เกิดปัญหาหลาย ๆ ด้าน เช่น ปัญหาการทะเลาะวิวาท ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาครอบครัว เป็นต้น

“หากรู้ว่าคุณเองมีคู่ครองอยู่แล้ว ยังมีพฤติกรรมอยู่ ย่อมส่งผลเสียหายหลายอย่างตามมา โดยเฉพาะการทะเลาะวิวาท การแยกทางซึ่งกันและกัน ผลสุดท้ายตกอยู่ที่ลูกๆ น่าสงสารเพราะครอบครัวไม่สมบูรณ์ ทำให้เด็กมีปมด้อย”^{๒๙}

“สังคมจะขนานนามว่าคบชู้ ซึ่งกันและกัน ไม่อายฟ้าดิน เพราะพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความเศร้าหมอง และสร้างความเสื่อมเสียให้แก่ตนเอง พร้อมทั้งยังผิดศีลธรรมอันร้ายแรงในข้อ ๓ บางครั้งยังต้องเสียเงินทอง”^{๓๐}

“การรู้แต่ใจแต่ยังประพฤติดีศีลธรรม ย่อมส่งผลเสียถึงอนาคตของตนเอง เพราะไม่สามารถควบคุมอารมณ์ทั้งสองฝ่าย โดยมีความต้องการทางเพศสูง จนไม่คิดถึงสิ่งที่ผิดชอบชั่วดี ลืมขาดสติ ไม่ประกอบหน้าที่ของตนเองให้ถูกต้อง ว่ามีครอบครัวแล้ว”^{๓๑}

“ไม่มีความตั้งมั่นต่อหน้าที่ของตนเอง จิตใจวุ่นวาย ไม่สามารถควบคุมจิตใจได้ ปลดปล่อยให้กิเลสที่ลุ่มหลงไปกับกามารมณ์ คือ ความต้องการ หรือความอยาก จนติดเป็นนิสัย โดยเฉพาะทุกวันนี้ เทคโนโลยี การสื่อสารรวดเร็วมาก เช่น ไลน์ เฟซบุ๊ก โทรศัพท์ เป็นต้น นี่ก็เป็นสาเหตุหนึ่งในการที่จะผิดศีลธรรมได้”^{๓๒}

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระมงคลสุตกิจ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดกลางพระอารามหลวง วัดกลางพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

^{๒๘} สัมภาษณ์ นายชยานนท์ ประเสริฐยิ่ง นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพุทธศาสนา ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

^{๒๙} สัมภาษณ์ นายสุรชาติ ประพุดินอก เจ้าหน้าที่ขนส่ง สำนักงานขนส่งจังหวัดบุรีรัมย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

^{๓๐} สัมภาษณ์ ดด.มานพ รอยประโคน ตำแหน่ง ผบ.หมู่ เสมียนคดี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

^{๓๑} สัมภาษณ์ พระครูวิชิตธรรมารม เจ้าคณะตำบลลิสนา เขต ๑ วัดอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

จะเห็นได้ว่า การมีคู่ครองทั้งสองฝ่าย แล้วยังมีพฤติกรรมที่ผิดศีลธรรมข้อ ๓ นั้น อันเกิดจากไม่ยับยั้งชั่งใจ หลงไปกับกิเลส และตามใจตัวเอง ไม่คิดถึงศีลธรรม จริยธรรมเพราะรู้อยู่แก่ใจแต่ยังทำลงไปถือว่า ปล่อยตัวปล่อยใจไปกับกามารมณ์ที่ตนต้องการและปรารถนา

๓.๒.๔ เพศสัมพันธ์ทางสายเลือด

เพศสัมพันธ์ทางสายเลือด เป็นฝ่ายหญิงและฝ่ายชายมีสายเลือดเดียวกันกัน เช่น พ่อมีเพศสัมพันธ์กับลูกสาว แม่มีเพศสัมพันธ์กับลูกชาย พี่ชายมีเพศสัมพันธ์กับน้องสาว หรือพี่สาวมีเพศสัมพันธ์กับน้องชาย เป็นต้น การมีเพศสัมพันธ์ทางสายเลือดนี้ เป็นปัญหาที่ทำทลายต่อจริยธรรมเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งมีมูลเหตุการณ์เกิดขึ้นหลายประการ ลักษณะหนึ่ง ทั้งสองฝ่ายยินยอมที่จะมีเพศสัมพันธ์กันเอง ลักษณะสอง อีกฝ่ายหนึ่งถูกบังคับข่มขืนกระทำชำเรา ในลักษณะที่หนึ่งนั้นจะมีข่าวปรากฏทางสื่อมวลชนน้อยกว่าลักษณะที่สอง เพราะลักษณะที่หนึ่งเป็นไปแบบปกปิดไม่เปิดเผย ส่วนลักษณะที่สองนั้น มีปัญหาทางนิติธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงเป็นข่าวปรากฏทางสื่อมวลชนอยู่เป็นประจำ ในประเด็นนี้ จากคำสัมภาษณ์ปัญหาเพศสัมพันธ์ทางสายเลือด มีดังต่อไปนี้

“ประเด็นเพศสัมพันธ์ทางสายเลือดนี้ ถือว่าหนักเพราะเป็นการผิดศีลธรรมมากที่สุด และสังคมจะไม่ยอมรับในการกระทำ จะถูกประณามอย่างรุนแรง แสดงถึงการขาดสติสัมปชัญญะอย่างรุนแรง เพราะมีความต้องการทางเพศสูง ขาดการควบคุมทางจิตใจ บ้านเราเคยมีข่าวแบบนี้ ก็น่าตกใจ”^{๓๓}

“เป็นการผิดจริยธรรมมาก ๆ ถือว่ากระทำผิดศีลข้อ ๓ ทั้งนี้ก็ผิดประเพณี วัฒนธรรมที่เคยปฏิบัติกันมาของสังคม เพราะขาดความยั้งคิด หรืออาจขาดสติอันเนื่องมาจากเมาสุรา ทุกวันนี้ยังเห็นกันอยู่ เพราะไม่มีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และไม่นำมาปฏิบัติ น่าเสียดายเพราะบ้านเราก็นับถือศาสนาพุทธแท้ ๆ”^{๓๔}

ถึงแม้ว่าการยินยอมเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์กรณีนี้ ถือว่าผิด เพราะกรอบประเพณีของบ้านเราได้มีเกณฑ์ห้ามเอาไว้ ถือว่าผิดหลักปฏิบัติของครอบครัวและผิดหลักทางพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งผิดกฎหมายบ้านเมือง^{๓๕}

จะเห็นได้จาก ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ทางสายเลือดนี้ ถือว่าหนักเพราะเป็นการผิดศีลธรรมมากที่สุด และสังคมจะไม่ยอมรับในการกระทำ จะถูกประณามอย่างรุนแรง แสดงถึงการขาดสติสัมปชัญญะอย่างรุนแรง เพราะมีความต้องการทางเพศสูง ก็ยังผิดประเพณี วัฒนธรรมที่เคยปฏิบัติกันมาของสังคม เพราะขาดความยั้งคิด และถือว่าผิดหลักปฏิบัติของครอบครัวและผิดหลักทางพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งผิดกฎหมายบ้านเมือง

^{๓๒} สัมภาษณ์ นายชญาพงษ์ ศรีเสมอ รองผู้อำนวยการวิทยาลัยการอาชีพระโคณชัย ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

^{๓๓} สัมภาษณ์ นายชยานนท์ ประเสริฐยิ่ง นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพุทธศาสนา ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระปัญญาวัตร วัดกลางพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

^{๓๕} สัมภาษณ์ ดด.มานพ รอยประโคน ตำแหน่ง ผบ.หมู่ เสมียนคดี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

๓.๓ ผลกระทบจากปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ผลกระทบจากปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสอบถามเกี่ยวกับผลกระทบจากปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ โดยวางกรอบการศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้ (๑) ปัญหาจริยธรรมทางเพศสัมพันธ์ (๒) ปัญหาค่านิยมของสังคม (๓) ปัญหาอาชญากรรม (๔) ปัญหาทางครอบครัว (๕) ปัญหาทางเศรษฐกิจ โดยจะได้อธิบายดังต่อไปนี้

๓.๓.๑ ปัญหาจริยธรรมทางเพศสัมพันธ์

คำว่า ปัญหาจริยธรรมทางเพศสัมพันธ์ เป็นปัญหาในการตัดสินใจผิดหรือถูก ตามเกณฑ์ของสังคมในเรื่องเพศสัมพันธ์ เมื่อมองโดยภาพรวมแล้วก็จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ความต้องการทางเพศเป็นเรื่องธรรมชาติของสรรพสัตว์ทั้งหลาย และการมีเพศสัมพันธ์ก็เกิดจากอารมณ์ความต้องการทางธรรมชาติอย่างหนึ่ง ของมนุษย์และสัตว์โลกทุกชนิด เพราะจริยธรรมเท่านั้นที่เป็นพรหมแดนขวางกั้นระหว่างมนุษย์กับสัตว์อื่น ๆ เพราะโดยสภาวะของชีวิตที่เป็นธรรมชาติแล้ว มนุษย์และสัตว์โลกชนิดอื่น ๆ นั้นต้องมีความต้องการทางธรรมชาติเช่นเดียวกัน

ในการลงพื้นที่สัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้สอบถามเกี่ยวกับปัญหาจริยธรรมทางเพศสัมพันธ์ มีประเด็นดังต่อไปนี้

“ความจริงแล้วนี้ ปัญหาทางเพศสัมพันธ์ไม่มี ถ้าบุคคลนั้นมีศีลธรรมประจำใจ แล้วปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด แต่ทุกวันนี้ผิดศีลธรรมกันมากขึ้น การผิดศีลธรรมข้อ ๓ จึงส่งผลให้เกิดปัญหา โดยไม่เกรงกลัวบาปกรรมที่จะเกิดขึ้นติดตามตัวแม้แต่ครูกับนักเรียนก็ยังเห็นกันอยู่”^{๓๖}

“ทุกวันนี้การอยู่กินกันก่อนแต่งงาน ก็ถือว่าผิดศีลธรรม จริยธรรม เพราะชาวพุทธเรานั้น หากจะอยู่เป็นคู่ครองแล้วจะต้องทำตามประเพณีเสียก่อน คือ การแต่งงาน ถือว่าเป็นการยอมรับซึ่งกันและกันทั้งสองฝ่าย แต่หากอยู่กินกันโดยทางพ่อ แม่ หรือญาติพี่น้องไม่รู้ ถือว่าผิดศีลธรรม หรือผิดประเพณี บ้านเราเรียกว่า ผิดผี คือ ผิดศีลธรรม นั่นเอง”^{๓๗} “ปัญหาที่เกิดจากเพศสัมพันธ์ ส่วนใหญ่แล้วนี้ เกิดจากตัณหา หรือความอยาก เป็นตัวเริ่มต้น โดยไม่ได้พิจารณาว่าศีลธรรมที่ถูกต้องนั้นกำหนดอย่างไร เพราะไม่มีสติสัมปชัญญะ พิจารณาไตร่ตรอง แยกแยะ หรือมีจิตใจลุ่มหลง แล้วยับยั้งไม่อยู่ ก็กระทำผิดศีลธรรมข้อ ๓ ได้”^{๓๘}

“ความรับผิดชอบหน้าที่ของตนเองไม่มี ไม่มีหลักธรรมประจำใจ กลายเป็นกระแสสังคมสมัยใหม่ที่ผิดประเพณีของชาวบุรีรัมย์ ทำให้ชื่อเสียงบ้านเมืองเสียหาย โดยเฉพาะวัยรุ่น ย่อมอยากลอง

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระครูวิชิตธรรมารม เจ้าคณะตำบลอิสาน เขต ๑ วัดอวาสวัดอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระมงคลสุตกิจ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดกลางพระอารามหลวง วัดกลาง พระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระปลัดสุชาติ โชติธยาโน ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอิสาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

ไม่เชื่อฟังพ่อแม่ พอเจอเพื่อนก็ตามเพื่อนไป นี่คือปัญหาขาดจริยธรรม ปฏิบัติตัวไม่เหมาะสม เสียหาย และเสียเวลา ทำให้พ่อแม่เสียใจ”^{๓๙}

จะเห็นได้ว่า ปัญหาจริยธรรมทางเพศสัมพันธ์ โดยส่วนใหญ่แล้วบุคคลที่สร้างปัญหานั้นจะไม่นึกถึงบุญและบาปตามมา ไม่มีศีลธรรม จริยธรรม และการเลียนแบบซึ่งกันละกันโดยมีความอยากเพื่อทดลอง ย่อมส่งผลกระทบถึงจริยธรรมหรือศีลธรรม ประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมา

๓.๓.๒ ปัญหาค่านิยมของสังคม

ปัญหาค่านิยมของสังคม เป็นปัญหาที่เกิดจากทัศนคติและค่านิยมที่มีต่อพฤติกรรมทางเพศสัมพันธ์ในสังคม ซึ่งในสังคมหนึ่งหรือในยุคหนึ่งของสังคมอาจจะมีปัญหาที่แตกต่างกันตามเงื่อนไข คือ จริยธรรมทางเพศที่แตกต่างกัน ถึงแม้ว่ามนุษย์เราจะมีจริยธรรมอยู่แล้วก็ตาม บางครั้งต้องมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาช่วยเสริมและปฏิบัติ จึงจะมีวิถีดำเนินชีวิตด้วยความถูกต้อง

จะเห็นได้จากคำสัมภาษณ์จากการลงพื้นที่ภาคสนาม ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ โดยมีประเด็นข้อมูล ดังต่อไปนี้

“สังคมบ้านเราได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การสื่อสาร ข่าวสารก็รวดเร็ว ไม่เหมือนสมัยก่อนอยู่กันตามประเพณี ปัญหาคือหากเปลี่ยนแปลงเร็วค่านิยมต่าง ๆ ก็เริ่มตามยุคสมัยใหม่ พฤติกรรมของบุคคลก็เปลี่ยนแปลงไป ความเจริญทางสังคมมีมาก แต่สภาพจิตใจ ดูแล้วนี้เหมือนจะถอยหลัง พัฒนาแต่ตัวภายนอก ไม่ได้พัฒนาจิตใจหรือภายใน ทำให้จิตใจล่องในทางพฤติกรรมที่สุ่มเสี่ยงต่อการผิดศีลธรรม ไม่คิดที่จะพัฒนาจิตใจ ผลเสียคือ ผิดศีลธรรมได้ง่ายขึ้น”^{๔๐}

“ปัญหาค่านิยมของสังคม ส่งผลถึงความไม่พอ คือ ไม่พอดีของตนเองที่มีอยู่ มีความต้องการมากมาย และไม่มีที่สิ้นสุดของมนุษย์ หลงกระแสไปตามทางตะวันตก โดยเฉพาะการมีคูครองหลายคน ซึ่งสิ่งนี้เป็นที่นิยมของทางตะวันตก ขาดการวางแผนชีวิตและครอบครัว จนทำให้บ้านแตกสาแหรกขาดก็มี”^{๔๑}

“ปัจจุบันนิยมการทดลองอยู่ด้วยกันก่อนแต่งงาน ซึ่งเป็นการเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตก นั้นเป็นความเจริญทางวัตถุมากกว่าจิตใจ ผู้ใหญ่ควรทำตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เยาวชนเหมาะสมกับศีลธรรมจรรยา แต่ทุกวันนี้การเลียนแบบกัน เพราะเห็นผู้ใหญ่ทำได้ก็วิ่งจิ้งจอกทำตาม ทั้งที่ผิดศีลธรรม”^{๔๒}

“การผิดศีลข้อ ๓ นี้สื่อถึงค่านิยมที่เสื่อมลง เพราะการดำเนินชีวิตนั้นได้เปลี่ยนไป ขาดศีลธรรม จริยธรรม ทั้งที่บ้านเมืองของเราเป็นชาวพุทธ แต่ไม่ได้นำหลักธรรมเข้ามาปฏิบัติเลย ถึงแม้ว่า

^{๓๙} สัมภาษณ์ ดด.มานพ รอยประโคน ตำแหน่ง ผบ.หมู่ เสมียนคดี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

^{๔๐} สัมภาษณ์ นายชยานนท์ ประเสริฐยิ่ง นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพุทธศาสนา ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

^{๔๑} สัมภาษณ์ นายชญาพงษ์ ศรีเสมอ รองผู้อำนวยการวิทยาลัยการอาชีพประโคนชัย ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

^{๔๒} สัมภาษณ์ นางกัลยา นพตลึง สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

มีศีล เป็นตัวกำหนดหรือกรอบในการดำเนินชีวิต แต่ก็ยังทำ เพราะมองข้ามความดีงาม ไปยึดติดอะไร ก็ไม่รู้ ทำผิดเลยคิดว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดา นำสงสารชาวพุทธ”^{๔๓}

ปัญหาจริยธรรมส่วนหนึ่งมาจากเรื่องของกาม และพฤติกรรมการเสพกามของแต่ละบุคคลที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจวัตถุนิยมเชิงบริโภคนิยม ให้ความสำคัญต่อความสุขทางกายเป็นเรื่องสำคัญมีค่าสูงสุดในชีวิตของแต่ละบุคคล ซึ่งนับวันจะเพิ่มปริมาณมากขึ้นโดยลำดับ และก็ก่อความเสื่อมเสียมาสู่สังคม^{๔๔}

ในปัจจุบันการดำเนินชีวิตแบบเจตุนิยมที่ถือความสุขที่แท้จริงอยู่ที่จิตใจนั้นกับมีปริมาณลดลงโดยลำดับ หลักความจริงทางศีลธรรมถูกเมินเฉยจากระดับบุคคลจนถึงระดับสังคม เพราะผิดศีลธรรมมาก อันเป็นปัญหาศีลข้อ ๓ ที่จะแก้ปัญหายาวให้หายขาดได้^{๔๕}

การประพฤติดิตศีลข้อกามะสมุจฉาจารย์นั้น ทำให้มนุษย์ยึดติดในกามเพื่อความต้องการ นอกจากเป็นเหตุให้เกิดความไม่พึงพอใจในคู่ของตนส่งผลให้เกิดการหย่าร้างแล้ว ยังทำให้เกิดความไม่ยับยั้งชั่งใจ และได้ข่มขืนกระทำชำเราทำร้ายผู้อื่น ข้ำการเสพกามยังเป็นผลให้เกิดลัทธิบริโภคนิยมอีกด้วย^{๔๖}

จะเห็นได้ว่า ปัญหาค่านิยมของสังคมนี้ เป็นปัญหาที่สร้างความเสียหาย เพราะได้ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การสื่อสาร ข่าวสารก็รวดเร็ว ไม่เหมือนสมัยก่อนอยู่กันตามประเพณี ปัญหาคือหากเปลี่ยนแปลงเร็วค่านิยมต่าง ๆ ก็เริ่มตามยุคสมัยใหม่ พฤติกรรมของบุคคลก็เปลี่ยนแปลงไป ความเจริญทางสังคมมีมาก แต่สภาพจิตใจ ดูแล้วนี้เหมือนจะถอยหลัง พัฒนาแต่วัตถุภายนอก ไม่ได้พัฒนาจิตใจหรือภายใน ส่งผลถึงความไม่พอของตนเองที่มีอยู่ มีความต้องการมากมาย และไม่มีที่สิ้นสุดของมนุษย์ หลงกระแสไปตามทางตะวันตก และเป็นการเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตก ที่มีความเจริญทางวัตถุมากกว่าจิตใจ

๓.๓.๓ ปัญหาอาชญากรรม

ปัญหาอาชญากรรมที่ร้ายส่วนใหญ่ปรากฏในสังคม เกิดจากการดำเนินชีวิตที่ขาดหลักจริยธรรม ศีลธรรมทั้งสิ้น ในสังคมปัจจุบันนี้มากด้วยการสังหารผลาญชีวิตการปองร้ายกัน การทำร้ายกัน การลักขโมย ปล้นจี้แย่งชิงการทำผิดทางเพศการหลอกลวงการเสพของมีนเมาถึงสิ่งเสพติดกำลังแพร่ ระบาดไปทั่วทุกหนทุกแห่ง ปัญหาการละเมิดสิทธิหรือปัญหาจริยธรรม ทางเพศ นับได้ว่าเป็นปัญหาใหญ่ของสังคมปัญหาหนึ่ง ถือได้ว่า เป็นตัวการสำคัญในการทำลายเสถียรภาพ ของสังคมทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของสังคม ที่ได้สะสมมาตั้งแต่บรรพบุรุษอันยาวนาน

^{๔๓} สัมภาษณ์ พระบุญเลิศ นาควโร เลขานุการเจ้าคณะตำบลอิสาน เขต ๑ วัดอิสาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

^{๔๔} สัมภาษณ์ ดด.มานพ รอยประโคน ตำแหน่ง ผบ.หมู่ เสมียนคดี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

^{๔๕} สัมภาษณ์ นายสุรชาติ ประพุดตินอก เจ้าหน้าที่ขนส่ง สำนักงานขนส่งจังหวัดบุรีรัมย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

^{๔๖} สัมภาษณ์ พระมงคลสุตกิจ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดกลางพระอารามหลวง วัดกลางพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

“การฝึกซ้อมข้อ ๓ นี้ มีปัญหาต่าง ๆ ตามมาอีกเยอะ จะเห็นได้จากหากมีครอบครัวแล้ว บุคคลในครอบครัวนั้นไปมีกิ๊ก หรือ มีเมียน้อยนี้ หากถูกคนในครอบครัวจับได้ และรู้เห็น จะเกิดการ หึงหวง ก่อการทำร้ายกันทะเลาะกัน หรือแม้แต่ถึงกับฆ่ากันเลยทีเดียว จนเป็นคดีความต่าง ๆ มากมาย หลายคดี”^{๔๗}

“บุคคลที่มีสภาพจิตหรือเรียกว่า โรคจิต เกิดความต้องการทางเพศสูง ก็สามารถก่อการ อาชญากรรมได้ เพราะทำลงโดยไม่มีสติสัมปชัญญะ ขาดสติ หรือแม้แต่ดื่มสุรา ทำให้ก่อความเสียหาย ต่อบุคคลอื่น”^{๔๘}

“การล่อลวงบุคคลอื่นเพื่อที่จะให้ได้มาถึงคู่ครอง แต่แล้วกลับกระทำสิ่งที่เลวร้าย แสดงถึง ไม่มีจิตใจที่มั่นคง เพียงเพื่อต้องการทางเพศ และใช้กลอุบายล่อลวงทำให้เกิดอีกฝ่ายหลงเชื่อ แล้วก็ ช่มชืดกระทำการชำเรา อีกฝ่ายหนึ่งไม่ยอมก็ทำร้ายหรือฆ่า ก็ถือว่าผิดศีลข้อ ๓”^{๔๙}

“ปัญหาอาชญากรรมก็ยังเห็นกันอยู่เรื่อย ๆ แสดงถึงบุคคลที่อยู่ในชุมชนหรือสังคม ยังผิด ศีลธรรมกันอยู่ หากยังประพฤติผิดศีลธรรมแล้ว เรื่องของปัญหาต่าง ๆ จะตามมากันเยอะเลย แสดงถึง ศีลธรรมและจริยธรรมไม่ไปอยู่ในจิตใจของผู้ที่ยังกระทำกันอยู่”^{๕๐}

จะเห็นได้ว่า ปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นนั้น มีผลมาจากการผิดศีลข้อ ๓ คือ จะเห็นได้จาก หากมีครอบครัวแล้ว บุคคลในครอบครัวนั้นไปมีกิ๊ก หรือ มีเมียน้อยนี้ หากถูกคนในครอบครัวจับได้ และ รู้เห็น จะเกิดการหึงหวง ก่อการทำร้ายกันทะเลาะกัน หรือแม้แต่ถึงกับฆ่ากันเลยทีเดียว และเกิดการ ต้องการทางเพศสูง ก็สามารถก่อการอาชญากรรมได้ เพราะทำลงโดยไม่มีสติสัมปชัญญะ ขาดสติ หรือ แม้แต่ดื่มสุรา ทำให้ก่อความเสียหายต่อบุคคลอื่น การล่อลวงบุคคลอื่นเพื่อที่จะให้ได้มาถึงคู่ครอง แต่ แล้วกลับกระทำสิ่งที่เลวร้าย แสดงถึงไม่มีจิตใจที่มั่นคง เพียงเพื่อต้องการทางเพศ และใช้กลอุบายล่อลวง ทำให้เกิดอีกฝ่ายหลงเชื่อ แล้วก็ช่มชืดกระทำการชำเรา อีกฝ่ายหนึ่งไม่ยอมแล้วทำร้ายหรือฆ่า

๓.๓.๔ ปัญหาทางครอบครัว

ปัญหาครอบครัว เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับสมาชิกภายในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างสามีภรรยาผู้เป็นหัวหน้าหรือผู้นำครอบครัว ที่เกิดมีปฏิสัมพันธ์ที่ขัดกัน อาทิ มีความคิดเห็น ที่แตกต่างกัน ไม่รับรู้หรือไม่เข้าใจความรู้สึกของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง การสื่อสารที่ไม่เข้าใจกันหรือมี บทบาทที่ไม่สอดคล้องกัน เป็นต้น ซึ่งความขัดแย้งนี้อาจนำไปสู่การจบความสัมพันธ์ลงได้ หากว่าคู่ สมรสไม่พยายามเข้าใจซึ่งกันและกัน หรือไม่ร่วมมือกันหาทางเลือกที่ดีในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาทางครอบครัว ซึ่งเกิดจากการผิดศีลข้อ ๓ ผู้ให้ สัมภาษณ์ได้ให้เนื้อหา ดังต่อไปนี้ “การผิดศีลข้อ ๓ ย่อมเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เพราะ

^{๔๗} สัมภาษณ์ ดด.มานพ รอยประโคน ตำแหน่ง ผบ.หมู่ เสมียนคดี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัด บุรีรัมย์ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

^{๔๘} สัมภาษณ์ นางกัลยา นพตลุง สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

^{๔๙} สัมภาษณ์ นายชยานนท์ ประเสริฐยิ่ง นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพุทธศาสนา ตำบล ในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

^{๕๐} สัมภาษณ์ ดด.มานพ รอยประโคน ตำแหน่ง ผบ.หมู่ เสมียนคดี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัด บุรีรัมย์ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

ทุกวันนี้การจับผิด หรือเทคโนโลยีทันสมัย โดยเฉพาะการเมียหลายคน หรือมีก็กักตาม เมื่อฝ่ายหนึ่งรู้หรือจับได้ว่ามีแฟนใหม่ ย่อมก่อความไม่พอใจให้อีกฝ่ายหนึ่ง”^{๕๑}

“เรื่องของการมีเพศสัมพันธ์หรือมีชู้ โดยที่มีได้เป็นของตนเอง กำลังเป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดปัญหาทางครอบครัวอย่างมาก เพราะปัญหาดังกล่าวนำไปสู่ปัญหาสังคมต่างๆ เช่น ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาการทารุณกรรมในครอบครัว ปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศ ปัญหาสิทธิเด็กและสตรี ปัญหาวัยรุ่น เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น และอาจเป็นแนวทางนำไปสู่ปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด และการพนัน จนกระทั่งผิดกฎหมายบ้านเมือง”^{๕๒}

“การผิดศีลธรรมนั้น ย่อมส่งผลถึงครอบครัวที่ต้องหย่าร้าง หรือ ทำให้ครอบครัวนั้นแตกแยก เพราะเกิดจากการผิดศีลธรรม ส่งผลถึงบุตร ที่ต้องอาศัยตายาย ปู่ย่า หรือญาติต้องคอยเลี้ยงดู นี่ก็เป็นปัญหาเกิดขึ้น โดยการกระทำจากการผิดศีลข้อ ๓”^{๕๓}

“ขาดความอบอุ่นจากครอบครัว โดยเฉพาะเด็กที่ต้องอยู่แบบถูกทอดทิ้ง อันเนื่องมาจากครอบครัวที่แตกแยก พฤติกรรมก็เปลี่ยนแปลงไป ปล่อยตัวเองไปตามเพื่อนที่หลงผิด โดยไม่คิดที่จะมีตั้งใจเรียนหนังสือ เพื่อมีความรู้ จึงหลงผิดประพฤติดังศีลธรรม เช่น ท้องก่อนแต่ง การทำแท้ง เป็นต้น ซึ่งในจังหวัดบุรีรัมย์ก็มีอยู่”^{๕๔}

จะเห็นได้ว่า ปัญหาทางครอบครัวเป็นปัญหาที่อยู่ใกล้ตัวมากที่สุดเกี่ยวกับการต้องมีศีลธรรมข้อ ๓ เพราะหากยังละเมิดศีลข้อ ๓ ย่อมเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เพราะทุกวันนี้การจับผิด หรือเทคโนโลยีทันสมัย โดยเฉพาะการเมียหลายคน หรือมีก็กักตาม เมื่อฝ่ายหนึ่งรู้หรือจับได้ว่ามีแฟนใหม่ ย่อมก่อความไม่พอใจให้อีกฝ่ายหนึ่ง ย่อมส่งผลถึงครอบครัวที่ต้องหย่าร้าง หรือ ทำให้ครอบครัวนั้นแตกแยก เพราะเกิดจากการผิดศีลธรรม ส่งผลถึงบุตร ที่ต้องอาศัยตายาย ปู่ย่า หรือญาติต้องคอยเลี้ยงดู นี่ก็เป็นปัญหาเกิดขึ้น โดยการกระทำจากการผิดศีลข้อ ๓ และขาดความอบอุ่นจากครอบครัว โดยเฉพาะวัยรุ่นที่ต้องอยู่แบบถูกทอดทิ้ง อันเนื่องมาจากครอบครัวที่แตกแยก พฤติกรรมก็เปลี่ยนแปลงไป ปล่อยตัวเองไปตามเพื่อนที่หลงผิด โดยไม่คิดที่จะมีตั้งใจเรียนหนังสือ เพื่อมีความรู้ จึงหลงผิดประพฤติดังศีลธรรม

๓.๓.๕ ปัญหาทางเศรษฐกิจ

ปัญหาทางเศรษฐกิจ เป็นปัญหาของการขาดแคลนเกี่ยวกับปัจจัยเงินทองในการดำเนินชีวิต ปัญหาลักษณะเช่นนี้ มีมูลเหตุมาจากหลายประการแต่มูลเหตุประการจากข้อการประพฤติดังการละสุจริตใจ ก็ยังปรากฏเห็นกันอยู่ในปัจจุบัน โดยในประเด็นข้อมูลสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

^{๕๑} สัมภาษณ์ นายชญาพงษ์ ศรีเสมอ รองผู้อำนวยการวิทยาลัยการอาชีพประโคนชัย ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

^{๕๒} สัมภาษณ์ ดด.มานพ รอยประโคน ตำแหน่ง ผบ.หมู่ เสมียนคดี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

^{๕๓} สัมภาษณ์ พระครูวัชรธรรมารม เจ้าคณะตำบลอีสาน เขต ๑ เจ้าวาสวัดอีสาน วัดอีสาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

^{๕๔} สัมภาษณ์ นางกัลยา นพตลึง สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

“ปัญหาทางการเงินสำหรับชีวิตคู่มักเป็นปัญหาที่พบได้โดยทั่วไป และเป็นปัญหาที่สำคัญมากปัญหาหนึ่ง เพราะเงินทองเปรียบเสมือนตัวแทนของทุกสิ่งที่มีประโยชน์ และความสุขให้ชีวิต แต่หากเจอสภาพปัญหาที่ติดขัดเรื่องเงินทอง ก็หาเพิ่มเติม อันเนื่องมาจากหนี้สินมากมาย บางคนก็ต้องยอมขายบริการทางเพศก็มีในทุกวันนี้ ประพฤติผิดศีลธรรมโดยไม่รู้ตัว และก็ช่วยเพื่อนคนอื่นมาทำงานแบบตัวเองด้วย”^{๕๕}

“วันนี้เรื่องเงินทองเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะเป็นปัจจัยที่จะช่วยจนเจือครอบครัวยังมีอยู่มีกิน และให้เป็นปกติสุขได้ แต่การที่จะได้มาซึ่งเงินทองเหล่านั้น ก็ต้องรู้จักทำอาชีพการงาน มิใช่ไม่ทำอะไรเลย คอยแต่โชคชะตาหรืออาศัยผู้อื่นคงไม่ได้ หากไม่มีเงินทองแล้ว คนในครอบครัวย่อมอดอยากเป็นทุกข์ทางกาย และใจ นำมาสู่ความขัดแย้งกันในเวลาต่อมา จะเห็นได้จากสามีไปทำงานต่างประเทศ เพื่อหาปัจจัยมาเลี้ยงครอบครัว แต่คนอยู่ข้างหลังก็ผิดศีลธรรม อย่างที่เขาเรียก ไปเสียนา มาเสียเมีย นั่นละ นี่ก็เป็นปัญหา เพราะขาดศีลธรรมนั่นเอง ซึ่งทุกวันนี้มีเยอะมาก”^{๕๖}

“การหลุมหลอนในกิเลสตัณหา ย่อมเสียประโยชน์อันเกิดจากการประพฤติผิดในกาม จะเห็นได้จากการมีเพศสัมพันธ์กับลูกศิษย์ของตนเอง ย่อมเกิดความเสียหายต่อหน้าที่การงาน โดยให้ออกจากการราชการบ้าง ลดขั้นเงินเดือนบ้าง ย่อมส่งผลถึงหน้าที่การงานที่จะประกอบอาชีพโดยเพื่อหวังได้มาด้วยปัจจัย นี่ก็เกิดจากการผิดศีลข้อ ๓”^{๕๗}

จะเห็นได้ว่า ปัญหาเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากการผิดศีลข้อ ๓ นั้น เกิดจากปัญหาทางการเงินสำหรับชีวิตคู่มักเป็นปัญหาที่พบได้โดยทั่วไป และเป็นปัญหาที่สำคัญมากปัญหาหนึ่ง เพราะเงินทองเปรียบเสมือนตัวแทนของทุกสิ่งที่มีประโยชน์ และความสุขให้ชีวิต แต่หากเจอสภาพปัญหาที่ติดขัดเรื่องเงินทอง ก็หาเพิ่มเติม อันเนื่องมาจากหนี้สินมากมาย บางคนก็ต้องยอมขายบริการทางเพศก็มีในทุกวันนี้ ประพฤติผิดศีลธรรมโดยไม่รู้ตัว และการหลุมหลอนในกิเลสตัณหา ย่อมเสียประโยชน์อันเกิดจากการประพฤติผิดในกาม จะเห็นได้จากการมีเพศสัมพันธ์กับลูกศิษย์ของตนเอง ย่อมเกิดความเสียหายต่อหน้าที่การงาน โดยให้ออกจากการราชการบ้าง ลดขั้นเงินเดือนบ้าง ย่อมส่งผลถึงหน้าที่การงานที่จะประกอบอาชีพโดยเพื่อหวังได้มาด้วยปัจจัย ประเด็นนี้ก็เกิดจากการผิดศีลข้อ ๓

สรุปความได้ว่า ผลกระทบจากปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ ปัญหาจริยธรรมทางเพศสัมพันธ์ ซึ่งเกิดจากโดยส่วนใหญ่แล้วบุคคลที่สร้างปัญหานั้นจะไม่นึกถึงบุญและบาปตามมา ไม่มีศีลธรรม จริยธรรม และการเลียนแบบซึ่งกันละกันโดยมีความอยากเพื่อทดลอง ย่อมส่งผลกระทบถึงจริยธรรมหรือศีลธรรม ประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมา ปัญหาค่านิยมของสังคม เป็นปัญหาที่สร้างความเสียหาย เพราะได้ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การสื่อสาร ข่าวสารก็รวดเร็ว ไม่เหมือนสมัยก่อนอยู่กันตามประเพณี ปัญหาคือหากเปลี่ยนแปลงเร็วค่านิยมต่าง ๆ ก็เริ่มตามยุคสมัยใหม่ พฤติกรรมของบุคคลก็เปลี่ยนแปลงไป ความเจริญ

^{๕๕} สัมภาษณ์ นางกัลยา นพตลุง สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระปลัดสุธาบดี โชติญาโณ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอิสาน วัดอิสาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

^{๕๗} สัมภาษณ์ นายชญาพงษ์ ศรีเสมอ รองผู้อำนวยการวิทยาลัยการอาชีพประโคนชัย ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

ทางสังคมมีมาก แต่สภาพจิตใจ คุณแล้วนี้เหมือนจะถอยหลัง พัฒนาแต่วัตถุภายนอก ไม่ได้พัฒนาจิตใจ หรือภายใน ส่งผลถึงความไม่พอของตนเองที่มีอยู่ มีความต้องการมากมาย และไม่มีที่สิ้นสุดของมนุษย์ หลงกระแสนไปตามทางตะวันตก และเป็นการเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตก ที่มีความเจริญทางวัตถุ มากกว่าจิตใจ ปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นนั้น มีผลมาจากการผิดศีลข้อ ๓ คือ จะเห็นได้จากหากมี ครอบครัวแล้ว บุคคลในครอบครัวนั้นไปมีกิ๊ก หรือ มีเมียช้อยนี้ หากถูกคนในครอบครัวจับได้ และรู้ เห็น จะเกิดการหึงหวง ก่อการทำร้ายกันทะเลาะกัน หรือแม้แต่ถึงกับฆ่ากันเลยทีเดียว และเกิดการ ต้องการทางเพศสูง ก็สามารถก่อการอาชญากรรมได้ เพราะทำลงโดยไม่มีสติสัมปชัญญะ ขาดสติ ปัญหาทางครอบครัวเป็นปัญหาที่อยู่ใกล้ตัวมากที่สุดเกี่ยวกับการต้องมีศีลธรรมข้อ ๓ เพราะหากยัง ละเมิดศีลข้อ ๓ ย่อมเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เพราะทุกวันนี้การจับผิด หรือเทคโนโลยี ทันสมัย โดยเฉพาะการเฝ้าหลายคน หรือมีกิ๊กก็ตาม เมื่อฝ่ายหนึ่งรู้หรือจับได้ว่ามีแฟนใหม่ ย่อมก่อ ความไม่พอใจให้อีกฝ่ายหนึ่ง ย่อมส่งผลถึงครอบครัวที่ต้องหย่าร้าง หรือ ทำให้ครอบครัวนั้นแตกแยก เพราะเกิดจากการผิดศีลธรรมและปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากการผิดศีลข้อ ๓ นั้น เกิดจากปัญหาทางการเงินสำหรับชีวิตคู่มักเป็นปัญหาที่พบได้โดยทั่วไป และเป็นปัญหาที่ สำคัญมากปัญหาหนึ่ง เพราะเงินทองเปรียบเสมือนตัวแทนของทุกสิ่งที่มีประโยชน์ และความสุขให้ ชีวิต แต่หากเจอสภาพปัญหาที่ติดขัดเรื่องเงินทอง ก็หาเพิ่มเติม อันเนื่องมาจากหนี้สินมากมาย บางคนก็ต้องยอมขายบริการทางเพศก็มีในทุกวันนี้ ประพฤติผิดศีลธรรมโดยไม่รู้ตัว และการหลุมหลง ในกิเลสตัณหา ย่อมเสียประโยชน์อันเกิดจากการประพฤติผิดในกาม

๓.๓ สรุป

การศึกษา สภาพปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถสรุปได้ใน ประเด็นดังต่อไปนี้

๑. แนวคิดของศีลข้อกามสุมิฉาจาร

แนวคิดทางพระพุทธศาสนานั้น ได้ตระหนักถึงเรื่องเพศสัมพันธ์อยู่มิใช่น้อยเลยทีเดียว จะ เห็นได้จากการบัญญัติ การห้ามล่วงละเมิด โทษของการละเมิด เป็นต้น ถือเป็นการตั้งกฎเกณฑ์ทาง จริยธรรม การปฏิบัติต่อการมีเพศสัมพันธ์ เพื่อเป็นการเสนอแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง และ ให้พบกับความสุขของสังคมที่อยู่ร่วมกัน โดยการเริ่มต้นที่บุคคลก่อน แล้วค่อยแผ่กระจายออกสู่สังคม กว้างไกลออกไป และเป็นการป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรม จึงได้วางกรอบหรือ บัญญัติศีลข้อ ๓ ขึ้นในทางพระพุทธศาสนา

๒. สาเหตุของพฤติกรรมทางเพศที่ผิดศีลข้อกามสุมิฉาจาร

๒.๑ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคู่ครอง คือไม่คิดถึงผลเสีย เพราะหากคนที่มีศีลธรรมนั้นจะมีความคิด เห็นที่ถูกต้องดังตามแบบอย่างพระพุทธศาสนา โดยเห็นผิดชอบชั่วดี เรียกว่า สัมมาทิฐิ คือ ความเห็นที่ถูกต้อง แต่ยังขาดศีลธรรมหรือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้วนี้ ย่อมผิดพลาดได้ง่าย โดยเฉพาะศีลข้อ ๓ นี้เป็นข้อห้ามเกี่ยวกับศีลธรรม

๒.๒ การไม่มีคู่ครองทั้งสองฝ่าย แต่มีการล่วงละเมิดนั้นย่อมเกิดจากการหลงวัตถุนิยมตาม กระแสของทางโลก ขาดสติ ไม่มีศีลธรรม โดยเฉพาะการผิดประเวณีก่อนแต่งงานถือเป็นเรื่องผิด ศีลธรรม จริยธรรม ย่อมก่อให้เกิดปัญหาต่อตนเองและสังคม

๒.๓ การมีคู่ครองทั้งสองฝ่าย แล้วยังมีพฤติกรรมที่ผิดศีลธรรมข้อ ๓ นั้น อันเกิดจากไม่ยับยั้งชั่งใจ หลงไปกับกิเลส และตามใจตัวเอง ไม่คิดถึงศีลธรรม จริยธรรมเพราะรู้อยู่แกล้งแต่ยังทำลงไปถือว่า ปลอยตัวปลอยใจไปกับกามารมณ์ที่ตนต้องการและปรารถนา

๒.๔ เพศสัมพันธ์ทางสายเลือด ประเด็นการมีเพศสัมพันธ์ทางสายเลือดนี้ ถือว่าหนักเพราะเป็นการผิดศีลธรรมมากที่สุด และสังคมจะไม่ยอมรับในการกระทำ จะถูกประณามอย่างรุนแรง แสดงถึงการขาดสติสัมปชัญญะอย่างรุนแรง เพราะมีความต้องการทางเพศสูง ก็ยังผิดประเพณี วัฒนธรรมที่เคยปฏิบัติกันมาของสังคม เพราะขาดความยั้งคิด และถือว่าผิดหลักปฏิบัติของครอบครัวและผิดหลักทางพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งผิดกฎหมายบ้านเมือง

๓. ผลกระทบจากปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่

๓.๑ ปัญหาจริยธรรมทางเพศสัมพันธ์ ซึ่งเกิดจากโดยส่วนใหญ่แล้วบุคคลที่สร้างปัญหานี้ จะไม่นึกถึงบุญและบาปตามมา ไม่มีศีลธรรม จริยธรรม และการเลียนแบบซึ่งกันละกันโดยมีความอยากเพื่อทดลอง ย่อมส่งผลกระทบถึงจริยธรรมหรือศีลธรรม ประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมา

๓.๒ ปัญหาค่านิยมของสังคม เป็นปัญหาที่สร้างความเสียหาย เพราะได้ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การสื่อสาร ข่าวสารก็รวดเร็ว ไม่เหมือนสมัยก่อนอยู่กันตามประเพณี ปัญหาคือหากเปลี่ยนแปลงเร็วค่านิยมต่าง ๆ ก็เริ่มตามยุคสมัยใหม่ พฤติกรรมของบุคคลก็เปลี่ยนแปลงไป ความเจริญทางสังคมมีมาก แต่สภาพจิตใจ ดูแล้วนี้เหมือนจะถอยหลัง พัฒนาแต่วัตถุภายนอก ไม่ได้พัฒนาจิตใจหรือภายใน ส่งผลถึงความไม่พอของตนเองที่มีอยู่ มีความต้องการมากมาย และไม่มีที่สิ้นสุดของมนุษย์ หลงกระแสไปตามทางตะวันตก และเป็นการเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตก ที่มีความเจริญทางวัตถุมากกว่าจิตใจ

๓.๓ ปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นนั้น มีผลมาจากการผิดศีลข้อ ๓ คือ จะเห็นได้จากหากมีครอบครัวแล้ว บุคคลในครอบครัวนั้นไปมีกิ๊ก หรือ มีเมียช้อยนี้ หากถูกคนในครอบครัวจับได้ และรู้เห็น จะเกิดการหึงหวง ก่อการทำร้ายกันทะเลาะกัน หรือแม้แต่ถึงกับฆ่ากันเลยทีเดียว และเกิดการต้องการทางเพศสูง ก็สามารถก่อการอาชญากรรมได้ เพราะทำลงโดยไม่มีสติสัมปชัญญะ ขาดสติ

๓.๔ ปัญหาทางครอบครัวเป็นปัญหาที่อยู่ใกล้ตัวมากที่สุดเกี่ยวกับการต้องมีศีลธรรมข้อ ๓ เพราะหากยังละเมิดศีลข้อ ๓ ย่อมเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เพราะทุกวันนี้การจับผิด หรือ เทคโนโลยีทันสมัย โดยเฉพาะการเมียหลายคน หรือมีกิ๊กก็ตาม เมื่อฝ่ายหนึ่งรู้หรือจับได้ว่ามีแฟนใหม่ ย่อมก่อความไม่พอใจให้อีกฝ่ายหนึ่ง ย่อมส่งผลถึงครอบครัวที่ต้องหย่าร้าง หรือ ทำให้ครอบครัวนั้นแตกแยก เพราะเกิดจากการผิดศีลธรรมและปัญหาทางเศรษฐกิจ

๓.๕ ปัญหาทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากการผิดศีลข้อ ๓ นั้น เกิดจากปัญหาทางด้านการเงินสำหรับชีวิตคู่มักเป็นปัญหาที่พบได้โดยทั่วไป และเป็นปัญหาที่สำคัญมากปัญหาหนึ่ง เพราะเงินทองเปรียบเสมือนตัวแทนของทุกสิ่งทุกอย่างที่เอื้อประโยชน์ และความสุขให้ชีวิต แต่หากเจอสภาพปัญหาที่ติดขัดเรื่องเงินทอง ก็หาเพิ่มเติม อันเนื่องมาจากหนี้สินมากมาย บางคนก็ต้องยอมขายบริการทางเพศก็มีในทุกวันนี้ ประพฤติผิดศีลธรรมโดยไม่รู้ตัว และการหลุมหลอกในกิเลสตัณหา ส่งผลเสียและความเดือดร้อนอันเกิดจากการประพฤติผิดในกาม

บทที่ ๔

การประยุกต์ใช้จุฬารัชมสมาทานเพื่อแก้ปัญหาละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

บทนี้ผู้วิจัยจะได้ศึกษาการประยุกต์ใช้จุฬารัชมสมาทานเพื่อแก้ปัญหาละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ในประเด็นดังนี้ (๑) การประยุกต์ใช้หลักจุฬารัชมสมาทานเพื่อแก้ปัญหาละเมิดศีลข้อ ๓ (๒) หลักธรรมเกี่ยวข้องกับการป้องกันการปฏิบัติผิดศีลข้อ ๓ ของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์โดยจะได้อธิบายตามลำดับดังต่อไปนี้

๔.๑ การประยุกต์ใช้หลักจุฬารัชมสมาทานเพื่อแก้ปัญหาละเมิดศีลข้อ ๓

จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในการล่วงละเมิดศีลข้อ ๓ ของประชาชนอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์นั้น ได้พบในประเด็นดังต่อไปนี้ (๑) ปัญหาละเมิดศีลข้อ ๓ (๒) ปัญหาความยากลำบาก (๓) ปัญหาอาชญากรรม (๔) ปัญหาทางครอบครัว และ (๕) ปัญหาทางเศรษฐกิจ โดยผู้วิจัยจะได้เสนอการประยุกต์ใช้หลักจุฬารัชมสมาทานเพื่อแก้ปัญหาละเมิดศีลข้อ ๓ ในประเด็นดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ ปัญหาละเมิดศีลข้อ ๓

ปัญหาละเมิดศีลข้อ ๓ เป็นการละเมิดศีลข้อที่ ๓ ของประชาชนอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า การละเมิดศีลข้อที่ ๓ เกี่ยวกับเรื่องความต้องการกามนั้น มีสาเหตุมาจากการมีกามในกาม เกิดความหลงผิด เห็นว่ากามคุณ เป็นสิ่งที่สามารถให้ความสุขที่แท้จริง ตลอดทั้งเป็นค่านิยมของประชาชนอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ แนวคิดเช่นนี้ เป็นค่านิยมที่ยังไม่สามารถแก้ไขได้ในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับจุฬารัชมสมาทานสูตร ข้อ ๑ ว่า “การสมาทานธรรมที่มีทุกขในปัจจุบันและมีทุกขเป็นผลในอนาคต”^๑ และจะต้องอาศัยการเยียวยาและจะต้องปลูกฝังเรื่องความรู้และการศึกษา ตั้งแต่เยาวชนจนถึง วัยบรรลุนิติภาวะ และพร้อมทั้งทุกเพศทุกวัย ในการแก้ไขปัญหาละเมิดศีลข้อ ๓ นี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ กล่าวว่า “เกิดจากพฤติกรรมอันที่เกิดจากความเคยชิน และยังติดอยู่ในรสของกามคุณ โดยเฉพาะวัยรุ่น หนุ่มสาว เรื่องเพศเป็นเรื่องอยากทดลอง จนเกิดความไม่ยับยั้ง จึงเกิดปัญหาในบ้านเราทุกวันนี้”^๒ แสดงให้เห็นว่าปัญหาละเมิดศีลข้อ ๓ นั้น เกิดจากพฤติกรรม และกระทำจนเกิดความเคยชิน โดยไม่ละอายหรือเห็นผลกระทบต่อตนเองและสังคม

^๑ ม.ม.(ไทย) ๑๒/๑๔๕.

^๒ สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ พระมงคลสุตกิจ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดกลางพระอารามหลวง, วัดกลางพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

การสมาทานธรรมนั้น เป็นการรับหรือยอมรับเพื่อเป็นการต้องสั่งจะในการที่จะปฏิบัติอย่างจริงจัง แต่เมื่อรับศีลมาแล้วยังผิดศีล หรือยังล่วงละเมิดอยู่ แสดงถึงภาวะที่ยังบกพร่อง หลงลืม หรือไม่ตั้งใจนำไปปฏิบัติ การแก้ปัญหาคือการสำส่อนทางเพศนั้น ต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่สุ่มเสี่ยง ปรับความประพฤติ ลด ละ เลิกในการปฏิบัติ เพื่อเป็นการสกัดกั้นมิให้กระทำอีก ผู้สัมภาษณ์ กล่าวว่า “ควรปรับพฤติกรรมที่ไม่ดี อย่ากระทำการที่ผิดศีลธรรม เพราะกรอบการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้มีหลักปฏิบัติดีอยู่แล้ว เช่น การรักษาศีล เป็นต้น ควรนำมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดความดีงามในตนเองและสังคม”^๓ เพราะพฤติกรรมเป็นสิ่งสำคัญในการปฏิบัติตนเอง จะเห็นได้จาก

“พฤติกรรม (Behavior) หมายถึง การกระทำ การแสดงอาการของอินทรีย์(Organism)ที่แสดงออกซึ่งความรู้สึก ความคิด และจินตนาการ ซึ่งพฤติกรรมเท่านั้นที่รู้ได้ และในส่วนที่บุคคลอื่นสามารถรู้ได้ที่เรียกว่า พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) พฤติกรรมภายใน (Convert Behavior)”^๔

“การปรับเปลี่ยนการกระทำเป็นตัวหนึ่งที่จะลดปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ ที่มีใช้คูครองของตนเอง หรือลดความต้องการทางเพศลงได้ ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมภายนอกและภายใน ตนเองควรเข้าใจในสภาวะของตน ขณะนี้ว่าสภาพจิตมีความคิดที่มุ่งไปในทางที่ดีหรือไม่”^๕

๑) พฤติกรรมภายใน

พฤติกรรมภายใน (Convert Behavior) คือ พฤติกรรมที่เจ้าของพฤติกรรมเท่านั้นที่รู้ได้ บุคคลอื่นที่ไม่ใช่เจ้าของพฤติกรรมไม่สามารถที่จะรับรู้ได้โดยตรง ถ้าไม่แสดงออกเป็นพฤติกรรมภายนอก บุคคลอื่นจะรู้พฤติกรรมภายในของบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ก็โดยการสันนิษฐานหรือคาดเดาเอาเองเท่านั้น แต่ถ้าหากมีพฤติกรรมภายนอกปรากฏออกมาจะทำให้บุคคลอื่นมีข้อมูล (Data)ประกอบการสันนิษฐานถึงพฤติกรรมภายในได้ดียิ่งขึ้น พฤติกรรมภายในนั้นเป็นกระบวนการทำงานของสมอง ซึ่งหมายถึงขั้นตอนการทำงานของสมองในรูปแบบต่าง ๆ มากมายเช่น การคิด การตัดสินใจ และแรงบันดาลใจ

๒) พฤติกรรมภายนอก

พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) คือ พฤติกรรมที่บุคคลอื่นนอกเหนือจาก เจ้าของพฤติกรรมสามารถที่จะรู้ได้ และบางพฤติกรรมเจ้าของพฤติกรรมเองก็อาจไม่รู้ด้วยซ้ำพฤติกรรมภายนอกนั้นบุคคลอื่นจะรู้ได้ต้องอาศัยการสังเกต ไม่ว่าจะเป็นใช้อวัยวะสัมผัสโดยตรงหรือใช้เครื่องมือ (Instrument)^๖

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนี้จะมีความสำคัญในการช่วยลดปัญหาการสำส่อนทางเพศ เพราะเข้าใจสภาวะพฤติกรรมความต้องการทางเพศ สิ่งผิดหรือเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อ

^๓ สัมภาษณ์ พระครูวิชิตธรรมารม, เจ้าคณะตำบลอิสาน เขต ๑, เจ้าวาสวัดอิสาน วัดอิสาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๔ เดโช สนวนานท์, จิตวิทยาในชีวิตประจำวัน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๑๒), หน้า ๑๒.

^๕ สัมภาษณ์ พระบุญเลิศ นาควโร, เลขานุการเจ้าคณะตำบลอิสาน เขต ๑, วัดอิสาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๖ ไพบูลย์ เทวรักษ์, จิตวิทยา: ศึกษาพฤติกรรมภายนอกภายใน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ เอส.ดี. เพลส, ๒๕๓๗), หน้า ๒๐-๒๑.

ความประพฤติดีในกาม ว่าเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ หรือเพื่อลดละในการปฏิบัติที่สุ่มเสี่ยงเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์

ปัญหาการละเมิดศีลข้อที่ ๓ จากการวิจัยและการสัมภาษณ์โดยการลงพื้นที่ ทำให้เห็นว่า ช่วงอายุที่ละเมิด ศีลข้อที่ ๓ มีทุกวัย ไม่ว่าจะเป็นวัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ หรือผู้สูงอายุ จากการสัมภาษณ์ยังปรากฏว่า “ทุกเพศทุกวัย ยังมีการละเมิดศีลข้อที่ ๓ อยู่ ซึ่งการละเมิด ศีลข้อที่ ๓ นั้น เป็นการอยากรู้ อยากลองอยากเห็น และหวังเพื่อความสุข เท่านั้น ไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบ”^๗ หรือผลเสียหายแก่ตนเองและผู้อื่น ซึ่งหากมองอีก นัยยะหนึ่งเปรียบเสมือนการเห็นแก่ตัว เพราะเรื่องของความสุขเป็นเรื่องของปัจเจกหรือพฤติกรรมของบุคคลที่ยังมีความต้องการ

การกระทำหรือปฏิบัติตนเองในการดำเนินชีวิต อันเนื่องมาจากพฤติกรรมที่ติงาม ทั้งภายนอกและภายใน หากมีพฤติกรรมที่ไม่ผิดศีลธรรมแล้ว ความสุข ความเจริญก็จะมาแก่ตนเอง และสังคมบ้านเรา^๘

ปัญหาการสำส่อนทางเพศ เป็นปัญหามาจากพฤติกรรมที่มีความต้องการทางเพศสูง ความเห็นผิด และความมักมากในกาม ไม่เกิดความพอใจ มีความทะเยอทะยานอยากยิ่งยั้งขึ้นไปซึ่งการมักมากในกาม และกระทำจนเป็นพฤติกรรมจนเคยชิน ซึ่งเป็นสาเหตุในการละเมิดศีลข้อที่ ๓ ตรงกับการปฏิบัติ ที่ทำให้เกิดทุกข์ ในกายภาคหน้า ซึ่งตรงกับ จูฬธัมมสมาทาน ในรูปแบบที่ ๑ ซึ่งเรียกว่า “การสมาทานธรรมที่มีสุขในปัจจุบัน และมีทุกข์เป็นผลในอนาคต”^๙ เพราะการมักมากในกามนั้น ให้ความสุขในระยะสั้นเท่านั้นไม่สามารถให้ความสุขในระยะยาวได้ ซึ่งเป็นคุณค่าเทียม เป็นความสุขที่ไม่แท้จริงและยั่งยืนนาน ไม่เหมือนกับสุขที่ไม่อิงอาภิส ซึ่งเป็นสุขที่แท้จริง โดยไม่ได้ยึดติดกับวัตถุ รูป เสียง กลิ่น รส อย่างไรทั้งสิ้น

พระพุทธองค์กล่าวว่า การปฏิบัติที่หมกมุ่นในกาม หรือ ความใคร่ในรูป รส กลิ่น และเสียงนั้น เป็นสิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติ และเป็นเหตุทำให้เกิดความทุกข์ ในปัจจุบันและในอนาคต จะเห็นได้ว่าการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ตินั้นจะเป็นพื้นฐาน เพราะจะเป็นพื้นฐานสำคัญเปรียบเสมือนการสร้างบ้าน ต้องมีเสาหลัก หรือแบบแปลนที่เข้มแข็ง หากมีเสาหลักหรือพื้นฐานที่เข้มแข็งก็จะสามารถ ทำให้บ้านนั้นแข็งแรงได้ สามารถเห็นคุณค่าในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มีศีลธรรมที่ติงามและถูกต้อง

สรุปได้ว่า การแก้ปัญหาการสำส่อนทางเพศ ควรปรับแก้พฤติกรรมอันเกิดจากความเคยชินที่สุ่มเสี่ยงทางเพศของบุคคลที่ยังหลุ่มหลงกิเลส ตัณหา และยังประพฤติดีในกามอยู่ หันไปสู่การปฏิบัติที่ติงามตามหลักพระพุทธศาสนาเข้าใจสภาวะความเป็นจริง ว่าสิ่งไหนควรทำและไม่ควรทำ เมื่อเข้าใจสภาวะความเป็นจริงที่ถูกต้องแล้วก็จะลด ละ และเลิกการประพฤติดีในกามได้ ส่งผลถึงความสุขและความเจริญของประชาชนอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์สืบต่อไป

^๗ สัมภาษณ์ พระมงคลสุตกิจ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดกลางพระอารามหลวง, วัดกลางพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๘ สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ นางกัลยา นพตลุง, สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๙ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๖๘๕๐๘.

๔.๑.๒ ปัญหาค่านิยมของสังคม

ในการดำเนินชีวิตของของมนุษย์อาศัยความเชื่อและทัศนะต่างๆ ตามที่ตนมี หรือความเชื่อที่ศนคคติที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษในการดำเนินชีวิต ซึ่งการดำเนินชีวิตย่อมมีความแตกต่างกันไป ในสังคมตามหลักพุทธศาสนาก็เช่นกัน ย่อมที่จะมีการดำเนินชีวิตในสังคมของตน ประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์นั้นได้นับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ แต่ปัญหาการดำเนินชีวิตหรือปัญหาของค่านิยมของสังคมสมัยใหม่นั้นยังเกิดสภาพปัญหาเกิดขึ้นจากการสัมผัสกับสังคมดังที่ได้กล่าวมาแล้ว สาเหตุเกิดมาจาก “ประชาชนเกิดความอยากรู้อยากลองและเป็นค่านิยมที่ผิดของคนในสังคม โดยเฉพาะสาเหตุหลักเกิดจากการไม่รู้จักพอดี มีความมักมากในกาม ความอยากไม่มีที่สิ้นสุด”^{๑๐}

การแก้ปัญหาของค่านิยมของสังคมนี้ เป็นประเด็นเกิดจากการเลียบแบบชาวตะวันตก จนเกิดการหลงผิด ติดกับวัตถุนิยม ค่านิยมที่ต้งามของชาวพุทธของประชาชนอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้เปลี่ยนไป คิดว่าการปฏิบัติตามค่านิยมสมัยใหม่นั้นจะเกิดความสุข แต่ผลกระทบจริงระบบศีลธรรมได้เสื่อมลง

“บ้านเมืองของเราทุกวันนี้เปลี่ยนแปลงไปเยอะ ความทันสมัยก็เข้ามามากขึ้น ความคิดเห็น ทัศนคติก็เปลี่ยนแปลงไป น่าจะเข้าใจว่าบ้านเราเป็นเมืองพุทธ ควรปฏิบัติตามแบบพุทธ คือรักษาศีลอย่างเคร่งครัด ความคิด ความเห็นต่าง ๆ ก็ควรตั้งมั่น อย่าหวั่นไหวต่ออารมณ์ของตนเอง หรืออารมณ์ที่ทำให้เสื่อมถอย ควรมีจิตที่ตั้งมั่น อย่าปล่อยใจไปตามกิเลส ให้มีความคิดเห็นที่ถูกต้องดีงาม”^{๑๑}

ทัศนคติ เป็น คำสมาส ระหว่าง คำว่า “ทัศนะ” แปลว่า ความเห็น หรือการแสดงความคิดเห็นใน สิ่งต่างๆ กับคำว่า “คติ” แปลว่า แบบอย่างวิธี แนวทางข้อปฏิบัติ เมื่อนำคำสองคำมารวมกันจึงแปลว่า “แนวความคิดเห็น” ซึ่งมักจะไดยินได้ฟังอยู่บ่อยๆ ที่มักจะมีความหมายทั่ว ๆ ไปที่เป็นทัศนคติ ความ คิดเห็นของตนที่ได้พบเห็นจากประสบการณ์ที่เป็นลักษณะการคิดเห็นส่วนตัวที่แสดงออกมาทางกาย ทางวาจา เพื่อแสดงความรู้สึกที่เป็นที่ยอมรับหรือปฏิเสธ ที่บ่งบอกถึงพฤติกรรมที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง^{๑๒}

“การมีสติหรือปัญญาความรู้เกี่ยวกับการกระทำซึ่งในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับสังคม ก็ต้องยึดหลักแบบอย่างวัฒนธรรมบ้านเรา ควรเข้าใจว่าการเปลี่ยนแปลงค่านิยมไปสู่วัฒนธรรมตะวันตกนั้น จะทำให้เกิดการกระทำความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิต หรือแม้แต่การผิดศีลธรรมเข้ามา ควรมีความรู้ และปัญญาในแยกผิดชอบชั่วดี เพื่อมิให้ตกไปสู่สิ่งที่ชั่วและเสียหาย”^{๑๓} ซึ่งทาง “พระพุทธศาสนา กล่าวถึงหลักโยนิโสมนสสิการ หากมีหลักธรรมตัวนี้แล้วจะสามารถช่วยให้สติแยกแยะ แล้วไตร่ตรอง

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระบุญเลิศ นาควโร, เลขานุการเจ้าคณะตำบลลิสาณ เขต ๑, วัดอิสาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระปัญญาวัตร วัดกลางพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

^{๑๒} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : บุคส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๕๒๑.

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระมงคลสุตกิจ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดกลางพระอารามหลวง วัดกลางพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

ความคิดเห็น ตลอดทั้งทัศนคติความเชื่อที่ฝังงอกเกิดขึ้น แล้วปฏิบัติตามอย่างสม่ำเสมอก็จะช่วยลดการผิดศีลธรรมให้แก่เยาวชน บุคคล และมนุษย์ที่อยู่ในสังคมได้อย่างดีงาม”^{๑๔}

ความสำคัญของทัศนคติ เป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของบุคคล เป็นเสมือนโน้ตอย่างดีสามารถบอกได้ว่า เรามีพฤติกรรมอย่างไร ทัศนคตินั้นเป็นรากฐานสำคัญต่อการเรียนรู้ เป็นเครื่องนำทางให้เกิดนิสัยที่ดีต่อการตั้งใจ มุ่งมั่นในการประกอบกิจกรรมใดๆ เช่น การศึกษาเล่าเรียน การคบเพื่อน การแสดงออกในที่สาธารณะ สิ่งที่จะช่วยสร้างทัศนคติให้บุคคลมีหลายทาง เช่น บ้านพฤติกรรมที่อบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ญาติพี่น้อง ครอบครัว ได้ถ่ายทอดทัศนคติของบุคคลตั้งแต่เยาว์วัยโรงเรียน เพื่อน กลุ่ม มีบทบาทสำคัญมากในการสร้างทัศนคติ การที่โรงเรียนเปิดโอกาสแสดงออกอย่างเสรีตามแบบประชาธิปไตย มีเหตุผล มีจิตใจอ่อนโยน สุภาพ เพื่อนในกลุ่มจะเป็นตัวกำหนดทัศนคติที่ถูกต้อง สถานการณ์ของชุมชน เป็นแบบอย่างได้รับการถ่ายทอดทัศนคติสื่อมวลชน มีอิทธิพลในการสร้างทัศนคติที่สำคัญ ดังนั้นสื่อมวลชนจะต้องเสนอข่าวสาร ความรู้ที่มีคุณค่าและถูกต้องแก่เยาวชนในสังคม เพื่อเป็นการเข้าใจบริบทต่อการปฏิบัติทางศีลธรรมควรมีทัศนคติที่ดีก่อน และปรับเปลี่ยนทัศนคติที่ยังหลงอยู่ในกามคุณ หรือค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไป ควรตระหนักว่าการดำเนินชีวิตที่ดีนั้นต้องปฏิบัติตามหลักทางพระพุทธศาสนา

เมื่อเข้าใจสภาวะที่ดีต่อตนเองและชุมชนแล้วจะเกิดความรอบรู้ เข้าใจสิ่งที่ถูกต้องตามหลักกฎเกณฑ์ของสังคม หรือหลักปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา โดยปรับทัศนคติหรือความเชื่อให้ถูกต้องตามกฎหมาย หากเป็นเยาวชนก็ต้องเสริมด้วยกิจกรรมของทางพระพุทธศาสนา^{๑๕}

“เยาวชนควรเข้าใจว่า ระดับตนเองเกี่ยวกับหลักปฏิบัติตนนั้นจะต้องทำอะไร ทางคณะสงฆ์ของจังหวัดบุรีรัมย์ ชุมชน และโรงเรียน หรือสถานศึกษาควรมีกิจกรรมร่วมกัน เพื่อขัดเกลาให้ความรู้ เช่น วันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมอบรมนักเรียน โทษผิดของการผิดศีลธรรม เป็นต้น เพื่อให้ นักเรียนหรือเยาวชนนั้นเข้าใจและกลัวภัยในการปฏิบัติกับสิ่งที่ไม่ถูกต้อง”^{๑๖} “เมื่อเข้าใจแล้วก็ต้องลงมือปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพราะการนำไปปฏิบัติมันย่อมเกิดขึ้นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ลดปัญหาของค่านิยมของสังคม ไม่ยึดติดกระแสนิยมตามแบบอย่างสมัยใหม่ เพื่อลดปัญหาของค่านิยมที่ผิดไปจากเดิม เพื่อไม่ให้เกิดความเดือดร้อนหรือความทุกข์ในภายหน้า”^{๑๗} ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา เห็นว่าการลงมือปฏิบัติ นั้น เปรียบเสมือนมรรคหรือหนทาง หรือเครื่องมือที่จะลงไปสู่กระบวนการดับทุกข์ หรือดับปัญหาได้อย่างแท้จริง ปัญหาทุกอย่างตามทัศนะ ของพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่า การแก้ไข ปัญหาทุกปัญหา จะต้องมีการลงมือปฏิบัติ การลงมือปฏิบัติเท่านั้น จึงจะสามารถทำให้ ปัญหา หรือ ความทุกข์ ที่อยู่ในจิตใจของมนุษย์ หดลงไปได้

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระปลัดสุธาบดี โชติญาโณ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอิสาน, วัดอิสาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นายชยานนท์ ประเสริฐยิ่ง, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ, สำนักงานพุทธศาสนา ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นายชญาพงษ์ ศรีเสมอ รองผู้อำนวยการวิทยาลัยการอาชีพประโคนชัย ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๗} สัมภาษณ์ ด.ต.มานพ รอยประโคน, ตำแหน่ง ผบ.หมู่ เสมียนคดี, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

การปรับทัศนคติเป็นกระบวนการทางความคิด โดยเห็นว่า การกระทำตามค่านิยมนั้นเป็นเพียงความสุขภายนอก เท่านั้น แต่ความจริงแล้วยังเจือปนไปด้วยความทุกข์ เพราะความต้องการตามกระแสเท่านั้น แต่ความจริงแล้วเริ่มจากสภาพภายในคือ จิตใจ ยังมีกิเลส หรือความต้องการอยู่ภายใน ซึ่งเรียกว่า ตัณหา ซึ่งตามหลักพุทธศาสนา ตัณหาและความมักมากเปรียบเสมือนเป็นสิ่งที่ไม่รู้จักสิ้นสุด สอดคล้องกับหลัก “การสมาทานธรรมที่มีสุขในปัจจุบัน และมีทุกข์เป็นผลในอนาคต”^{๑๘} แต่หากเข้าใจและเปลี่ยนทัศนคติเพื่อให้เกิดความทุกข์ก็ปฏิบัติตามศีลธรรมของทางพระพุทธศาสนา

“การยับยั้งความอยากได้ถือเป็นการตัดความทุกข์ที่จะเกิดขึ้นภายในใจ เพราะมองเห็นว่าประโยชน์มิใช่ประโยชน์ หรือเปลี่ยนแปลงความคิด ความเห็น ทัศนคติ ที่หลงผิดไป กลับมองเห็นว่าทุกข์อยู่ข้างหน้าก็เปลี่ยนแนวความคิด ถ้าเป็นเยาวชน ก็เชื่อฟังพ่อแม่ เชื่อฟังครูอาจารย์ หรือปฏิบัติตนเองให้มีความสุขเป็นระเบียบเรียบร้อย ก็จะเป็นคนดีของสังคมในอนาคตได้”^{๑๙} “ปัญหาของเยาวชนในบ้านเราถ้าเห็นดูแล้วว่า ลักษณะของกลุ่มที่ยังหลงกระแสนิยม เพราะบางครั้งเห็นเพื่อนตนเองทำแล้วทำตามเพื่อน ก็ต้องเปลี่ยนไปตามเพื่อน โดยเฉพาะพากันหลงไปกับวัตถุที่มีแนวโน้มว่าจะสูงขึ้นเรื่อยในบ้านเรา แต่ถ้าหากคบเพื่อนดีก็สามารถได้”^{๒๐}

ในทางพระพุทธศาสนาคบเพื่อนดีคือ การคบหากัลยาณมิตร เพราะเป็นผู้นำไปสู่ความดีงาม กัลยาณมิตร หมายถึง ผู้เป็นมิตรดี (มิตรดีหมายถึง มิตรที่มีคุณธรรม คือ ศีลเป็นต้น)^{๒๑} สหายดี (สหายดี หมายถึง เพื่อนร่วมงานที่ดี)^{๒๒} เพื่อนดี (เพื่อนดี หมายถึง เพื่อนที่รักใคร่สนิทสนม รู้ใจกัน ซื่อสัตย์ต่อกัน)^{๒๓} ประกอบด้วยศีลคุณเป็นผู้ว่าง่าย ประกอบด้วยธรรมเป็นเครื่องทำให้เป็นผู้ว่าง่าย อดทน รับฟังคำพร่ำสอนโดยเคารพ แม้การที่ภิกษุเป็นผู้ว่าง่าย ประกอบด้วยธรรมเป็นเครื่องทำให้เป็นผู้ว่าง่าย อดทน รับฟังคำพร่ำสอนโดยเคารพนั้นก็ป็นนาถกรณธรรม เป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้านในการทำงานที่จะต้องช่วยกันทำทั้งงานสูง^{๒๔} และงานต่ำ^{๒๕} (งานสูงหมายถึง งานย้อมจีวร หรืองานโบทาพระเจดีย์ ตลอดถึงงานที่จะต้องช่วยกันทำที่โรงอุโบสถ เรือนเจดีย์ เรือนต้นโพธิ์ เป็นต้น งานต่ำ หมายถึง งานเล็กน้อย มีล้างเท้า และนวดเท้า) เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็นอุบายในการทำงานที่จะต้องช่วยกันทำ สามารถทำได้ สามารถจัดได้ แม้การที่ภิกษุเป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้านในการทำงานที่จะต้องช่วยกันทำทั้งงานสูงและงานต่ำของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย สามารถทำได้ สามารถจัดได้ นี่ก็เป็นนาถกรณธรรมผู้ใคร่ธรรม (ผู้ใคร่ธรรม หมายถึง รักพระพุทธพจน์

^{๑๘} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๖๘๕๐๘.

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระปัญญาวัตร, วัดกลางพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นางกัลยา นพตลุง, สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๑} อ.ทสก.อ. (ไทย) ๓/๑๗/๓๒๒.

^{๒๒} อ.ทสก.อ. (ไทย) ๓/๑๗/๓๒๒.

^{๒๓} อ.ทสก.อ. (ไทย) ๓/๑๗/๓๒๒.

^{๒๔} อ.ทสก.อ. (ไทย) ๓/๑๗/๓๒๒.

^{๒๕} อ.ทสก.อ. (ไทย) ๓/๑๗/๓๒๒.

คือ พระไตรปิฎก)^{๒๖} เป็นผู้ฟังและผู้แสดงธรรมอันเป็นที่พอใจ มีปราโมทย์อย่างยิ่งในอิทธิธรรม (อิทธิธรรม หมายถึง สัตตปปรณธรรมคือ อิทธิธรรม ๗ คัมภีร์ หรืออีกนัยหนึ่ง คือ มรรค ๔ และผล ๔)^{๒๗}

กัลยาณมิตร คือ ผู้แนะนำสั่งสอน ที่ปรึกษา เพื่อนที่คบหาและบุคคลผู้แวดล้อมที่ดีความรู้ จักเลือกเสวนาบุคคล หรือเข้าร่วมอยู่กับท่านผู้ทรงคุณ ทรงปัญญา มีความสามารถ ซึ่งจะช่วยเหลือ สนับสนุน ชักจูง ชี้ช่องทาง เป็นแบบอย่าง ตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กันให้ ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี ในการศึกษาอบรม การครองชีวิต การประกอบกิจการ และการธรรมปฏิบัติ, สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี^{๒๘}

กัลยาณมิตร มิได้หมายถึง เพื่อนที่ดีในความหมายสามัญเท่านั้น แต่หมายถึง บุคคลผู้เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติที่จะสั่งสอน แนะนำ ชี้แจง ชักจูง ช่วยบอกช่องทาง หรือเป็นตัวช่วยให้ผู้อื่นดำเนินไปในมรรคาแห่งการฝึกฝนอบรมอย่างถูกต้องเช่น พระพุทธเจ้า พระอรหันตสาวก ครู อาจารย์ และผู้เป็นพหูสูตทางปัญญา สามารถสั่งสอน แนะนำ เป็นที่ปรึกษาได้ แม้จะอ่อนวัยกว่า^{๒๙} กัลยาณมิตรคือ มิตรที่ดั่งาม ทำให้เจริญแก่บุคคลผู้คบหา ได้แก่ ผู้สมบูรณ์ด้วยความมี ศีลกำจัดทุกข์ นำประโยชน์เกื้อกูลมาให้กับเพื่อนและคนอื่น บุคคลใดเป็นมิตรมีอุปการะช่วยเหลือคนอื่นโดยอาการทุกอย่าง บุคคลนั้นชื่อว่า กัลยาณมิตร^{๓๐}

ดังนั้น การแก้ปัญหาของค่านิยมของสังคมนั้นแก้ด้วยการปรับเปลี่ยนทัศนคติ โดยเห็นว่า สังคมสมัยเก่าที่ยึดถือแบบอย่างการปฏิบัติที่มีศีลธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา ไม่หลงไปตามกระแส โลกสมัยปัจจุบัน โดยเห็นว่าเป็นบ่อเกิดแห่งความเสื่อมถอยหลังทางสภาพจิตใจ เพียงแต่ความเจริญของวัตถุเท่านั้น และควรเลือกคบเพื่อนหรือกัลยาณมิตรที่ดั่งาม เพื่อที่จะนำไปสู่ความสุขความเจริญไม่ผิดศีลธรรม และไม่ไปตกอยู่ในความทุกข์ในเบื้องหน้า

๔.๑.๓ ปัญหาอาชญากรรม

การต้องการหรือประพฤติดีศีลข้อ ๓ นั้นก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา อาทิเช่น ปัญหาการทำร้ายซึ่งกันและกัน ปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นปัญหาจากความโลภ ความโกรธ และความหลง ฉะนั้นในการแก้ปัญหาอาชญากรรมอันเกิดจากการผิดศีลข้อที่ ๓ หรือประพฤติดีในกามนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ กล่าวว่า “ความต้องการทางกามารมณ์คือตัวปัญหาใหญ่ เพราะหน้ามืด ขาดสติ เพียงเพื่อได้มาเท่านั้น และบางครั้งเกิดจากการดื่มสุรา หรือเมา จึงทำลงไป หากมีสติแล้วหรือไม่ติดอบายมุขคือสิ่งมีนเมา เมื่อลดยอบายมุขหรือสุราแล้วก็จะมึสติ ไม่กล้าทำ มีสติยับยั้งได้

^{๒๖} อก.ทสก.อ. (ไทย) ๓/๑๗/๓๒๒.

^{๒๗} อก.ทสก.อ. (ไทย) ๓/๑๗/๓๒๓.

^{๒๘} พระราชวรเมธี (ประยุทธ์ ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๖๕.

^{๒๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ปยุตโต), *พุทธธรรมฉบับเดิม*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖๕.

^{๓๐} วิไลรัตน์ พุกษาภิรมย์, “ความเป็นกัลยาณมิตรของผู้ประเมินภายนอกตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๗, หน้า ๑๑.

ลด ละ เลิก อบายมุขเสียก่อน ก็จะสามารถเบาบางลงเกี่ยวกับคดี เช่น คดีข่มขืน กระทำชำเรา หรือ แม้แต่ทำร้ายร่างกายกัน เป็นต้น”^{๓๑}

“การรณรงค์เลิก ละ ลด อบายมุข หรือสิ่งมีนเมา นั้น เป็นการช่วยเหลือเพื่อความไม่ ประมาท เพราะอบายมุขเป็นหนทางแห่งความเสื่อม ถ้าจะให้ลดปัญหาอาชญากรรมนั้นต้องลดหรือลด สิ่งเหล่านี้ เพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีงาม”^{๓๒} “การตั้งสัจจะที่จะลด ละ เลิก ถือเป็นการไม่ประมาทในชีวิต เพื่อสุขภาพที่ดี โดยเฉพาะยาเสพติด และส่งผลถึงการกระทำผิดศีลธรรม อย่างทุกวันนี้ เพื่อไม่ ประมาทในชีวิต อย่าหลงละเลิกกับสิ่งมีนเมา ถ้าเลิกได้ก็จะส่งผลดีต่อตนเอง และสังคม”^{๓๓}

การมีสัจจะต่อวาจาเป็นการเปล่งออกมาแล้วปฏิบัติตามอย่างที่พูด ถือว่ามีสัจจะในการที่ จะปฏิบัติลด ละ เลิก เพื่อเกิดความไม่ประมาทในชีวิต บุคคลที่ไม่ประมาทในชีวิต เพื่อป้องกันยาเสพติดหรืออบายมุข โดยวิธีการดำเนินการและชี้ให้เห็นประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับ ดังนี้

๑. ทำให้ประชาชนทราบบทบาทของตนว่ามีส่วนสำคัญในการช่วยป้องกันและควบคุม ปัญหาเสพติด

๒. เป็นการขจัดทัศนคติที่ว่า การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเป็นเรื่องของเจ้าหน้าที่ ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยที่ประชาชนไม่มีสิทธิเกี่ยวข้อง

๓. ช่วยให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในชุมชนด้วยกันเอง และระหว่างสมาชิกใน ชุมชนกับตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ และยังเป็นผลดีแก่เจ้าหน้าที่ที่มีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติดและ อาชญากรรมอื่น ๆ จากชุมชนอย่างกว้างขวาง รวดเร็ว ดำเนินการได้ทันทั่วทั้ง หากคณะกรรมการ ชุมชนเห็นชอบกับประโยชน์ที่จะได้รับ สิ่งที่ต้องการต่อไปคือขอความร่วมมือจากคณะกรรมการให้ ช่วยเผยแพร่แนวความคิดยุทธวิธี พร้อมทั้งพาสมาชิกเข้าร่วมโครงการด้วย

๔. เจ้าหน้าที่จะต้องประสานงานกับกรรมการชุมชนเพื่อนัดแนะสมาชิกประชุม พบปะ แนะนำรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติของสมาชิกให้ข้อมูลและทำความรู้จักคุ้นเคยกับ สมาชิก ถ้าหากไม่สามารถประชุมได้ เจ้าหน้าที่อาจใช้โอกาสที่สมาชิกชุมชนมาร่วมชุมนุม จัดงานใน โอกาสต่างๆ เข้าประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันในการแก้ไขปัญหายาเสพติด กิจกรรมที่เสนอแนะให้จัดขึ้นในชุมชน เช่น รณรงค์ต่อต้านยาเสพติด ให้ความรู้แก่ครอบครัวใน การดูแลบุตรหลาน จัดฝึกอบรมแกนนำซึ่งเป็นอาสาสมัครป้องกันยาเสพติด ซึ่งมีทั้งเยาวชนและผู้ใหญ่ เพื่อจะได้เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม ทุกวัย สอดส่องพฤติกรรมที่น่าสงสัยแล้วแจ้งให้เจ้าหน้าที่และ สมาชิกทราบ จัดกิจกรรมในทางที่เป็นประโยชน์ทั้งในด้านกีฬา สันทนาการ มีการเยี่ยมเยียน ครอบครัวที่มีปัญหาเพื่อให้คำแนะนำและคำปรึกษาหารือต่าง ๆ จัดตั้งอาสาสมัครติดตามผลผู้เสพยาเสพติด ร่วมใจกันส่งเยาวชนที่ติดยาเสพติดไปรับการบำบัด เพื่อถอนพิษยา แล้วส่งฟื้นฟูสมรรถภาพ

^{๓๑} สัมภาษณ์ ด.ต.มานพ รอยประโคน, ตำแหน่ง ผบ.หมู่ เสมียนคดี, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๒} สัมภาษณ์ พระปลัดสุธาบดี โชติญาโณ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอิสาน, วัดอิสาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นายสุรชาติ ประพุดินอก, เจ้าหน้าที่ขนส่ง, สำนักงานขนส่งจังหวัดบุรีรัมย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ตามสถานพื้นฟูต่าง ๆ และคอยติดตามดูแลให้กำลังใจแก่เยาวชนเหล่านั้น จนกว่าจะมีชีวิตอยู่อย่าง เป็นสุข โดยไม่พึ่งยาเสพติดอีกต่อไป

๕. การจูงใจชุมชนแต่ละท้องที่ให้มีความตื่นตัวเกี่ยวกับปัญหายาเสพติด อาจจะดำเนินการ โดยให้มีเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงและคอยแนะนำประชาชนตามความจำเป็นและความเหมาะสม ซึ่งนอกจากกิจกรรมเกี่ยวกับยาเสพติดแล้ว กิจกรรมอื่น ๆ อาจทำได้ด้วย ดังนี้

๕.๑ การจัดอาสาสมัครประชาชนป้องกันอาชญากรรม ซึ่งอาชญากรรมกับยาเสพติดมี ส่วนเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด การจัดอาสาสมัครรูปแบบนี้ จะส่งผลถึงการแก้ปัญหายาเสพติดและ อาชญากรรมในชุมชนไปพร้อม ๆ กันด้วย

๕.๒ การรวมกลุ่มของเจ้าของบ้านเพื่อป้องกันความปลอดภัยร่วมกัน เป็นวิธีการที่เจ้าของ บ้านในละแวกเดียวกันรวมกลุ่มหรือจัดตั้งชมรมเพื่อป้องกันภัยจากอาชญากรรมและยาเสพติดระหว่าง ประชาชนด้วยกัน รวมทั้งการให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ด้วย

๕.๓ การจัดโครงการสื่อสารสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่กับชุมชนในท้องที่ มีจุดประสงค์เพื่อ ป้องกันมิให้เกิดการกระทำผิด และเพื่อเปลี่ยนทัศนคติที่ไม่ดีที่ชุมชนเคยมีต่อเจ้าหน้าที่ โดยเจ้าหน้าที่ จะทำการติดต่อพบปะสังสรรค์ ประชุมแลกเปลี่ยนความคิดกับบรรดาสมาชิกสโมสร องค์การการกุศล และโรงเรียนเกี่ยวกับปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติด การป้องกันมิให้เด็กนักเรียนหรือเยาวชนตก เป็นทาสของยาเสพติด โดยให้ความสนใจเป็นพิเศษแก่เด็กและเยาวชนหรือบุคคลวัยรุ่นที่มีแนวโน้ม หลงใหลคลั่งไคล้ความเจริญทางวัตถุ หรือนำพาต่อการเคารพกฎหมายและระเบียบแบบแผนอันดี งามของสังคมมากเป็นพิเศษ

๕.๔ การจัดให้มีคณะกรรมการปรึกษาอาชญากรรมระหว่างเจ้าหน้าที่กับประชาชนใน ชุมชน นับเป็นรูปแบบการประสานการป้องกันอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพสูง และสามารถ สนองตอบต่อความต้องการของชุมชนเป็นอย่างดี กลยุทธ์สร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีนี้เป็นมูลฐาน สำคัญในการป้องกันอาชญากรรมและยาเสพติด และวิธีที่เจ้าหน้าที่จะเข้าถึงประชาชนนั้น คือ การ แนะนำและให้ความช่วยเหลือเพื่อรักษาความสงบในพื้นที่ รวมทั้งจัดให้มีคณะกรรมการป้องกัน อาชญากรรมและยาเสพติดในชุมชน ซึ่งประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชน และประชาชน หลากหลายอาชีพที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้นร่วมเป็นคณะกรรมการเพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาความไม่สงบ ต่างๆ ที่เกิดขึ้น วิธีปฏิบัตินี้นอกจากจะสร้างความขัดแย้งหรือความคิดไม่ตรงกันแล้ว ยังมีผลให้ ประชาชนเลื่อมใสเจ้าหน้าที่อย่างดียิ่งด้วย

๕.๕ การส่งเสริมยกย่องและตอบแทนคุณงามความดีแก่ประชาชนผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นมาตรการจำเป็นและเสริมสร้างให้ประชาชนมีกำลังใจและเสียสละเพื่อช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้ รวมถึงการชดใช้ค่าเสียหายแก่ประชาชนที่ปฏิบัติหน้าที่อาสาสมัคร ช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ในทุกกรณี แต่ ละชุมชนอาจเลือกรูปแบบการแก้ปัญหของตนต่างกัน บางชุมชนอาจจัดกิจกรรมหลายกิจกรรม บาง ชุมชนอาจจัดกิจกรรมเดียว แต่ไม่ว่ารูปแบบใดสิ่งสำคัญที่ต้องกระทำให้เกิดขึ้น คือ การกระตุ้นความ สนใจให้ชุมชนเกิดความรู้สึกตระหนัก และอยากร่วมแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชนของตน ซึ่งความ ร่วมมือร่วมใจนี้จะพลังพัฒนาไปสู่ความสำเร็จของการแก้ปัญหายาเสพติดของชุมชนต่อไปใน อนาคต

ดังนั้น ชุมชน โรงเรียน วัด องค์กรต่าง ๆ จะต้องมีความสัมพันธ์พึ่งพาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แยกออกจากกันไม่ได้ โครงการมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการดำเนินงานเสริมสร้างทักษะชีวิตป้องกันยาเสพติด การป้องกันและควบคุมปัญหาเสพติดจะต้องมีการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ซึ่งเป็นทางเลือกที่ประสบความสำเร็จ ด้วยการสร้างความตระหนักและปลูกเร้าจิตสำนึกประชาชนในการร่วมกันป้องกันและควบคุมปัญหา โดยเริ่มจากหมู่บ้าน/ชุมชน ซึ่งเป็นรากฐานของสังคม การสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเยาวชนและประชาชน การกระตุ้นและปลูกจิตสำนึก จะต้องมีการดำเนินการควบคู่ไปกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันทางสังคมต่าง ๆ บุคคลที่เข้าร่วมโครงการประกอบด้วย คณะสงฆ์ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารชุมชน ประธานกลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิในหมู่บ้าน ผู้แทนหน่วยราชการ ตำรวจ สาธารณสุข คณะกรรมการดำเนินงานปราบปรามยาเสพติดในชุมชน และบุคคลที่ให้ความสนใจ

ชุมชนควรเป็นจุดศูนย์กลางในการประสานงาน โครงการสร้างสัมพันธ์ติดต่อกันทางโรงเรียน วัด เพื่อดึงบุคลากรซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้เข้ามามีส่วนร่วมกับทางชุมชน ซึ่งชุมชนจะใช้วิธีการหรือกิจกรรมใดในการสร้างความสัมพันธ์และประสานงานระหว่างชุมชน โรงเรียน บ้าน นั้นย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะและสภาพการณ์ที่อยู่ กิจกรรมที่ควรจัดทำมีดังนี้

๑. ใช้กีฬาและดนตรีเป็นเครื่องมือในการให้เยาวชนในชุมชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และเป็นเครื่องมือต่อต้านยาเสพติดในชุมชน

๒. ชุมชนเกิดมาตรการกวดขัน ผู้ค้า ผู้เสพ คือ ออกกฎระเบียบของชุมชนมาเป็นบรรทัดฐานในการป้องกันและควบคุมปัญหาเสพติดในชุมชน จัดอบรมอาสาสมัครตรวจหมู่บ้านร่วมกับตำรวจในการจับกุม และขับไล่ผู้ค้าออกจากหมู่บ้าน

๓. ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียน ชุมชน วัด ในการร่วมมือกันในการป้องกันและควบคุมปัญหาเสพติด^{๓๔}

ดังนั้น การแก้ปัญหาอาชญากรรม คณะอำเภอเมืองบุรีรัมย์ พร้อมทั้งชุมชน และสถานศึกษาต้องร่วมมือกันในการที่จะส่งเสริมเกี่ยวกับกิจกรรม ลด ละ เลิกอบายมุข หรือยาเสพติด อันเป็นหนทางแห่งความเสื่อม เพื่อจะได้เป็นการเริ่มต้นให้ชุมชนและเยาวชนนั้น ตระหนักรู้เข้าใจแล้วเกี่ยวกับหนทางแห่งความเสื่อม และตั้งสัจจะอธิฐานเพื่อที่จะปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีงาม โดยมีจิตใจที่แน่วแน่ ตั้งมั่น เพื่อเป็นการลดในการที่จะสูญเสียในการละเมิดศีลข้อกาเมสุมิฉฉาจาร และเพื่อไม่ก่อปัญหาอาชญากรรมขึ้น

๔.๑.๔ ปัญหาทางครอบครัว

การละเมิดศีลข้อกาเมสุมิฉฉาจารนั้น ย่อมส่งผลถึงสภาพปัญหาครอบครัวหลายประการ เช่น ทำให้เกิดการทำร้ายกัน ทำให้ครอบครัวแตกแยก หรือทำให้เกิดการหย่าร้าง เป็นต้น ในการแก้ปัญหาอันเป็นผลมาจากการละเมิดศีลข้อกาเมสุมิฉฉาจารนั้น เพื่อมิให้ครอบครัวแตกแยก จะต้องเริ่มจากบุคคลในครอบครัวไม่ว่าฝ่ายหญิงหรือชายที่อยู่ร่วมกัน จะต้องเข้าใจว่า การมีความรักหรือชีวิต

^{๓๔} สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, รายงานผลการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดปีงบประมาณ ๒๕๖๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ยูเนียนอูตตราไวโอเล็ต, ๒๕๖๐), หน้า ๘๑.

คู่ที่มั่นคง โดยไม่ประพฤตินอกใจหรือลามกอนาจารนั้นถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ผู้ให้สัมภาษณ์ กล่าวเสนอไว้ว่า “การมีครอบครัวหรือแต่งงานมีคู่ครองแล้ว จะต้องรักและห่วงใยในครอบครัวของตนเอง เพื่อเป็นการให้เกียรติซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งปฏิบัติต่อกัน ไม่นอกใจ หากปฏิบัติแบบนี้จะช่วยป้องกันการละเมิดศีลข้อ ๓ ได้อย่างถูกต้องและดีงาม ไม่เกิดปัญหาการแตกแยกของครอบครัว”^{๓๕}

“การมีหลักธรรมทางพุทธศาสนานั้น เป็นหลักปฏิบัติเพื่อมิให้ในการล่วงละเมิดในการผิดศีลข้อ ๓ และเพื่อให้ครอบครัวสมบูรณ์ คือ ความซื่อสัตย์ต่อกัน โดยเฉพาะทุกวันนี้ต้องยังมีหลักปฏิบัติตัวนี้ การมีความซื่อสัตย์จะทำให้เกิดการไว้วางใจ และเป็นผู้ที่มีการตรงไปตรงมา”^{๓๖}

“การครองเรือนที่ดีที่สุดจะต้องนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติ โดยเฉพาะหลักปฏิบัติสำหรับการครองเรือน หรือหลักฆราวาสธรรม ถือเป็นหลักสำหรับการปฏิบัติที่อยู่ร่วมกัน หากมีหลักปฏิบัติแล้ว จะทำให้ชีวิตคู่เกิดความสุภาพเรียบร้อย ลดปัญหาการแตกแยก ปัญหาการหย่าร้างในสังคมได้”^{๓๗}

หลักปฏิบัติที่จะต้องดำเนินชีวิตสำหรับครอบครัวโดยอาศัยหลักฆราวาสธรรม เป็นเครื่องมือดำเนินชีวิตเป็นพื้นฐานของผู้ครองเรือนที่ดี ที่จะเกื้อหนุนธรรมอื่น ๆ ให้เจริญงอกงามติดตามมาได้เช่น การเป็นบิดา มารดา สามี ภรรยา หรือเป็นบุตรเป็นธิดาที่ดี ก็รู้จักบุญคุณบิดาและมารดา และตอบแทนท่าน รู้จักเป็นคนขยันหมั่นเพียรในการแสวงหาทรัพย์โดยซื่อสัตย์และสุจริต และสร้างฐานะที่ดีเป็นประกันแก่วงศ์สกุล มีศรัทธา มีศีล มีจาคะ มีปัญญา ฯลฯ

เมื่อนำหลักฆราวาสธรรมมาปฏิบัติจะเกิดความสุขในปัจจุบันและส่งผลไปถึงอนาคต สอดคล้องกับหลักที่ว่า “การสมาทานธรรมที่มีสุขในปัจจุบัน และมีสุขเป็นผลในอนาคต”^{๓๘} ซึ่งก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สังคมจะต้องทำร่วมกัน ซึ่งจะเป็นสาเหตุและการลงมือปฏิบัติที่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างจริง และเกิดความสุขความเจริญในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ดังนั้นการแก้ไขปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ตามสมัชชาคุณธรรมนั้น เพื่อแก้ปัญหาทางครอบครัว ต้องยึดหลักปฏิบัติฆราวาสธรรมในทางพระพุทธศาสนา

ฆราวาสธรรม แปลว่า แนวทางหรือข้อปฏิบัติสำหรับบุคคลทั่วไป เพื่อสร้างความสำเร็จและความเจริญก้าวหน้าในการดำรงชีวิต รวมทั้งการมีชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ฆราวาสธรรม ๔ ได้แก่

๑. สัจจะ หมายถึง ความจริงใจ การรักษาความสัตย์ การพูดจริงทำจริง แสดงออกได้ ๕ วิธีคือ

^{๓๕} สัมภาษณ์ นางกัลยา นพตลง, สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระครูวิชิตธรรมารม, เจ้าคณะตำบลอีสาน เขต ๑ เจ้าอาวาสวัดอิสาน วัดอิสาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระมงคลสุตกิจ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดกลางพระอารามหลวง, วัดกลางพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๑.๑ ความจริงใจหรือสัจจะต่อตนเอง หมายถึง การซื่อสัตย์ต่อตนเอง มีศีลธรรมประจำใจ มีความละเอียดใจ เกรงกลัวต่อการทำความชั่ว แต่มีความมุ่งมั่นที่จะทำความดีบุคคลถ้าขาดสัจจะต่อตนเองแล้วย่อมจะโกหกคดโกงหรือหลอกลวงผู้อื่นได้โดยง่าย

๑.๒ ความจริงใจต่อบุคคลอื่น หมายถึง มีความซื่อตรงจริงใจประพฤติปฏิบัติตัวอย่างตรงไปตรงมาต่อบุคคลอื่นที่เราเกี่ยวข้องด้วย เช่น บิดามารดา ผู้มีพระคุณ ครู อาจารย์ เพื่อน ความจริงใจเหล่านี้แสดงออกด้วยการไม่คดโกง เบียดบังผลประโยชน์ของผู้อื่น ไม่กลับกลอกเหลวไหล คือเมื่ออยู่ต่อหน้าเราพูดด้วยดี แต่พอลับหลังกลับนินทาให้ร้าย

๑.๓ ความจริงใจต่อหน้าที่การงาน หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่การงานด้วยความรับผิดชอบทางานของตนด้วยความซื่อสัตย์ ไม่แสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้องหรือผิดทำนองคลองธรรม ตั้งใจทำงานให้สำเร็จด้วยความระมัดระวัง ไม่เลินเล่อ ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง มีความตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สำเร็จลุล่วงและเกิดผลดี

๑.๔ ความจริงใจหรือมีสัจจะวาจา หมายถึง การรักษาคำพูด คำมั่นสัญญา เมื่อรับปากว่าจะทำอะไรแล้วจะพยายามกระทำตามที่รับปากไว้ให้ได้ ปากกับใจตรงกัน ไม่พูดปดหรือกล่าวร้ายผู้อื่น

๑.๕ ความจริงใจต่อประเทศชาติ หมายถึง การเคารพยึดมั่นในกฎระเบียบบังคับของชาติ มีความจงรักภักดีต่อชาติ คอยป้องกันภัยที่มีต่อประเทศ และไม่กระทำการใด ๆ อันจะเป็นการบ่อนทำลายหรือทำให้ประเทศชาติต้องเสื่อมเสียชื่อเสียง

๒. ทมะ หมายถึง การฝึกฝนตนเองและข่มใจตนเองทางด้านต่าง ๆ แบ่งได้ดังนี้^{๓๙}

๒.๑ การฝึกฝนตนเอง คือ รู้จักฝึกนิสัยให้รู้จักการแก้ไขข้อบกพร่อง เพื่อปรับปรุงตนเองให้เจริญก้าวหน้าหรือฝึกตนเองให้สำนึกอยู่ในเหตุผลและคุณธรรม เช่น ถ้านักเรียนรู้ว่าเรียนไม่เก่งก็ต้องขยันอ่านหนังสือ หรือหากนักเรียนชอบคบเพื่อนที่มีนิสัยและประพฤติไม่ดีก็ควรแยกออกมา เป็นต้น การที่เรารู้ว่าตนเองมีข้อบกพร่องอะไรแล้วหาทางแก้ไข หรือพยายามฝึกตนเองให้ทำความดีย่อมจะช่วยให้ประสบความสำเร็จในชีวิต

๒.๒ การข่มใจตนเอง คือ การยับยั้งใจของตนไม่ให้หลงมัวเมาอยู่กับอบายมุขฟุ้งซ่านทะยานอยากกับสิ่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและศีลธรรม รวมทั้งรู้จักควบคุมอารมณ์ไม่ให้โกรธง่ายหรือเกลียดง่าย เช่น ถ้าเพื่อนชวนให้ไปมอมทรัพย์ของผู้อื่นถึงแม้จะมีความจำเป็น แต่เห็นว่าการกระทำนี้ไม่ถูกต้องผิดทั้งทางโลกและทางธรรม ก็ควรปฏิเสธ หรือถ้าเพื่อนมาเดินชนโดยไม่เจตนาก็ไม่ควรถือโกรธ หรือพูด ๆ ไม่สุภาพ

๓. ขันติ หมายถึง ความอดทนต่อความยากลำบากต่าง ๆ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ผู้ที่มีขันติเท่ากับเป็นผู้ที่มีจิตใจเข้มแข็ง มีความเพียรพยายามทำความดีและเอาชนะความชั่ว แนวปฏิบัติมี ๔ ประการ คือ^{๔๐}

๓.๑ การอดทนต่อความลำบาก หมายถึง การมีจิตใจเข้มแข็ง พร้อมทั้งจะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ โดยอดทนต่อความลำบากที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติหรือความยากลำบากไม่ทอดทิ้งงานเพราะความหนาวความร้อน หรือเพราะลักษณะของงานนั้นเป็นงานหนักงานที่เหนื่อยยาก ต้องฟันฝ่าอุปสรรค

^{๓๙} อด.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๗๗/๓๐๐

^{๔๐} ที. ม. (ไทย) ๑๐/๕๗/๑๓๓

๓.๒ ความอดทนต่อความทุกข์ คือ เมื่อเกิดความทุกข์ต้องไม่แสดงออกอย่างน่าสมเพช เวทนาจนเกินกว่าเหตุ หรืออ้างเอาความทุกข์ความเจ็บป่วยมาใช้เพื่อขออภิสิทธิ์หรือเพื่อละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ การขาดความอดทนเช่นนี้ถ้าเป็นบ่อย ๆ จะทำให้จิตใจของเราเกิดความอ่อนแอ กลายเป็นบุคคลน่ารำคาญ และไม่สามารถจะเป็นผู้นำคนอื่นได้

๓.๓ ความอดทนต่อความไม่พอใจ ความเจ็บใจ หมายถึง ความอดทนที่จะไม่กระทำการโต้ตอบเมื่อถูกด่า ถูกรังแก ถูกดูหมิ่น ถูกนิทา หรือถูกผู้อื่นยั่วยุ บุคคลที่ขาดความอดทนย่อมเกิดโทสะได้ง่ายและมักแก้ไขเหตุการณ์ด้วยอารมณ์ชั่ววูบ เช่น เมื่อถูกนิทาเกิดความเจ็บใจ ขาดการไตร่ตรอง ไม่มีความอดทนอดกลั้น รีบไปทำร้ายเขาหรือต่อว่า ถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องในชีวิตประจำวันต้องเผชิญกับสิ่งที่ทำให้เกิดความไม่พึงพอใจ ถ้าหากมีคุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้หลีกเลี่ยงความเดือดร้อนวุ่นวายไปได้

๓.๔ ความอดทนต่ออำนาจกิเลส หมายถึง อดทนต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามายั่วยวนชวนให้หลงใหล หมกมุ่นมัวเมา คนที่สามารถอดทนต่อสิ่งยั่วยวนได้ต้องมีจิตใจที่เข้มแข็งไม่ยอมพ่ายแพ้แก่อำนาจใฝ่ต่ำ แม้ว่าจะมีช่องทางให้กระทำได้ เช่น ได้เห็นรูปสวย ๆ ได้ฟังเสียงที่ไพเราะ ได้ดมกลิ่นที่หอมสดชื่น ได้เสพสิ่งที่พึงพอใจ ได้รับสัมผัสที่น่าปรารถนาก็ไม่หลงมัวเมา แต่กลับพยายามหักห้ามใจตนไม่ยอมตกอยู่ภายใต้อำนาจของสิ่งเหล่านั้น

๔. จาคะ หมายถึง ความเสียสละ มีจิตใจกว้างขวาง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลสละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตน ไม่ตระหนี่เห็นแก่ตัว มี ๒ ประการคือ^{๔๑}

๔.๑ สละวัตถุสิ่งของ คือ สละทรัพย์สินของตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น หรือเพื่อสาธารณประโยชน์ เช่น สร้างโรงเรียน โรงพยาบาล บำรุงศาสนา ตลอดจนสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก คนเราอยู่ในสังคมต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามความสามารถและตามกำลังทรัพย์ของแต่ละคน

๔.๒ สละอารมณ์ หมายถึง เป็นคนรู้จักปล่อยอารมณ์ที่จะให้จิตใจเศร้าหมอง ขุ่นมัวและเป็นข้าศึกต่อความสงบใจ เช่น ความโกรธ ความเกลียด เป็นต้น เพราะการเก็บกดอารมณ์ขุ่นมัวไว้นั้น ทำให้จิตใจเศร้าหมอง ทั้งยังทำให้ตัวเองเป็นทุกข์กายและทุกข์ใจด้วย ดังนั้นเราควรสละอารมณ์ที่ไม่ดีออกจากจิตใจของตนเอง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)^{๔๒} กล่าวว่า หลักฆราวาสธรรมในพระพุทธศาสนา ผู้ที่อยู่ครองเรือนต้องบริหารกิจการในครอบครัวให้เป็นไปอย่างราบรื่นเรียบร้อยต้องประกอบด้วย ธรรม ๔ ข้อนี้ คือผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวต้องมีสัจจะ ความซื่อสัตย์ต่อคนในครอบครัว เช่น สามี มีความซื่อสัตย์ต่อ ภรรยา ต่อบุตรธิดา ภรรยามี ความซื่อสัตย์ต่อสามี ต่อบุตรธิดา ถ้าผู้นำหรือผู้บริหารมีความซื่อสัตย์ต่อ คนรอบข้าง จะทำให้คนรอบข้างไว้วางใจไม่ เกิดความระแวงต่อกันแต่ละคนก็จะตั้งใจทำงานตามหน้าที่ของตนได้เต็มความสามารถ การงานที่ ทาก็จะออกมาดีประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเอาไว้ไม่เฉพาะความซื่อสัตย์เท่านั้นที่นำความสำเร็จ มาให้แม้แต่วาจาสุกหรือการพูดความจริงก็นำประโยชน์อันยิ่งใหญ่มาให้ คนที่มีสัจจะนอกจากจะบริหารงานประสบความสำเร็จแล้วยัง

^{๔๑} ขุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๒๔๐/๘๖.

^{๔๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลง.กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓.

สามารถกลับใจศัตรูให้เป็นมิตรได้ การรักษาสิ่งจะนอกจากจะมีผลทำให้ผู้รักษาเป็นที่เคารพนับถือของคนอื่นแล้วการทำสัจจะกิริยาหรือการตั้งสัจจะอธิษฐานยังทำให้ผู้ที่ตกอยู่ในอันตรายรอดพ้นจากอันตรายได้ด้วย

หมะ การฝึกตน ผู้อยู่ครองเรือนต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาเพื่อจะมีความรู้ใหม่ๆ มาบริหารในครอบครัวให้เจริญก้าวหน้าต่อไป การฝึกตนมีทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจและทักษะ อย่างอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต เช่น เข้าฝึกอบรมหลักการวิชาการใหม่ๆ ตามโอกาสที่เหมาะสมการฝึกตนในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธองค์ทรงสรรเสริญไว้ว่า “ในบรรดามนุษย์ทั้งหลายผู้ที่ฝึกตนดีแล้วเป็นผู้ประเสริฐ” “บัณฑิตย่อมฝึกตน” จากพระพุทธพจน์ เหล่านี้ พระองค์ จึงทรงสละเวลา และกำลังแห่งพระวรกายของพระองค์ให้กับการฝึกหัดบุคคลที่ควรฝึกได้ตลอดพระชนมายุ ๔๕ พรรษาที่ทรงเผยแผ่พระธรรมวินัยแก่ชาวโลกทั้งหลาย จะเห็นได้จากการที่พระองค์เสด็จไปตามนิคม น้อยใหญ่เพื่อแสดงพระธรรมเทศนาโปรดเวไนยสัตว์ที่มีอุปนิสัยจะได้บรรลุผลโดยไมคำนึงถึงความเหน็ดเหนื่อยของพระองค์แม้ใกล้จะเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วยังแสดงพระเทศนาโปรดสุภัททะปริพาชก ดังเรื่องที่ปรากฏในพระมหาปรินิพพานสูตรนั้น บุคคลที่ฝึกตนเองได้แล้วจึงจะสามารถแนะนำตักเตือนคนอื่นได้ ถ้าตนเองยังไม่ได้ฝึกฝนอบรมตนให้ดีก่อนเมื่อไปแนะนำคนอื่นเขาก็จะไม่เชื่อฟังถ้อยคำของตน แถมยังจะถูกว่ากล่าวย้อนกลับมาหาตัวเองอีก ผู้บริหารที่ดีต้องฝึกตนเองให้ดีก่อนแล้วค่อยไปบริหารคนอื่นแนะนำคนอื่น การทำอย่างนี้จึงจะประสบความสำเร็จในการบริหาร

ขันติ ความอดทน ผู้บริหารต้องมีความอดทนอดกลั้นเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นหรือมีอุปสรรคเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นความอดทนต่อความลำบากทางด้านร่างกายที่จะต้องทำงานหนัก หาเลี้ยงครอบครัวนอกจากนี้ยังต้องอดทนต่อความลำบากทางใจด้วย เช่น เมื่อมีเรื่องความขัดแย้งมากระทบจิตใจทำให้จิตใจเศร้าหมองขุ่นมัว อดทนต่อคำด่าว่ากล่าวตักเตือนจากคนในครอบครัว ถ้าผู้บริหารมีขันติความอดทนจะทำให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ เพราะความอดทนเป็นบ่อเกิดแห่งคุณธรรมทั้งหลายอีกมากมาย

จาคะ ความเสียสละ ในที่นี้มีความหมาย ๒ นัยคือ นัยแรกเสียสละแบ่งปันสิ่งของที่หามาได้ให้แก่คนในครอบครัวอย่างเป็นธรรมไม่ลาเอียง นัยที่สอง เสียสละหรือสละอารมณ์ที่เป็นข้าศึกต่อจิตใจที่ทำให้ใจเศร้าหมองขุ่นมัวอารมณ์โกรธ ความเคียดแค้นชิงชัง ความเกลียดความอาฆาตจองเวร ความพยาบาทปองร้าย เป็นต้น เมื่ออารมณ์เหล่านี้เกิดขึ้นต้องเสียสละออกไปจากจิตใจไม่ปล่อยให้อารมณ์เหล่านี้อยู่ในจิตใจนานเพราะจะทำให้เสียสุขภาพกายและใจ เป็นอุปสรรคต่อการ บริหารงาน การสละสิ่งของของตนให้คนอื่น ที่ควรให้เป็นเรื่องที่พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญ และยกย่องดังที่พระองค์ได้วางหลักการปฏิบัติไว้สำหรับพวกภิกษุทั้งหลายว่า ให้แบ่งปันเอกลาภ ที่เกิดขึ้นในวัดแก่ภิกษุที่มาถึงเช่นทรงอนุญาตให้ภิกษุสงฆ์ทำการอุปโลกกรรมแบ่งปันสิ่งของให้ถึงแก่สงฆ์ทุกรูปตามลำดับพรรษา ทรงบัญญัติพระวินัยไว้ให้ภิกษุสละผ้าจีวรที่อยู่ปราศจากคือ ปล่อยให้ผ้าอยู่ที่หนึ่งตัวเองอยู่ที่หนึ่งจนอรุณของวันใหม่ขึ้นไป ทำให้ผ้านั้นเป็นนิสสัคคีย คือเป็นผ้าที่ควรสละเสียก่อนส่วนตัวภิกษุเป็นอาบัติบาปจิตตยัตถ์ต้องนำผ้าผืนนั้นไปทำพิธีสละให้เป็นสมบัติของภิกษุรูปอื่นเสียก่อนแล้วให้ภิกษุรูปนั้นคืนให้ ในภายหลัง จึง แสดงอาบัติ ต่อหน้าภิกษุรูปนั้นหรือรูปอื่นก็ได้

ดังนั้น เมื่อผู้บริหารเข้าใจหลักการเหล่านี้แล้วนำไปบริหารตนเอง บริหารงานในครอบครัว จะทำให้การบริหารงานประสบความสำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ มีหลักฐานตามที่ได้ศึกษามานี้และตาม

หลักฐานที่พระพุทธองค์ได้ตรัสแก่อาฬกยักรบในอาฬกยสูตรตอนหนึ่งว่าในโลกนี้ เหตุให้ได้เกียรติที่ยิ่งไปกว่า สัจจะ ก็ดี เหตุให้มีปัญญาที่ยิ่งไปกว่า ทมะ ก็ดี เหตุให้ผู้กมิตรสหายไว้ได้ที่ยิ่งไปกว่า จาคะ ก็ดี เหตุให้หาทรัพย์ได้ที่ยิ่งไปกว่า ชันติ ก็ดี มีอยู่หรือไม่ เมื่อพระพุทธองค์ตรัสถามจบ อาฬกยักรบกราบทูล ว่า ไม่มีสิ่งใดที่จะยิ่งไปกว่าหลักธรรมทั้ง ๔ อย่างนี้ คือ ไม่มีเหตุอื่นที่จะให้ได้เกียรติยิ่งไปกว่า สัจจะ ความซื่อสัตย์ ไม่มีเหตุอื่นที่จะให้เกิดปัญญายิ่งไปกว่า ทมะ การฝึกฝนอบรมตน ไม่มีเหตุอื่นที่จะให้ผู้กมิตรไว้ได้ยิ่งไปกว่า จาคะ การเสียสละแบ่งปัน ไม่มีเหตุอื่นที่จะทำให้หาทรัพย์ได้ยิ่งไปกว่า ชันติ ความอดทน

สรุปความได้ว่า การนำหลักปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาครอบครัวอันเป็นผลที่จะเกิดขึ้นในการล่วงละเมิดศีลข้อกาเมสุมิจจารนั้นต้องนำหลักขรวาธธรรม ได้แก่ สัจจะ ทมะ ชันติ และจาคะ มาปฏิบัติเพราะหากมีหลักธรรมนี้แล้วจะเป็นการพัฒนาตนเอง ส่งผลถึงการพัฒนาคอร์ปครัวที่ดงามถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ส่งผลมีความสุข ความเจริญ ลดปัญหาการแตกแยก ปัญหาการหย่าร้างของครอบครัวของประชาชนอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

๔.๑.๕ ปัญหาทางเศรษฐกิจ

การแก้ปัญหาที่เป็นผลมาจากการละเมิดศีลข้อกาเมสุมิจจาร ที่ส่งผลมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจนั้น เกิดจากรายได้ที่น้อยหรือไม่ประกอบอาชีพต่าง ๆ กระทำลงไปเพื่อการได้มาซึ่งทรัพย์สินผู้อื่น โดยการฉ้อโกง ปล้น ทำร้าย และเอาทรัพย์ของคนอื่นไปโดยเพื่อที่จะไปเลี้ยงชีพของตนเอง แต่อย่างไรก็ตามแต่บางครั้ง อาจจะล่อลวงบุคคลอื่นอันได้มาจากความใคร่ ใช้การสนทสนม ประจบ เพื่อหวังถามคุณที่จะบำรุงตนเอง อันนี้ถือเป็นการละเมิดศีลข้อกาเมสุมิจจารด้วย ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวถึงการแก้ไขปัญหาดังกล่าวทางเศรษฐกิจ เพื่อการป้องกันอันเป็นผลไปถึงการล่วงละเมิดศีลข้อกาเมสุมิจจารนั้น “รายได้คือตัวการหนึ่ง เพราะหากมีรายได้ดี อันประกอบอาชีพแล้วจะพออยู่ พอกิน แต่หากรายได้น้อย หรือไม่มีรายได้เลย ย่อมคิดไปในทางที่เสื่อมเสีย อาจไปปล้น จี้ ข่มขืน ต่าง ๆ มากมาย หากประกอบอาชีพดีแล้วจะไม่ลำบากในการดำเนินชีวิต แต่อาชีพนั้นต้องสุจริตด้วย เพื่อป้องกันความเสียหายอันเกิดจากการละเมิดผู้อื่นทางกามารมณ์”^{๔๓}

“ความคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตนั้นต้องรู้จักพอประมาณ แม้แต่การประกอบอาชีพที่สุจริตก็ต้องเพื่อความได้มาซึ่งที่ถูกต้อง หากจะริเริ่มนั้น ต้องดูว่าตนเองนั้นมีศีลบริสุทธิ์หรือยัง หากยังก็เปลี่ยนความคิด เพื่อไปในการริเริ่มออกจากกองทุกข์นั้น เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมรอบข้าง เพื่อความไม่บกพร่องแล้วปฏิบัติตาม ก็จะดีขึ้นไปตามลำดับ”^{๔๔}

การสมานทานในการรักษาศีลข้อ ๓ เพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์นั้น เมื่อปฏิบัติดีและไม่ขาดตกแล้ว ย่อมส่งผลถึงการปฏิบัติที่ได้ผลและส่งผลให้เกิดความเจริญในชีวิตที่ดงามนั้น ต้องมีจิตใจที่ตั้งมั่น ในการไม่ผิดศีลข้อ เมื่อรับสมานทานแล้วนำไปปฏิบัติจะเกิดประโยชน์ในด้านการดำรงชีพ คือ สัมมาสังกัปปะ

^{๔๓} สัมภาษณ์ นายชูพงษ์ ศรีเสมอ, รองผู้อำนวยการวิทยาลัยการอาชีพประโคนชัย, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๔} สัมภาษณ์ พระครูวิชิตธรรมารม, เจ้าคณะตำบลอิสาน เขต ๑ เจ้าวาสวัดอิสาน, วัดอิสาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริชอบ^{๔๕} ดำริในที่นี้ หมายถึง ความคิดนึกที่ถูกต้องที่จะตัดสินใจเพื่อทำหรือไม่ทำอะไรบางอย่างดังนั้นความดำริจึงเป็นตัวนำไปสู่การพูดและการกระทำต่อไป ถ้าว่าตามความจริงแล้วความดำริก็คือมโนกรรมหรือการคิดนั่นเองบางแห่งท่านใช้คำว่าวิตก (ความตรึก) และวิจารณ์ (ความตรอง) และทั้ง ๒ อย่างนี้เป็นวิสังขาร^{๔๖} คือ เป็นตัวปรุงแต่งวาจาเพราะว่าคนเราย่อมคิดก่อนพูดออกมาตามที่คิดการรับเอาสมานานศีล ๕ แล้วจะมีความเข้าใจจากการปฏิบัติทั้งทางกายและวาจา โดยมีสติสัมปชัญญะไตร่ตรองแยกแยะในธรรมที่เกิดขึ้นนั้น ๆ แล้วจะมีความผ่องใสในส่วนธรรมที่เป็นกุศลประกอบกับการพัฒนากุศลให้เกิดขึ้น หรือมีความดำริที่ถูกต้องในทางที่ชอบเรียกว่า กุศลวิตก^{๔๗} คือ ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น ไม่มุงร้าย ไม่เบียดเบียน ไม่คิดมักมากในกาม ไม่กล่าวเท็จ และไม่หลงลืมสติ ดังนี้

๑. อพยาบาทวิตก ความตรึกตรองที่ไม่มีความมุงร้ายไม่มีความโกรธไม่มีความเกลียดตรงกันข้ามมีแต่ความสงสารเห็นใจ

๒. อวิหิงสาวิตก ความตรึกที่จะไม่เบียดเบียนไม่ประทุษร้ายมีแต่คิดจะช่วยเหลือสิ่งที่ตรงกันข้ามกับอพยาบาทวิตกก็คือพยาบาทวิตกหมายถึงการคิดมุงร้ายสิ่งตรงข้ามกับอวิหิงสาวิตกก็คือวิหิงสาวิตก หมายถึง การคิดเบียดเบียน

๓. เนกขัมมสังกัปปะ ความดำริ ที่จะออกจากกามหรือออกจากโลกียวิสัยออกดำรงชีวิตเป็นสมณะเนกขัมมสังกัปปะเกิดจากการเห็นทุกข์เหมือนกันและเป็นการเห็นทุกข์ที่แจ่มแจ้งชัดเจนมากจนกระทั่งเห็นว่าชีวิตฆราวาสเป็นแหล่งเพาะความทุกข์เป็นสิ่งที่น่าขยะแขยงทนอยู่ไม่ไหวต้องสละออกไป

การดำเนินชีวิตตามหลักศีลข้อ ๓ เพื่อให้เกิดความตั้งมั่นนั้นต้องอาศัยหลักของการของเข้าใจและนำไปปฏิบัติทั้งทางร่างกายและสภาพจิตใจ หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่ง “การเสียสละหรือการละสิ่งที่ทำให้เกิดทุกข์ เพราะความทุกข์เกิดจากการยึดมั่นถือมั่นในกาม และกามในทางพระพุทธศาสนา มี ๒ ลักษณะ คือ กิเลสกามและวัตถุกาม กามทั้งสองประการนี้เป็นเหตุแห่งความทุกข์ทั้งปวง ซึ่งกามเกิดจากความต้องการต่าง ๆ มาอำนวยความสะดวกทางอารมณ์หรือการมี ความต้องการวัตถุมารอบครองเพื่อทำให้เกิดความสุข แต่กามทั้งสองประการนี้จะต้องแสวงหามาด้วยความอยากลำบาก กว่าที่จะแสวงหามาได้เมื่อได้มาแล้วก็ไม่ยั่งยืนจะต้องแสวงหาใหม่อีกต่อไป ซึ่งเป็นวัฏฏะสงสารในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มีกามเป็นเครื่องล่อ และสามารถไม่ต้องอยู่ในความต้องการอันจะได้มาด้วยการทำร้าย หรือประทุษร้ายของบุคคลในสังคมปัจจุบัน “หากปฏิบัติตามหลักที่ถูกต้องแล้วจะเกิดประโยชน์ทั้งรายได้ก็ดี อาชีพก็เหมาะสม พอจะดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น และรู้จักหา รักษาไว้ คบเพื่อนดี มีการเลี้ยงชีวิตที่เหมาะสมก็จะไม่ไปก่อเหตุอันเกิดกระทบด้านเศรษฐกิจได้”^{๔๘}

^{๔๕} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๒๙๙/๓๕๘.

^{๔๖} แสง จันทรงาม, อริยสัจ ๔ หัวใจของพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสร้างสรรค์บุ๊คส์จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๙๕ - ๙๖.

^{๔๗} อ.ง. ฉก. (ไทย) ๒๒/๓๘๐/๔๙๖.

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระปลัดสุธาดี โชติญาโณ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอิสาน, วัดอิสาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

เมื่อผู้ปฏิบัติได้อย่างถูกต้องแล้วจะเป็นเกาะป้องกันความชั่วร้าย หรือการผิดศีลได้อย่างยอดเยี่ยม จะเห็นได้จากเมื่อปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต การไม่ลักขโมย หรือหลอกลวงบุคคลอื่นเพื่อให้ได้มาด้วยทรัพย์แล้วนั้น ถือเป็นการประกอบอาชีพด้วยความสุจริต ไม่ผิดศีลธรรม ไม่ผิดกฎหมาย บ้านเมือง เพราะได้หาทรัพย์มาด้วยความเพียรพยายามที่กระทำถูกต้อง หรือเป็นผู้ได้ประกอบสัมมาอาชีพ

พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของ สัมมาอาชีพะ หมายถึง การเลี้ยงชีวิตชอบ คือเว้นจากเลี้ยงชีวิตโดยทางที่ผิด เช่น โกงเขา หลอกหลวง สอพลอ ปิบบังคับขู่เข็ญ ค้าคน ค้ายาเสพติด ค้ายาพิษ เป็นต้น^{๔๙} ในทางพระพุทธศาสนากล่าวถึงการประกอบอาชีพที่สุจริต หรือการแสวงหาทรัพย์ด้วยความถูกต้อง ถือเป็นผู้ประพฤติตามหลักศีลธรรม ประกอบด้วย ๓ ประการ

(๑) การเลี้ยงชีพชอบทางกาย

หลักการของสัมมาอาชีพะในพระพุทธศาสนา สอนให้ตเว้นการเลี้ยงชีพในทางที่ไม่สมควร เรียกว่า มิจฉาวิชชา คือการเลี้ยงชีพในทางที่ผิด เพราะเป็นอาชีพที่ส่งเสริมการเบียดเบียนและการทำลายชีวิต หลักการของสัมมาอาชีพะจะต้องเว้นจากการประกอบอาชีพทั้ง ๕ ประการ คือ ๑) สัตตวิชชา การค้าขายสัตว์อันเป็นเครื่องประหาร เช่น หอกดาบ ปืน ระเบิด เป็นต้น ๒) มังสวิชชา การค้าขายสัตว์มีชีวิต ๓) มัชชวิชชา การค้าขายสิ่งมีเนเมา ๔) วิสววิชชา การค้าขายยาพิษ^{๕๐}

การค้าขายดังกล่าวมานี้ ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาถือเป็นการประกอบกิจการงานที่มีโทษ คือ มีโทษต่อผู้อื่นและต่อสังคมส่วนรวมด้วย หากอาชีพเหล่านี้เข้าสู่กระบวนการทางธุรกิจย่อมเป็นการส่งเสริมให้คนในสังคมกระทำผิดทางจริยธรรมได้ง่ายขึ้นเป็นการทำลายพื้นฐานทางจริยธรรมที่ดีงามของสังคม และส่งผลกระทบต่อสังคมเป็นวงกว้าง ดังนั้นหลักการเลี้ยงชีวิตชอบทางกาย จึงต้องตเว้นจากการประกอบอาชีพที่ส่งเสริมหรือสนับสนุนให้กระทำผิดศีลธรรมดังกล่าว การเลี้ยงชีพชอบทางกายยังครอบคลุมไปถึงการเว้นจากการเลี้ยงชีวิตด้วยการลักขโมย การทุจริต การคดโกง ทั้งจากโดยอาชีพและสามัญสำนึกแม้ว่าจะมีโอกาสให้กระทำได้หรือไม่ก็ตาม เพราะเป็นการเบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน และทำให้สังคมเกิดความไม่สงบสุข คนในสังคมอยู่อย่างรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การเลี้ยงชีพด้วยการลักขโมยหรือทุจริตคดโกงจึงเป็นการดำเนินชีวิตอยู่บนความทุกข์ความเดือดร้อนของผู้อื่น และของสังคม เป็นการทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเองหมดสิ้น

(๒) การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา

ตามหลักพระพุทธศาสนา การเลี้ยงชีพชอบทางวาจาจัดเป็นกุศลกรรมและเป็นการดำเนินชีวิตที่เป็นสัมมาอาชีพะ โดยยึดหลักการคือ

- ๑) การไม่โกหกหลอกลวงเลี้ยงชีพ โดยดำเนินชีวิตอย่างมีสัจจะ รักษาความสัตย์
- ๒) การไม่พูดส่อเสียดเลี้ยงชีพ คือ การเว้นจากการใช้คำพูดยุยงให้คนอื่นแตกแยกกันหรือเข้าใจผิดกัน เพื่อผลประโยชน์ของตนเอง

^{๔๙} พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๓๓๑.

^{๕๐} อ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๗๗/๑๘๖.

๓) การไม่พูดคำหยาบเลี้งชีพ

๔) การไม่พูดเพื่อเจ้อเลี้งชีพ คือ ให้เว้นจากการดำเนินชีวิตด้วยอาศัยวาจาที่ไร้สาระ ไร้แก่นสาร ไม่เป็นธรรมและไม่ประกอบด้วยประโยชน์ เนื่องจากคำพูดที่เพื่อเจื่อนั้นทำให้ผู้ฟังหลงผิดเข้าใจผิดได้

๕) การไม่ประจบเลี้งชีพ คือ เว้นจากการใช้วาจาประจบสอพอผู้อื่นเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง

๖) การไม่บังคับขู่เข็ญเลี้งชีพ วาจานั้นย่อมไม่เป็นไปเพื่อการข่มขู่หรือบังคับขู่เข็ญเพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากบุคคลอื่นด้วยความไม่ชอบธรรม^{๕๑}

(๓) การเลี้งชีพชอบทางใจ

ตามหลักพระพุทธศาสนา การเลี้งชีพชอบทางใจเป็นมโนกรรมฝ่ายกุศลซึ่งเป็นแนวทางที่นำไปสู่ความสุขสงบภายใน เป็นการดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะ โดยยึดหลักการ คือ

๑) การไม่โลภอยากได้ทรัพย์สินคนอื่นเลี้งชีพ มีสภาพจิตที่สามารถควบคุมความโลภไว้ได้ คือไม่โลภอยากได้ของคนอื่นในทางที่ไม่ชอบไม่ควร คิดเลี้งชีพวางแผนดำเนินชีวิตในแนวทางที่ถูกต้องชอบด้วยกฎหมาย ศีลธรรม

๒) การไม่คิดเบียดเบียนคนอื่นเลี้งชีพ เป็นการควบคุมสภาพจิตใจต่อความพยายามปองร้ายผู้อื่นเพื่อหวังเอาแต่ประโยชน์ส่วนตน ให้มีจิตเมตตา คิดเอื้อเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น อันจะนำไปสู่การแสวงหาประโยชน์ที่ถูกต้องเหมาะสม และไม่ส่งผลกระทบต่อผู้อื่นให้เกิดความเดือดร้อนเสียหาย

๓) การไม่คิดเอาเปรียบคนอื่นเลี้งชีพ คือ เว้นจากการคิดหาโอกาสเพื่อตักตวงเอาผลประโยชน์จากบุคคลอื่นเพื่อเลี้งชีพตนเอง^{๕๒}

การเลี้งชีพชอบทางใจจัดเป็นมโนกรรมฝ่ายกุศลที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นต้นตอให้การดำเนินชีวิตภายนอกเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องชอบธรรม เพราะการกระทำภายนอกต่าง ๆ สืบเนื่องมาจากภายในจิตใจ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า

...ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จแล้วด้วยใจ ถ้าบุคคลใดใจร้ายแล้ว พูดอยู่ก็ดี ทำอยู่ก็ดี ทุกข์ย่อมไปตามเขาเพราะเหตุนั้น ถ้าบุคคลใดมีใจผ่องใสแล้ว พูดอยู่ก็ดี ทำอยู่ก็ดี ความสุขย่อมไปตามเขาเพราะเหตุนั้นเหมือนเงาไปตามตัว ฉะนั้น...^{๕๓}

ดังนั้น การปฏิบัติหรือรับเอาหลักศีล มาปฏิบัติแล้วย่อมส่งผลถึงการเลี้งชีพชอบ เพื่อให้ไม่ให้เกิดศีลข้อ ๓ เพราะดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง พร้อมทั้งเป็นหลักประกันในการดำเนินชีวิต ด้วยการเลี้งชีพชอบทางกาย ทางวาจาและทางใจ ก็คือการดำเนินชีวิตตามหลักกุศลกรรมบถนั่นเอง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งการดำเนินชีวิตสุจริตทางกาย ทางวาจา และทางใจ และเมื่อการปฏิบัติตามหลักศีล โดยการรับเอามาหรือสมาทานแล้วนั้น เมื่อปฏิบัติอย่างตั้งใจและแน่วแน่แล้ว จะส่งผลถึงแก่ผู้ปฏิบัติตนโดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติได้พัฒนาตนเองไปสู่ทางสายกลางเพื่อไปถึงจุดสูงสุด และความถึงพร้อมในอริยมรรค อันเป็นทางหลุดพ้นอันประเสริฐนั่นเอง

^{๕๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๖๐/๒๘๔.

^{๕๒} ม.มู. (ไทย) ๑๒/๔๘๕/๕๒๓.

^{๕๓} ขุ.ม. (ไทย) ๔๐/๑๑/๑.

“ส่วนมากเป็นวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่กำลังอยากรู้ อยากเห็น อยากทดลอง จึงมีวิถีชีวิตที่ชอบ
ทรมานตนเอง โดยการเที่ยว หรือพยายามจะมี เพศสัมพันธ์ โดยวัยอันสมควร ควรหันมากระทำในสิ่ง
ที่ดี มีสัมมาคารวะ และรู้ว่าตนเองควรปฏิบัติอย่างไรที่จะถูกต้อง”^{๕๔}

การกระทำที่ถูกต้อง การกระทำชอบ หรือการกระทำทางกายที่ไม่เบียดเบียนตนเอง
และ ผู้อื่น อันเป็นการกระทำที่นำไปสู่ประโยชน์สุข และเป็นการแสดงออกทางกายด้วยความรู้ความ
เข้าใจถึงความถูกต้องของการกระทำนั้น ที่ได้ใคร่ครวญพิจารณาอย่างรอบคอบดีแล้วแล้ว^{๕๕} อีกทั้งยัง
สามารถช่วยให้เกิดความสุขแก่สังคมเพราะไม่ได้เบียดเบียน หรือล่วงละเมิดศีลธรรม

สัมมากรรมันตะเป็นการกระทำชอบการกระทำกายและจิตใจให้ตั้งมั่นนั้น ต้องเว้นจากการ
ตัดรอนชีวิต เว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้เว้นจากการประพฤติดินในกามทั้งหลายโดยใช้สติไป
ยับยั้งในการกระทำต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น^{๕๖} และเมื่อทำจิตใจให้เกิดความดีแล้วยังส่งผลถึงความมี
ระเบียบวินัยและมีกิริยามารยาทงดงาม เฉพาะอย่างยิ่งเน้นศีลในระดับไม่เบียดเบียนกันคือการอยู่
ร่วมกันโดยสงบสุขในสังคม^{๕๗} การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย การไม่ละเมิดกรรมสิทธิ์ของกัน
และกัน การไม่ละเมิดต่อของรักกัน ไม่ประทุษร้ายจิตใจลบหลู่เกียรติทำลายตระกูลวงศ์ของกันและ
กัน พร้อมทั้งยังส่งเสริมเรื่องการกระทำที่ผิดพลาดเสียหายและคุ้มตัวไว้ในคุณความดี

ปัญหาการละเมิดศีลข้อที่ ๓ พบว่า จากการสัมภาษณ์ ของประชาชนอำเภอเมืองบุรีรัมย์
ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า เป็นในลักษณะอัตตภิณญาณโยค คือเป็นการทรมานร่างกายตนเอง
สอดคล้องกับหลัก “การสมาทานธรรมที่มีทุกขในปัจจุบัน และมีผลเป็นทุกขในอนาคต”^{๕๘} การละเมิด
ศีลข้อที่ ๓ สาเหตุอีกประการหนึ่งก็คือ “การที่ไม่รู้จัก การปฏิบัติที่ถูกต้องเห็นผิดเป็นชอบ แล้วนำมา
ปฏิบัติตนในทางที่ผิด”^{๕๙} แต่เมื่อผู้ปฏิบัติหรือรับสมาทานศีลแล้ว ควรมีสติยั้งคิดในส่วนของการสำรวม
ทางกายโดยการกระทำชอบ เช่น ไม่กระทำให้ชีวิตของสัตว์อื่นต้องลำบากไม่มีความอยากในสิ่งที่
ต้องการ และไม่มี ความกระสันอยากในกามดังนั้นเมื่อรับเอาศีลข้อ ๓ และปฏิบัติอย่างแน่วแน่แล้วมีจิต
ปราศจากการครอบงำของกิเลสจิตใจผู้ปฏิบัติย่อมทำให้ผู้ปฏิบัติจะมีจิตใจสะอาดบริสุทธิ์ คือ (๑) มี
ความเมตตา (๒) มีจิตปราศจากความโลภ (๓) มีการสำรวมในกาม ดังมีประเด็นดังต่อไปนี้

ก.มีความเมตตา เมตตา ได้แก่ ความรัก ความหวังดี ความปรารถนาดี การแสดงออกซึ่ง
มิตรภาพ ไม่ตรีของบุคคลผู้ร่วมกัน โดยต้องการอยากช่วยเหลือให้ทุกคนมีความสุข ความสบายใจ

^{๕๔} สัมภาษณ์ นายสุรชาติ ประพฤตินอก, เจ้าหน้าที่ขนส่ง, สำนักงานขนส่งจังหวัดบุรีรัมย์ ตำบลใน
เมืองอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๕๕} พระสังฆธรรมโชติกธัมมาจริยะ, **ปรมัตถโชติกะ มหาวชิรมมตถสังคหิกา ปริจเฉทที่ ๕ เล่ม ๒**,
พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ทิพย์วิสุทธิ), ๒๕๓๙, หน้า ๖๖-๖๘.

^{๕๖} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๒๙๙/๒๗๕.

^{๕๗} สัมภาษณ์ นางกัลยา นพตลุง, สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดบุรีรัมย์, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๕๘} ม.ม.(ไทย) ๑๒/๔๖๘/๕๐๘.

^{๕๙} สัมภาษณ์ พระปัญญาวัตร, วัดกลางพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ธรรมตรงกัน ข้ามกับเมตตาคือ พยาบาท^{๖๐} การจะทำอะไรกับใครอย่างไรก็ตาม จะต้องทำด้วยเมตตา ต่อเขาทั้งต่อหน้าและลับหลัง ไม่มีอาการของคนหน้าไหว้หลังหลอก และมีใจพร้อมที่จะประพฤติ ปฏิบัติในสิ่งที่อำนวยประโยชน์ต่อตนเอง ด้วยการปฏิบัติตามหลักศีลด้วยเมตตาต่อคนอื่นที่จะได้รับ ประโยชน์จากการกระทำของตนด้วย

ข.มีจิตปราศจากความโลภ ความโลภ ธรรมชาติที่ไม่เกรงกลัวต่อผลของบาป เพราะเป็น รากเหง้าของอกุศล หรือเรียกว่า โลภะ โทสะ และโมหะ เป็นรากเหง้าอกุศล^{๖๑} ที่เรียกว่าอกุศล เป็น ธรรมที่ไปในฝ่ายเสื่อม ดังที่ปรากฏว่า ธรรม ๓ ประการที่เป็นไปในฝ่ายเสื่อม คือ อกุศลมูล ๓ ประการ ได้แก่ ๑.อกุศลมูล คือ โลภ (ความอยากได้) ๒.อกุศลมูล คือ โทสะ(ความคิดประทุษร้าย) ๓.อกุศลมูล คือ โมหะ (ความหลง)^{๖๒}

เจตสิกทั้ง ๓ เป็นเหตุให้เกิดความชั่ว (อกุศล) อันให้ผลเป็นทุกข์ เป็นไปเพื่อเกิดกรรมไม่ เป็นไปเพื่อดับกรรม กรรมใดที่บุคคลกระทำด้วยโลภะ เกิดจากโลภะมีโลภะเป็นเหตุ มีโลภะเป็นแดน เกิด กรรมนั้นเป็นอกุศลกรรม กรรมนั้นมีโทษ กรรมนั้นมีผลเป็นทุกข์ กรรมนั้นเป็นไปเพื่อความเกิด กรรมอื่น กรรมนั้นไม่เป็นไปเพื่อความดับกรรม....กรรมใดที่บุคคลกระทำด้วยโทสะ....กรรมใดที่บุคคล กระทำด้วยโมหะ เกิดจากโมหะ มีโมหะเป็นเหตุ มีโมหะเป็นแดนเกิด กรรมนั้นเป็นอกุศล กรรมนั้นมี โทษ กรรมนั้นมีผลเป็นทุกข์ กรรมนั้นเป็นไปเพื่อความเกิดกรรมอื่น กรรมนั้นไม่เป็นไปเพื่อความดับ กรรม^{๖๓} และจะทำให้จิตใจของผู้ปฏิบัตินั้นมีความสะอาด ปราศจากความโลภ เพราะจะเห็นโทษของ ความโลภ ซึ่งเป็นกรรมอันมีแต่ความทุกข์และไม่กระทำต่าง ๆ ประกอบด้วยความโลภและเพราะจิตใจ มีแต่ความสะอาดบริสุทธิ์ มีจิตใจหลุดพ้นจากความอยากในสิ่งของที่ไม่ใช่ของตนเองและผู้อื่น

ค.มีการสำรวมในกาม การประพฤติดิฉันในกามหรือกามเมสุมิฉฉาจารได้ก่อให้เกิดปัญหา เรื่องการค้าประเวณีเป็นอย่างมาก เมื่อพิจารณาปัญหาดังกล่าวโดยมองจากปัญหากามเมสุมิฉฉาจาร แล้วจะเห็นได้ว่าในทางปฏิบัติแล้ว สังคมโลกในปัจจุบันไม่ได้ปฏิบัติตามหลักของศีลข้อที่ ๓ จะเห็น ได้ว่า เมื่อมีการประพฤติดิฉันไปจากหลักของศีลข้อที่ ๓ จนกลายเป็นค่านิยมที่ผิดเป็นมิฉฉาจาร และ เมื่อมีการประพฤติดิฉันดังกล่าวได้แพร่หลายไปอย่างกว้างขวางในสังคม และกลายเป็นปัญหาสำคัญที่ นำไปสู่ปัญหานานาประการที่มีความสลับซับซ้อนยิ่ง ๆ ขึ้น จนอยากต่อการเยียวยาและแก้ไขได้พระ ธรรมปิฎก (พระยยุทธ์ ปยุตโต) ได้กล่าวถึงผู้บริโศกคามว่ามี ๓ พวกคือ

๑.พวกที่บริโศกคามคุณทั้ง ๕ โดยมีความตั้งใจ หลงใหล หมกมุ่น ไม่รู้เท่าทันเห็นโทษ ไม่มีปัญญาพาดวรอตเป็นเหมือนเนื้อป่าที่ติดบ่วงและนอนทับบ่วงอยู่ ย่อมจะประสบความเสื่อมความ พินาศ ถูกพรานทำเอาได้ตามปรารถนา

๒.พวกที่บริโศกคามคุณ ๕ โดยไม่ติดไม่หลงใหล ไม่หมกมุ่น รู้เท่าทัน เห็นโทษ มี ปัญญาพาดวรอตได้ เป็นเหมือนเนื้อป่าที่นอนทับบ่วงแต่ตัวไม่ติดบ่วง ย่อมจะไม่ประสบความเสื่อม ความพินาศ ไม่ถูกพรานคือมารร้ายทำอะไรเอาตามปรารถนา

^{๖๐} ที.ม.(ไทย)๑๐/๑๘๔/๒๒๕.

^{๖๑} ม.ม.(ไทย) ๑๒/๘๘/๘๒.

^{๖๒} ที.ปา.(ไทย)๑๑/๓๕๓/๓๗๓.

^{๖๓} อง.ติ.ก.(ไทย)๒๐/๑๑๒/๓๕๔.

๓.พวกที่สังัดจากกาม ปลอดจากอกุศลธรรมทั้งหลาย ได้บรรลุรูปฌาน และอรุณฌาน ขึ้นใดขั้นหนึ่ง ตลอดจนบรรลุสัญญาเวทิตินิโรธ และเป็นผู้สิ้น อาสวะแล้ว (ประสบสุขประณีต สูงสุดแล้ว) ได้ชื่อว่าทำให้มารตาบอด มองไม่เห็นร่องรอย ถึงภาวะที่มารมองไม่เห็น เป็นเหมือน เนื้อป่าเที่ยวไปในป่าใหญ่ จะเดิน จะยืน จะนั่ง จะนอนก็ปลอดโปร่งเบาใจ เพราะไม่อยู่ใน สายตาของนายพราน^{๖๔}

ศีลข้อ ๓ นั้นเมื่อปฏิบัติจะมีสติควบคุมยับยั้งความประพฤติก่อขึ้นเกี่ยวกับการประพฤติดังใน กาม โดยเห็นโทษจากการกระทำนั้น ไม่ปล่อยจิตใจให้มีความติดใจ หลงใหล หมกมุ่นไม่รู้เท่าทันเห็น โทษ ไม่มีปัญญาพาตัวรอดเป็นเหมือนเนื้อป่าที่ติดบ่วงและนอนทับบ่วงอยู่ ย่อมจะประสบความเสื่อม ความพินาศแต่ถ้ามีสติยับยั้งเกี่ยวกับไม่ติดไม่หลงใหล ไม่หมกมุ่น รู้เท่าทัน เห็นโทษ มีปัญญาพาตัว รอดได้ เป็นเหมือนเนื้อป่าที่นอนทับบ่วงแต่ตัวไม่ติดบ่วง ย่อมจะไม่ประสบความเสื่อม ความพินาศ ไม่ถูกพรานคือมารร้ายทำอะไรเอาตามปรารถนาดังนั้นผู้เห็นโทษในกามคุณนั้นจะปลอดจากอกุศล ธรรมทั้งหลาย และเป็นผู้สิ้นอาสวะแล้ว

สรุปได้ว่า การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ เพื่อการปฏิบัติไม่ผิดศีลข้อกามะสมิฉณาจาร ยึด ปฏิบัติเกี่ยวกับอาชีพที่ถูกต้อง ในการสร้างรายได้ที่ถูกต้องดีงาม ส่งผลถึงการมีหลักธรรม สัมมาสัมมัตตะ เป็นการกระทำที่ดีงาม สุจริตเป็นไปในทางสร้างสรรค์ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ เบียดเบียนไม่ทำร้ายกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีงามทำให้อยู่ร่วมกันด้วยดี ทำให้สังคมสงบสุขคือ การกระทำหรือทำการต่าง ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องหรือไม่เป็นไปเพื่อการทำลายชีวิต ร่างกาย ทำลาย ทรัพย์สินของผู้อื่น การไม่ล่วงละเมิดสิทธิในคุ้มครองหรือของรักหวงแหนของผู้อื่น

๔.๒ หลักธรรมเกี่ยวข้องกับการป้องกันการปฏิบัติผิดศีลข้อ ๓ ของประชาชน ในอำเภอ เมือง จังหวัดบุรีรัมย์

หลักธรรมเกี่ยวข้องกับการป้องกันการปฏิบัติผิดศีลข้อ ๓ ของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ หรือเป็นหลักปฏิบัติสำหรับการป้องกันหลังจากที่รับศีลหรือการสมาทานมาแล้ว พร้อม รับเอาไปปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง และสามารถช่วยเหลือผู้สมาทานให้มีความตั้งใจปฏิบัติอย่างถูกต้อง และ เพื่อการไม่กระทำผิดศีลข้อ ๓ โดยยึดหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ดังนี้ (๑) หลักสติสัมปชัญญะ (๒) หลักสมาธิ (๓) หลักโยนิโสมนสิการ และ(๔) หลักสัมมาทิฐิ เพื่อเป็นหลักปฏิบัติควบคุมในการไม่ ผิดศีลข้อ ๓ เพื่อความเป็นระเบียบ หรือควบคุมทั้งทางร่างกายและวาจา โดยจะได้อธิบายตามลำดับ ดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ หลักสติสัมปชัญญะ

การปฏิบัติที่ดีงามของมนุษย์ไม่ว่าจะทำกิจการงานใด ๆ ต้องมีสติและสัมปชัญญะเพราะ สติเป็นตัวกำหนด คือ การที่จิตนึกถึงสิ่งที่จะพูดจะทำใด นึกถึงสิ่งจะทำคำที่พูดไวแล้วใด เปน อาการที่จิตไม่หลงลืม ไม่เผลอเผลอคิดขึ้นได้ ระงับยับยั้งใจได้ เรียกอีกหนึ่งว่าความไม่ประมาท คือให้ตื่นตัวอยู่เสมอ ทำให้ไม่เลินเลอพลั้งเผลอ ป้องกันความเสียหายเป็นต้น เปนเหตุให้ถูกคิด

^{๖๔} พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, หน้า

ยับยั้งชั่งใจ และกระตุ้นทำให้นักถึงชีวิตทำให้เสียสละทำความดีต่าง ๆ ได้ “แต่หากขาดสติแล้ว จะเป้นเหตุให้ทำอะไรผิด และเสียหายร้ายให้ จนสามารถทำให้เกิดการผิดศีลธรรมได้หากขาดสติ”^{๖๕}

การมีสติสัมปชัญญะเป็นสิ่งที่มีความประโยชน์ เพราะเป็นการระลึกเสมอว่าเราทำอะไรอยู่ในขณะนั้น แต่บางครั้งจิตก็คิดมีความอยาก ด้วยอาการพลั้งเผลอ แต่หากมีสติกำหนดแล้วพิจารณา ก็จะยับยั้งในการกระทำผิดได้ด้วย การกลับมาคิดในสิ่งดี ไม่ผิดศีลธรรม สามารถส่งผลถึงการที่จะปฏิบัติให้เกิดความสุขในอนาคต^{๖๖} สอดคล้องกับ “การสามารถทนที่มีสุขในปัจจุบันแต่มีสุขเป็นผลในอนาคต”^{๖๗}

สติ หมายถึง ความระลึกได้ คือ ความไม่ประมาทความเพนอยู่อย่างไม่ขาดสติหรือความเพียรที่มีสติเป็นเครื่องเร่งเร้าและควบคุม ได้แก่ การดำเนินชีวิตโดยมีสติเป็นเครื่องกำกับ “ความประพฤติปฏิบัติและการกระทำทุกอย่างระมัดระวังตัวไม่ยอมถลำลงไปทางเสื่อมแต่ไม่ยอมพลาดโอกาสสำหรับความดีงามและความเจริญก้าวหน้าตระหนักในสิ่งที่พึงทำและพึงละเว้นใส่ใจสำนึกอยู่เสมอในหน้าที่อันจะต้องรับผิดชอบไม่ยอมปล่อยปละละเลยกระทำการด้วยความจริงจังรอบคอบและรุดหน้าเรื่อยไป”^{๖๘} และ สติเป็นคุณที่เกิดขึ้นเองไม่ได้ ต้องทำให้เกิดด้วยการฝึกจิต

การมีสตินั้น สามารถควบคุมศีลข้อ ๓ ได้อย่างดี เพราะก่อนการตัดสินใจลงมือทำไปนั้น จะคอยช่วยให้ไม่เกิดความผิดพลาด มีความรอบคอบในการตัดสินใจว่าอะไรผิดอะไรถูก^{๖๙}

สัมปชัญญะ หมายถึง ความรู้ตัว ความรู้สึกอยู่ตลอดเวลา กำลังทำอยู่ พุดอยู่ หรือกำลังคิดอะไรอยู่ ความตื่นตัวในขณะที่ทำงาน หรือยืน เดิน นั่งนอน เพนตน ไมหลง ๆ ลืม ๆ หรือ เลอะเลือน ในขณะที่นั้น พร้อมทั้งรู้ว่า “สิ่งที่ทำที่พุดคิดนั้นดีไม่ดี ถูกไม่ถูกอย่างไร เช่นเมื่อความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่เกิดความรู้สึกตัวในขณะที่นั้นว่า ทำอย่างนี้ไม่ถูกไม่เหมาะ แล้วก็เลิกทำเช่นนั้น ได้ความรู้สึกตัวเรียกว่า สัมปชัญญะ ๆ มีอุปการะมาก คนที่มีสัมปชัญญะจะสามารถควบคุมการทำการคิด ให้อยู่ในกรอบให้คิดไตรตรองอย่างถี่ถ้วน”^{๗๐} ในขณะที่ทำ พุด คิด ทำให้เกิดความรอบคอบ ไม่ผิดพลาดเสียหาย และสามารถละการทำพุดคิดที่ไม่ถูกต้องด้วยตัวเอง^{๗๑} โดยแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ

^{๖๕} สัมภาษณ์ พระครูวิชิตธรรมารม, เจ้าคณะตำบลอิสาน เขต ๑ เจ้าอาวาสวัดอิสาน, วัดอิสาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๖๖} สัมภาษณ์ พระปลัดสุธาบดี โชติญาโณ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอิสาน, วัดอิสาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๖๗} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๔๕.

^{๖๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๖). หน้า ๕๘.

^{๖๙} สัมภาษณ์ พระมงคลสุตกิจ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดกลางพระอารามหลวง วัดกลางพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๗๐} สัมภาษณ์ นายชยานนท์ ประเสริฐยิ่ง, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ, สำนักงานพุทธศาสนา ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๗๑} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ชุดคำวัด**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๘), หน้า ๑๐๙๒.

๑) สาตกสัมปชัญญะ คือ รู้ชัดว่ามีประโยชน์หรือตระหนักในจุดหมาย คือ รู้ตัวตระหนักชัดว่าสิ่งที่ทำนั้นมีประโยชน์ตามความมุ่งหมายอย่างไรหรือไม่หรือว่าจะไรควรเป็นจุดมุ่งหมายของการกระทำนั้น

๒) สัมปชัญญะ คือ รู้ชัดหรือตระหนักในความเหมาะสมเกื้อกูลคือรู้ตัวตระหนักชัดว่าสิ่งของนั้นการกระทำนั้นที่จะไปนั้นเหมาะสมกับคนเกื้อกูลแก่สุขภาพแก่กิจเอื้อต่อการสละละตแห่งอกุศลธรรมและการเกิดขึ้นเจริญงอกงามแห่งกุศลธรรมจึงใช้จึงทำจึงไปหรือเลือกให้

๓) โจรสัมปชัญญะ คือ รู้ชัดว่าเป็นโจรหรือตระหนักในแดนงานของตนคือรู้ตัวตระหนักชัดอยู่ตลอดเวลาถึงสิ่งที่ตนเป็นกิจหน้าที่เป็นตวังานเป็นจุดของเรื่องที่ตนกระทำไม่ว่าจะไปไหนหรือทำอะไรอื่นก็รู้ตระหนักอยู่ไม่ปล่อยให้เลื่อนหายไป

๔) อสมโมหสัมปชัญญะ คือ รู้ชัดว่าไม่หลงหรือตระหนักในตัวเนื้อหาสาระไม่หลงใหลพเนนเพื่อนคือเมื่อไปไหนทำอะไรก็รู้ตัวตระหนักชัดในการเคลื่อนไหวหรือในการกระทำและในสิ่งที่ทำนั้นไม่หลงไม่สับสนจะงะงะพเนนเพื่อน^{๗๒}

สัมปชัญญะเป็นการรู้สึกตัวในการกระทำสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวันว่าควรทำหรือไม่ควรทำเลือกทำสิ่งที่จะไม่เกิดโทษรู้ตัวเองว่ากำลังทำอะไรอยู่ควบคุมตัวเองไม่ให้ทำความชั่วจะเป็นหลักคอยช่วยสติเพราะเป็นธรรมคู่กันคือสติสัมปชัญญะระลึกอยู่ตลอดเวลาเพราะสติระลึกได้รอบคอบในสิ่งที่จะกระทำทางกาย วาจา และทางใจ^{๗๓}

ในการกระทำความดีไม่ผิดศีลข้อ ๓ สติมีความสำคัญ เพราะตัวสตินั้นคอยกำกับไม่ให้หลงลืม ยิ่งในการประพฤติปฏิบัติฝึกสมาธิเมตตาจิต “การไม่หลงลืมนั้นเป็นการมีความรอบคอบ ไม่ประมาทในการปฏิบัติของตนเอง และยังเห็นความสำคัญของการมีศีลธรรม ถือว่าเป็นผู้ไม่ประมาทในชีวิต”^{๗๔} ดังที่ปรากฏในสุตตันตปิฎก “ภิกษุทั้งหลายรอยเท้าของสัตว์ที่เหยียบไปบนแผ่นดินทั้งหมดรวมลงในรอยเท้าของรอยเท้าของชาวโลกกล่าววาลีศกวารอยเท้าเหล่านั้นเพราะเป็นรอยใหญ่แผ่นดินใดกุศลธรรมทั้งหมดก็ฉันนั้นเหมือนกันมีความไม่ประมาทเป็นมูลรวมลงในความไม่ประมาทความไม่ประมาทบัณฑิตกล่าววาลีศกวารอยเท้าเหล่านั้น ภิกษุผู้ไม่ประมาทพึงหวังขอนี้ได้ว่า “จักเจริญอริยมรรคมีองค์ ๘ ทำอริยมรรคมีองค์ ๘ ใหญ่” ภิกษุผู้ไม่ประมาทเจริญอริยมรรคมีองค์ ๘ ทำอริยมรรคมีองค์ ๘ ใหญ่มากอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้^{๗๕}

จะเห็นได้ว่า ความสำคัญของสติมีบทบาทหน้าที่ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ความระลึกถึงความไม่เลื่อนลอยความไม่หลงลืมเพราะผู้มีสติ คือ ผู้มีสติสัมปชัญญะเป็นผู้มีความรู้ตัวทั่วพร้อมเสมอตามที่พระผู้มีพระภาคได้ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายว่าภิกษุทั้งหลายภิกษุผู้มีสติสัมปชัญญะอยู่เถิดนี้เป็นคำพร่ำสอนของเราสำหรับเธอทั้งหลายภิกษุผู้มีสติเป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาเห็นกายในกาย

^{๗๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอสอาร์พริ้นตติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๔๓๓.

^{๗๓} สัมภาษณ์ พระบุญเลิศ นาควโร, เลขานุการเจ้าคณะตำบลอิสาน เขต ๑, วัดอิสาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๗๔} สัมภาษณ์ นายชญาพงษ์ ศรีเสมอ, รองผู้อำนวยการวิทยาลัยการอาชีพประโคนชัย, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๗๕} อก.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๐/๔๙.

ยอุมมีความเพียรมีสัมปชัญญะมีสติกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายพิจารณาเห็นจิตในจิตและพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายยอุมมีสติกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ภิกษุผู้มีสติเป็นอย่างนี้

ความสำคัญของสัมปชัญญะ คือรู้ตัวโดยชอบมีความไม่หลงเป็นลักษณะมีความตัดสินใจเป็นรสมีความเลือกเฟ้นเป็นเครื่องปรากฏสัมปชัญญะนี้ย่อมมีแม่ในมานต้น ๆ ในตติยมานนี้ด้วยว่าแม่เพียงแต่อุปการก็ย่อมไม่สำเร็จแก่ภิกษุผู้ไม่มีสัมปชัญญะเพราะความที่มานต้น ๆ ยังหยาบอยู่ความดำเนินไปแห่งจิตยังเป็นการสะดวงดูการที่บุรุษเดินไปบนพื้นราบย่อมเป็นการสะดวงฉะนั้น สัมปชัญญะในมานเหล่านี้จึงยังไม่ชัดแต่เพราะความที่ตติยมานนี้จะเอียดเข้าเพราะละองค์ที่หยาบได้จำปรารภความดำเนินไปแห่งจิตมีสัมปชัญญะ ดูการที่คนเดินไปบนพื้นอันแหลมคมฉะนั้น^{๗๖}

บุคคลนั้นมีสติระลึกถึงการรักษาศีลข้อ ๓ ว่าเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ จะสามารถช่วยป้องกันความเสียหาย เกิดความตึงาม และยังรักษาประเพณี วัฒนธรรม อันดีงามของชาวพุทธ และควรถือปฏิบัติเพื่อเป็นแบบอย่าง เพื่อให้คนรุ่นหลังเอาแบบอย่าง^{๗๗}

ความสำคัญของสัมปชัญญะ ในการพัฒนาความตึงามไม่ผิดศีลข้อ ๓ คือ ปญญา ความรอบรู้ความรู้อันจริงที่นำมาแก้ปัญหาเฉพาะหน้าขณะนั้นได้เพราะสัมปชัญญะคือความรู้เท่าทันความรู้เท่าถึงการณเห็นเหตุแล้วคาดวาลผลลัพท์อะไรจะตามมา คือ การมองภาพกว้างมองหน้าและมองหลังรู้เท่าทันกับสิ่งที่มากระทบ กล่าวได้ว่าสัมปชัญญะคอยเป็นเกราะป้องกัน ไม่วาจะเรื่องอะไรก็ตามสามารถรู้เท่าทัน และช่วยระดมปัญญามาแก้ปัญหาได้เท่าทัน นี่คือความสำคัญแห่งสัมปชัญญะ

สรุปความได้ว่า สติสัมปชัญญะเป็นสิ่งที่ต้องระลึกก่อนปฏิบัติหรือลงมือกระทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อคอยระวังมิให้เกิดข้อผิดพลาด โดยเฉพาะการปฏิบัติเกี่ยวกับการรักษาศีลข้อ เพื่อความบริสุทธิ์ เพราะสติสัมปชัญญะจะมีหน้าที่เหมือนนายประตูเฝ้าคอยตรวจดูอารมณ์และจิตที่ผ่านเข้ามาทางตาหูจมูกลิ้นกายจนสามารถถ่วงรอกความชั่วจากคำพูด การกระทำให้ลดน้อยลงจนเป็นอิสระจากตัณหาอุปาทานความยึดติดถือมั่น สติสัมปชัญญะจะเป็นตัวระลึกในการคิด ตรัสตรอง ก่อนที่จะลงมือกระทำผิดศีล ๓ จะเป็นตัวคอยระลึกอยู่เสมอว่าความดีในทางพระพุทธศาสนาควรกระทำ และการปฏิบัติผิดศีล ๓ ไม่ควรกระทำ เพราะจะทำให้เกิดความเดือดร้อนทั้งตนเองและผู้อื่น

๔.๒.๒ หลักโยนิโสมนสิการ

โยนิโสมนสิการเป็นการใส่ใจการคิดโดยถูกต้อง ถูกตามหลักการ ถูกกับเหตุผล ถูกอุบาย ถูกวิธีการ ถูกตรงตามที่มีนเป็นจริง ถูกตามหลักการที่พระพุทธเจ้าสอนเอาไว้ รวมทั้งการรู้จักคิดพิจารณา รู้จักมองให้อึกแถมม มองในมุมที่จะทำให้ได้รับประโยชน์จากสิ่งนั้น ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เมื่อมีความเข้าใจอย่างถูกต้อง ก็จะมีการปฏิบัติต่อสิ่งนั้นได้อย่างเหมาะสม ไม่เกิดโทษต่อตนเองและผู้อื่น จนเกิดปัญญาเห็นความจริง โยนิโสมนสิการทำให้มีสติสัมปชัญญะและอินทรีย์สังวรที่บริบูรณ์ได้

^{๗๖} วิสุทธิ. (ไทย) ๒/๑๗๗.

^{๗๗} สัมภาษณ์ นางกัลยา นพตลุง, สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

บุคคลที่มีปัญญาแล้วใช้ความรู้แยกแยะ ผิดชอบชั่วดี หรือรู้จักศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมแล้ว ย่อมสามารถรักษาความดีงาม หรือรักษาศีลข้อ ๓ ได้อย่างดี เพราะมีหลักพิจารณาหรือเรียกว่า หลักโยนิโสมนสการ สามารถแยกแยะได้ และอีกอย่างก็กลัวเรื่องของความผิดหรือบาปกรรม^{๗๘}

การมีหลักโยนิโสมนสการ เป็นคุณค่าที่เกิดจากการปฏิบัติ และเป็นการตักเตือนตนเองนี้ แต่เน้นในแง่ของการพิจารณาด้วยความรู้สึกในจิตใจของตนเอง ไม่ใช่สักแต่ว่าคิดเอาด้วยสมอง เพราะการพิจารณาด้วยความรู้สึกในจิตใจมีความลึกซึ้งมากกว่า ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชีวิตได้มาก การเตือนตนด้วยตนเองนั้น^{๗๙} ก็ใช้หลักการจากคำสอนที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้แล้ว มาเป็นเครื่องย้าเตือนให้ลึกซึ้งลงไปจิตใจ จนจิตใจเกิดความหนักแน่นคล้อยตาม ทำให้เมื่อรับรู้อารมณ์ทางทวารทั้ง ๖ ไม่ว่าจะดีหรือไม่ดี จิตใจก็จะสามารถวางเฉยได้ ไม่เกิดความยินดียินร้าย แล้วฝึกฝนตนเองด้วยวิธีอื่น ๆ ประกอบกันก็จะทำให้การฝึกอินทรีย์สังวรประสบความสำเร็จได้

พระผู้มีพระภาคทรงแสดงวิธีการภาวนาให้แก่พระราหุลเถระ ให้ทำการภาวนาเสมอด้วยแผ่นดิน น้ำ ไฟ ลม และอากาศ เพราะว่าหากทำการภาวนาเช่นนั้น จิตใจจะมีความมั่นคงหนักแน่นสม่ำเสมอทั้งในอารมณ์ฝ่ายดีและไม่ดี เมื่อมีการรับรู้สิ่งที่น่าพอใจและไม่พอใจ ก็จะไม่ถูกกิเลสเข้าครอบงำจิตใจได้ อุปมาดุษว่า คนทั้งหลายทั้งของสะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้าง คุบบ้าง มูตรบ้าง น้ำลายบ้าง น้ำหนองบ้าง เลือดบ้าง ลงบนแผ่นดิน น้ำ ไฟ ลม และอากาศ แผ่นดิน น้ำ ไฟ ลม และอากาศก็ไม่รู้สึกอึดอัด ระอา หรือรังเกียจของนั้น^{๘๐}

การปฏิบัติเกี่ยวกับการสมาทานเพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์เกี่ยวกับการสำรวมกาย วาจา บุคคลที่ได้พิจารณาตามความเป็นจริงตามหลักโยนิโสมนสการ เพื่อก่อนที่จะละเมิดศีลข้อ ๓ โดยพิจารณาก่อนการกระทำสิ่งดีหรือเมื่อปฏิบัติไปแล้วจะเกิดโทษ เมื่อพิจารณาความจริงและนำมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัดแล้วจะส่งผลถึงความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและสภาพจิตใจ ดังประเด็นต่อไปนี้

๑. ทำให้ มีการฝ กจิตอันเป นหลักพื้นฐานของการเจริญวิป สสนาภาวนา

การฝึกฝนพัฒนาด้านจิตใจเป็นสิ่งที่พระผู้มีพระภาคทรงเน้นมาก แต่การฝึกฝนจิตนั้นทำได้ยาก คนที่ไม่เคยฝึกอาจจะเกิดความไม่มั่นใจว่าจะฝึกฝนได้จริงหรือไม่ การศึกษาเรื่องจิตให้เข้าใจ ทำให้ผู้ศึกษามีความมั่นใจในการฝึกฝน วาจิตนั้นเป็นสิ่งที่สามารถฝึกหัด ควบคุมยับยั้งได้ เมื่อมีความชำนาญก็สามารถใช้จิตนั้นเป็นเครื่องมือได้ตามปรารถนา แต่เมื่อจิตยังไม่ฝึก ก็เหมือนมีเครื่องมืออยู่กับตัว แต่เครื่องมือที่นั้นไวใจไม่ได้ เพราะไม่สามารถบังคับควบคุมได้ ตามพระพุทธพจน์นั้น จิตเป็นสิ่งที่ปภัสสร แต่เศร้าหมองขุนมัวก็เพราะเกิดกิเลสเข้ามาตามความเคยชิน ถ้าสามารถกันกิเลสไม่ให้เข้ามาได้ การฝึกฝนพัฒนาจิตก็จะเป็นไปได้แน่นอน ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “จิตนี้ผุดผอง แต่จิตนั้นแลเศร้าหมองเพราะอุปกิเลสที่เกิดขึ้นภายหลัง ปุณฺณพฺพโมได้สดับ ย่อม

^{๗๘} สัมภาษณ์ พระมงคลสุตกิจ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดกลางพระอารามหลวง, วัดกลางพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๗๙} พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๗๙/๘๓.

^{๘๐} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๑๙/๑๒๙-๑๓๐.

ไมทราบจิตนั้นตามความเป็นจริง เพราะเหตุนี้ เราจึงกล่าวว่า บุคคลผู้ไม่ได้สัจยอมไม่มีการอบรมจิต”^{๘๑}

๒. ทำให้ปาติโมกขสังวรบริสุทธิ์และยั่งยืน

การรักษาศีลปาติโมกขนั้น ต้องคอยสำรวมระวังที่จะงดเว้นการกระทำหรือคำพูดอันจะทำให้ผิดศีล ซึ่งเป็นเรื่องลำบาก ในชีวิตประจำวัน มีการหลงลืมมาก บางครั้งอาจถูกกิเลสอันรุนแรงเช่น ความโลภ ความโกรธ อายวณัฏฐกิริยาบังอาจใจ ทำให้ประพฤติล่วงศีลได้ เพราะอารมณ์ที่กระทบทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ บางอย่างก่อให้เกิดกิเลสจนทำให้หลงลืมสติ หมดความละอายและความเกรงกลัวต่อบาป ทำผิดพลาดไปแล้ว จึงมาเสียใจในภายหลัง

สิ่งที่ช่วยให้การรักษาศีลปาติโมกขเป็นไปได้อย่างบริสุทธิ์และยั่งยืน คือการสำรวมอินทรี เพราะการกระทำผิดทางกาย วาจา นั้น ต้นตอแท้ ๆ ออกจากจิตใจที่ถูกอกุศลครอบงำหากมีการปฏิบัติอินทรีสังวร ผกสติให้คอยเฝ้าดูรู้ทันจิตใจตนเองอยู่เสมอ การจะทำสิ่งที่ผิดพลาดก็มีโอกาสเป็นไปได้ยาก เมื่อสามารถปฏิบัติอินทรีสังวรได้ดี การจะกระทำสิ่งที่ผิดทางกาย วาจา ก็ไม่ได้ ปาติโมกขสังวรก็จะบริสุทธิ์และรักษาได้โดยไม่ต้องฝืน เพราะเป็นการรักษาที่ต้นตอของการกระทำ คือการรักษากาย จิต อินทรีสังวรนั้นเป็นสิ่งที่ละเอียดกว่าปาติโมกขสังวร ซึ่งพระผู้มีพระภาคทรงแนะนำให้ปฏิบัติในลำดับถัดไป ดังพระบาลีว่า “พราหมณ์ในกาลใดภิกษุเป็นผู้มีศีล สำรวมด้วยการสังวรในปาติโมกข เพียบพร้อมด้วยอาจารย์และโคจรเป็นผู้เห็นภัยในโทษแม่งเล็กน้อยสมาทานศึกษาในสิกขาบททั้งหลาย ในกาลนั้น ตถาคตยอมแนะนำเธอให้ยิ่งขึ้นไปว่า มาเถิดภิกษุเธอจงเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย”^{๘๒}

๓. อินทรีสังวรเป็นหมวดธรรมในภาคปฏิบัติ

อินทรีสังวรนั้นเป็นส่วนหนึ่งของคำสอนในส่วนการปฏิบัติ ที่ผู้ศึกษาต้องนำมาประพฤติดำเนินปฏิบัติเพื่อที่จะได้รับประโยชน์จากการศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนอย่างแท้จริง คำสั่งสอนส่วนปฏิบัติ เป็นอย่างไร คือ การปฏิบัติชอบ การปฏิบัติเหมาะสม การปฏิบัติที่ไม่เป็นข้าศึกการปฏิบัติที่เอื้อประโยชน์ การปฏิบัติธรรมถูกต้องตามหลักธรรม การรักษาศีลให้สมบูรณ์ ความเป็นผู้สำรวมอินทรีทั้ง ๖ (ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ) ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภคอาหารความเป็นผู้มี ความเพียรเครื่องตั้งอยู่เสมอ สติสัมปชัญญะ สติปฏิฐาน ๔ อธิบาป ๔ อินทรี ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ นี่ชื่อว่าคำสั่งสอนส่วนปฏิบัติ^{๘๓} อินทรีสังวรเป็นหมวดธรรมสำคัญ ในกระบวนการปฏิบัติธรรมไปตามลำดับใน พระสูตรที่แสดงลำดับของการปฏิบัติธรรมที่เป็นไปโดยลำดับ พระพุทธองค์ทรงแสดงอินทรีสังวรต่อจากปาติโมกขสังวร มีพราหมณ์คนหนึ่งมาถามเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติไปตามลำดับในพระธรรมวินัยนี้ พระองค์ทรงแสดงเรียงลำดับดังนี้ คือ “ปาติโมกขสังวร อินทรีสังวร โภชเนมัตตัญญูตาชาริยานุโยค สติสัมปชัญญะ เขาสูเสนาสนะอันสงัด กำจัดนิวรณ์ ๕ ประการ การ ไตรนิมิต ๔ คือปฐมนิมิต มุติยานิมิต ตติยานิมิต จตุตถนิมิต”^{๘๔}

^{๘๑} อก.เอกก. (ไทย) ๒๐/๕๑/๙.

^{๘๒} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๗๕/๗๙.

^{๘๓} ข.ม. (ไทย) ๒๙/๕๐/๑๗๖.

^{๘๔} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๖/๒๓-๒๔.

๔. เป็นเหตุให้สุจริต ๓ บริบูรณ์และส่งผลถึงความหลุดพ้นในการกระทำออกมาทางกาย ทางวาจา ทางใจนั้น

การกระทำทางใจเป็นสิ่งสำคัญที่สุดเพราะการกระทำทางกาย ทางวาจา ก่อออกมาจากการกระทำทางใจนั่นเอง การที่จะมีการกระทำออกมาทางกาย วาจาอย่างถูกต้องดีงาม ไม่หลงผิด ไม่ทำร้ายบุคคลอื่นให้เดือดร้อน ไม่พูดให้บุคคลอื่นต้องเสียใจ เจ็บปวด หรือเกิดความแตกแยกกัน สิ่งที่สำคัญก็คือจิตใจที่ดีงามเป็นกุศลเป็นพื้นฐานการมีสติคอยป้องกัน รักษา ดูแล ตั้งแต่ต้นทางคือการรู้อารมณ์ จึงเป็นการแก้ที่ต้นเหตุเมื่อมีสติคอยรักษาคิดตั้งแต่การรับรู้อารมณ์ ก็จะไม่ถูกอารมณ์ครอบงำ คือไม่หลงชอบอารมณ์ที่เป็นฝ่ายดี ไม่หลงชังอารมณ์ที่เป็นฝ่ายไม่ดี จิตในขณะนั้นเป็นกุศลเป็นมโนสุจริต เมื่อมีการกระทำทางกายที่ดีก็เป็นกายสุจริต การพูดที่ดีก็เป็นวาจาสุจริต อินทรีย์สังวรจึงทำให้มีสุจริต ๓ คือ กายสุจริต วาจาสุจริต มโนสุจริต มากขึ้นไปตามลำดับ หากอินทรีย์สังวรสมบูรณ์ สุจริต ๓ ก็จะสมบูรณ์ไปด้วย และในทำนองเดียวกัน หากย้อนกลับไปที่สาเหตุที่ทำให้เกิด อินทรีย์สังวร การมีสติสัมปชัญญะทำให้อินทรีย์สังวรมากขึ้นไปตามลำดับ หากสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ อินทรีย์สังวรก็จะสมบูรณ์ไปด้วย^{๘๕}

๕. ทำให้เกิดสัมมาสมาธิสัมมาสมาธินั้นเป็นผลมาจากการฝึกสติสัมปชัญญะ

จิตใจมีศีลคือมีความเป็นปกติไม่ถูกอารมณ์ครอบงำจนก่อให้เกิดอกุศลและโทษนับตั้งที่ใดกล่าวแล้ว ดังนั้น อินทรีย์สังวรจึงเป็นต้นทางที่สำคัญมากในการที่จะทำให้เกิดสัมมาสมาธิ หากไม่มีอินทรีย์สังวร สัมมาสมาธิก็มีไม่ได้หรือปฏิบัติธรรมไปโดยพอสมควร มีสมาธิขึ้นมาบ้าง หากเกิดประมาทไม่สำรวมอินทรีย์ ก็มีโอกาที่จะเสื่อมจากคุณธรรมชั้นโลกิยะที่ตนเคยได้ ดังภาษิตของพระกุมารบุตรสหายเถระว่า “ภิกษุทั้งหลายผู้ไม่สำรวมจิต ทองเที่ยวไปตามชนบทต่าง ๆ ย่อมทำสมาธิคลาดเคลื่อน การทองเที่ยวไปยังแควนแควนจะชวยอะไรได้เล่า เพราะฉะนั้น ภิกษุพึงกำจัดความแข่งดี ไม่พึงให้มีฉันทกและกิเลสมีต้นหาเป็นตน ครอบงำ เจริญมาน”^{๘๖}

ในสามัญญผลสูตร พระผู้มีพระภาคทรงแสดงคุณสมบัติของภิกษุผู้ที่จะระลึกไปบำเพ็ญสัมมาสมาธิ ให้จิตตั้งมั่น จนกระทั่งได้ฌาน ๔ ไว้ คือ “๑) ประกอบด้วยอริยศีล ๒) ประกอบด้วยอริยอินทรีย์สังวร ๓) ประกอบด้วยอริยสติสัมปชัญญะ ๔) ประกอบด้วยอริยสันโดษ เมื่อมีคุณสมบัติ ๔ ประการนี้แล้ว ก็ไปนั่งขัดสมาธิ ตั้งกายตรง ดำรงสติเอาไว้เฉพาะ จนสามารถละนิวรณ์ทั้ง ๕ และจิตเป็นสมาธิได้”^{๘๗} การที่พระภิกษุจะไปสู่สถานที่เงียบสงัดนั้นเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก ถึงแม้ว่า จะเบื่อความวุ่นวายในสถานที่ซึ่งเต็มไปด้วยเสียงต่าง ๆ อยากไปอยู่เงียบ ๆ คนเดียว แต่เมื่อไปอยู่ในที่เงียบสงัด ในถ้ำหรือในป่าเขาเป็นต้นหากยังไม่ได้สมาธิ จักอาศัยเสนาสนะอันเงียบสงัดคือป่าโปร่งหรือป่าที่บอญ ผู้ที่หวังหวังข้อนี้ได้ว่า ‘จักจมลงหรือจักฟุ้งซ่าน’^{๘๘}

๖. เป็นทางสายเอก

อินทรีย์สังวร คือการที่จิตมีสติคอยกำกับจิตใจไม่ให้เป็นอกุศล เมื่อมีการรับรู้อารมณ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ การจะเกิดอินทรีย์สังวรได้นั้นก็ต้องมีการฝึกฝนสติมา เพื่อให้สติรู้เท่าทัน

^{๘๕} องค์กร. (ไทย) ๒๔/๖๑/๑๓๖.

^{๘๖} ชุ.เถร. (ไทย) ๒๖/๓๗/๓๑๖.

^{๘๗} ที.สี. (ไทย) ๙/๒๑๖/๗๓.

^{๘๘} องค์กร. (ไทย) ๒๔/๙๙/๒๓๓.

อารมณ์ตามความเป็นจริง ไม่หลงไปจนถูกอารมณ์ครอบงำเอา หากไม่ได้ฝึกฝนสติมาก่อนการที่จะมี อินทรีย์สังวรเมื่อกระทบกับอารมณ์ก็เป็นไปได้ยากหรือเป็นไปได้เลย เพราะจิตมักจะไหลไปเป็นอกุศลตามความเคยชิน การฝึกสติให้จิตมีอินทรีย์สังวรนั้นเป็นสิ่งเดียวกันกับการปฏิบัติสติปัฏฐานนั่นเอง อินทรีย์สังวรเป็นการแสดงถึงการที่จิตมีสติคอยกำกับ สอนสติปัฏฐาน ๔ เน้นถึงวิธีการในการฝึกสติตั้งแต่ขั้นต้นอย่างง่าย ๆ จนถึงขั้นละเอียดที่สุดจนสามารถรู้แจ้งอริยสัจได้

สติปัฏฐานเป็นหลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงพร่ำสอนภิกษุทั้งหลาย เป็นกองกุศลทั้งปวง การที่จิตจะเป็นกุศลได้นั้น ต้องมีสติประกอบรวมอยู่ด้วยเสมอ ดังพระผู้มีพระภาคได้ตรัสเรื่องนี้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางเดียว เพื่อความหมดจดแห่งสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวลงโสกะและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโศมนัส เพื่อบรรลุอายุธรรม เพื่อทำนิพพานให้แจ้ง คือ สติปัฏฐาน ๔ ประการ”^{๘๙}

๗. ทำให้ละอาสวะบางอย่างได้แนวทางการละกิเลสนั้นมีหลายอย่าง

กิเลสบางอย่างละได้ด้วยการเกิดปัญญาเห็นอย่างถูกต้อง กิเลสบางอย่างละได้ด้วยการสำรวมระวังทางทวารทั้ง ๖ ในสัพพาสวสูตรพระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย อาสวะทั้งหลายต้องละด้วยทัสสนะก็มี อาสวะทั้งหลายที่ต้องละด้วยการสังวรก็มี อาสวะทั้งหลายที่ต้องละด้วยการใช้สอยก็มี อาสวะที่ต้องละด้วยความอดกลั้นก็มีอาสวะทั้งหลายที่ต้องละด้วยการเวนก็มี อาสวะทั้งหลายที่ต้องละด้วยการบรรเทาก็มี อาสวะทั้งหลายที่ต้องละด้วยการเจริญก็มี”^{๙๐}

๘. ทำให้ถึงความสิ้นทุกข์ทั้งปวง

ผู้มีอินทรีย์สังวรอย่างสูงสุดก็คือบุคคลที่เป็นพระอรหันต์ หมดกิเลส หมดทุกข์ในวัฏฏะไปโดยสิ้นเชิง อินทรีย์สังวรนั้นนำประโยชน์มาใหตั้งแตระดับต้น ทำให้กิเลสลดลง ทุกขน้อยลงจนกระทั่งถึงสูงสุดคือพ้นจากอาสวะทั้งปวง ดังมีมาในอุททัยเถรคาถาว่า “สวนภิกษุที่มีจิตไม่ฟุ้งซ่าน ไม่กลับกลอก มีปัญญารักษาตน สำรวมอินทรีย์ คบหาแต่มิตรดี เป็นนักปราชญ์ พึงทำความสิ้นทุกข์ได้”^{๙๑} เพราะในชีวิตของเราเรามีเป้าหมายมากมายที่รอให้ไปถึง มีความรู้มากมายก่องมให้ไปขุดค้นแสวงหา แต่เรามีเวลาน้อยเหลือเกิน สิ่งที่เราควรจะทำเป็นงานเร่งด่วนที่สุดในการเกิดเป็นมนุษย์ คือการเดินทางเพื่อไปสู่พระนิพพานเท่านั้น พระนิพพานไม่ใช่เป็นทางเลือกว่าจะไปหรือไม่ไปก็ได้ แต่เป็นกฎบังคับที่แน่นอนตายตัวว่า หากอยากจะพ้นจากทุกข์ต้องไปให้ถึงพระนิพพาน ไม่อย่างนั้นจะพ้นจากทุกข์ไม่ได้ ยังต้องเวียนว่ายตายเกิดไปไม่รู้สิ้นสุด ดังนั้น “การปฏิบัติให้สมบูรณ์ในศีล การมีอินทรีย์สังวร การรู้จักประมาณในการบริโภคและการประกอบความเพียรเครื่องตื่นอยู่เนื่อง ๆ จึงเป็นสิ่งที่ควรใส่ใจปฏิบัติด้วยความไม่ประมาท”^{๙๒}

สรุปความได้ว่า ดังนั้นการป้องกันตามหลักธรรมเพื่อไม่ปฏิบัติผิดศีลข้อ ๓ คือการล่วงละเมิดกามเมสุมิจฉาจาร คือ หลัก โยนิโสมนสิการ เป็นหลักในการพิจารณา ไตรตรองโดยอย่างละเอียด หรือแยกกาย เพราะบุคคลที่สามาถานศีล ๓ แล้วจะสามารถช่วยให้มีจิตมีใจที่ตั้งมั่นในการ

^{๘๙} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๓๖๗/๒๑๐.

^{๙๐} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๖/๑๘.

^{๙๑} ขุ.เถร. (ไทย) ๒๖/๖๘๒/๔๕๖.

^{๙๒} อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๗/๖๐-๖๒.

ดำเนินชีวิต และสามารถแยกแยะผิดชอบชั่วดี และเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีงามไม่เกี่ยวข้องกับการผิดศีลข้อกามสุมิจนจาร สืบต่อไป

๔.๒.๓ หลักสัมมาทิฐิ

การปฏิบัติโดยการสมาทาน หรือรับเอามาประพฤติปฏิบัติแล้วจะสามารถดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักศีลข้อ ๓ ได้แก่ หลักสัมมาทิฐิ คือ ความเห็นที่ถูกต้องสอดคล้องกับความเป็นจริง มีความสำคัญเป็นอันดับแรก หากความเห็นผิดพลาดแล้ว การกระทำ คำพูด ความคิด ก็ย่อมผิดพลาด สิ่งที่จะเป็นผลติดตามมาคือความทุกข์และปัญหาต่าง ๆ วนเวียนเป็นวงกลม ไม่สามารถหาทางออกได้จริงและท้ายที่สุดก็จะเจอทางตัน เกิดมาจนกระทั่งตาย ก็ไม่อาจแก้ปัญหาได้ แล้วยังต้องวนเวียนเกิดใหม่ ได้ประสบปัญหาเดิม ๆ ซ้ำแล้วซ้ำเล่า เป็นสิ่งซ้ำ ๆ ซาก ๆ จำเจ และมองดูนาเบื่อหน่ายสำหรับผู้ที่มีปัญญา ปัญหาในการเกิดทุกครั้ง ก็ยังแบบเดิม ๆ ซึ่งเราอาจศึกษาประวัติศาสตร์ของมวลมนุษยชาติ ที่ได้รับการบันทึกเอาไว้ ก็มีปัญหาเบียดเบียน แย่งชิง เกิดสงครามระหว่างประเทศ ก็เพียงเพื่อจะได้สิ่งมาสนองอัตตาตัวตน จนถึงทุกวันนี้ก็ยังเช่นเดิมและในอนาคตก็ยังคงเป็นไปอย่างนั้น เราทั้งหลายผู้ที่ไม่เห็นความจริง ก็จะพากันว้าววนอยู่ในวัฏสงสาร อันเป็นทะเลแห่งความทุกข์ ไม่สามารถออกมาได้ ก็เพราะไม่รู้อะไรอย่างแท้จริงแท้ ๆ

การมีความคิดเห็นที่ถูกต้องนั้น เป็นผู้ที่เข้าใจอะไรว่าเกิดจากความหลงผิด หากมีความคิดเห็นที่ถูกต้องแล้วจะสามารถช่วยป้องกันในการละเมิดหรือผิดศีลข้อ ๓ ได้ เพราะเข้าใจว่า การทำถูกต้องคือการปฏิบัติตามกฎระเบียบกฎหมายของชุมชน หรือปฏิบัติศีลธรรมนั่นเอง^{๔๓}

การที่เราไม่รู้อะไรว่าโลกมันเป็นทุกข์ ก็เลยพากันหลงเพลินเพลิน เพลิดเพลินอยู่กับทุกข์ก็อาจจะพ่นไปจากทุกข์ได้ พากันนอนกอดทุกข์ไว้โดยไม่รู้สึกตัว นี่กว่าเป็นสุขนี่กว่าดี เทียบเล่นสนุกสนานอยู่กับกองทุกข์ มัวหัวเราะร่าเริงอยู่ นี่กว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิต แท้จริงเป็นของไร้แก่นสาร การฟังผู้ที่รู้จริง ผู้ที่รอบรู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง คือการฟังพระพุทธเจ้าจึงเป็นสิ่งที่มาก่อนเมื่อฟังเข้าใจ นำไปปฏิบัติก็ปฏิบัติด้วยความเข้าใจถูกต้อง จนมีปัญญาเห็นความจริง ความเห็นที่ถูกต้องนี้ เรียกว่าสัมมาทิฐิ ในบรรดาองค์มรรคนั้น สัมมาทิฐินั้นเป็นหัวหน้าดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย บรรดาองค์ ๘ นั้น สัมมาทิฐิเป็นหัวหน้า”^{๔๔}

การดำเนินชีวิตด้วยความดีงาม หรือมีปัญญาแล้วจะไม่กลัวที่จะทำผิด เพราะหากมีสติปัญญาแล้ว จะส่งผลถึงการมีความคิดเห็นที่ดีงามถูกต้อง^{๔๕}

ดังนั้น การมีสัมมาทิฐินำหน้า จึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก จะทำให้ชีวิตนั้นดำเนินไปโดยไม่ทุกข์มากนัก แต่จะไม่ให้ทุกข์เลยนั้นมันเป็นไปได้ เพราะธรรมชาติมันเป็นตัวทุกข์ พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนเอาไว้แล้ว ถ้ายิ่งไม่เห็นวา ภัยกับใจมันเป็นทุกข์ สังขารทั้งหลายทั้งปวงมัน เป็นทุกข์ไม่ใช่ความมันจะไม่ทุกข์ มันก็ยังเป็นทุกข์อย่างเดิมนั่นเอง สัมมาทิฐิตามหลักอริยสัจที่พระพุทธเจ้าแสดงไว้ คือ

^{๔๓} สัมภาษณ์ พระครูวิชิตธรรมารม, เจ้าคณะตำบลอิสาน เขต ๑ เจ้าวาสวัดอิสาน, วัดอิสาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๔} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๓๗/๑๓๖.

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระปัญญาวัตร, วัดกลางพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

๑) รู้ชัดตามความเป็นจริงว่านี่ทุกข์ ๒) รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์สมุทัย ๓) รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์นิโรธ ๔) รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา^{๔๖}

ข้อที่ ๑ ได้รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่คือ ทุกข คำว่า ทุกข ในที่นี้หมายถึง สิ่งที่ปราศจากแก่นสาร ไม่มีตัวตน เป็นตัวทุกข์ เป็นตัวภาระ ไม่สามารถจะจับยึดเอามาเป็นที่พึ่งอันถาวรได้คือ มันมีธรรมชาติที่มันเกิดเพราะเหตุเพราะปัจจัย เกิดมาแล้ว เป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา และเป็นที่ตั้งของความทุกข์อื่น ๆ ที่ติดตามมาอีกมากมาย คือ อุปาทานชั้นทั้ง ๕ ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อันเป็นที่ตั้งของความยึดถือ ถูกความยึดถือพาไปทำนั่นทำนี่ และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งหมด เป็นทุกข์ ดังที่พระพุทธเจ้าขยายความว่า ความเกิดเป็นทุกข์ ความแก่เป็นทุกข์ ความตายเป็นทุกข์ โสกะ ปริเทวะ ทุกข โทมนัส อุปายาสเป็นทุกข์ การประสบกับอารมณ์อันไม่เป็นที่รักเป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากอารมณ์อันเป็นที่รักเป็นทุกข์ การไม่ได้สิ่งที่ต้องการเป็นทุกข์ โดยย่อ อุปาทานชั้น ๕ เป็นทุกข์อุปาทานชั้น ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อันเป็นที่ตั้งของความยึดมั่นถือมั่นนั้นเป็นทุกข์ กายกับใจนี้เป็นทุกข์ รู้ทุกข์วามันเป็นทุกข์ มันไม่ใช่ตัวตน เป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา อย่างนี้เรียกว่ารู้ทุกข์ตามความเป็นจริง ไม่ใช่รู้วามันเป็นอย่างอื่น ไม่ใช่รู้วากายใจนี้มันเป็นสุขบ้างทุกข์บ้างผู้ที่มึสติปัญญามาก จะสามารถที่จะเป็นเพียงแค่ว่ารู้ธรรมที่ปรากฏทางทวารต่าง ๆ โดยไม่ใสความคิดเห็น ทศณคติ การตัดสินดีชั่ว ความจำหมายเกี่ยวกับสิ่งที่รับรู้ นั้น ทำให้ไม่เกิดความหลงไปยึดว่าเป็นอย่างนั้นสิ่งนี้ เมื่อไม่ไปหลงยึดก็ไม่เกิดกิเลส ไม่เกิดทุกข์ ดังที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแก่ท่านพระพาหิยะว่าเมื่อใด เธอเมื่อเห็นรูปก็สักแต่ว่าเห็น เมื่อฟังเสียงก็สักแต่ว่าฟัง เมื่อรับรู้อารมณ์ที่ได้รับรู้ก็สักแต่ว่ารับรู้ เมื่อรู้แจ้งธรรมารมณ์ที่รู้แจ้งก็สักแต่ว่ารู้แจ้ง เมื่อนั้น เธอก็จะไม่มี เมื่อใด เธอไม่มี เมื่อนั้นเธอก็จะไม่ยึดติดในสิ่งนั้น เมื่อใดเธอไม่ยึดติดในสิ่งนั้น เมื่อนั้น เธอก็จะไม่โลกนี้ไม่มีโลกอื่น ไม่มีในระหว่างโลกทั้งสอง นี่เป็นที่สุดแห่งทุกข์^{๔๗}

ข้อที่ ๒ ได้รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ คือ ทุกขสมุทัย รู้เหตุให้เกิดทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ คือ ตัณหา ตัณหา ความอยากได้ ความต้องการ ความคาดหวังด้วยความไม่รู้ ตัณหานี้เป็นเหตุเกิดขึ้นในภพใหม่ ประกอบด้วยความกำหนัดยินดี เป็นเหตุให้เกิดความเพติดเพลินในอารมณ์นั้น ๆ ได้แก่ กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหาเมื่อไม่รู้อย่างจริงก็เกิดความคาดหวัง ไม่รู้วามันเป็นทุกข์ก็คาดหวังวามันจะไม่ทุกข์คาดหวังวามันจะสุข ไม่รู่ว่าสิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง ก็คาดหวังวามันจะเที่ยง อันนี้เป็นเหตุให้เกิดทุกข์โดยธรรมชาติแท้จริงของสิ่งทั้งหลายทั้งปวงนั้น มันให้ความสุขไม่ได้จริง แต่ไปคาดหวังวามันจะให้

ความสุขได้จริง รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ชื่อเสียง เงินทอง ลาภ ยศ ตำแหน่ง หรือการยอมรับของสังคม คาดหมายวามันจะให้ความสุขได้จริง เรียกว่ากามตัณหาความอยาก ความคาดหวังด้วยความไม่รู้ แล้วไปเพติดเพลินยินดี ทำนั่นทำนี่วนเวียนอยู่อยากได้อันหนึ่ง ไม่อยากได้อันหนึ่ง ยินดีจะเอาแต่อันหนึ่ง หนีอีกอันหนึ่งไปเรื่อย ๆ อย่างนี้ไม่มีทางสิ้นสุดได้ มีแต่เกิดทุกข์วนเวียนไปเรื่อย ๆ พอเกิดความทุกข์ขึ้นอยู่กับความทุกข์ไม่ได้ ปฏิเสธมันหาทางออกไม่ได้ ไปนอนทอดสุขไว้ แต่โดยธรรมชาติของสุข ก็ให้ความสุขไม่ได้จริง ความสุขดับไปมันก็เปลี่ยนเป็นทุกข์เกิดขึ้น พอทุกข์เกิดขึ้นอีกก็อยู่ไม่ได้อีก ไปนอนทอดสุขอันใหม่ บางคนแค่นี้ ๆ ก็อยู่ไม่ได้แล้ว อทุกข์มสุขก็อยู่ไม่

^{๔๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๘๖/๓๒๔-๓๓๘.

^{๔๗} ข.อุ. (ไทย) ๒๕/๑๐/๑๘๖.

ได้อีกเหมือนกัน หางานทำให้มีความสุข ให้ชีวิตได้รับการเติมเต็มหางานทำให้มีความสุข แล้วมันสุขไม่ได้จริง ก็ต้องไปหาสิ่งใหม่ทำไปเรื่อย ๆ จนวนวายไปหมด ยังหาความสุขไม่ได้ อย่างนี้เป็นเพราะว่า ไม่รู้จักทุกข์ตามที่มันเป็นจริง ไม่รู้จักสิ่งทั้งหลายทั้งปวงว่ามันให้ความสุขไม่ได้จริง แล้วเกิดความอยากสิ่งทั้งหลายเกิดขึ้นเมื่อมีเหตุ เมื่อไม่รู้อะไรจริงอันนี้ ไปหลงคิดว่า มันจะไม่มี มันไม่นานจะมี ไม่ควรจะมี ไม่ควรจะมี เกิดเพลิดเพลิดอยู่กับสภาวะที่ไม่มี ชาติสูญไป หมดไปโดยสิ้นเชิงเรียกว่าวิภวตัณหา สิ่งทั้งหลายหมดไปเมื่อหมดเหตุ เมื่อไม่รู้อะไรจริงอันนี้ ก็หลงคิดว่า ได้มาแล้วมันจะเที่ยง สุขแล้วมันจะคงทนเสมอไป ยินดีเพลิดเพลิดที่มันยังคงอยู่อย่างนั้น อยากให้อยู่นานอยู่กับความสุขสงบสุข จนถึงเขาวานระดับต่าง ๆ มีความเพลิดเพลิดยินดีอยู่ เรียกว่า ภวตัณหา

ข้อที่ ๓ ได้รู้ชัดตามเป็นจริงว่า นี่คือทุกข์นิโรธ ความดับสนิทของทุกข์ ความไม่มีทุกข์ ความอิสระจากทุกข์ คือความไม่มีตัณหานั่นแหละ ตัณหาเป็นความคาดหวัง อยากให้มันเป็นอย่างนั้น อยากให้มันเป็นอย่างนี้ พอเลิกคาดหวังกับสิ่งต่าง ๆ สิ่งต่าง ๆ ก็ไม่มีอิทธิพลต่อจิตใจอีกต่อไป จิตใจก็อยู่เหนือสิ่งปรุงแต่งทั้งปวง จะได้เห็นธรรมะอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่ทุกข์เป็นความสิ้นไปแห่งทุกข์ คือ พระนิพพาน

ข้อที่ ๔ ได้รู้ชัดตามเป็นจริงว่า นี่คือทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา ข้อปฏิบัติที่จะทำให้ถึงทุกข์นิโรธคือ อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ มีสัมมาทิฐิเป็นหัวหน้า อริยมรรคนี้มีสัมมาทิฐินำหน้า ถ้ามีสัมมาทิฐินำหน้า ชีวิตก็จะไปโดยสบาย ไม่เป็นทุกข์มากนัก บริหารชีวิตให้มันพอเป็นไปได้ เมื่อมีสัมมาทิฐินำหน้าไวเช่นนี้ ย่อมทราบว่ สิ่งปรุงแต่งทั้งหมดในโลกนั้นมันเป็นทุกข์ มีแต่ทุกข์ที่เกิด มีแต่ทุกข์ที่ดับไป นอกจากทุกข์ไม่มีอะไรเกิด นอกจากทุกข์ไม่มีอะไรดับ การที่จะแสวงหาความสุขอย่างแท้จริงในโลกนี้ย่อมไม่ได้ เพราะความไม่มีทุกข์ ความพ้นทุกข์ที่เรียกกันว่า ความสุขที่แท้จริงนั้น คือทุกข์นิโรธ ไม่ใช่สิ่งที่อยู่ในโลก แต่เป็นสิ่งที่อยู่นอกโลกเป็นโลกุตระ

เหตุให้เกิดทุกข์อันแท้จริง ปรากฏการณ์ต่าง ๆ เพราะปรากฏการณ์ทุกอย่างนั้น ล้วนเป็นทุกข์ เพราะกายกับใจเป็นทุกข์ และเป็นที่ตั้งของความทุกข์ โลกก็เป็นทุกข์ เป็นสิ่งที่ไม่มีแก่นสาร ไม่เที่ยง ไม่คงทน เกิดเพราะเหตุปัจจัย เหตุให้เกิดทุกข์คือตัณหา เป็นความอยากด้วยความไม่รู้ ปรารถนา คาดหวัง ให้สิ่งต่าง ๆ เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ความพ้นทุกข์ การมีความสุขที่แท้จริง ไม่ใช่การมีวัตถุสิ่งของมาก ๆ หรือการได้สิ่งต่าง ๆ สมใจปรารถนา แต่เป็นความสิ้นตัณหา สิ้นความอยาก สิ้นความคาดหวัง หนทางคืออริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ มีสัมมาทิฐิ เป็นต้น หากบุคคลได้ฟังความจริงของพระอริยเจ้าที่จริงแท้แน่นอน ไม่มีเปลี่ยนแปลงอย่างนี้ อย่างน้อยก็ทำให้ไม่หลงไหลไปตามกิเลสมากนัก

สรุปความได้ว่า การสมาทานศีลข้อ ๓ คือการมีหลักธรรมที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติศีลข้อ ๓ เพื่อเป็นการยับยั้งในการที่จะปฏิบัติผิดศีลข้อ ๓ และไม่ให้ขาดตกบกพร่องเพื่อเป็นการเตือนสติสัมปชัญญะของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ การมีหลักปฏิบัติโยนิโสมนสิการ มีสติสัมปชัญญะ และมีสัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นคุณค่าอันเกิดจากการปฏิบัติเพื่อความเจริญในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและดีงาม โดยมีหลักธรรมเพื่อการยับยั้งในการไม่ปฏิบัติผิดศีล ๕ หรือเป็นหลักที่ช่วยให้การปฏิบัติในชีวิตที่สมบูรณ์ตามแบบอย่างพระพุทธศาสนา

๔.๓ สรุป

การศึกษา การประยุกต์ใช้พุทธธรรมสมาทานเพื่อแก้ปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถสรุปได้ดังนี้

๑.การแก้ปัญหาการสำส่อนทางเพศ ควรปรับแก้พฤติกรรมอันเกิดจากความเคยชินที่สุมเสี่ยงทางเพศของบุคคลที่ยังหลุ่มหลงกิเลส ตัณหา และยังประพฤติดีกในกามอยู่ หันไปสู่การปฏิบัติที่ดีงามตามหลักพระพุทธศาสนาเข้าใจสภาวะความเป็นจริง ว่าสิ่งไหนควรทำและไม่ควรทำ เมื่อเข้าใจสภาวะความเป็นจริงที่ถูกต้องแล้วก็จะลด ละ และเลิกการประพฤติดีกในกามได้ ส่งผลถึงความสุขและความเจริญของประชาชนอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์สืบต่อไป

๒.การแก้ปัญหาของค่านิยมของสังคมนั้นแก้ด้วยการปรับเปลี่ยนทัศนคติ โดยเห็นว่าสังคมสมัยเก่าที่ยึดถือแบบอย่างการปฏิบัติที่มีศีลธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา ไม่หลงไปตามกระแสโลกสมัยปัจจุบัน โดยเห็นว่าเป็นบ่อเกิดแห่งความเสื่อมถอยหลังทางสภาพจิตใจ เพียงแต่ความเจริญของวัตถุเท่านั้น และควรเลือกคบเพื่อนหรือกัลยาณมิตรที่ดีงาม เพื่อที่จะนำไปสู่ความสุขความเจริญไม่ผิดศีลธรรม และไม่ไปตกอยู่ในความทุกข์ในเบื้องหน้า

๓.การแก้ปัญหาอาชญากรรม คณะอำเภอเมืองบุรีรัมย์ พร้อมทั้งชุมชน และสถานศึกษา ต้องร่วมมือกันในการที่จะส่งเสริมเกี่ยวกับกิจกรรม ลด ละ เลิกอบายมุข หรือยาเสพติด อันเป็นหนทางแห่งความเสื่อม เพื่อจะได้เป็นการเริ่มต้นให้ชุมชนและเยาวชนนั้น ตระหนักรู้เข้าใจแล้วเกี่ยวกับหนทางแห่งความเสื่อม และตั้งสัจจะอธิฐานเพื่อที่จะปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีงาม โดยมีจิตใจที่แน่วแน่ ตั้งมั่น เพื่อเป็นการลดในการที่จะสุมเสี่ยงในการละเมิดศีลข้อกามะสมุจฉาจาร และเพื่อไม่ก่อปัญหาอาชญากรรมขึ้น

๔.การนำหลักปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาคบครัวอันเป็นผลที่จะเกิดขึ้นในการล่วงละเมิดศีลข้อกามะสมุจฉาจารนั้นต้องนำหลักฆราวาสธรรม ได้แก่ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ มาปฏิบัติเพราะหากมีหลักธรรมนี้แล้วจะเป็นการพัฒนาตนเอง ส่งผลถึงการพัฒนาคบครัวที่ดีงามถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ส่งผลมีความสุข ความเจริญ ลดปัญหาการแตกแยก ปัญหาการหย่าร้างของครอบครัวของประชาชนอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

๕.การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ เพื่อการปฏิบัติไม่ผิดศีลข้อกามะสมุจฉาจาร ยึดปฏิบัติเกี่ยวกับอาชีพที่ถูกต้อง ในการสร้างรายได้ที่ถูกต้องดีงาม ส่งผลถึงการมีหลักธรรมสัมมากัมมันตะ เป็นการกระทำที่ดีงาม สุจริตเป็นไปในทางสร้างสรรค์ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่เบียดเบียนไม่ทำร้ายกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีงามทำให้อยู่ร่วมกันด้วยดี ทำให้สังคมสงบสุขคือ การกระทำหรือทำการต่าง ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องหรือไม่เป็นไปเพื่อการทำลายชีวิต ร่างกาย ทำลายทรัพย์สินของผู้อื่น การไม่ล่วงละเมิดสิทธิในคู่ครองหรือของรักหวงแหนของผู้อื่น

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ศึกษาการประยุกต์ใช้จุฬารัตนสมาทานเพื่อแก้ปัญหาการละเมิดศีล ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ การศึกษานี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาจุฬารัตนสมาทานสูตรในพระสูตรตันตะปิฎก เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมืองจังหวัดบุรีรัมย์ และศึกษาการประยุกต์ใช้จุฬารัตนสมาทานเพื่อแก้ปัญหาการละเมิดศีล ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพและสอบถามภาคสนามซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๑ ผลของการวิจัย

๕.๑.๑ จุฬารัตนสมาทานสูตรในพระสูตรตันตะปิฎก

(๑) ความเป็นมาของจุฬารัตนสมาทานสูตร การสมาทานธรรม คือ การรับเอามาปฏิบัติตามที่ตนนั้นนับถือหรือยึดถือ ซึ่งหมายถึงเอาคติที่ยึดกันมาปฏิบัติ ส่วนที่มาของจุฬารัตนสมาทานสูตรนั้น พระพุทธเจ้าได้แสดงแก่นาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี เพื่อให้ภิกษุเหล่านั้นทราบว่าการสมาทานธรรมมี ๔ แบบ

(๒) รูปแบบของจุฬารัตนสมาทานสูตร รูปแบบของจุฬารัตนสมาทานนั้น พระสูตรนี้จัดอยู่ในประเภท ปรัชญาสยะ รูปแบบนั้นเป็นการบรรยายโวหารแบบถามเอง – ตอบเอง และมีอุปมาอุปไมยประกอบ ใจความสำคัญการสมาทานธรรม ๔ แบบ

๑. การสมาทานที่มีสุขในปัจจุบัน แต่มีทุกข์เป็นผลในอนาคต
๒. การสมาทานธรรมที่มีทุกข์ในปัจจุบันและมีทุกข์เป็นผลในอนาคต
๓. การสมาทานธรรมที่มีทุกข์ในปัจจุบันแต่มีสุขเป็นผลในอนาคต
๔. การสมาทานธรรมที่มีสุขในปัจจุบันแต่มีทุกข์เป็นผลในอนาคต

(๓) โครงสร้างของจุฬารัตนสมาทานสูตร โครงสร้างในจุฬารัตนสมาทานสูตรนี้ เป็นการปฏิบัติ ๔ แบบ โดยแบบที่ ๑ นั้นเป็นการปฏิบัติแบบหย่อนยานลุ่มหลงในกามคุณ และแบบที่ ๒ นั้นเป็นการทรมานตนเอง หรือทำตนเองให้ลำบาก แบบ ๓ และแบบที่ ๔ เป็นการปฏิบัติแบบพระพุทธศาสนา แบบทางสายกลาง ไม่หย่อนและไม่ตึงเกินไป เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา นั้นเอง

(๔) เนื้อหาของจุฬารัตนสมาทานสูตร การปฏิบัติของบุคคล ๔ อย่างด้วย (๑) การมีความเห็น(ทิฐิ) ความสุขในปัจจุบัน(กาม) และติดอยู่ในกามทั้งหลาย ย่อมส่งผลถึงความเดือดร้อนในทุกข์ เพราะกามเป็นเหตุ ย่อมมีทุกข์ในวิบากของตน (๒) การปฏิบัติแบบยึดถือเอาความลำบากทรมานตนเองในปัจจุบัน ย่อมส่งผลถึงทุกข์เป็นวิบากในอนาคต (๓) การปฏิบัติโดยบุคคลผู้มีราคะ โทสะ โมหะ กล้าเป็นปกติ มีโสมนัสบ้าง โทมนัสบ้าง แล้วประพฤติพรหมจรรย์บริสุทธี บริบูรณ์ ย่อมไม่เกิดเป็นสุขคติในโลกสวรรค์ และ (๔) การปฏิบัติของบุคคลนั้นสังกัดออกจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลาย และบรรลุปฐมฌานที่มีวิตก วิจารณ์ ปิติและสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่ มีภาวะจิตที่เป็นหนึ่งผุดขึ้น มีแต่ปิติ

และสุขอันเกิดจากสมาธิอยู่ บรรลุดุติยฌาน บรรลุดุตตฌานอยู่ หลังจากตายไปแล้ว ย่อมเกิดในสุคติโลกสวรรค์

๑.บุคคลที่สมาทาน ๒ ประเภทหมายถึง (๑) บรรพชิต (๒) คฤหัสถ์ ในการสมาทานธรรมนั้น เป็นการปฏิบัติตามหน้าที่ของบุคคลนั้น ๆ บรรพชิต คือ ต้องรู้ในหลักการของบรรพชิตและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด โดยเห็นตามความเป็นจริง แล้วปฏิบัติก็จะส่งผลถึงการปฏิบัติที่ถูกต้อง ไม่ได้รับความเดือดร้อน และคฤหัสถ์ คือ ก็จะได้รับเอามาปฏิบัติตามหน้าที่และสถานะของตน โดยเมื่อปฏิบัติแล้วถ้าปฏิบัติเพียงเห็นแค่ความสุขในปัจจุบัน โดยมีกิเลสหรืออกุศลกรรมเป็นเหตุ จะส่งผลมีความสุขในปัจจุบัน แต่เมื่อปฏิบัติความสุขในปัจจุบันโดยมีกุศลเป็นเหตุ ก็ส่งผลมีความสุขในอนาคต

๒. ผลของสมาทาน แบ่ง (๑) อบายภูมิ คือเมื่อปฏิบัติสุขในปัจจุบันแต่มีผลเป็นทุกข์ในอนาคต และปฏิบัติทุกข์ในปัจจุบัน แล้วมีผลเป็นทุกข์ในอนาคต ย่อมไปสู่ความไม่เจริญและลำบาก (๒) สวรรค์ คือ เมื่อปฏิบัติทุกข์ในปัจจุบัน แล้วมีผลเป็นสุขในอนาคต และเมื่อปฏิบัติสุขในปัจจุบันแล้วมีผลเป็นสุขในอนาคต ย่อมไปสู่ความสุข ความเจริญในที่สุด

(๑) กามสุขัลลิกานุโยค หมายถึง การปฏิบัติแบบลุ่มหลงกามคุณต่าง ๆ หรือติดอยู่ด้วยกิเลสทั้งหลาย ย่อมจะทำให้เศร้าหมองทางจิตใจ ไม่พ้นจากความทุกข์ไปได้ เพราะปฏิบัติสุขในปัจจุบัน และได้ผลเป็นทุกข์ในอนาคต

(๒) อตตกิลมณานุโยค หมายถึง การปฏิบัติแบบทรมานตนเอง ตามที่ตนนับถือซึ่งยังมีกิเลสเป็นเครื่องร้อยรัดคือสังโยชน์ ย่อมไม่พ้นจากความทุกข์ไปได้ เพราะปฏิบัติทุกข์ในปัจจุบันแล้วมีผลเป็นทุกข์ในอนาคต

(๓) เนกขัมมะ หมายถึง การออกจากกามหรือออกบวช เพื่อปฏิบัติเข้าหาความจริงในชีวิตและความเป็นไปในสังสารวัฏ และเพื่อดับซึ่งสังสารวัฏ การปฏิบัติเช่นนี้ย่อมนำความสุขมาให้ในปัจจุบัน แต่ผลในอนาคตนั้นย่อมส่งผลถึงความสุขในสุคติภูมิ เพราะปฏิบัติทุกข์ในปัจจุบัน แล้วมีผลเป็นสุขในอนาคต

(๔) ฌาน หมายถึง การเพ่ง หรือตั้งมั่น และเชื่อมั่นในการปฏิบัติตามเพื่อให้เข้าถึงการบรรลุธรรมต่าง ๆ เพราะผลจากการตั้งมั่นนั้นจะส่งผลถึงความสุขในการเป็นอยู่ในปัจจุบัน การปฏิบัติเช่นนี้ย่อมนำความสุขมาให้ในปัจจุบันแล้วมีผลความสุขในอนาคต

๔.วิเคราะห์หลักธรรมที่เกี่ยวข้องการสมาทานธรรม

(๑) หลักทิวฐิหมายถึง ความเห็น ในการสมาทานธรรมนั้นการปฏิบัติต้องมีความเห็น ๒ อย่าง (๑) มีความเห็นไม่ถูกต้อง คือ มิจฉาทิวฐิ เพราะติดกามคุณ กระทำตนให้ลำบาก แล้วปฏิบัติตามนั้นก็จะส่งผลเป็นทุกข์ในอนาคตอย่างแน่นอน และ(๒) มีความเห็นถูกต้อง คือ สัมมาทิวฐิ มีความเห็นชอบในทางที่ถูกต้องถูกหลักแล้วปฏิบัติตามก็จะส่งผลให้มีความสุขในอนาคตอย่างแน่นอน

(๒) หลักศรัทธาหมายถึง ความเชื่อในการปฏิบัตินั้นมี ๒ ประเด็น (๑) ความเชื่อโดยไม่มีปัญญา หรือสัทธาญาณวิปยุต การปฏิบัติเช่นนี้เป็นการปฏิบัติแบบสุขในปัจจุบันแล้วมีผลเป็นทุกข์ในอนาคตและปฏิบัติทุกข์ในปัจจุบันและมีผลเป็นทุกข์ในอนาคต (๒) ความเชื่อโดยมีปัญญาประกอบหรือสัทธาญาณสัมปยุต คือ เป็นสัทธาที่มีเหตุผล มีการใคร่ครวญ คิดครวญอย่างรอบคอบด้วยดี มีการเห็นเป็นมูลฐาน มีการเห็นแจ้งประจักษ์ชัด เข้าใจชัดแจ้ง ไม่หวั่นไหวและเปลี่ยนแปลงได้ยาก การปฏิบัติ

เช่นนี้เป็นการปฏิบัติแบบทุกขในปัจจุบันแล้วมีผลเป็นสุขในอนาคตและการปฏิบัติสุขในปัจจุบันแล้วมีผลเป็นสุขในอนาคต

(๓) หลักเทวธรรมคือ หิริและโอตตปปะ มีความหมายว่าเป็นกิริยาอาการที่ละอายและเกรงกลัวต่อบาปทุจริตทั้งปวง ทำให้ผู้มีหิริโอตตปปะเป็นคนดี เป็นคนสะอาด เป็นคนสงบเยือกเย็น เป็นมีคุณธรรม เป็นคุณธรรมจนได้ชื่อว่าเป็นเทพในโลกลมนุษย์และเบื้องหน้าโลกสวรรค์ต่อไป

ดังนั้นผู้ปฏิบัติของการสมาทานธรรมนั้น แยกออก ๒ ประเด็น คือ (๑) ปฏิบัติสุขแต่ได้ผลเป็นทุกข์และปฏิบัติเป็นทุกข์และได้ผลเป็นทุกข์ ย่อมมีผลในส่วนของความไม่ละอายและเกรงกลัวต่อการทำบาป เพราะมีผลในอนาคตนั้นลำบากและเป็นทุกข์เรื่อยไป (๒) แต่เมื่อปฏิบัติเป็นทุกข์ แต่ได้ผลเป็นสุขและปฏิบัติเป็นสุขและได้ผลเป็นสุข ย่อมมีความเห็นในส่วนของความละอายหรือเกรงกลัวต่อการทำบาปย่อมส่งผลในอนาคตให้เกิดความสุขหรือความสุขในโลกเบื้อง(สวรรค์)หน้าเพื่อเป็นเทวดาสืบต่อไป

๕.๑.๒สภาพปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

(๑) แนวคิดของศีลข้อกามาเมสุมิจนจาร

แนวคิดทางพระพุทธศาสนานั้น ได้ตระหนักถึงเรื่องเพศสัมพันธ์ผู้มีใช้น้อยเลยทีเดียว จะเห็นได้จากการบัญญัติ การห้ามล่วงละเมิด โทษของการละเมิด เป็นต้น ถือเป็นการตั้งกฎเกณฑ์ทางจริยธรรม การปฏิบัติต่อการมีเพศสัมพันธ์ เพื่อเป็นการเสนอแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง และให้พบความสุขของสังคมที่อยู่ร่วมกัน โดยการเริ่มต้นที่บุคคลก่อน แล้วค่อยแผ่กระจายออกสู่สังคมกว้างไกลออกไป และเป็นการป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมจึงได้วางกรอบหรือบัญญัติศีลข้อ ๓ ขึ้นในทางพระพุทธศาสนา

(๒) สาเหตุของพฤติกรรมทางเพศที่ผิดศีลข้อกามาเมสุมิจนจาร

๒.๑ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคู่ครอง คือไม่คิดถึงผลเสีย เพราะหากคนที่มีศีลธรรมนั้นจะมีความคิดเห็นที่ถูกต้องดีงามตามแบบอย่างพระพุทธศาสนา โดยเห็นผิดชอบชั่วดี เรียกว่า สัมมาทิฐิ คือความเห็นที่ถูกต้อง แต่ยังขาดศีลธรรมหรือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้วนี้ ย่อมผิดพลาดได้ง่าย โดยเฉพาะศีลข้อ ๓ นี้เป็นข้อห้ามเกี่ยวกับศีลธรรม

๒.๒ การไม่มีคู่ครองทั้งสองฝ่าย แต่มีการล่วงละเมิดนั้นย่อมเกิดจากการหลงวัตถุนิยมตามกระแสของทางโลก ขาดสติ ไม่มีศีลธรรม โดยเฉพาะการผิดประเวณีก่อนแต่งงานถือเป็นเรื่องผิดศีลธรรม จริยธรรม ย่อมก่อให้เกิดปัญหาต่อตนเองและสังคม

๒.๓ การมีคู่ครองทั้งสองฝ่ายแล้วยังมีพฤติกรรมที่ผิดศีลธรรมข้อ ๓ นั้น อันเกิดจากไม่ยับยั้งชั่งใจ หลงไปกับกิเลส และตามใจตัวเอง ไม่คิดถึงศีลธรรม จริยธรรมเพราะรู้อยู่แต่ใจแต่ยังทำลงไปถือว่า ปล่อยตัวปล่อยใจไปกับกามารมณ์ที่ตนต้องการและปรารถนา

๒.๔ เพศสัมพันธ์ทางสายเลือดประเด็นการมีเพศสัมพันธ์ทางสายเลือดนี้ ถือว่าหนักเพราะเป็นการผิดศีลธรรมมากที่สุด และสังคมจะไม่ยอมรับในการกระทำ จะถูกประณามอย่างรุนแรง แสดงถึงการขาดสติสัมปชัญญะอย่างรุนแรง เพราะมีความต้องการทางเพศสูงก็ยังผิดประเพณี วัฒนธรรมที่เคยปฏิบัติกันมาของสังคม เพราะขาดความยั้งคิด และถือว่าผิดหลักปฏิบัติของครอบครัวและผิดหลักทางพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งผิดกฎหมายบ้านเมือง

(๓) ปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่

๓.๑ ปัญหาสำสอนทางเพศซึ่งเกิดจากโดยส่วนใหญ่แล้วบุคคลที่สร้างปัญหานั้นจะไม่นึกถึงบุญและบาปตามมา ไม่มีศีลธรรม จริยธรรม และการเลียนแบบซึ่งกันละกันโดยมีความอยากเพื่อทดลอง ย่อมส่งผลกระทบถึงจริยธรรมหรือศีลธรรม ประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมา

๓.๒ ปัญหาค่านิยมของสังคม เป็นปัญหาที่สร้างความเสียหาย เพราะได้ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การสื่อสาร ข่าวสารก็รวดเร็ว ไม่เหมือนสมัยก่อนอยู่กันตามประเพณี ปัญหาคือหากเปลี่ยนแปลงเร็วค่านิยมต่าง ๆ ก็เริ่มตามยุสมัยใหม่ พฤติกรรมของบุคคลก็เปลี่ยนแปลงไป ความเจริญทางสังคมมีมาก แต่สภาพจิตใจ ดูแล้วนี้เหมือนจะถอยหลัง พัฒนาแต่วัตถุภายนอก ไม่ได้พัฒนาจิตใจหรือภายใน ส่งผลถึงความไม่พอของตนเองที่มีอยู่ มีความต้องการมากมาย และไม่มีที่สิ้นสุดของมนุษย์ หลงกระแสไปตามทางตะวันตก และเป็นการเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตก ที่มีความเจริญทางวัตถุมากกว่าจิตใจ

๓.๓ ปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นนั้น มีผลมาจากการผิดศีลข้อ ๓ คือ จะเห็นได้จากหากมีครอบครัวแล้ว บุคคลในครอบครัวนั้นไปมีกิ๊ก หรือ มีเมียน้อยนี้ หากถูกคนในครอบครัวจับได้ และรู้เห็น จะเกิดการหึงหวงก่อการทำร้ายกันทะเลาะกัน หรือแม้แต่ถึงกับฆ่ากันเลยทีเดียว และเกิดการต้องการทางเพศสูง ก็สามารถก่อการอาชญากรรมได้ เพราะทำลงโดยไม่มีสติสัมปชัญญะ ขาดสติ

๓.๔ ปัญหาทางครอบครัวเป็นปัญหาที่อยู่ใกล้ตัวมากที่สุดเกี่ยวกับการต้องมีศีลธรรมข้อ ๓ เพราะหากยังละเมิดศีลข้อ ๓ ย่อมเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเพราะทุกวันนี้การจับผิด หรือ เทคโนโลยีทันสมัย โดยเฉพาะการเมียหลายคน หรือมีกิ๊กก็ตาม เมื่อฝ่ายหนึ่งรู้หรือจับได้ว่ามีแฟนใหม่ ย่อมก่อความไม่พอใจให้อีกฝ่ายหนึ่ง ย่อมส่งผลถึงครอบครัวที่ต้องหย่าร้าง หรือ ทำให้ครอบครัวนั้นแตกแยก เพราะเกิดจากการผิดศีลธรรมและปัญหาทางเศรษฐกิจ

๓.๕ ปัญหาเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากการผิดศีลข้อ ๓ นั้น เกิดจากปัญหาทางด้านการเงิน สำหรับชีวิตคู่มักเป็นปัญหาที่พบได้โดยทั่วไป และเป็นปัญหาที่สำคัญมากปัญหาหนึ่ง เพราะเงินทองเปรียบเสมือนตัวแทนของทุกสิ่งทุกอย่างที่เอื้อประโยชน์ และความสุขให้ชีวิต แต่หากเจอสภาพปัญหาที่ติดขัดเรื่องเงินทอง ก็หาเพิ่มเติม อันเนื่องมาจากหนี้สินมากมาย บางคนก็ต้องยอมขายบริการทางเพศก็มีในทุกวันนี้ ประพฤติผิดศีลธรรมโดยไม่รู้ตัว และการหลุมหลงในกิเลสตัณหา ย่อมเสียประโยชน์อันเกิดจากการประพฤติผิดในกาม

๕.๑.๓ การประยุกต์ใช้จุฬารัชมสมาทานเพื่อแก้ปัญหาละเมิดศีล ๓ ในอำเภอเมืองจังหวัดบุรีรัมย์

๑.การแก้ปัญหาละเมิดศีลข้อ ๓ ควรปรับแก้พฤติกรรมอันเกิดจากความเคยชินที่สุมเสี่ยงทางเพศของบุคคลที่ยังลุ่มหลงกิเลส ตัณหา และยังประพฤติดีกในกามอยู่ หันไปสู่อุปนิสัยที่ดีงามตามหลักพระพุทธศาสนาเข้าใจสภาวะความเป็นจริง ว่าสิ่งไหนควรทำและไม่ควรทำ เมื่อเข้าใจสภาวะความจริงที่ถูกต้องแล้วก็จะลด ละ และเลิกการประพฤติดีกในกามได้ ส่งผลถึงความสุขและความเจริญของประชาชนอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์สืบต่อไป

๒.การแก้ปัญหาค่านิยมของสังคมนั้นแก้ด้วยการปรับเปลี่ยนทัศนคติ โดยเห็นว่าสังคมสมัยเก่าที่ยึดถือแบบอย่างการปฏิบัติที่มีศีลธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา ไม่หลงไปตามกระแสโลกสมัยปัจจุบัน โดยเห็นว่าเป็นบ่อเกิดแห่งความเสื่อมถอยหลังทางสภาพจิตใจ เพียงแต่ความเจริญ

ของวัตถุเท่านั้น และควรเลือกคบเพื่อนหรือกัลยาณมิตรที่ดีงาม เพื่อที่จะนำพาไปสู่ความสุขความเจริญไม่ผิดศีลธรรม และไม่ไปตกอยู่ในความทุกข์ในเบื้องหน้า

๓. การแก้ปัญหาอาชญากรรม คณะอำเภอเมืองบุรีรัมย์ พร้อมทั้งชุมชน และสถานศึกษา ต้องร่วมมือกันในการที่จะส่งเสริมเกี่ยวกับกิจกรรม ลด ละ เลิอบาญมุข หรือยาเสพติด อันเป็นหนทางแห่งความเสื่อม เพื่อจะได้เป็นการเริ่มต้นให้ชุมชนและเยาวชนนั้น ตระหนักรู้เข้าใจแล้วเกี่ยวกับหนทางแห่งความเสื่อม และตั้งสัจจะอธิฐานเพื่อที่จะปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีงามโดยมีจิตใจที่แน่วแน่ ตั้งมั่น เพื่อเป็นการลดในการที่จะสุมเสี่ยงในการละเมิดศีลข้อกามะสมุจฉาจารย์ และเพื่อไม่ก่อปัญหาอาชญากรรมขึ้น

๔. การนำหลักปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาครอบครัวอันเป็นผลที่จะเกิดขึ้นในการล่วงละเมิดศีลข้อกามะสมุจฉาจารย์นั้นต้องนำหลักฆราวาสธรรม ได้แก่ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ มาปฏิบัติเพราะหากมีหลักธรรมนี้แล้วจะเป็นการพัฒนาตนเอง ส่งผลถึงการพัฒนาคอร์วัที่ดงามถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ส่งผลมีความสุข ความเจริญ ลดปัญหาการแตกแยก ปัญหาการหย่าร้างของครอบครัวของประชาชนอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

๕. การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ เพื่อการปฏิบัติไม่ผิดศีลข้อกามะสมุจฉาจารย์ ยึดปฏิบัติเกี่ยวกับอาชีพที่ถูกต้อง ในการสร้างรายได้ที่ถูกต้องดีงาม ส่งผลถึงการมีหลักธรรมสัมมากัมมันตะ เป็นการกระทำที่ดีงาม สุจริตเป็นไปในทางสร้างสรรค์ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่เบียดเบียนไม่ทำร้ายกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีงามทำให้อยู่ร่วมกันด้วยดี ทำให้สังคมสงบสุขคือ การกระทำหรือทำการต่าง ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องหรือไม่เป็นไปเพื่อการทำลายชีวิต ร่างกาย ทำลายทรัพย์สินของผู้อื่น การไม่ล่วงละเมิดสิทธิในคุ้มครองหรือของรักหวงแหนของผู้อื่น

๕.๒ อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้จุฬามสมานานเพื่อแก้ปัญหาละเมิดศีล๓ในอำเภอเมืองจังหวัดบุรีรัมย์ได้ค้นพบประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ได้แก่

๑. หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการสมาทาน ได้แก่ หลักสติสัมปชัญญะที่ได้จากการพิจารณาการปฏิบัติให้รู้เท่าทันกายสุขทุกข์ขุเบกขาอารมณ์ทางใจธรรมที่เพนกุศลหรืออกุศลวาเพนเพียงสมมติ ไม่ใช่เขาไม่ใช่เราไม่ยั่งยืนเกิดขึ้นมาแล้วเสื่อมสลายไปเหมือนกันเพนการพิจารณาตามความเป็นจริงของอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา โดยสติสัมปชัญญะจะมีหน้าที่เหมือนนายประตูเฝ้าคอยตรวจดูอารมณ์และจิตที่ผ่านเข้ามาทางตาหูจมูกลิ้นกายจนสามารถกลั่นกรองความชั่วจากคำพูดการกระทำให้ลดน้อยลงจนเพนอิสระจากตัณหาอุปาทานความยึดติดถือมั่น สติสัมปชัญญะจะเป็นตัวระลึกในการปฏิบัติ ก่อนที่จะกระทำผิดศีลข้อ ๓ จะเป็นตัวคอยระลึกอยู่เสมอว่าความดี ในทางพระพุทธศาสนา ควรกระทำ และการปฏิบัติผิดศีลข้อ ๓ ไม่ควรกระทำ เพราะจะทำให้เกิดความเดือดร้อนทั้งตนเองและผู้อื่นหลักสัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นคุณค่าอันเกิดจากการปฏิบัติเพื่อความเจริญในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและดีงาม โดยมีหลักธรรมเพื่อการยับยั้งในการไม่ปฏิบัติผิดศีลข้อ ๓ หรือเป็นหลักที่ช่วยให้การปฏิบัติในชีวิตที่สมบูรณ์ตามแบบอย่างพระพุทธศาสนาและหลักโยนิโสมนสิการ เป็นหลักในการพิจารณา ไตร่ตรองโดยอย่างละเอียด หรือแยกคาย เพราะบุคคลที่สมาทานศีลข้อ ๓ แล้วจะสามารถ

ช่วยให้มีจิตใจที่ตั้งมั่นในการปฏิบัติต่อความต้องการหรือค้นหา และสามารถแยกแยะผิดชอบชั่วดี เพื่อการดำเนินชีวิตที่ดำรงสืบต่อไป

๒. หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติโดยมีพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำทางในการปฏิบัติเป็นแบบอย่าง ชาวบ้าน ซึ่งเป็นตัวกลางในการนำเสนอและถ่ายทอดคุณธรรมในศาสนาเป็นหัวใจสำคัญในการถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมจากชนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นวัฒนธรรมต่างๆ ล้วนได้รับการผลิตซ้ำตลอดเวลาในทุกสถานที่หากวัฒนธรรมนั้นไม่ได้รับการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดต่อไป วัฒนธรรมนั้นก็จะมีอายุสั้นแล้วสูญหายไป ดังนั้นการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมโดยมีอัตลักษณ์ชุมชนเป็นหัวใจสำคัญในการถ่ายทอดและเผยแพร่จึงเป็นกระบวนการที่รองรับความยั่งยืนของวัฒนธรรมหนึ่งๆ และเป็นหลักประกันความต่อเนื่องยืนยาวของวัฒนธรรมนั้นๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติไม่ผิดศีลข้อ ๓ เกี่ยวกับคู่ครองหรือไม่ล่วงละเมิดเพื่อมิให้เกิดความเสื่อมทางสังคม โดยอาศัยความรู้เพื่อการถ่ายทอดให้ชาวบ้านหรือประชาชนรับรู้และเข้าถึงในการเกรงกลัวต่อการผิดศีลข้อกาเมสุมิฉฉาจาร

๓. บทบาทของพระสงฆ์และประชาชนชาวบ้านที่อยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ต้องร่วมมือกันในการจะพัฒนาในส่วนของชุมชน เพราะเป็นหน้าที่โดยตรงของการปฏิบัติงานในทางพระพุทธศาสนา โดยให้ข้อมูลความรู้ และยึดหลักธรรมจากการปฏิบัติเป็นแบบอย่าง เพื่อพัฒนาทั้งตนเองและผู้อื่นให้มีการพัฒนาไปสู่ความเจริญ เพราะการพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้าโดยการเปลี่ยนแปลงนี้ต้องเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นถ้าเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดีก็ไม่เรียกว่าการพัฒนาหมายความว่าความรวมไปถึงการเพิ่มความพึงพอใจและเพิ่มความสุขของประชาชนด้วย ดังนั้นพระสงฆ์จะต้องเป็นแบบอย่างในการพัฒนาแบบองค์รวมทั้งชุมชน อาทิเช่น การป้องกันหรือลดละการประพฤติดนในข้อกาเมสุมิฉฉาจาร เพื่อยึดประเพณีพิธีกรรมและวัฒนธรรมอันดีงามของชาวพุทธในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ สืบต่อไป

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการประยุกต์ใช้จุฬารัตนสมานานเพื่อแก้ปัญหาการละเมิดศีล ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ได้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ ซึ่งมีข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(๑) การพัฒนาเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชนต้องอาศัยการปฏิบัติตามและยึดหลักพระพุทธศาสนา โดยมีศีลข้อ ๓ อย่างบริบูรณ์ ทั้งในเรื่องของการพัฒนาตนเอง ในการสำรวมระวังทั้งกาย วาจา และขยายไปสู่ในการพัฒนาชุมชน เพื่อให้เกิดความสามัคคี มีวินัย และมีการปฏิบัติร่วมกันอย่างมีกฎกติกาที่ตกลงกันเอาไว้ ถือเป็นการพัฒนาทั้งส่วนตัวและส่วนร่วม ผู้ศึกษาและนำมาปฏิบัติควรมีหลักในการนำหลักธรรมที่ปรากฏในเนื้อหาไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยสามารถปฏิบัติตามหน้าที่ คือ การลดละ การเสียสละ การอยู่ร่วมกันความสามัคคี การให้อภัย เมื่อนำมาปฏิบัติดีแล้วความสมบูรณ์ความดีงาม และความสำเร็จก็จะส่งผลขึ้นในชุมชนชาวพุทธ อำเภอเมืองบุรีรัมย์

(๒) การศึกษา เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาในส่วนต่าง ๆ เพราะจะพัฒนาอะไรก็ตามแต่ต้องมีความรู้ ความสามารถ และเข้าใจอย่างถ่องแท้ เมื่อเข้าใจดีแล้วควรนำออกมาปฏิบัติเพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรม ไม่ว่าจะเป็นทั้งฝ่ายคณะสงฆ์และฝ่ายคฤหัสถ์ เมื่อปฏิบัติตามแล้วจะประสบ

ผลสำเร็จ และการพัฒนาทางการศึกษาต้องควบคู่ทั้ง ๒ อย่าง คือ ทั้งโลก และฝ่ายธรรม เพื่อเป็นการพัฒนาชุมชนให้เกิดความสงบสุข ส่งเสริมสถานศึกษาจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาร่วมกันให้เยาวชน เพื่อการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา อย่างจริงและตั้งใจ

(๓) การมีคู่ครองที่ดีงาม อันเป็นประเพณีของชาวพุทธอันดีงามทางพระพุทธศาสนา ควรนำผลหรือแนวทางการมาปรับประยุกต์ใช้ในชีวิต เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิต เพราะทุกชีวิตต้องมีการดำรงชีวิตหรือความเป็นอยู่ในแต่ละวัน ในส่วนความดีจะเกิดสมบรูณ์ขึ้น และเป็นไปเพื่อความสุขสมบรูณ์ในชีวิต

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การประยุกต์ใช้จุฬัฒมสมาทานเพื่อแก้ปัญหาการละเมิดศีล ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ชี้ให้เห็นว่าการสมาทานศีลนั้นเป็นการเริ่มต้นในการตั้งใจในการปฏิบัติตาม หรือเพื่อเป็นการเปล่งวาจารับเอามาปฏิบัติแต่การเปล่งวาจาแล้วนั้น ต้องนำมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม และได้ผลจริงในการปฏิบัติ จะส่งผลได้อย่างมีความสุข และสามารถปฏิบัติไปตามลำดับทุกวัน หรือทุกโอกาสเมื่อระลึกถึงตอนที่เปล่งวาจารับเอามาปฏิบัติ จะเกิดสมาธิหรือสติควบคุมอย่างเข้าใจขั้นตอนแต่ละข้อของศีลข้อ ๓ แต่ถ้าจะมีการศึกษาในครั้งต่อไปเพื่อให้เห็นความชัดเจนหรือรายละเอียดข้อปลีกย่อยเกี่ยวกับวิเคราะห์การประยุกต์ใช้จุฬัฒมสมาทานสูตรเพื่อแก้ปัญหาการละเมิดศีล ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ในประเด็นอื่น ๆ ก็สามารถศึกษาได้ในส่วนการวิเคราะห์ในการพัฒนาเพื่อเชื่อมโยงกับศาสตร์สมัยใหม่ หรือเพื่อต่อเพิ่มในประเด็นดังต่อไปนี้

๑.การประยุกต์ใช้จุฬัฒมสมาทานเพื่อแก้ปัญหาการละเมิดศีล ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ลักษณะเชื่อมโยงสมัยใหม่โดยมีทฤษฎีการพัฒนาตามศาสตร์อรรถปริวัฒน์

๒.การประยุกต์ใช้จุฬัฒมสมาทานเพื่อแก้ปัญหาการละเมิดศีล ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ประเด็นการพัฒนาของการดำเนินชีวิต

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

มหาวิทยาลัยรามคำแหง. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล. ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๔.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์รายวัน, ๒๕๕๒.

จำลอง ดิษยวณิช. จิตวิทยาของความดับทุกข์. เชียงใหม่ : พิมพ์ที่บริษัทกลางเวียงการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๔.

บุญมี แทนแก้ว. พระพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอ. เอ.พรินต์ติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๗.

_____. ญาณวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอ.เอ.เอส.พรินต์ติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๓.

ปิ่น มุกขนัด. คำบรรยายพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๐๕.

ปรีชา ช่างขวัญยืน. ปรัชญาแห่งอุดมการณ์ทางการเมือง. กรุงเทพมหานคร : ทวีติการพิมพ์, ๒๕๒๔.

ฐานวุฒโฒภิกขุ. มงคลชีวิตฉบับธรรมทายาท. หนังสืออนุสรณ์งานฌาปนกิจคุณแม่ อาเตียงแซ่จิว ๓ มิถุนายน ๒๕๓๓.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๖.

พระครูสังวรสมาธิวัตร (ประเดิม โคมโล). คู่มือการศึกษาพระอภิธรรมปิฎก เล่ม ๓ ภาครูป นิพพาน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : แผนกเรียนพระไตรปิฎกวัดเพลงวิปัสสนา, ๒๕๒๒.

พระเทวินทร์ เทวินโท. พุทธจริยศาสตร์จริยศาสตร์ และจริยธรรม. ผู้พิมพ์ คุณนงลักษณ์ คุรุฑแก้ว, ๒๕๔๔.

พระธรรมกิตติวงศ์. พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ฉบับคำวัด. พิมพ์ครั้งที่

๓. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๕๑.

- พระธรรมวิสุทธิธารจารย์. **การครองเรือน การเสียสละคือกุญแจแห่งชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๔.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท ธนรัชการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓.
- _____ .**พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๘. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เพิ่มทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๕๓.
- _____ .**พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- _____ .**พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.
- _____ .**พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, ๒๕๔๐.
- _____ .**คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.
- พระเทพเวที (ประยูรธรรมา). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๓๑.
- พระเทพปริยัติเมธี. **หลักการพัฒนาคตน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี้ยงช้าง, ม.ป.ป.
- พระพุทโธสมณะ. **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**. แปลและเรียบเรียงโดยสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมกาเถระ). กรุงเทพมหานคร : ประยูรพรินต์ติ้ง จำกัด, ๒๕๓๓.
- พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). **การพัฒนาจิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ สมาการศึกษาหมามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยพระพุทธศาสนา, ๒๕๓๘.
- พระพุทโธวงศมนี (บุญมา ฐิตมณเฑียร). **ทีปธรรม. เทศนา โอวาท คติธรรม**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด (มหาชน), ๒๕๔๕.
- พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ. **คู่มือการศึกษาหลักสูตรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสัทธัมมโชติกะ, ๒๕๒๘.
- พระอุปัชฌาย์ รจนา, พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ แปลจากฉบับภาษาอังกฤษ ของเพราะเอฮารา พระโสสมเถระ และพระเขมินทเถระ. **วิมุตติมรรค**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๔๘.
- พระอริยคุณาธาร (เส่ง ปุสฺโส ป.ธ. ๖). **ทิพยอำนาจ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- พุทธทาสภิกขุ. **ตามรอยพระอรหันต์**. คำปรารภ : ฉบับพิมพ์, ๒๕๒๙.
- _____ .**ทวน สิล ภาวนา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๐.
- พระสัทธรรมโชติกธัมมาจริยะ. **ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา ปริจเฉทที่ ๕ เล่ม ๒**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ทิพยวิสุทธิ, ๒๕๓๙.
- มหาหมามกุฏราชวิทยาลัย. **มงคลตถปิณี แปล เล่ม ๒**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : มหาหมามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

วสิน อินทสระ. **สาระสำคัญแห่งวิสุทธิมรรค**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๔๔.

_____ .**พุทธจริยา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรม, ๒๕๔๙.

_____ .**หลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๒๗.

วารัญญา ภาณุทานนท์ ณ มหาสารคาม. **จิตวิทยาพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. สำนักพิมพ์ ชีววิวัฒน์, ๒๕๔๕.

วัดจักรวรรดิราชาวาสวรมหาวิหาร,ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระพุทธิวงศามุนี (บุญมา ที่ปทุมโม).

คัมภีร์มิลินทปัญหา ไทย-บาลี. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : บริษัทประยูรวงศ์พรินต์ติ้งจำกัด, ๒๕๕๐.

สมเด็จพระญาณสังวร. **ความจริงที่ต้องเข้าใจ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **เบญจศีลและเบญจธรรม**. หลักสูตรธรรมศึกษาขั้นตรี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๒๐.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____ .**พจนานุกรมศัพท์พระพุทธศาสนาไทย – อังกฤษ, อังกฤษ – ไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

สุพัตรา สุภาพ. **ปัญหาสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๐. กรุงเทพมหานคร : บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๔๙.

เสถียรพงษ์ วรรณปก. **พระพุทธศาสนาทัศนะวิจารณ์**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๙.

ไสว มาลาทอง. **การศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครอง และประชาชนผู้สนใจทั่วไป**, พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

แสง จันทร์งาม. **อริยสัจ ๔ หัวใจของพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสร้างสรรค์บุ๊คส์จำกัด, ๒๕๔๔.

องค์การศึกษา. **ศาสนพิธี เล่ม ๑**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

นันทพล โจนโกศล. “การศึกษาวิเคราะห์ชั้น ๕ กับการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนา เถรวาท”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระมหาพุทธกร ปณฺญาสิริ (สัจจรัตนพงศ์). “ศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาในพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระมหาภาณุ ภาณุโก (กลิ่นปราชญ์). “การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องศรัทธาในพุทธศาสนา
ปรัชญาเถรวาทกับเซนต์ออกัสติน”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระมหาปรม โอภาโส (ทองคำ). “ศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาของชาวไทยในปัจจุบัน”. **วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๔๑.

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร. พรณนาสัมมาทิฐิกับการพัฒนาชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา ”. **สาร
นิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระสมร กุสโล (พรมศรี). “ปรัชญาการดำรงชีวิตตามหลักปัจจัยสี่ในพระพุทธศาสนา”.

วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช
วิทยาลัย, ๒๕๔๘.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

แหล่งที่มา. ออนไลน์. <http://news.sanook.com/4323574/>, เข้าถึงวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

แหล่งที่มา. ออนไลน์. <http://news.sanook.com/3639094/> เข้าถึงวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

แหล่งที่มา. ออนไลน์. <http://news.sanook.com/4327366/> เข้าถึงวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

แหล่งที่มา. ออนไลน์. <https://www.khaosod.co.th539339> เข้าถึงวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

แหล่งที่มา. ออนไลน์. <http://news.sanook.com/4073870/> เข้าถึงวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

.....

แบบสัมภาษณ์กลุ่มประชากร เรื่อง ศึกษาการประยุกต์ใช้จุฬารัตนสมานสูตรเพื่อแก้ปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งงานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

แบบสัมภาษณ์ แบ่งรายละเอียดเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ ๒ สภาพปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ตอนที่ ๓ การประยุกต์ใช้จุฬารัตนสมานสูตรเพื่อแก้ปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

๑.๑ ชื่อ.....ฉายา.....นามสกุล.....

๑.๒ อายุ.....ปี พรรษา.....

๑.๓ การศึกษา () ศาสนศึกษา นักรธรรม.....

() สามัญศึกษา.....

() อุดมศึกษา.....

() เปรียญธรรม.....

() อื่น ๆ

๑.๔ ตำแหน่ง.....

๑.๕ ที่อยู่.....

๑.๖ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน.....ปี

ตอนที่ ๒ สภาพปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

๒.๑ ปัญหาจริยธรรมทางเพศสัมพันธ์ เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผลกระทบ

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๒ ปัญหาค่านิยมของสังคม เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผลกระทบ

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๓ ปัญหาการลงโทษทางสังคม เป็นอย่างไร

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

ผลกระทบ

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๔ ปัญหาอาชญากรรม เป็นอย่างไร

ผลกระทบ

This image shows a single sheet of white paper with ten horizontal dashed lines, typical of primary school writing paper. The lines are evenly spaced and extend across the width of the page. There is no handwriting or other markings on the paper.

๒.๕ ปัญหาทางครอบครัว เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

ผลกระทบ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๖ ปัญหาทางเศรษฐกิจ เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผลกระทบ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๗ ท่านคิดว่า การพฤติกรรมทางเพศที่ผิดศีลข้อกาเมสุมิจนจาร มีสาเหตุมาจากประเด็นใด
ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคู่ครอง

ไม่มีคู่ครองทั้งสองฝ่าย

มีคู่ครองทั้งสองฝ่าย

อาชีพโสเภณีเป็นกาเมสุมิจนจารหรือไม่

เพศสัมพันธ์ทางสายเลือด

๒.๘ ความคิดเห็นเพิ่มเติมหรือข้อเสนอแนะ

ตอนที่ ๓ การประยุกต์ใช้จุฬารัชมสมาทานสูตรเพื่อแก้ปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ใน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

๓.๑ ท่านมีความเข้าใจในความหมายของการสมาทานศีล อย่างไร

๓.๒ ท่านคิดว่าวิธีการประยุกต์หลักทางพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓
ได้อย่างไร

๓.๓ ท่านคิดว่ากระบวนการประยุกต์การสมาทานเพื่อการแก้พฤติกรรมที่ล่วงละเมิดศีลข้อ ๓
ได้อย่างไร

๓.๔ ท่านคิดว่ากระบวนการประยุกต์การสมานานเพื่อสร้างทัศนคติในสังคมที่ล่งละเมดศีล
ข้อ ๓ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

๓.๕ ท่านคิดว่าวิธีการประยุกต์หลักทางพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหาปัญหาจริยธรรมทาง
เพศสัมพันธ์ ได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

๓.๖ ท่านคิดว่าวิธีการประยุกต์หลักทางพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหาจริยธรรมทาง
เพศสัมพันธ์ ได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

๓.๗ ท่านคิดว่าวิธีการประยุกต์หลักทางพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหาค่านิยมของสังคม ได้
อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

๓.๘ ท่านคิดว่าวิธีการประยุกต์หลักทางพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหาการลงโทษทางสังคม ได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓.๙ ท่านคิดว่าวิธีการประยุกต์หลักทางพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหาอาชญากรรม ได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓.๑๐ ท่านคิดว่าวิธีการประยุกต์หลักทางพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหาทางครอบครัว ได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓.๑๐ ท่านคิดว่าวิธีการประยุกต์หลักทางพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ ได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓.๑๑ ท่านคิดว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการแก้ปัญหาการละเมิดศีลข้อ
กาเมสุมิฉฉาจาร ที่ตรงประเด็นที่สุด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓.๑.๒ ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผู้สัมภาษณ์.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....น.

สถานที่ให้สัมภาษณ์.....

ภาคผนวก ข

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๑. รศ.ดร.เอกฉัท จารุเมธีชน : ที่ปรึกษาผู้อำนวยการด้านวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. ผศ.ดร.ทิพย์ ชันแก้ว : อาจารย์ประจำภาควิชาการสอนพระพุทธศาสนา
และจิตวิทยาแนะแนว วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. ผศ.ดร.วีระชัย ยศโสธร : ที่ปรึกษาคณบดี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ภาคผนวก ค
รายนามผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

รายนามผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

๑. สัมภาษณ์ พระครูวัชรธรรมารม เจ้าคณะตำบลอิสาน เขต ๑ เจ้าวาสวัดอิสาน
วัดอิสาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑
๒. สัมภาษณ์ พระมงคลสุตกิจ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดกลางพระอารามหลวง
วัดกลางพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑
๓. สัมภาษณ์ พระปลัดสุธาบดี โชติญาโณ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอิสาน
วัดอิสาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑
๔. สัมภาษณ์ พระปัญญาวัตร
วัดกลางพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
๕. สัมภาษณ์ พระบุญเลิศ นาควโร เลขานุการเจ้าคณะตำบลอิสาน เขต ๑
วัดอิสาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑
๖. สัมภาษณ์ ดด.มานพ รอยประโคน
ตำแหน่ง ผบ.หมู่ เสมียนคดี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑
๗. สัมภาษณ์ นางกัลยา นพตลุง
สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑
๘. สัมภาษณ์ นายชยานนท์ ประเสริฐยิ่ง นักวิชาการศาสนาชำนาญการ
สำนักงานพุทธศาสนา ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑
๙. สัมภาษณ์ นายชญาพงษ์ ศรีเสมอ รองผู้อำนวยการวิทยาลัยการอาชีพประโคนชัย
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑
๑๐. สัมภาษณ์ นายสุรชาติ ประพุดตินอก เจ้าหน้าที่ขนส่ง สำนักงานขนส่งจังหวัดบุรีรัมย์
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

ภาคผนวก ค
รายนามผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

รายนามผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

๑. สัมภาษณ์ พระครูวิชิตธรรมารม เจ้าคณะตำบลอิสาน เขต ๑ เจ้าวาสวัดอิสาน
วัดอิสาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑
๒. สัมภาษณ์ พระมงคลสุตกิจ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดกลางพระอารามหลวง
วัดกลางพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑
๓. สัมภาษณ์ พระปลัดสุธาบดี โชติญาโณ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอิสาน
วัดอิสาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑
๔. สัมภาษณ์ พระปัญญาวัตร
วัดกลางพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
๕. สัมภาษณ์ พระบุญเลิศ นาควโร เลขานุการเจ้าคณะตำบลอิสาน เขต ๑
วัดอิสาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑
๖. สัมภาษณ์ ดด.มานพ รอยประโคน
ตำแหน่ง ผบ.หมู่ เสมียนคดี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑
๗. สัมภาษณ์ นางกัลยา นพตลุง
สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑
๘. สัมภาษณ์ นายชยานนท์ ประเสริฐยิ่ง นักวิชาการศาสนาชำนาญการ
สำนักงานพุทธศาสนา ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑
๙. สัมภาษณ์ นายชญาพงษ์ ศรีเสมอ รองผู้อำนวยการวิทยาลัยการอาชีพประโคนชัย
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑
๑๐. สัมภาษณ์ นายสุรชาติ ประพุดตินอก เจ้าหน้าที่ขนส่ง สำนักงานขนส่งจังหวัดบุรีรัมย์
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

ภาคผนวก ง
หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไข
เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตฯ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙ / ว ศษ

วันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายธีรณัย นามสกุล นพตลุง รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๓๑๔๐๕๐๒๑ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้จุฬารัตนสมมตาทานสูตรเพื่อแก้ปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ พระมหาภูษิณ ชื่นทสุลี, ดร. และ ปลัดกิตติ ยุติธโร, ดร. เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนาในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญโล, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

ผู้ตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์
วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐
รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน
20 ธันวาคม 2560

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตฯ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙ / ว ศธ

วันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร ผศ.ดร.ทิพย์ ชันแก้ว

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายธีรณัย นามสกุล นพตลุง รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๓๑๔๐๕๐๒๑ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้จุฬารัตนสมาทานสูตรเพื่อแก้ปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ พระมหาภักขวิชร์ เขมทสสี. ดร. และ ปลัดกิตติ ยุตติโร, ดร. เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนาในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ได้รับทราบ
ให้ดำเนินการแล้ว
ผศ.ดร.ทิพย์ ชันแก้ว

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญโล, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๕๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๙๙

๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เจริญพร ผศ.ดร.วิระชัย ยศโสธร
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายธีรณัย นามสกุล นพตลุง รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๓๑๔๐๕๐๒๑ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้จุฬอัมมสมาทานสูตรเพื่อ
แก้ปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์
คือ พระมหาภูษัณห์ เขมทสสี, ดร. และ ปลัดกิตติ ยุติธโร, ดร. เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง
จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้
แนบมาพร้อมแล้วนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนาใน
ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญ, ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

๒๕๖๐/๑๒/๑๙

๑. ๑๙/๑๒/๒๕๖๐

๒/ ธันวาคม ๒๕๖๐

ภาคผนวก จ
หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์
ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๔๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๕๕๓

๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพรพระมงคล สกลกิจ.....

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายธีรณัย นามสกุล นพตลุง รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๓๑๔๐๕๐๒๑ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้จุฬารัตนมหาสมุทรเพื่อ
แก้ปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์
คือ พระมหาภักขวิชร์ เขมทสสี, ดร. และ ปลัดกิตติ ยุติธโร, ดร. เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มี
ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก
ส่วนการติดต่อประสานงานนี้สัปดาห์จะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุมัติขอคุณล่วงหน้ามา
ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญโล, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๔ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๔๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๕๕

๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร พระครูธำรงกิจคุณวิธาน

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายธีรชัย นามสกุล นพตลุง รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๓๑๔๐๕๐๒๑ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้จุฬามสมิทานสูตรเพื่อ
แก้ปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์
คือ พระมหาภักขวิชร์ เขมทสสี.ดร. และ ปลัดกิตติ ยุติธโร,ดร. เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มี
ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก
ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา
ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เพื่อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลปลไธ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

รับทราบ
น.ส.กมลวรรณ

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๔๖๓ ๓๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๕๕๒

๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร พระครูเจติยาภิธาน วัดบ้านไร่

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายธีรณัย นามสกุล นพตลุง รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๓๑๔๐๕๐๒๑ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้จุฬามณีสมถะตามสูตรเพื่อแก้ปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ พระมหาภักขิวิทย์ เขมทสสี.ดร. และ ปลัดกิตติ ยุติธโร,ดร. เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญ,ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๔ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

รับทราบ
พระครูเจติยาภิธาน

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๔๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๕๒๓

๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร พระครูวิมลธรรมจริยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายธีรณัย นามสกุล นพตสูง รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๓๑๔๐๕๐๒๑ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้จุฬอัมมสทานสูตรเพื่อแก้ปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ พระมหาภักขวิชร์ เขมทสสี. ดร. และ ปลัดกิตติ ยุติธโร, ดร. เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออณุไมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เพื่อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญโล, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

รับทราบ
พระครูวิมลธรรมจริยา

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๔ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๔๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๕๒

๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร ดร.พลปณ โสภณ ในดุษฎีนิพนธ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายธีรณัย นามสกุล นพตลุง รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๓๑๔๐๕๐๒๑ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้จุฬารัตนสมาทานสูตรเพื่อ
แก้ปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์
คือ พระมหาภักขวัชร เขมเทศี. ดร. และ ปลัดกิตติ ยุติธโร. ดร. เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มี
ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก
ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา
ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลปณโณ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

ทนาย สุชาผ

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๔๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๕๕๑

๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร ดร.สรณัฐ พลพัฒน์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายธีรณัย นามสกุล นพตลุง รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๓๑๔๐๕๐๒๑ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้จุฬามณีสมิทานสูตรเพื่อ
แก้ปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์
คือ พระมหาภูษัณห์ เขมพลสี. ดร. และ ปลัดกิตติ ยุติติโร, ดร. เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดม
หลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มี
ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก
ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา
ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เพื่อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลปลไย, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

สงวน
ลิขสิทธิ์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๔๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๕๗

๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร ดร.ก้องเกียรติ วัฒนศิริ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายธีรณัย นามสกุล นพตลุง รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๓๑๔๐๕๐๒๑ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้จุฬามณีสมถะตามสูตรเพื่อ
แก้ปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์
คือ พระมหาภักขุวัชร เขมเทศี. ดร. และ ปลัดกิตติ ยุติติโร, ดร. เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มี
ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก
ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุมัติทางขอขอบคุณล่วงหน้ามา
ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญโล, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

ทราชม

กัลยา

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๔๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๕๕๑

๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร ดร. นภาพร วัฒนสุโขทัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายธีรณัย นามสกุล นพตลุง รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๓๑๔๐๕๐๒๑ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้จุฬามณีสมิทานสูตรเพื่อแก้ปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ พระมหาภักขุขันธ์ เขมทสสี, ดร. และ ปลัดกิตติ ยุติติโร, ดร. เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิตติจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญโน, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

ทนาย

๑๙. ๒๕๖๐

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๔๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๕๒

๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์
เรียน/เจริญพร นาย ขวัญนาถ ใจประเสริฐ ชัย
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายธีรณัย นามสกุล นพตลุง รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๓๑๔๐๕๐๒๑ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้จุฬารัตนสมาทานสูตรเพื่อ
แก้ปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์
คือ พระมหาภูษัฑ ธรรมสาลี, ดร. และ ปลัดกิตติ ยุติธโร, ดร. เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มี
ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก
ส่วนการติดต่อประสานงานนี้สิดจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา
ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

นาง
ใจประเสริฐ ชัย

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๔ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๔๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๘/ว ๕๕๑

๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร พล ใญ่ไพโรจน์ สิริโสม

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายธีรณัย นามสกุล นพตลุง รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๓๑๔๐๕๐๒๑ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้จุฬธัมมสมาทานสูตรเพื่อ
แก้ปัญหาการละเมิดศีลข้อ ๓ ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์
คือ พระมหาภูษัณห์ เขมทสสี. ดร. และ ปลัดกิตติ ยุติติโร, ดร. เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มี
ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก
ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา
ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เพื่อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรรณานาจ พลปณฺโณ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

ทราบ

ชญาทพวง สิริโสม

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๔ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

ภาคผนวก ฉ
ภาพการสัมภาษณ์

ภาพที่ ๑ สัมภาษณ์ พระครูวิชิตธรรมาภิรม เจ้าคณะตำบลอิสาน เขต ๑
เจ้าอาวาสวัดอิสาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๒ สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ปรีชาวัฑฒ์ จันทโสภโน วัดกลางพระอารามหลวง
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๓ สัมภาษณ์ พระมงคลสุตกิจ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดกลางพระอารามหลวง
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๔ สัมภาษณ์ พระบุญเลิศ นาควโร เลขานุการเจ้าคณะตำบลอิสาน เขต ๑
วัดอิสาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๕ สัมภาษณ์ พระปลัดสุธาบดี โชติญาโณ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอิสาน ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๖ สัมภาษณ์ นายชยานนท์ ประเสริฐยิ่ง นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพุทธศาสนา
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๗ สัมภาษณ์ ดต.มานพ รอยประโคน ตำแหน่ง ผบ.หมู่ เสมียนคดี
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๘ สัมภาษณ์ นางกัลยา นพตลุง สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๙ สัมภาษณ์ นายชญาพงษ์ ศรีเสมอ รองผู้อำนวยการวิทยาลัยการอาชีพประโคนชัย
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๑๐ สัมภาษณ์ นายสุรชาติ ประพุดตินอก เจ้าหน้าที่ขนส่ง สำนักงานขนส่งจังหวัดบุรีรัมย์
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล	: นายธีรชัย นพตลุง
วัน / เดือน / ปีเกิด	: วันอังคารที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๑๕
ภูมิลำเนา	: ๕๑๔ หมู่ ๙ ตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
การศึกษา	: ปี พ.ศ.๒๕๓๕ มัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียน ประโคนชัยพิทยาคม ปี พ.ศ.๒๕๓๙ นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปี พ.ศ.๒๕๕๗ กำลังศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธม.) สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย
ประสบการณ์	: เป็นวิทยากรอบรมด้านใบอนุญาตขับรถ สำนักงานขนส่งจังหวัดบุรีรัมย์
ตำแหน่งปัจจุบัน	: หัวหน้ากลุ่มวิชาการขนส่ง สำนักงานขนส่งจังหวัดบุรีรัมย์
ที่อยู่ปัจจุบัน	: ๕๑๔ หมู่ ๙ ตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
ปีที่เข้าศึกษา	: ๒๕๕๗
ปีที่สำเร็จการศึกษา	: ๒๕๖๐